

РОБЕРТ ЛУЇЗ СТЫВЕНСОН

ВОСТРАЎ СКАРБАУ

ДЗЯРЖАУНАЕ ВЫДАВЕЦТВА БЕЛАРУСІ
ДЗІЦЬЯЧАЯ ЛІТАРАТУРА
МЕНСК—1938

104238.2

Роберт Луиз Стивенсон
ОСТРОВ СОКРОВИЩ
Детиздат ЦК ВЛКСМ
Москва—Ленинград 1937

Перевод с русского.

Инв.
1954 г.

СТАРЫ ПІРАТ

Раздзел I

СТАРЫ МАРСКІ ПЁС У КАРЧМЕ „АДМІРАЛ БЕНБОУ“

Сквайр Трэлоўні, доктар Лівсі ды іншыя джэнтльмены папрасілі мяне напісаць усё, што я ведаю аб Востраве скарбаў. Ім хочацца, каб я раскажаў усю гісторыю ад самага пачатку да канца, не ўтойваючы ніякіх падрабязнасцей, акрамя геаграфічнага месцазнаходжання вострава. Паказваць, дзе знаходзіцца гэты востраў, у сучасны момант яшчэ немагчыма, таму што і зараз там знаходзяцца скарбы, якіх мы не вывезлі адтуль. І вось у сучасным, 17... годзе я бяруся за пяро і вяртаюся думкамі да таго часу, калі ў майго бацькі была карчма „Адмірал Бенбоў“, а ў гэтай карчме пасяліўся стары загарэлы марак з шаблевым шрамам на шчацэ.

Я памятаю—быццам гэта было ўчора,—як, цяжка ступаючы, ён дацягнуўся да нашых дзвярэй, а яго скрынку везлі за ім на ручной каламажцы. Гэта быў высокі, дужы, важкі мужчына з каштанава-цёмным тварам. Набрэкшая дзёгцем касічка тырчэла над каўняром яго зашмальцаванага сіняга кафтана. Рукі ў яго былі шурпатыя, з нейкімі шрамамі і драпінамі, пазногці чорныя, паламаньыя, а шаблевы шрам на шчацэ—бруднаватага, чырванавата-бялявага колеру. Памятаю, як незнаёмы, пасвістваючы, агледзеў нашу бухту

і раптам заспяваў старую матроскую песню, якую потым так часта спяваў:

Пятнаццаць чалавек на скрынцы мерцвяка.
Йо-хо-хо, і бутэлька рому!
Пі, і даканае цябе чортава рука.
Йо-хо-хо, і бутэлька рому!

Голас у яго быў старэчы, брынклівы, вісклівы, і скрыпеў, як рычагі кабестана¹⁾).

І палка ў яго была, як жалезны рычаг. Ён пастукаў гэтай палкай у нашы дзверы і, калі мой бацька вышаў да яго на парог, груба патрабаваў шклянку рому.

Ром яму падалі, і ён з выглядам знаўцы прыняўся, не спяшаючыся, каштаваць кожны глыток. Піў і паглядваў то на скалы, то на карчмовую шыльду.

— Бухта зручная, — сказаў ён нарэшце. — Някепскае месца для таверны. Многа народу, прыяцель?

Бацька адказаў, што не, на жаль, зусім няшмат.

— Ну што-ж! — сказаў марак. — Гэта каюта якраз для мяне... Эй, прыяцель! — крыкнуў ён чалавеку, які вёз за ім ручную каламажку. — Пад'езджай сюды ды памажы мне ўцягнуць скрынку... Я пажыву тут нядоўга, — працягваў ён. — Чалавек я просты. Ром, вянгліна і яешня — вось і ўсё што мне трэба. Ды вунь тая скала, з якой відаць караблі, якія праходзяць па мору... Як мяне называць? Ну што-ж, называйце мяне капітанам... Ага, я ведаю, чаго вы хочаце. Вось!

І ён кінуў на парог тры ці чатыры манеты.

— Калі гэтыя скончацца, можаце прыйсці і сказаць, — сказаў ён сурова і глянуў на бацьку, як начальнік.

І сапраўды, хоць вопратка ў яго была дрэнная, а мова адзначалася грубасцю, ён не быў падобны да звычайнага матроса. Хутчэй за ўсё яго можна было прыняць за штурмана або шкіпера, які прызвычайуся, каб яму падначальваліся. Адчувалася, што ён любіць даваць волю свайму кулаку. Чалавек з каламажкай раскажаў нам, што незнаёмы прыбыў учора раніцай на паштовых у „Гасцініцу караля

1) Кабестан — прылада для падымання карабельнага якара.

Георга“ і распытваў там аб усіх заезджых дамах, якія размешчаны блізка да мора. Пачуўшы аб нашай карчме добрыя водгукі і даведаўшыся, мабыць, што яна стаіць на водшыбе, у баку ад вёскі, капітан парашыў пасяліцца ў нас. Вось і ўсё, што ўдалося нам даведацца пра нашага пастаяльца.

Чалавек ён быў маўклівы. Цэлыя дні блукаў вакол бухты або ўзбіраўся на скалы з меднай падзорнай трубой. Вечарамі ён сядзеў у агульным пакоі, у самым куце каля агню, мяшаў ром з вадой, і піў гэтую моцную мешаніну. Ён не адказваў, калі з ім пачыналі гаварыць. Толькі акіне лютым поглядам і засвішча носам, як карабельная сірэна ў тумане. Неўзабаве мы і нашы наведвальнікі навучыліся не чапаць яго. Кожны дзень, вярнуўшыся з прагулкі, ён пытаўся, ці не праходзілі па нашай дарозе якія-небудзь маракі. Спачатку мы думалі, што яму нехапае кампаніі такіх-жа гуляк, як ён сам. Але нарэшце мы пачалі разумець, што ён жадае быць далей ад іх. Калі які-небудзь марак, прабіраючыся па прыбрэжнай дарозе ў Брыстоль, спыняўся ў „Адмірале Бенбоў“, капітан спачатку разглядваў яго з па-за дзвярнай заслоны і толькі тады выходзіў

у агульны пакой. У прысутнасці падобных людзей ён быў маўклівы, як мыш.

Я ведаў, у чым тут справа, таму што капітан раскажаў мне, каго ён баіцца. Адноўчы ён адвёў мяне ўбок і абяцаў плаціць мне ў першы дзень кожнага месяца па чатыры сярэбраныя пенсы, калі буду я „вельмі пільна сачыць, ці не з’явіцца дзе марак на адной назе“, і паведамлю яму зараз-жа, як толькі ўбачу гэткага. Калі надыходзіла першае я прасіў у яго абяцаную пенсію, ён толькі трубіў носам і люта глядзеў на мяне. Але праз некалькі дзён усё-ткі прыносіў мне манетку і паўтараў загад не прапусціць „марака на адной назе“.

Гэты аднаногі марак праследаваў мяне нават у сне. Бурнымі начаўмі, калі вецер страсаў усе чатыры куты нашага дома, а прыбой равеў у бухце, дасягаючы да верхніх скалаў, ён сніўся мне ў самых рознастайных выглядых, страшэнны, як тысяча чарцей. Нага была адрэзана ў яго то да калена, то да самага бядра. Часамі ён здаваўся мне нейкім жудасным страшыдлам, у якога адна-адзіная нага расце ад самай сярэдзіны яго цела. На гэтай адной назе ён ганяўся за мной, пераскакваючы праз платы і канавы. Нямала каштавалі мне мае чатыры пенсы кожны месяц: я расплачваўся за іх гэтымі страшнымі снамі.

Але, як ні страшны быў для мяне аднаногі марак, самага капітана я баяўся значна менш, чымся ўсе іншыя людзі. У іншыя вечары ён выпіваў столькі рому, што галава ў яго ішла ходырам, і тады ён доўга аставаўся ў карчме і распяваў свае старадаўнія, дзікія, жорсткія песні, не звяртаючы ўвагі ні на каго з прысутных. А здаралася і так, што ён запрашаў усіх да свайго стала і патрабаваў шклянкі. Запрошаныя дрыжэлі ад спалоху, а ён прымушаў іх або слухаць яго расказы аб марскіх прыгодах, або падпяваць яму хорам. Сцены нашага дома страсаліся тады ад „йо-хо-хо, і бутэлька рому“, таму што ўсе наведвальнікі баючыся яго шалёнага гневу, стараліся перакрычаць адзін другога і спяваць, як мага грамчэй, абы толькі капітан астаўся імі задаволены, таму што ў такі час ён быў нястрымна грозны: то стукаў кулаком па сталае, патрабуючы

жаб усе змоўклі; то даходзіў да шалёнай ярасці, калі хто-небудзь, перабіваючы яго словы, задаваў яму якое-небудзь пытанне; то, наадварот, рабіўся лютым, калі да яго не звярталіся з пытаннямі, таму што, па яго думцы, гэта паказвала, што слухаюць яго няўважліва. І нікога не выпускаў з карчмы: кампанія магла разыйсціся толькі тады калі ім авалодвала дрымотнасць і ён, хістаючыся, ішоў да сваёй пасцелі.

Але больш страшнымі, чым ён сам, былі яго расказы. Жудасныя расказы—аб шыбеніцах, аб катаваннях, аб штормах, аб піратах Караібскага мора, аб разбойніцкіх гнёздах і разбойніцкіх геройствах.

Мяркуючы па яго расказах, ён правёў усё сваё жыццё сярод найгоршых злачынцаў. А лаянка, якая следала пасля кожнага слова, палохала нашых простадушных вясковых людзей не менш, чым злачынствы, аб якіх ён гаварыў.

Мой бацька заўсёды гаварыў, што нам давядзецца закрыць нашу карчму—капітан адводзіць ад нас усіх наведвальнікаў. Каму ахвота цярпець такія здзекі і дрыжэць ад жаху, ідучы дадому. Аднак, я думаю, што капітан, наадварот, хутчэй быў карысным для нас. Праўда, наведвальнікі баяліся яго, але праз дзень іх зноў цягнула да яго. У ціхае, глухое жыццё ён унёс нейкую прыемную трывогу. Сярод моладзі знайшліся нават капітанавы прыхільнікі, якія казалі, што захапляюцца ім. „Сапраўдны марскі воўк, наскрозь прасолены морам!“—гаварылі яны.

Паводле іх слоў, якраз такія людзі, як наш капітан, зрабілі Англію гразой на марах.

Але, з другога боку, гэты чалавек сапраўды рабіў нам страты. Тызень праходзіў за тыднем, месяц за месяцам грошы, якія ён нам даў раней, былі ўжо даўно выдаткаваны, а новых грошай ён не плаціў. І ў бацькі нехапала духу патрабаваць у яго гэтых грошай. Варта было бацьку заікнуцца аб плаце, як ён ярасна пачынаў сапці, пасля сапенне ператваралася ў рыканне, і мой бацька ў вялікім спалоху выбягаў з пакоя. Я бачыў, як пасля падобных спроб ён з адчаем ламаў сабе рукі. Я не сумняваўся, што

гэтыя трывогі і страхі значна паскорылі сумную і заўчасную смерць бацькі.

На працягу ўсёй пабыўкі ў нас капітан увесь час хадзіў у адной і той самай вопратцы, толькі набыў у разносчыка некалькі пар панчоў. Адзін край яго капелюша абвіс; капітан так і пакінуў яго, хоць пры моцным ветры гэта было вельмі нязручна. Я добра памятаю, які ў яго быў падраны кафтан; колькі ён ні латаў яго наверх, у сваім пакоі, урэшце кафтан ператварыўся ў рызэ. Ніякіх пісьмаў ён ніколі не пісаў і не атрымліваў ніадкуль. І ніколі ні з кім не размаўляў, хіба толькі, калі быў вельмі п'яны. І ніхто з нас ніколі не бачыў, каб ён адчыняў сваю скрынку.

Толькі адзін-адзіны раз капітану адважыліся прарэчыць, і то адбылося гэта ў самыя апошнія дні, калі мой няшчасны бацька быў пры смерці.

Неяк увечары да хворага прышоў доктар Лівсі. Ён агледзеў пацыента, наспех з'еў абед, якім пачаставала яго мая маці, і спуściўся ў агульны пакой выкурыць люльку, чакаючы, пакуль прывядуць яму каня. Конь астаўся наверх ў пасёлку, таму што ў старога „Бенбоў“ не было для яго памяшкання.

У агульны пакой увёў яго я, і памятаю, як гэты прыгожы, франтавата апрануты, доктар, у беласнежным парыку, чорнавокі, надзвычай добра выхаваны, здзівіў мяне сваёй непадобнасцю да вясковых гуляк, наведваўшых нашу карчму. Асабліва рэзка адрозніваўся ён ад нашага варонава пудзіла, бруднага, панурага, важнага пірата, які насцябаўся рому і сядзеў, наваліўшыся локцямі на стол.

Раптам капітан заспяваў сваю вечную песню:

Пятнаццаць чалавек на скрынцы мерцвяка.

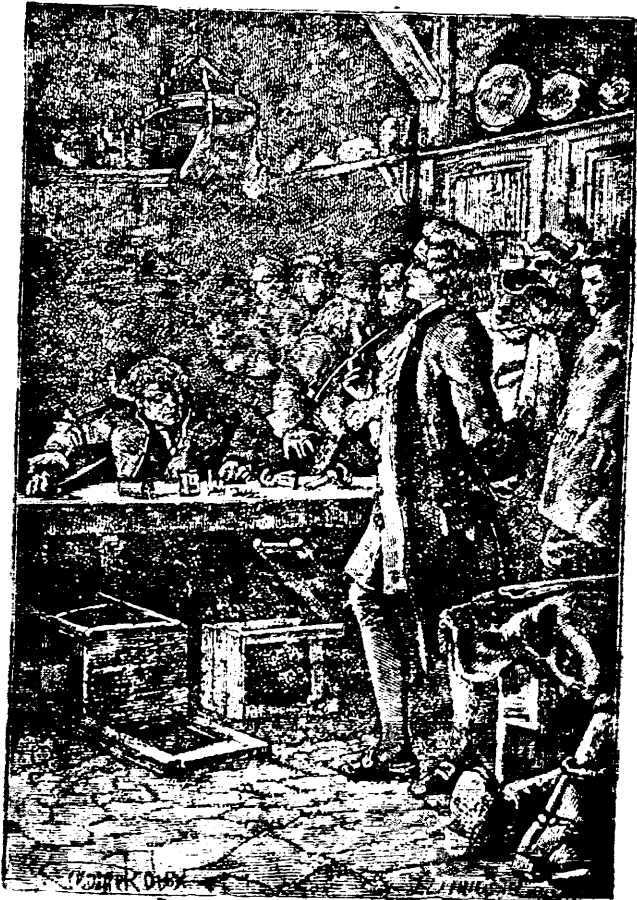
Йо-хо-хо, і бутэлька рому!

Пі, і даканае цябе чортава рукз.

Йо-хо-хо, і бутэлька рому!

Спачатку я думаў, што „скрынка мерцвяка“—гэта тая самая скрынка, якая стаіць наверх, у капітанавым пакоі.

У маіх страшных снах гэтая скрынка не раз узнікала перада мной разам з аднаногім мараком. Але паволі мы

так прызвычайліся да гэтай песні, што перасталі звяртаць на яе ўвагу. У гэты вечар яна была навіной толькі для доктара Лівсі, і, як я заўважыў, не выклікала ў яго прыемнага ўражання. Ён сярдзіта паглядзеў на капітана, перад тым як зноў пачаць гутарку са старым садоўнікам Тэйлорам аб новым спосабе лячэння рэўматызма. А між тым капітан, паволі разгарачыўшыся ад сваіх уласных спеваў, ударыў кулаком па стале. Гэта азначала, што ён патрабуе цішыні.

Усе галасы змоўклі ўраз; адзін толькі доктар Лівсі працягваў сваю добрадушную і гучную размову, пыхкаючы люлькай пасля кожнага слова. Капітан прарэзліва глянуў на яго, пасля зноў ударыў кулаком па стале, пасля глянуў яшчэ больш прарэзліва і раптам загарланіў, суправаджаючы свае словы непрыстойнай лаянкай:

— Эй, там, на палубе, маўчаць!

— Вы да мяне звяртаецеся, сэр?—спытаў доктар.

Той сказаў, што менавіта да яго, і пры гэтым вылаяўся зноў.

— У такім разе, сэр, я скажу вам адно,—адказаў доктар,—калі вы не пакінеце п'янстваваць, вы хутка пазбавіце свет ад аднаго з самых агідных нягоднікаў!

Капітан ашалеў ад злосці. Ён ускочыў на ногі, выхапіў і адкрыў свой матроскі складаны ножык і, гойдаючы яго на далоні, прыгразіў доктару, што прыгвоздзіць яго да сцяны.

Доктар нават не варухнуўся. Ён гаварыў з ім не абарочваючыся, праз плячо, тым-жа голасам. Магчыма, толькі крыху грамчэй, каб усе ў пакоі пачулі... Спакойна і цвёрда ён вымавіў:

— Калі вы зараз-жа не схаваеце гэты ножык у кішэню, я клянуся вам чэсцю, што вы будзеце баўтацца на шыбеніцы пасля першай сесіі нашага раз'язнога суда.

Між іх вачыма пачаўся паядынак. Але капітан хутка здаўся. Ён схаваў свой ножык і апусціўся на крэсла, бармочачы, як пабіты пёс.

— А цяпер, сэр,—казаў далей доктар,—паколькі мне стала вядома, што ў маёй акрузе знаходзіцца падобны суб'ект, я буду мець над вамі самы пільны нагляд удзень

і ўноч. Я не толькі доктар, я тутэйшы суддзя. І калі да мяне дойдзе хоць адна самая найменшая скарга,—хоць-бы толькі на тое, што вы нагрубілі каму-небудзь... вось як зараз,—я прыму рашучыя меры, каб вы былі адпаведна пакараны.

Неўзабаве доктару Лівсі падалі каня, і ён ад'ехаў. Але капітан увесь вечар быў ціхі і спакойны і астаўся такім ва ўсе наступныя вечары.

Раздзел II

ЧОРНЫ ПЁС З'ЯЎЛЯЕЦА І ЗНІКАЕ

Неўзабаве адбылося першае з тых загадкавых здарэнняў, дзякуючы якім мы пазбавіліся, нарэшце, ад капітана. Але, пазбавіўшыся ад яго самага, мы не пазбавіліся, як вы самі ўбачыце, ад яго спадчыны.

Стаяла сцюдзёная зіма з доўгімі траскучымі марозамі ды бурнымі вятрамі. Ужо спачатку было ясна, што мой бедны бацька наўрад ці ўбачыць вясну. З кожным днём яму рабілася горш. Гаспадарыць у карчме давялося мне і маёй маці. У нас было спраў не абабраць, і мы аддавалі вельмі мала ўвагі нашаму непрыемнаму пастаяльцу.

Пачыналася студзеньская марозная раніца. Бухта была ўся сівая ад намаразі. Дробныя хвалі ласкава лізалі ўзбярэжныя каменні. Сонца яшчэ не паспела ўзняцца і толькі кранула сваімі праменьнямі верхавіны ўзгоркаў і марскую далячынь. Капітан прачнуўся раней звычайнага і накіраваўся да мора. Пад шырокімі поламі яго падранага сніга кафтана калыхалася тонкая шабля. Падпахай у яго была падзорная труба. Капляюш ён ссунуў на патыліцу. Я памятаю, што з рота ў яго выляталі клубкі пару і кружыліся ў паветры, як дым. Я чуў, як злосна ён чмыхаў, знікаючы за вялікай скалой—відаць, усё яшчэ не мог забыць аб сваёй сутычцы з доктарам Лівсі.

Маці была намерсе, у бацькі, а я накрываў стол для сьнедання да прыходу капітана. Раптам дзверы адчыніліся, і ў пакой увайшоў чалавек, якога раней я ніколі не бачыў.

Ён быў бледны, і твар у яго блішчэў, быццам намазаны салам. На левай руцэ ў яго нехапала двух пальцаў. Нічога ваяўнічага не было ў ім, хоць у яго на поясе вісела шабля. Я заўсёды пільна сачыў за кожным маракон, будзь ён на адной назе ці на двух, і памятаю, што гэты чалавек вельмі мяне аздачыў. На маракон ён быў мала падобны, і ўсё-ж я адчуваў, што ён з маракон.

Я спытаў, чаго ён хоча, і ён патрабаваў рому. Я памкнуўся Ісці з пакоя, каб выканаць яго даручэнне, але ён сеў за стол і зноў паклікаў мяне да сябе. Я спыніўся з сурвэткай у руцэ.

— Хадзі-тка сюды, сыноч,—сказаў ён.—Падыйдзі бліжэй.

Я падышоў.

— Гэты стол накрыты для майго таварыша, штурмана Білі?—запытаў ён, усміхаючыся.

Я адказаў, што не ведаю ніякага штурмана Білі і што стол накрыты для аднаго нашага пастаяльца, якога мы заведзём капітанам.

— Ну што-ж,—сказаў ён,—майго таварыша, штурмана Білі, таксама можна называць капітанам. Гэта справы не змяняе. У яго шрам на шчацэ і вельмі прыемнае абыходжанне, асабліва калі ён нап'ецца. Вось які ён, мой штурман Білі. У вашага капітана таксама шрам на шчацэ. І якраз на правай шчацэ. Значыць, усё ў парадку, хіба не так? Дык вось, я хацеў-бы ведаць, ці знаходзіцца ён тут, у гэтым доме, мой мілы таварыш Білі?

— Я адказаў, што ён пайшоў пагуляць.

— А па якой дарозе, сыноч? Па якой дарозе ён пайшоў.

Я паказаў яму скалу, на якой штодня бываў капітан, і сказаў, што ён, напэўна, хутка вернецца.

— А як хутка? Праз гадзіну? Праз дзве?

І, задаўшы мне яшчэ некалькі розных пытанняў, ён сказаў нарэшце:

— Так, мой таварыш Білі ўзрадуецца мне, як выпіўцы.

Аднак, твар у яго пры гэтых словах быў пануры, і я меў усе падставы думаць, што капітан будзе не надта радавацца сустрэчы з ім. Але я тут-жа сказаў сабе, што

гэта не мае да мяне дачынення. І, акрамя таго, цяжка было зрабіць якія-небудзь захавы пры такіх абставінах. Незнаёмы ўважліва сачыў за дзвярыма, прытоўшыся каля ўвахода, нібы кот, падсочваючы мыш. Я хацеў было выйсці на двор, але ён зараз-жа аклікнуў мяне. Я не адразу паслухаў яго, і ягоны сальны твар раптам сказаўся такім гневам, ён выбухнуў такой лаянкай, што я ў спалоху адскочыў назад. Але як толькі я вярнуўся, ён пачаў размаўляць са мной па-ранейшаму, не то лісліва, не то насмешліва, пахлопаў мяне па плячы, сказаў, што я слаўны хлопчык і што я яму адразу спадабаўся.

— У мяне ёсць сыноч,—сказаў ён,—і ты падобны да яго, як дзве кроплі вады. Ён—гордасць майго бацькаўскага сэрца. Але для хлопчыкаў галоўнае—паслухмянасць. Так, сыноч, паслухмянасць. Вось калі-б ты паплаваў з Білі, цябе не давялося-б аклікаць два разы. Білі ніколі не паўтараў за адаў. Не, у яго былі іншыя парадкі... А вось і ён, мілы штурман Білі, з падзорнай трубой падпахай, благаславі яго бог! Давай, схаваемся за дзвярыма, сыноч, і наладзім Білі сюрпрыз, парадуюм Білі, благаславі яго бог!

З гэтымі словамі ён загнаў мяне ў агульны пакой, у кут, і схаваў у сябе за плячыма. Мы абодва былі заслонены адчыненымі дзвярыма. Мне было і непрыемна і ледзь-ледзь страшнавата, асабліва калі я заўважыў, што незнаёмы трусіць і сам. Ён вызваліў рукаятку сваёй шаблі, ледзь-ледзь выцягнуў яе з ножаў і ўвесь час рабіў такія рухі, як быццам ён глытаў нейкі кавалак, што захраснуў у яго ў горле.

Нарэшце, у пакой уваліўся капітан, ляснуў дзвярыма і, не глядзячы па баках, накіраваўся проста да стала, дзе яго чакала снеданне.

— Білі!—прамовіў незнаёмы, стараючыся надаць свайму голасу цвёрдасць і смеласць.

Капітан раптоўна аглянуўся і апынуўся проста перад намі. Загар як-бы знік з яго твара, нават нос яго зрабіўся сінім. У яго быў выгляд чалавека, які сустрэўся са зданню. , прызнаюся вам, мне зрабілася шкада яго—такім ён адразу зрабіўся старым і друзлым.

— Хіба ты не пазнаеш мяне, Білі? Няўжо ты не пазнаеш свайго старога карабельнага таварыша, Білі?—сказаў незнаёмы.

Капітан адкрыў рот, быццам у яго нехапала подыху.

— Чорны Пёс!—прамовіў ён, нарэшце.

— Акурат ён,—адказаў незнаёмы, некалькі падбадзёрыўшыся.—Чорны Пёс прышоў наведць свайго старога карабельнага прыяцеля, свайго мілага Білі, што жыве ў карчме „Адмірал Бенбоў“. Ах, Білі, Білі! Колькі часу прайшло ад той пары, як я страціў два сваіх кіпцюры!—усклікнуў ён, узняўшы сваю скалечаную руку.

— Ладна,—сказаў капітан.—Ты высачыў мяне, і я перад табой. Кажы, чаго прышоў?

— Пазнаю цябе, Білі,—адказаў Чорны Пёс.—Ты правы, Білі. Гэты слаўны хлапчына, які мне так спадабаўся, прынясе мне шкляначку рому. Мы пасядзім з табой, калі хочаш, і пагутарым без хітрыкаў, проста, як старыя прыяцелі. Хіба не так?

Калі я вярнуўся з бутэлькай, яны ўжо сядзелі за сталом.

Чорны Пёс сядзеў бліжэй да дзвярэй, на самым канцы лаўкі, і адным вокам пазіраў на свайго старога прыяцеля а другім—на дзверы, каб той не мог уцячы.

Ён загадаў мне выйці і пакінуць дзверы адчыненымі насцеж.

— Каб ты, сыноч, не паглядваў у дзірку ад ключа,—вытлумачыў ён.

Я пакінуў іх удвух і вярнуўся да стойкі.

Доўгі час, не гледзячы на ўсе старанні, я не чуў нічога, акрамя невыразнага гоману. Але паволі галасы рабіліся ўсё больш гучнымі, і, нарэшце, мне ўдалося злавіць некалькі слоў, галоўным чынам лаянку, якая выходзіла з капітанавых вуснаў.

Нарэшце, капітан закрычаў:

— Не, не, не, не! І досыць аб гэтым! Чуеш?

І пасля зноў:

— Калі справа дойдзе да шыбеніцы, дык хай на ёй баўтаюцца ўсе!

Пасля раптоўна страшэнны выбух лаянкі, стол і лаўкі з грукатам перакуліліся на падлогу, бразнула сталь клінкоў, нехта ўскрыкнуў ад болю, і праз хвіліну я ўбачыў Чорнага Пса, які што было сілы бег да дзвярэй. Капітан гнаўся за ім. Шаблі іх былі аголены. У Чорнага Пса з левага пляча цякла кроў. Каля самых дзвярэй капітан замахнуўся шабляй, і хацеў нанесці ўцякаючаму яшчэ адзін, самы страшэнны ўдар, які, несумненна разрубіў-бы яго папалам, але шабля зачэпілася за вялікую шыльду нашага „Адмірала Бенбоў“. На шыльдзе, унізе, на самой раме, дагэтуль можна бачыць ад яе след.

На гэтым бойка скончылася.

Выскачыўшы на дарогу, Чорны Пёс, не глядзячы на сваю рану, памчаўся з такой здзіўляючай хуткасцю, што праз поўхвіліны знік за ўзгоркам. Капітан стаяў і глядзеў на шыльду, як звар'яцелы. Затым некалькі разоў правёў рукой па вачах і вярнуўся дадому.

— Джым,—загадаў ён,—рому!

Ён крыху пахіснуўся пры гэтых словах і абапёрся рукой аб сцяну.

— Вы ранены?—усклікнуў я.

— Рому!—паўтарыў ён.—Я павінен уцякаць адсюль. Рому! Рому!

Я пабег па ром, але ад хвалявання разбіў шклянку і запэцкаў гразю кран ад бочкі. І пакуль я наладжваў парадак і наліваў другую шклянку, раптам я пачуў, як у агульным пакоі нешта важна звалілася на падлогу. Я прыбег і ўбачыў капітана, які ва ўсю даўжыню выцягнуўся на падлозе. Маці, устрывожаная крыкамі і калатнёй, збегла ўніз мне на дапамогу. Мы прыпаднялі капітанаву галаву. Ён дыхаў вельмі гучна і цяжка. Вочы яго былі заплюшчаны, твар пачырванёў.

— Божа мой!—усклікнула маці.—Які сорам для нашай карчмы! А твой бедны бацька, быццам знарок, ляжыць хворы!

Мы не ведалі, як дапамагчы капітану, і былі ўпэўнены, што ён смяротна ранены ў часе паядынка з незнаёмым.

Прынёс рому і спрабаваў уліць яму ў рот. Але моцныя сківіцы яго былі сцяты, як жалезныя.

На щасце, дзверы адчыніліся і ўвайшоў доктар Лівсі, які прыехаў наведць майго хворага бацьку.

— Доктар, памажыце!—усклікнулі мы.—Што нам рабіць. Куды ён ранены?

— Ранены?—сказаў доктар.—Ён гэтак-жа ранены, як ты ці я. У яго проста ўдар. Што рабіць, я папераджаў яго. Ну, місіс Гоўкінс, вяртайцеся наверх да мужа і, калі можна, нічога не кажыце яму. А я паспрабую адратаваць гэтае, тройчы непатрэбнае жыццё. Джым, прынясі мне таз.

Калі я вярнуўся з тазам, доктар ужо закасаў у капітана рукаў і агаліў яго вялікую мускулістую руку. Рука была татуіравана ва многіх месцах. Паміж плячом і локцем сінелі надпісы: „На щасце“, „Спадарожнага ветру“ і „Хай спраўдзяцца мары Білі Бонса“.

Каля самага пляча была нарысавана шыбеніца, на якой боўтаўся чалавек. Гэты рысунак, як мне здалося, быў зроблены з пэўным веданнем справы.

— Прароцкі малюнак,—заўважыў доктар, кратаючы пальцам рысунак шыбеніцы.—А цяпер, судар Білі Бонс калі вас сапраўды так завуць, мы пабачым, якога колеру ваша кроў. Джым,—звярнуўся ён да мяне,—ты не баішся крыві?

— Не, сэр,—сказаў я.

— Вельмі добра,—праказаў доктар.—Тады трымай таз. Ён узяў ланцэт і ўскрыў вену.

Многа выцякла ў капітана крыві, перш чым ён адкрыў вочы і абвёў нас цямым позіркам. Ён пазнаў доктара і нахмурыў бровы. Пасля заўважыў мяне і як быццам крыху супакоіўся. Пасля раптам пачырванеў і, прабуючы ўстаць, закрычаў:

— Дзе Чорны Пёс?

— Тут няма ніякага пса, акрамя вас,—сказаў доктар.— Вы пілі занадта многа рому. І вось вас схапіў удар, як я вам праракаў. І мне, супроць майго жадання, давялося выцягваць вас з магілы. Ну, містэр Бонс...

— Я не Бонс,—перапыніў капітан.

— Няважна,—сказаў доктар.—У мяне ёсць знаёмы пірат, якога завуць Бонсам, і я даў вам гэта імя для сцісласці. Запа-

мятайце, што я вам скажу: адна шклянка рому вас, кашне, не заб'е, але калі вы вып'еце адну шклянку, вам захацаца выпіць яшчэ і яшчэ. І клянуся вам маім парыком: калі вы не пакінеце піць, вы і сапраўды вельмі хутка памрыце. Зразумела? Вернецеся на неба, як сказана ў бібліі. Ну, паспрабуйце ўстаць. Я дапамагу вам дабрацца да вашай пасцелі.

З вялікімі намаганнямі мы ўсцягнулі капітана наверх і паклалі ў пасцель. Галава яго ў знясіленасці ўпала на падушку. Ён быў амаль што неспрытомны.

— Дык памятайце,—сказаў доктар,—я сумленна раю вам: слова ром і слова смерць для вас азначаюць адно і тое-ж самае.

Узяўшы мяне за руку, ён накіраваўся да майго хворага бацькі.

— Глупства,—сказаў ён, як мы толькі зачынілі за сабой дзверы.—Я выпусціў з яго столькі крыві, што ён надоўга супакоіцца. Тыдзень пракачаецца ў пасцелі, а гэта карысна і для яго і для вас. Але другога ўдару яму не перажыць.

Раздзел III

ЧОРНЫ ЗНАК

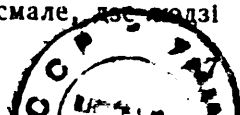
Каля поўдня я зайшоў да капітана з ахаладжальным напіткам і лекаствам. Ён ляжаў у тым-жа палажэнні, як мы яго пакінулі, толькі крыху вышэй. Ён здаўся мне вельмі слабым і ў той-жа час вельмі ўзрушаным.

— Джым,—сказаў ён,—ты адзін тут чаго-небудзь варты. І ты ведаеш: я заўсёды быў добры да цябе. Кожны месяц я даваў табе чатыры пенсы серабром. Бачыш, друг,—мне кепска, я хворы і ўсімі пакінуты. І, Джым, ты прынясеш мне кружачку рому, ці не праўда?

— Доктар...—пачаў я.

Але ён пачаў лаяць доктара—слабым голасам, але вельмі злосна.

— Усе дактары—швабры,—сказаў ён.—А гэты ваш тутэйшы доктар, ну, што ён разумее ў мараках? Я бываў у такіх краінах, дзе горача, як у кіпячай смале, дзе морзі

104238

так і падалі ад жоўтага джэка¹⁾, а землетрасенні хістали сушу, як марскую хвалю. Што ведае ваш доктар аб гэтых месцах? І я жыў толькі ромам, так! Ром быў для мяне і мясам, і задой, і жонкай, і прыцелем. І калі я зараз не вып'ю рому, я буду, як стары карабль, выкінуты на бераг штормам. І мая кроў будзе на табе, Джым, і на гэтай швабры, на доктары.

І ён зноў выбухнуў лаянкай.

— Паглядзі, Джым, як дрыжаць мае пальцы,—працягваў ён жаласлівым голасам.—Я не магу спыніць іх, каб яны не дрыжэлі. У мяне сёння не было ні каплі ў роце. Гэты доктар—дурань, запэўняю цябе. Калі я не вып'ю рому, Джым, мне будуць мроіцца розныя жахі. Сёе-тое я ўжо бачыў, далібог. Я ўбачыў старога Флінта, вунь там у куце, у сябе за плячыма. Бачыў яго выразна, як живога. А калі мне мрояцца жахі, я раблюся зверам. Ваш доктар сам сказаў, што адна шклянчэчка мяне не заб'е. Я дам табе залатую гінею²⁾ за адну кружачку, Джым.

Ён выпрашваў усё больш настойліва і быў так узбуджаны, што я спалохаўся, каб яго не пачуў бацька. Бацьку ў той дзень было асабліва дрэнна, і яму была неабходна поўная цішыня. Да таго-ж мяне ўмацоўвалі словы доктара, што адна шклянэчка не пашкодзіць капітану.

— Не патрэбны мне вашы грошы,—адказаў я, таму што прапанова хабару вельмі абразіла мяне.—Заплаціце лепш тое, што вы павінны майму бацьку. Я прынясу вам шклянку, але гэта будзе апошняя.

Я прынёс шклянку рому. Ён прагна схапіў яе і выпіў да дна.

— Вось і добра,—сказаў ён,—мне адразу зрабілася лепш. Паслухай, друг, доктар не казаў, колькі мне ляжаць на гэтым ложку?

— Прынамсі тыдзень,—сказаў я.—Не менш.

— А бадай цябе маланка!—закрычаў капітан.—Тыдзень! Калі я буду ляжаць тыдзень, яны паспеюць прыслаць мне

1) Жоўты джэка—трасца.

2) Гінея—англійская манета (каля дзесяці рублёў зочатам)..

чорны знак. Гэтыя людзі ўжо пранюхалі, дзе я,—жулікі і гультаі, якія не здолелі зберагчы свайго і квапяцца зараз на чужое. Хіба сапраўдныя маракі так абыходзяцца? Вось я, напрыклад: я чалавек ашчадны, ніколі не сыпаў грашыма і не жадаю траціць нажытога. Я зноў ашукаю гэтых людзей. Я адплыву ад гэтага рыфа ды зноў пакіну іх усіх у дурнях.

З гэтымі словамі ён пачаў павольна ўзняцца з пасцелі, апіраючыся на маё плячо з такою сілай, што я амаль не закрычаў ад болю. Цяжка, як мёртвыя калоды, апусціліся яго ногі на падлогу. Яго палкая гутарка была ў поўнай неадпаведнасці з яго ледзь чутным голасам.

Пасля таго, як ён сеў на ложку, ён доўга не мог вымавіць ні слова, і, нарэшце, сказаў:

— Даканаў мяне гэты доктар... Вушы мае так і пяць. Памажы мне легчы...

Але, перш чым я працягнуў да яго руку, ён зноў паваліўся ў пасцель і некаторы час ляжаў моўчкі.

— Джым,—сказаў ён нарэшце,—ты бачыў сёння таго марака?

— Чорнага Пса?—спытаўся я.

— Так, Чорнага Пса,—сказаў ён.—Ён вельмі нядобры чалавек, але тыя, што паслалі яго, яшчэ горш, чым ён. Слухай: калі мне не ўласца адсюль выбрацца і яны прышлюць мне чорны знак, ведай, што яны квапяцца на скрынку. Тады сядай на каня—да рэчы, ты ездзіш конна, не праўда?—Тады сядай на каня і скачы што ёсць сілы... Цяпер мне ўжо ўсёроўна... Скачы хоць да гэтага праклятага доктара, да швабры, і скажы яму, каб ён свіснуў усіх матросаў на палубу—усякіх там прысяжных і суддзяў—і злавіў-бы маіх гасцей на борце „Адмірала Бенбоў“, усю старую шайку Флінта, усіх да аднаго, колькі іх яшчэ асталося жывых. Я быў першым штурманам, так, першым штурманам старога Флінта, і я адгін ведаю, дзе знаходзіцца тое месца. Ён сам усё мне перадаў у Саванне, калі паміраў, вось як я зараз ляжу, бачыш? Але ты нічога не рабі, пакуль яны не прышлюць мне чорны знак або пакуль ты зноў не ўбачыш Чорнага Пса ці марака на адной назе. За гэтым аднаногім, Джым, сачы больш за ўсё.

— А які гэта чорны знак, капітан?—спытаўся я.

— Гэта выклік, прыяцель. Накштальт павесткі: запрашэнне ў суд. Калі яны прышлюць, я табе скажу. Ты толькі не праваронь іх, мілы Джым, я падзялю з табой усё папалам, даю табе слова гонару.

Ён пачаў збівацца ў гаворцы, і яго голас усё слабеў. Я даў яму лякарства, і ён прыняў яго, як дзіцё.

— Ні адзін марак яшчэ не адчуваў такой патрэбы ў лякарстве, як я.

Хутка ён заняпаў у цяжкае забыццё, і я пакінуў яго аднаго.

Не ведаю, што-бы зрабіў, калі-б усё ішло добра. Магчыма, я раскажаў-бы аб усім доктару, таму што я да смерці баяўся, каб капітан не пашкадаваў аб сваёй шчырасці і не забіў-бы мяне. Алё абставіны склаліся інакш. Увечары раптам памёр мой бедны бацька, і мы забылі на ўсё астатняе. Я так быў ахоплены нашай бядою, наведваннем суседзяў, наладжваннем пахавання і працай у карчме, што ў мяне не было часу ні думаць аб капітане, ні баяцца яго.

У наступную раніцу ён зышоў уніз, як быццам нічога не здарылася. Еў у звычайны час, але без усякага апетыту, і, баюся, выпіў больш звычайнага, таму што сам частаваўся каля стойкі. Прытым ён пырхаў і сапеў так сярдзіта, што ніхто не адважыўся-б забараніць яму лішнюю выпіўку. Увечары напярэдадні пахавання ён быў п'яны, як звычайна. Агідна было чуць яго разбэшчаную, дзікую песню ў нашым агорнутым жалобай доме. І, хоць ён быў вельмі слабы, мы да смерці баяліся яго. Адзіны чалавек, які мог-бы закрыць яму глотку,—доктар—быў далёка; доктара выклікалі за некалькі міль да аднаго хворага, і пасля бацькавай смерці ён ні разу не паказваўся каля нашага дому.

Я сказаў, што капітан быў слабы. І сапраўды, яму не толькі не паляпшала, але як быццам усё пагаршала. Ён ледзь-ледзь узыходзіў на сходках і, хістаючыся, кандыбаў да нашай стойкі, часам ён высоўваў нос за дзверы падыхаць морам, але хапаўся пры гэтым за сцяну. Дыхаў ён цяжка і хутка, як чалавек, узыходзячы на стромкую гару.

Ён больш не заводзіў гутаркі са мной і, відаць, забыў аб сваёй нядаўняй шчырасці, але зрабіўся яшчэ больш

успыльчывы, раздражлівы, не глядзячы на ўсю сваю слабасць. Напіўшыся, ён выцягваў шаблю і клаў яе перад сабой на стол і пры гэтым бадай што не заўважаў людзей, як быццам увесь захлынены сваімі думкамі ды брэдавымі зданнямі.

Аднойчы неяк, што вельмі дзівіла нас, ён нават пачаў навістваць нейкую вясковую любоўную песеньку, якую, відаць, спяваў у юнацтве, перад тым як адправіцца ў мора.

У такім становішчы былі справы, калі на другі дзень пасля пахавання—дзень быў пахмурны, імглісты і марозны,— у тры гадзіны пасля поўдня, я вышаў за дзверы і спыніўся на парозе. Мяне прыгнятала туга.

Раптам я заўважыў чалавека, які павольна цягнуўся па дарозе. Відавочна, ён быў сляпы, таму што дарогу перад сабой намацаваў палкай. Над яго вачыма і носам вісеў зялёны шчыток. Згорблены старасцю ці хваробай, ён быў увесь захутаны ў стары, падраны матроскі плашч з капюшонам, які хаваў абрысы яго цела. Ніколі ў сваім жыцці не бачыў я такога страшнага чалавека. Ён спыніўся недалёка ад карчмы і гучна прамовіў на распеў дзіўным гугнявым голасам, звяртаючыся ў пусты прастор:

— Ці не скажа які-небудзь дабрадзеі беднаму сляпому чалавеку, страціўшаму дарагі зрок у часе адважнай абароны сваёй радзімы, у якой мясцовасці ён знаходзіцца зараз?

— Вы знаходзіцеся каля карчмы „Адмірал Бенбоў“, у бухце Чорнага Ўзгорка, добры чалавек,—сказаў я.

— Я чую голас,—прыгугнявіў стары,—і малады голас. Дайце мне руку, добры малады чалавек, і правядзіце мяне ў гэты дом!

Я падаў яму руку, і гэтая жудасная бязвокая істота з такім саладкаватым голасам схпіла яе, быццам абцугамі.

Я так спалохаўся, што хацеў уцячы. Але сляпы прыцягнуў мяне да сябе.

— А цяпер, хлопчык,—сказаў ён,—вядзі мяне да капітана.

— Сэр,—сказаў я,—я, слова гонару, не адважуся.

— Не адважышся?—усміхнуўся ён.—Ах, вось як! Не адважышся! Вядзі мяне зараз-жа, а то я зламлю табе руку.

І ён так павярнуў маю руку, што я закрычаў.

— Сэр,—сказаў я,—я баяўся не за сябе, а за вас. Капітан цяпер не такі, як заўсёды. Ён сядзіць з аголенай шабляй. Адзін джэнтльмен ужо прыходзіў да яго і...

— Жвава, марш!—перапыніў ён мяне.

Ніколі я яшчэ не чуў такога лютага, халоднага і паганнага голаса. Гэты голас напалохаў мяне мацней, чым боль. Я зразумеў, што павінен падначаліцца, і павёў яго ў агульны пакой, дзе сядзеў наш хворы пірат, адурманены ромам. Сляпы ўчапіўся за мяне жалезнымі пальцамі. Ён націскаў на мяне ўсім сваім цяжарам, я лёдзь трымаўся на нагах.

— Вядзі мяне проста да яго і, калі ён мяне ўбачыць, крыкні: „Вось ваш друг, Білі“. Калі ты не крыкнеш, я вось што зраблю.

І ён так сціснуў маю руку, што я лёдзь не страціў прытомнасць. Я так баяўся сляпога жабрака, што забыў мой жах перад капітанам, і, адчыніўшы дзверы агульнага пакоя, дрыготлівым голасам пракрычаў тыя словы, якія сляпы загадаў мне пракрычаць.

Бедны капітан узяў вочы ўверх і адразу працвярозіўся. Яго твар паказваў не спалох, а праўдзівей смяротную муку. Ён паспрабаваў устаць, але ў яго, відаць, нехапала сілы.

— Нічога, Білі, сядзі дзе сядзіш,—сказаў жабрак.—Я не магу цябе бачыць, але я чую як дрыжаць твае пальцы. Справа ёсць справа. Выцягні сваю правую руку. Хлопчык, вазьмі яго правую руку і паднясі да маёй правай рукі.

Мы абодва паслухалі яго. І я ўбачыў, як ён пералажыў нешта з сваёй рукі, у якой трымаў палку, на далонь капітана, якая адразу сціснулася ў кулак.

— Справа зроблена,—сказаў сляпы.

Пры гэтых словах ён выпусціў сваю руку і са спрытнасцю, неўласцівай для калекі, выскачыў з агульнага пакоя на дарогу. Я ўсё яшчэ стаяў нерухома і прыслухоўваўся, як аддаляўся стук яго палкі.

Прайшло шмат часу, пакуль мы з капітанам апамяталіся. Тут толькі я заўважыў, што ўсё яшчэ трымаю яго за руку. Раптам ён вырваў руку і глянуў на далонь.

— У дзесяць гадзін!—усклікнуў ён.—Асталося шэсць гадзін. Яшчэ ёсць час.

І ўскочыў на ногі, але зараз-жа пахіснуўся і схапіўся за горла. Так стаяў ён, хістаючыся, некалькі хвілін, потым з якімсьці дзіўным гукам усім цяжарам грывнуўся на падлогу, тварам уніз.

Я адразу рынуўся да яго і паклікаў маці. Але было позна. Капітан раптоўна памёр ад апаплексіі. І дзіўна, мне, сапраўды, ніколі не падабаўся гэты чалавек, хоць у апошні час я пачаў шкадаваць яго,—але, убачыўшы яго мёртвым, я заплакаў. Я плакаў доўга, я заліваўся слязмі. Гэта была другая смерць, якая адбылася перад маімі вачыма, і гора, якое было прычынена мне першай, было яшчэ надзвычай свежа ў маім сэрцы.

Раздзел IV

МАТРОСКАЯ СКРЫНКА

Я, вядома, адразу-ж расказаў маці ўсё, што ведаў. Магчыма, мне варта было расказаць ёй аб гэтым раней. Мы апынуліся ў цяжкім, небяспечным становішчы.

Частка грошай, што асталіся пасля капітана,—калі толькі ў яго былі грошы,—безумоўна павінна была належаць нам. Але наўрад яго таварышы, нахштальт Чорнага Пса і сляпога жабрака, згадзіліся-б адмовіцца ад сваёй здабычы дзеля аплаты даўгоў нябожчыка. Загад капітана сесці на каня і скакаць па доктара Лівсі я выканаць не мог: нельга было пакінуць маці адну, без усякай абароны. Аб гэтым няварта было і думаць. Мы не адважваліся далей аставацца дома: мы ўздрыгвалі нават тады, калі вугалле ў нашым камінку падала на жалезныя краткі; мы баяліся нават цікання гадзінніка. Усюды нам чуліся чыесьці крокі, быццам хто набліжаўся да нас.

Пры думцы аб тым, што на падлозе ляжыць мёртвае цела і што недзе блізка бадзьеца агідны сляпы жабрак, у мяне валасы ўзнімаліся на галаве. Марудзіць нельга было ні хвіліны. Трэба было нешта пачаць. І мы рашылі накіравацца разам у бліжэйшы пасёлак прасіць дапамогу. Сказана—зроблена. З непакрытымі галовамі кінуліся мы бегчы скрозь марозны туман. Ужо пачынала цягнуцца.

Пасёлка ад нас не было відаць, але знаходзіўся ён недалёка, за некалькі сот ярдаў ад нас, на процілеглым беразе суседняй бухты. Мяне вельмі падбадзёрвала адчуванне, што сляпы жабрак, калі вышаў з нашага дому, накіраваўся ў другі бок. Ішлі мы нядоўга, хоць часам спыняліся, прыслухоўваліся. Але навокал былі звыклыя гукі: гудзеў прыбой, ды кракалі ў лесе вароны.

У пасёлку ўжо запалілі свечы, і іх жаўтаватае святло ў дзвярах і вокнах супакоіла нас. Але толькі ў гэтым і была ўся дапамога, якой нам давялося там дабіцца. На сорам ім, ні адзін з жыхароў вёскі не згадзіўся пайсці з намі ў „Адмірал Бенбоў“.

Чым больш гаварылі мы аб нашых трывогах, тым мацней гэтыя людзі туліліся да сваіх куткоў. Імя капітана Флінта, мне да таго часу незнаёмае, было добра вядома шмат каму з іх і наводзіла на іх жах. Некаторыя ўспомнілі, як аднойчы, працуючы ў полі недалёка ад „Адмірала Бенбоў“, убачылі на дарозе нейкіх падазронах людзей. Незнаёмыя здаліся ім кантрабандыстамі, і яны паспяшаліся дадому, каб мацней зачыніць свае дзверы. Нехта нават бачыў невялічкі карабль у бухце, што называлася Логавя Кіта. Таму адно спамінанне аб капітанавых прыяцелях прымушала іх дрыжэць. Знаходзіліся смельчакі, якія згаджаліся з’ездзіць па доктара Лівсі, які жыў у другім баку, але ніхто не хацеў прыняць удзелу ў ахове карчмы.

Кажуць, што баязлівасць заразліва. Але спрэчкі і пярэчанні, наадварот, могуць надаць чалавеку храбрасці. Калі ўсе адмовіліся ісці разам з намі, маці заявіла, што ні ў якім разе не хоча страціць грошы, якія належаць яе асірацеўшаму сыну.

— Вы можаце палухацца колькі вам падабаецца,—сказала яна,—мы з Джымам не баязлівага дзсятка. Мы вернемся той-жа дарогай, якой прышлі. Мала гонару вам, дужым і шырокаплечым мужчынам з душамаі, як у куранят. Мы адчынім гэтую скрынку, хоць-бы давялося памерці праз яе. Я буду вельмі ўдзячна, місіс Крослі, калі вы дазволіце мне ўзяць вашу торбачку, каб прынесці ў ёй грошы, што належаць мне паводле закона.

Я, вядома, заявіў, што пайду з маткай, і, вядома, усе закрычалі, што гэта вар'яцтва. Аднак ніхто з мужчын не ўзяўся нас праводзіць. Дапамога іх абмежавалася тым, што яны далі мне набіты пісталет калі на нас зробіць напад і абяцалі трымаць нападготове асядланых коней, каб мы маглі ўцячы, калі разбойнікі будуць гнацца за намі. А адзін малады чалавек паскакаў да доктара па ўзброенае падмацаванне.

Шалёна білася маё сэрца, калі мы адправіліся ў нашу небяспечную дарогу. Вечар быў сцюдзёны. Узыходзіў поўны месяц. Ён ужо ўзняўся над кругавідам і чырванеў у імгле, з кожнай хвілінай ззяючы ўсё ярчэй. Мы зразумелі, што хутка пасвятлее, як днём, і нас няцяжка будзе заўважыць пры нашым звароце. Мы прытойваліся каля платоў, бясшумна і хутка, і, не сустрэўшы на дарозе нічога страшнага, дабраліся, нарэшце, да „Адмірала Бенбоў“.

Увайшоўшы ў дом, я адразу-ж зачыніў дзверы на засаўку. Цяжка дыхаючы, мы стаялі ў цемры, адны ў пустым доме, дзе ляжаў нябожчык. Пасля маці прынесла свечку і, трымаючыся за рукі, мы ўвайшлі ў агульны пакой. Капітан ляжаў у тым-жа палажэнні, як мы яго пакінулі,—на спіне, з адкрытымі вачыма, адкінуўшы адну руку.

— Спусці шторы, Джым,—прашаптала маці.—Яны могуць сачыць за намі праз акно... А цяпер,—сказала яна, калі я спусціў шторы,—трэба адшукаць ключ ад скрыякі. Але хацела-б я ведаць, хто адважыцца дакрануцца да нябожчыка.

І яна ледзь-ледзь усхліпнула пры гэтых словах.

Я апусціўся на калены. На падлозе, каля капітанавай рукі, ляжаў маленькі папяровы кружок, выпаканы з аднаго боку чымсьці чорным. Я не сумняваўся, што гэта і ёсць чорны знак. Я схпіў яго і заўважыў, што на другім баку напісана прыгожым выразным почыркам: „*Даем табе тэрмін да дзесяці вечара*“.

— Яны прыдуць у дзесяць, маці,—сказаў я.

І ў тую-ж хвіліну наш стары гадзіннік пачаў біць. Гэты нечаканы гук прымусіў нас уздрыгануцца, але ён і абрадаваў нас, таму што было толькі шэсць гадзін.

— Ну, Джым,—сказала маці,—шукай ключ.

Я абшукаў капітанавы кішэні адзін за другім. Некалькі дробных манет, напарстак, ніткі ды тоўстая ігла, кавалак табакі, надкушаны з краю, нож з крывой ручкай, кішэнны кампас, крэсіва—вось і ўсё, што я там знайшоў. Мяне ўжо ахоплівала роспач.

— Магчыма на шы?—сказала маці.

Перамогшы агіднасць, я разарваў каўнер яго кашулі. І сапраўды, на прасмоленай вяроўцы, якую я зараз-жа перарэзаў уласным капітанавым нажом, вісеў ключ.

Гэтая ўдача абнадзеіла нашы сэрцы, і мы паспяшаліся наверх, у той цесны пакой, дзе так доўга жыў капітан і дзе ад дня яго прыезда стаяла яго скрынка.

Звонку гэта была самая звычайная матроская скрынка. На вечку відаць была літара Б, выпаленая гарачым жалезам. Куты былі абцёрты і збіты, быццам гэтая скрынка адслужыла доўгую і цяжкую службу.

— Дай мне ключ,—сказала маці.

Замок паддаваўся туга, аднак, ёй удалося адчыніць яго, і яна ў адну хвіліну адкінула вечка.

На нас патыхнула моцным пахам табакі і дзёгцю. Перш за ўсё мы ўбачылі новы, старанна вычышчаны і адпрасаваны касцюм, вельмі добры і, па думцы маці, яшчэ ні разу не адзяваны. Падняўшы касцюм, мы знайшлі кучу самых рознастайных рэчаў: „квадрант¹⁾), бляшаную кружку, некалькі кавалкаў табакі, дзве пары прыгожых пісталетаў, злітак серабра, старадаўні іспанскі гадзіннік, некалькі, не надта каштоўных, дробязей, пераважна замежнай вытворчасці, пару кампасаў у мядзянай аправе ды пяць або шэсць дзівосных ракавін з Вест-Інды. Потым я часта думаў, навошта капітан, які жыў такім непаседлівым, небяспечным, злачынным жыццём, цягаў з сабой гэтыя ракавіны.

Але нічога каштоўнага, акрамя злітка серабра, ды дробязей, мы не знайшлі. Нам патрэбны былі грошы, толькі грошы. На самым сподзе ляжаў стары марскі плашч, па-

¹⁾ Квадрант—старадаўняя прылада для вымервання вышыні нябесных цел.

бялеўшы ад салёнай вады. Маці нецярпліва адкінула яго, і мы ўбачылі апошнія рэчы, што ляжалі ў скрынцы: заверчаны ў кляёнку пакет, нахштальт пачкі папер, і палатняны мяшок, у якім, мяркуючы па звону, было золата.

— Я пакажу гэтым разбойнікам, што я сумленная жанчына,—сказала маці.—Я вазьму толькі тое, што ён мне быў павінен, і ні фарцінга ¹⁾ больш. Трымай торбачку!

І яна пачала адлічваць грошы, перакладваючы іх з мяшка ў торбачку, якую я трымаў. Гэта была цяжкая справа, узяўшая шмат часу. Тут былі сабраны і памяшаны манеты самых рознастайных чэканак і краін: і дублоны, і луідоры, і гінеі, і піястры ²⁾, і яшчэ нейкія мне невядомыя. Гіней было менш за ўсё, а маці мая ўмела лічыць толькі гінеі.

Калі яна адлічыла ўжо палову таго, што быў павінен нам капітан, я раптам схопіў яе за руку. У ціхім марозным паветры пранёсся гук, ад якога кроў застыла ў мяне ў жылах,—пастукванне палкай па мёрзлай дарозе. Гук набліжаўся, і мы прыслухоўваліся да яго, затоіўшы подых. Затым пачуўся гучны ўдар у дзверы карчмы, пасля гэтага ручка дзвярэй заварушылася і заляскатала засаўка—нехта спрабаваў зайсці. Настала цішыня ўнутры і знадворку. І, нарэшце, зноў пачулася пастукванне палкай. Да нашай нязмернай радасці, яно цяпер аддалялася і хутка замерла.

— Маці,—сказаў я,—бяры ўсё, ды пабяжым хутчэй.

Я быў упэўнен, што зачыненыя на засаўку дзверы паказаліся сляпому падазронымі і пабаяўся, што ён прывядзе сюды ўсё сваё асінае гняздо.

І ўсё-ж як добра, што я здагадаўся зачыніць дзверы на засаўку!

Але маці, не глядзячы на ўвесь свой страх, не згаджалася ўзяць ні адной манеты больш таго, што ёй належала, і ў той-жа час упарта не згаджалася ўзяць менш. Яна ка-

¹⁾ Фарцінг—англійская манета.

²⁾ Піястры і дублон—старадаўнія іспанскія манеты. Луідор—французская манета.

зала, што яшчэ няма сямі гадзін, што ў нас яшчэ безліч часу. І яна ведае ўсе свае правы і нікому не ўступіць іх. Упарта спрачалася яна са мной да той пары, пакуль мы раптам не пачулі працяжны ціхі свіст, што раздаўся недзе ў воддалі, на ўзгорку.

Мы адразу перасталі спрачацца.

— Я вазьму тое, што паспела адлічыць,—сказала яна ускакваючы на ногі.

— А я прыхаплю і гэта для круглай лічбы,—сказаў я, бяручы пачку заверчаных у кляёнку папер.

Праз хвіліну мы ўжо былі ўнізе. Свечка асталася каля пустой скрынкі. Я адчыніў дзверы, і мы вышлі на дарогу. Нельга было траціць ні хвіліны. Імгла хутка расейвалася. Месяц вельмі яркава зьяў, толькі ў глыбінні лагчыны ды каля дзвярэй карчмы была накінута зыбкая заслона імглы, як быццам для таго, каб схаваць першыя крокі нашага ўцёку. Але ўжо на палове дарогі, ледзь вышэй, каля падножжа ўзгорка, мы павінны былі няўхільна папасці ў паласу месячнага святла.

У воддалі мы пачулі нечыя крокі, якія хутка набліжались.

Мы азірнуліся і ўбачылі скачучы агеньчык: нехта нёс ліхтар.

— Даражэнькі,—раптам сказала маці,—бяры грошы і бяжы. Я адчуваю, што зараз абамлею.

„Мы загінулі абодва“, рашыў я. Як праклінаў я трусасць нашых суседзяў! Як злаваў я на сваю бедную маці і за яе сумленнасць, і за яе скромнасць, і за яе цяперашнюю слабасць!

На шчасце, мы праходзілі каля нейкага мосціка. Я дапамог ёй зысці ўніз. Яна ўздыхнула і ўпала мне на плячо. Не ведаю, як я набраўся сілы, але я пацягнуў яе ўніз, да ручая. Непакоюся, што гэта было зроблена даволі груба. Мосцік быў нізенькі, і рухацца пад ім можна было толькі на карачках. Я папоўз далей, пад скляпенне, а маці асталася бадай уся на віду. Гэта было за некалькі крокаў ад карчмы.

КАНЕЦ СЛЯПОГА

Аказалася, што мая цікавасць была мацней за страх. Я не мог пасядзець на месцы. Асцярожна вылез я ў лагчынку і схаваўся за кустом дрока. Адсюль я выразна бачыў дарогу перад дзвярыма карчмы.

• Ледзь я заняў свой назіральны пост, як з'явіліся ворагі. Іх было чалавек сем ці восем. Яны хутка набліжаліся, гучна і бязладна стукаючы ботамі. Чалавек з ліхтаром бег наперадзе ўсіх. За ім ішлі трое, трымаючыся за рукі. Не глядзячы на туман, я разгледзеў, што сярэдні ў гэтым трыё—сляпы жабрак. Потым я пачуў яго голас і пераканаўся, што не памыліўся.

— Да чорта дзверы!—крыкнуў ён.

— Ёсць, сэр!—адклікнуліся двое ці трое.

І яны рынуліся ў атаку на дзверы „Адмірала Бенбоў“. Каля самых дзвярэй яны спыніліся і пачалі раіцца шэптам. Відаць, іх здзівіла, што дзверы не зачынены. Потым зноў пачуліся загады сляпога. Нецярплівы люты яго голас рабіўся ўсё грамчэйшым і больш пісклівым.

— У дом! У дом! У дом!—крычаў ён, праклінаючы іх за маруднасць.

Чацвёрта ці пяцёра ўвайшлі ў дом, двое асталіся на дарозе, разам з жахлівым жабраком. Потым, пасля некалькіх хвілін цішыні, пачуўся крык здзіўлення, і нечый голас залямантаваў з сярэдзіны:

— Білі—мёртвы!

Але сляпы зноў вылаяў іх за тое, што яны так важдваюцца.

— Абшукайце яго, подлыя гультаі! Астатнія наверх, паскрынку!—загадаў ён.

Яны застукалі ботамі па нашых старых сходках, і ўвесь дом задрыжэў ад іх тупату. Потым зноў раздаліся здзіўленыя галасы. Акно ў капітанавым пакоі расчынілася насцеж, і ўніз са званам пасыпаліся аскелкі разбітага шкла. З акна высуваюцца чалавек. Галава яго і плечы былі добра відаць

пры месячным святле. Ён крыкнуў сляпому жабраку, што стаяў унізе на дарозе:

— П'ю, тут ужо паспелі пабыць раней нас!.. Нехта перарыў усю скрынку знізу ўверх!

— А тое, што мы шукаем, на месцы?—крычаў П'ю.

— Грошы тут.

— Да чорта грошы!—закрычаў сляпы.—Я кажу аб Флінтавых паперах.

— Папер не відаць,—адклікнуўся чалавек.

— Эй, вы, там, унізе, паглядзіце, ці няма іх пры нябожчыку!—зноў крыкнуў сляпы.

Другі разбойнік, відаць адзін з тых, што астаўся ўнізе абшукваць труп капітана, з'явіўся ў дзвярах карчмы.

— Білі паспелі абшукаць да нас,—сказаў ён,—нам нічога не пакінулі.

— Нас абрабавалі тутэйшыя людзі. Гэта тое шчанё!—крыкнуў П'ю.—Шкада, што я не выкалаў яму вочы... Яны былі тут зусім нядаўна. Калі я хацеў зайсці, дзверы былі зачынены на засоўку. Шукайце іх, хлопцы. Шукайце ва ўсіх кутках.

— Так, яны былі тут. Яны пакінулі запаленую свечку,—сказаў чалавек у акне.

— Шукайце! Шукайце! Ператрасіце ўвесь дом!—паўтараў П'ю, стукаючы палкай.

І вось у нашай старой карчме пачаўся страшэнны гармідар. Цяжкія крокі загрымелі ўсюды. Пасыпаліся аскепкі разбітай мэблі, захлопалі дзверы ўверсе і ўнізе, так што нават навакольныя скалы падхапілі гэты шалёны грукат. Але ўсё дарма—людзі, адзін за другім, выходзілі на дарогу і паведамлялі, што не знайшлі нас нідзе.

У гэтую хвіліну ўводдалі зноў раздаўся той самы свіст, які так напалохаў маю маці і мяне, калі мы лічылі манеты нябожчыка. На гэты раз прасвісталі два разы. Раней я думаў, што гэтым свістам сляпы склікае сваіх таварышоў на штурм. Але цяпер я заўважыў, што свіст раздаўся з боку пасёлка, і дагадаўся, што гэта сігнал, папярэджаючы бандытаў аб небяспецы.

— Гэта Дэрк,—сказаў адзін,—чуеце: ён свішча два разы. Трэба ўцякаць, хлопцы.

— Уцякаць?!—крыкнуў П'ю.—Ах, вы, дурні! Дэрк заўсёды быў дурань і трус. Няма чаго слухаць Дэрка. Яны не дзе тут, блізка. Яны не маглі ўцячы далёка. Вы павінны іх знайсці. Шукайце-ж, псы! Шукайце! Шукайце ва ўсіх закутках. О, чорт,—ускрыкнуў ён,—каб былі-б у мяне вочы!

Гэты крык крыху падбадзёрваў разбойнікаў. Двое з іх пачалі бегаць паміж дрэвамі ў гаі, але неахвотна, ледзь фрухаючыся. Яны, як мне здалося, больш думалі аб уцёку, чымся аб пошуках. Астатнія збянтэжана стаялі пасярод дарогі.

— У вас у руках тысячы, а вы марудзіце, як ідыёты. Калі вы знойдзеце гэтую паперу, вы зробіцеся багацей за караля. Папера гэтая тут, за два крокі, а вы ўхіляецеся і мяркуюце ўцячы. Сярод вас не знайшлося ніводнага смельчака, які рызкнуў-бы схадзіць да Біля і даць яму чорны знак. Гэта зрабіў я, сляпы! Праз вас я губляю сваё шчасце. Я павінен поўзаць у жабрацтве і выпрашваць каплейкі на шкляначку, тады як я мог-бы раз'язджаць у карэтах.

— Дык-жа грошы ў нас,—прабурчэў адзін.

— А паперу яны, мабыць, прыхавалі,—дадаў другі.—Бяры грошы, П'ю, і перастаць шалець.

П'ю, і сапраўды, быў як шалёны. Апошнія пярэчавні разбойнікаў канчаткова раз'ярылі яго. У прыпадку лютага злосці ён падняў сваю качарэжку і, кінуўшыся ўсяляпу на таварышоў, пачаў частаваць іх ударамі.

Тыя, у свой чарод, адказалі паганцу лаянкай, праваджаючы яе жудаснымі пагрозамі. Абкружыўшы яго, яны спрабавалі расшчаміць яго пальцы, каб вырваць качарэжку з яго кулака.

Гэтая сварка была рэтункам для нас.

Пакуль яны біліся і лаяліся, з узгоркаў з боку пасёлка пачуўся конскі тупат. Бадай у тую-ж хвіліну дзесьці за плотам грывнуў пісталетны стрэл і бліснуў агеньчык. Гэта быў апошні сігнал. Ён значаў, што небяспека блізка. Разбойнікі рынуліся ў розныя бакі—адны да мора, па беразе бухты, іншыя ўверх, па адкосу узгорка. Праз поўхвіліны на дарозе астаўся адзін П'ю. Яны кінулі яго аднаго,—маг-

чыма, забылі аб ім з перапугу, а магчыма, знарок, каб помсціць за лаянку і біццё. Астаўшыся адзін, ён у шаленстве стукаў палкай па дарозе і, выцягваючы рукі, клікаў таварышоў, але канчаткова збіўся з дарогі і, замест таго, каб бегчы да мора, пабег у напрамку да пасёлка.

Ён праімчаўся за некалькі крокаў ад мяне, прымаўляючы плаксівым голасам:

— Джонні, Чорны Пёс, Дэрк! Дык вы-ж не пакінеце старога П'ю, дарагія таварышы, сапраўды вы не пакінеце старога П'ю!

Конскі тупат між тым набліжаўся. Ужо можна было распознаць пяць ці шэсць коннікаў, асветленых месяцам. Яны несліся наўскачкі ўніз па склону ўзгорка.

Тут сляпы сцяміў, што ідзе не туды, куды трэба. Ускрыкнуўшы, ён павярнуўся, пабег проста да прыдарожнай канавы і зваліўся ў яе. Але зараз-жа ўзняўся і, звар'яцеўшы, выкарабкаўся зноў на дарогу, якраз пад ногі бліжэйшаму каню, што скакаў наперадзе ўсіх.

Коннік хацеў ратаваць яго, але было позна. Роспачлівы крык сляпога, здавалася, разарваў начную цемру. Чатыры конскія капыты змялі і расціснулі яго. Ён паваліўся на бок, павольна перавярнуўся нічком і больш не варушыўся.

Я ўскочыў на ногі і аклікнуў коннікаў. Яны таўпіліся вакол сляпога, перапалоханыя здарыўшымся няшчасцем. Я адразу-ж пазнаў іх. Той, што скакаў ззаду ўсіх, быў той самы юнак, які ўзяўся з'ездзіць з пасёлка па доктара Лівсі. Астатнія былі стражнікамі мытніцы, якіх ён сустрэў на дарозе. У яго хапіла розуму паклікаць іх на дапамогу. Чуткі аб нейкім караблі ў Логаве Кіта і раней даходзілі да начальніка мытніцы, місцера Дэнса. Дарога да Логавы Кіта ішла міма нашай карчмы, і Дэнс. зараз-жа паскакаў туды са сваім атрадам. Дзякуючы гэтай шчаслівай выпадковасці мы з маткай выратаваліся ад немінучай смерці. П'ю быў адразу забіты. Матку маю мы аднеслі ў вёску. Там далі ёй панюхаць араматычнай солі, аблілі яе зімнай вадой, і яна ачуняла. Не глядзячы на ўсе перажытыя страхі, яна ўсё скардзілася, што не паспела ўзяць з капітанавых грошай усю суму, якая належала ёй па закону.

Тым часам начальнік мытніцы Дэнс паскакаў са сваім атрадам у Логавя Кіта. Але паколькі стражнікі асцерагаліся засады, яны спусціліся да берага, спяшыліся і павялі коней на поваду. Ё, натуральна, да таго часу, пакуль яны дабраліся, нарэшце, да бухты, карабль ужо паспеў падняць якар, хоць і знаходзіўся недалёка ад берага. Дэнс аклікнуў яго. У адказ пачуўся голас, які раў яму не выходзіць на асветленае месца месца, калі ён не хоча атрымаць у сваё тулава добрую порцыю волава. І зараз-жа каля яго пляча прасвісцела куля.

Неўзабаве карабль падвоў ход і знік. Містэр Дэнс, паводле яго ўласных слоў, стаяў на беразе, быццам, „рыба, выкінутая з вады“. Ён адразу паслаў чалавека ў Б..., каб выслалі ў мора катэр.

— Але ўсё гэта дарэмна,—сказаў ён.—Яны ўцяклі і іх не дагоніш. Я рады і таму, што наступіў пану П'ю на мазоль.

Я вярнуўся разам з ім у „Адмірал Бенбоў“. Цяжка пераказаць, якое там было разбурэнне. Бандыты, шукаючы мяне і маці, сарвалі са сцяны нават гадзіннік. Ё, хоць яны нічога не панеслі з сабой, апрача торбачкі з грашыма, што належалі капітану, і некалькіх сярэбраных манет з нашай касы, я адразу зразумеў, што мы зруйнаваны.

Містэр Дэнс доўга нічога не мог зразумець.

— Ты кажаш, што яны ўзялі грошы? Растлумач мне, Гоўкінс, што-ж ім яшчэ было патрэбна? Яны яшчэ якіх-небудзь грошай шукалі?

— Не, сэр, не грошай,—адказаў я.—Тое, што яны шукалі, ляжыць у мяне тут, у бакавой кішэні. Кажучы праўду, я хацеў-бы пакласці гэтую рэч у больш бяспечнае месца.

— Правільна, хлопчык, правільна,—сказаў ён.—Дай яе мне, калі хочаш.

— Я думаю даць яе доктару Лівсі...—пачаў я.

— Правільна!—палка перабіў ён мяне.—Правільна. Доктар Лівсі—джэнтльмен і суддзя. Бадай, што і мне самому варта-бы з'ездзіць да яго ці да сквайра і паведаміць аб здарэнні. Дык як ні як, а здарылася забойства. Я ніколькі не шкадую аб гэтым, але могуць знайсціся людзі, якія абвінавацяць мяне, начальніка каралеўскай мытніцы. Ведаеш

што, Гоўкінс: паедзем са мной. Я возьму цябе з сабой, калі хочаш.

Я падзякаваў яго, і мы пайшлі ў пасёлак, дзе стаялі коні. Пакуль я развітваўся з маткай, усе ўжо селі ў сёдлы.

— Догер,—сказаў містэр Дэнс,—у цябе добры конь. Пасадзі гэтага малайца да сябе за плечы.

Як толькі я ўсеўся ззаду Догера і ўзяўся за яго пояс, начальнік мытніцы загадаў рушыцца ў дарогу, і атрад трушком паскакаў па дарозе да дома доктара Лівсі.

Раздзел VI

КАПІТАНАВЫ ПАПЕРЫ

Мы імчаліся наўскачкі і, нарэшце, спыніліся перад дзвярыма доктара Лівсі. Увесь фасад быў ахутаны цемрай.

Містэр Дэнс загадаў мне саскочыць з каня і пастукаць. Догер падставіў стрэмя, каб мне было зручней зыйсці. На стук вышла служанка.

— Доктар Лівсі дома?—спытаў я.

— Не,—адказала яна.—Ён вярнуўся пасля полудня дадому, а зараз пайшоў у сядзібу паабедаць і правесці вечар са сквайрам.

— У такім разе мы едзем туды,—сказаў містэр Дэнс.

Да сядзібы было недалёка. Я нават не садзіўся ў сядло, а пабег побач з канём, трымаючыся за Догерава стрэмя.

Мільганула брама парка. Доўгая, бязлістая, асветленая месяцам прысада вяла да бялеўшага воддаль панскага дома, акружанага прасторным старым садамі. Містэр Дэнс саскочыў з каня і павёў мяне ў дом. Нас зараз-жа ўпусцілі туды.

Па доўгаму карыдору, падлога якога была заслана дываном, слуга павёў нас у габінет гаспадара. Сцены габінета былі застаўлены кніжнымі шафамі. На кожнай шафе стаяў бюст. Сквайр і доктар Лівсі сядзелі каля яркага агню і курылі.

Я ніколі не бачыў сквайра так блізка. Гэта быў высокі мужчына, больш шасці футаў ростам, дародны, з тоўстым суровым тварам, агрубеўшым і засівералым у часе доўгіх

вандраванняў. У яго былі чорныя рухавыя бровы, якія паказвалі не злы, але ганарысты і запальчывы нораў.

— Зайдзіце, містэр Дэнс,—сказаў ён высокамерна і ласкава.—Добры вечар!

— Добры вечар, Дэнс,—сказаў доктар і кінуў галавой:—добры вечар, друг Джым. Які спадарожны вецер занёс вас сюды?

Начальнік мытніцы выпрастаўся, рукі па швах, і расказаў пра ўсе нашы прыгоды, як вывучаны ўрок. Пабачылі-бы вы, як шматзначна пераглядваліся гэтыя два джэнтльмены ў часе яго расказу. Яны слухалі з такой цікавасцю, што нават перасталі курыць. А калі яны пачулі, як мая маці пайшла ноччу назад у наш дом, доктар Лівсі хлопнуў сябе па бядры, а сквайр крыкнуў „брава“ і разбіў сваю доўгую люльку аб рашотку каміна. Містэр Трэлоўні (так, калі вы памятаеце, называлі сквайра) даўно ўжо пакінуў сваё крэсла і пахаджаў па пакою, а доктар, каб лепш чуць, сцягнуў з галавы свой напудраны парык. Дзіўна было бачыць яго без парыка, з каротка падстрыжанымі чорнымі валасамі.

Нарэшце, містэр Дэнс скончыў свой расказ.

— Містэр Дэнс,—сказаў сквайр,—вы шляхетны чалавек. Вы зрабілі мужны ўчынак, расціснуўшы аднаго з самых крыважэрных злачынцаў. Такіх трэба ціскаць, як прусакоў. Гоўкінс, я бачу, таксама хлопец кемлівы. Пазвані ў гэты званочак, Гоўкінс. Містэр Дэнс павінен выпіць піва.

—Значыцца, Джым,—сказаў доктар,—тое, што яны шукалі, знаходзіцца тут, у цябе?

— Вось яно,—сказаў я і падаў яму завінуты ў цырату пакет.

Доктар агледзеў пакет з усіх бакоў. Як відаць, яму рупіла распакаваць яго. Але ён перамог сябе і спакойна паклаў пакет у кішэнь.

— Сквайр,—сказаў ён,—калі Дэнс вып'е піва, яму прыдзецца вярнуцца да сваіх службовых абавязкаў. А Джым Гоўкінс будзе начаваць у мяне. Калі дазволіце, я папрашу зараз падаць яму халоднага паштэта на вячэру.

—Чаму-ж не, калі ласка, Лівсі!—адклікнуўся сквайр.—Гоўкінс сёння заслужыў чагосьці большага.

Перада мной на адным з маленькіх столікаў паставілі вялікую порцыю галубінага паштэта. Я быў галодны, як воўк, і павячэраў з вялікім здавальненнем. А тым часам Дэнс, выслушаўшы некалькі новых пахвал, адышоў.

— Ну, сквайр,—сказаў доктар.

— Ну, доктар,—сказаў сквайр.

— У адно слова!—засмяяўся доктар Лівсі.—Спадзяюся, вы чулі пра гэтага Флінта?

— Ці чуў я аб Флінце?!—усклікнуў сквайр.—Вы пытаецеся, ці чуў я аб Флінце? Гэта быў самы крыважэрны пірат з усіх, якія калі-небудзь плавалі па мору. Чорная Барада перад Флінтам дзіцяне. Іспанцы так баяліся яго, што, прызнаюся вам, сэр, я часам ганарыўся, што ён англічанін. Аднойчы каля Трынідада я бачыў у воддалі верхавінкі яго парусаў, але наш капітан струсіў і зараз-жа павярнуў назад, сэр, у Порт-Оф-Спэн ¹⁾.

— Я чуў пра яго тут, у Англіі,—сказаў доктар.—Але вось пытанне: ці былі ў яго грошы?

— Грошы!—ускрыкнуў сквайр.—Хіба вы не чулі, аб чым расказваў Дэнс? Чаго маглі шукаць гэтыя злачынцы, калі не грошай? Што ім патрэбна, апрача грошай? Дзеля чаго, апрача грошай, яны рызыкавалі-б сваёй шкурай?

— Мы хутка ўбачым дзеля чаго яны рызыкавалі шкурай,—адказаў доктар.—Вы так гарачыцеся, што не даеце мне слова сказаць. Вось што я хацеў-бы высветліць: дапусцім, тут, у мяне ў кішэні, знаходзіцца ключ, з дапамогай якога можна даведацца дзе Флінт схаваў свае скарбы. Ці варта дабірацца да гэтых скарбаў.

— Дабірацца! сэр!—закрычаў сквайр.—Ці варта дабірацца? Дык слухайце! Калі толькі сапраўды ў нашых руках знаходзіцца ключ, аб якім вы кажаце, я безадкладна ў брыстольскіх доках прырыхтую адпаведны карабль, бяру з сабой вас і Гоўкінса і еду дабываць гэты скарб, хоць-бы нам давялося шукаць яго цэлы год.

— Вельмі добра,—сказаў доктар.—У такім разе, калі Джым згодзен, давайце распакуем пакет.

¹⁾ Порт-Оф-Спэн—сталіца вострава Трынідад.

І ён паклаў пакет перад сабой на стол.

Пакет быў моцна зашыты ніткамі. Доктар дастаў сваю скрыначку з інструментамі і разрэзаў ніткі хірургічнымі ножніцамі. У пакеце аказаліся дзве рэчы—сшытак і запячатаны канверт.

— Перш за ўсё паглядзім сшытак,—запрапанаваў доктар. Ён ласкава паклікаў мяне да сябе ад століка, дзе я вячэраў, каб і я мог прыняць удзел у разгаворы таямніцы і пачаў перагортваць сшытак. Сквайр і я з цікавасцю глядзелі праз яго плячо.

На першай старонцы сшытка былі выведзены ўсялякія крывулі. Было падобна на тое, што іх выводзілі так сабе або для пробы пяра. Між іншым тут быў і той надпіс: «капітан вытатуіраваў у сябе на руцэ: „*Хай спраўдзяцца мары Білі Бонса*“, ды іншыя нахшталь гэтага, напрыклад: „*Містэр Б. Бонс, штурман*“, „*Досыць рому*“, „*На пальмавай наберажнай ён атрымаў усё, што яму належала*“. Былі іншыя надпісы, зусім незразумелыя, якія складаліся большай часткай з аднаго слова. Мяне вельмі зацікавіла, хто быў той, які атрымаў, „што яму належала“, і што менавіта яму належала, магчыма, удар нажом у спіну?

— Ну, з гэтай старонкі не многа высветліш,—сказаў доктар Ліві.

Дзесяць або дванаццаць наступных старонак былі запоўнены дзіўнымі бухгалтэрскімі запісамі. На адным канцы радка стаяла дата, а на другім грашовае падсумаванне, як звычайна ў бухгалтэрскіх кнігах. Але замест усякіх тлумачэнняў у прамежку стаяла толькі розная колькасць крыжыкаў. Дванаццатым чэрвеня 1746 года, напрыклад, была азначана сума ў семдзесят фунтаў стэрлінгаў, але ўсе тлумачэнні, адкуль яна ўзялася, змянялі сабой шэсць крыжыкаў. Часам, такі, дадавалася назва мясцовасці, напрыклад: „*супроць Карыкаса*“, або проста азначалася шырата і даўгата, напрыклад: „*62° 17' 20", 19° 2' 40"* .

Запісы рабіліся на працягу амаль дваццаці год. Запрыбытканні сумы усё буйнелі. І ў самым канцы, пасля

пяці ці шасці памылковых закрэсленых падлікаў, было зроблена падсумаванне, і ў нізе падпісана: „Доля Бонса“.

— Я нічога не магу зразумець,—сказаў доктар Лівсі.

— А між тым усё ясна, як дзень!—усклікнуў сквайр.— Перад намі прыбытковая кніга гэтага гнуснага пса. Крыжыкамі замяняюцца назвы патопленых караблёў і абрабаваных гарадоў. Лічбы адзначаюць долю гэтага душагуба з агульнага здабытка. Там, дзе ён унікаў недакладнасці, ён устаўляў некаторыя тлумачэнні. „Насупраць Каракаса“, напрыклад. Гэта значыць, што насупраць Каракаса было абрабавана нейкае няшчаснае судна. Бедныя маракі, што плылі на ім, даўно ўжо гніюць сярод каралаў.

— Правільна!—сказаў доктар.—Вось што значыць быць вандруцам. Правільна! І доля яго ўзрастала ў той меры, як ён павышаўся ў чыне.

Нічога больш у гэтым сшытку не было, акрамя назвы некаторых мясцовасцей, запісаных на чыстых старонках, ды табліцы для перавода англійскіх, іспанскіх і французскіх грошай у хадзячую манету.

— Эканомны чалавек!—усклікнуў доктар.—Яго не аблічыш.

— А зараз,—сказаў сквайр,—паглядзім, што тут.

Канверт быў запячатаны ў некалькіх месцах. Пячаткай быў напарстак—відаць, той самы напарстак, які я знайшоў у капітанавай кішэні. Доктар асцярожна зламаў пячатку, і на стол вывалілася карта нейкага вострава, з шыратой і даўгатай, з азначэннем глыбіні мора каля берагоў, з назвамі ўзгоркаў, заток і мысаў. Наогул тут было ўсё, што можа спатрэбіцца, каб без усякай рызыкі падысці да невядомага вострава і кінуць якар.

Востраў меў дзевяць міль у даўжыню і пяць у шырыню. Ён нагадваў тлустага дракона, устаўшага на дыбкі. Мы заўважылі дзве гавані, добра ўкрытыя ад бур, і ўзгорак пасярэдзіне, названы „Падзорная труба“.

На карце было шмат дадаткаў, зробленых пазней. Больш за ўсё кідалася ў вочы тры крыжыкі, зробленыя чырвоным чарнілам,—два ў паўночнай частцы вострава і адзін у паўднёва-заходняй. Каля гэтага апошняга крыжыка тым-жа чыр-

воным чарнілам дробным выразным почыркам, зусім неподобным на капітанавы крывулі, было напісана:

„Галоўная частка скарба тут“.

На адваротным баку карты былі тлумачэнні, напісаныя тым-жа почыркам. Вось яны:

„Вялікае дрэва на плячы Падзорнай Трубы, напрамак да Поўн. ад Поўн.-Поўн.-Усх.“

Востраў шкілета Усх.-Поўдз.-Усх. і на Усх.“

Дзесяць футаў.“

Зліткі серібра ў паўночнай яме. Адшукаеш яе на спадзе ўсходняга ўзвышша, за дзесяць сажняў на поўдзень ад чорнай скалы, калі стаць да яе тварам.“

Зброю знайсці лёгка, яна ў пясчаным узгорку, на Поўн. канцы паўночнага мыса, трымаючыся на Усх. і на чвэрць румба да Паўн.“

Д. Ф*.

І ўсё. Гэтыя запісы паказаліся мне зусім незразумелымі. Але не гледзячы на сваю кароткасць, яны выклікалі захапленне ў сквайра і доктара Лівсі.

— Лівсі,—сказаў сквайр,—вы павінны неадкладна пакінуць вашу мізэрную практыку. Заўтра я еду ў Брыстоль. Праз тры тыдні... Не праз два тыдні!.. Не, праз дзесяць дзён у нас будуць лепшы карабль, сэр, і самая адборная каманда ва ўсёй Англіі. Гоўкінс паедзе юнгам. З цябе выйдзе выдатны юнга, Гоўкінс. Вы, Лівсі,—карабельны доктар. Я—адмірал. Мы возьмем з сабой Рэдрэта, Джойса і Гэнтэра. Спадарожны вецер хутка данясе нас да вострава. Адшукаць там скарбы будзе вельмі лёгка. У нас будзе столькі манет, што мы зможам есці іх, купацца ў іх, шпурляць іх рыкашэтам у ваду.

— Трэлоўні,—сказаў доктар,—я паеду з вамі. Ручаюся, што мы з Джымам апраўдаем ваша давер'е. Але ёсць адзін чалавек, на якога я баюся пакладацца.

— Хто ён?—усклікнуў сквайр,—назавіце гэтага пса, сэр!

— Ён,—адказаў доктар,—таму што вы не ўмеете трымаць язык за зубамі. Не мы адны ведаем аб гэтых паперах. Тыя разбойнікі, што сёння ўвечары разграмілі карчму, як бачыце, шалёна смелы народ,—і тыя разбойнікі, якія аста-

ліся на судне, зробяць, зразумела, усё магчымае, каб авалодаць скарбам. Мы нідзе не павінны паказвацца па адным, пакуль не адплывем ад берага. Я астануся тут разам з Джымам да ад'езду. Вы вазьміце Джойса і Гэнтэра і адпраўляйцеся з імі ў Брыстоль. І—самае галоўнае—мы нікому не павінны казаць ні слова аб нашай знаходцы.

— Лівсі,—адказаў сквайр,—вы заўсёды правы. Я буду маўчаць, як магіла.

КАРАБЕЛЬНЫ ПОВАР

Раздзел VII

Я ЕДУ Ё БРЫСТОЛЬ

На падрыхтоўку да плавання спатрабавалася значна больш часу, чымся ўяўляў сабе сквайр. Ды наогул усе нашы першапачатковыя планы давялося змяніць. Перш за ўсё не ажыццявілася жаданне доктара Лівсі не разлучацца са мной: яму давялося адправіцца ў Лондан шукаць урача, які замяніў-бы яго ў нашых мясцінах на час яго адсутнасці. У сквайра было шмат работы ў Брыстолі. А я жыў у сядзібе пад даглядам старога егера Рэдрэта, бадай як палоннік, ахоплены марамі аб невядомых астравах і аб марскіх прыгодах. Шмат гадзін правёў я над картамі і вывучыў яе напамяць. Сядзячы каля агню ў пакоі кіраўніка дома, я ў марах сваіх падплываў да вострава з розных бакоў. Я даследаваў кожны яго вяршок, тысячы разоў узыходзіў на высокі ўзгорак, названы Падзорнай Трубой, і любавалася адтуль дзівосным, заўсёды мяняючымся, краявідам. Часам востраў кішэў дзікунамі, і мы павінны былі адбівацца ад іх. Часам ён быў запоўнены дзікімі звярамі і мы павінны былі ўцякаць ад іх. Але ўсе гэтыя выбражальныя прыгоды аказаліся дробяззю ў параўнанні з тымі дзіўнымі і трагічнымі прыгодамі, якія адбыліся ў сапраўднасці.

Тыдзень ішоў за тыднем. Нарэшце, у адзін прыгожы дзень мы атрымалі пісьмо. Яно было адрасавана доктару Лівсі, але на канверце стаяла прыпіска:

„Калі доктар Лівсі яшчэ не вярнуўся, пісьмо распячатаць Тому Рэдрэту ці маладому Гоўкінсу“.

Разарваўшы канверт, мы прачыталі—праўдзівей я прачытаў, таму што егер разбіраў толькі друкаваныя літары,— наступныя важныя паведамленні:

„Гасцініца „Стары Якар“, Брыстоль, 1 сакавіка 17... года Дарагі Лівсі:

Не ведаю, дзе вы знаходзіцеся, у сядзібе ці ўсё яшчэ ў Лондане,—пішу адначасова і туды і сюды.

Карабль куплены і прырыхтаваны. Ён стаіць на якары гатовы выйсці ў мора. Лепш за нашу шкуну і ўявіць сабе нічога нельга. Кіраваць ёй можа дзіцё. Памер яе—дзвесце тон, назва „Іспан’ёла“.

Набыць яе дапамог мне мой стары прыяцель Блэндлі, які аказаўся дзіўна зручным дзяльцом. Гэты мілы чалавек працаваў для мяне, як чорнаскуры. Дык, і кожны ў Брыстолі стараўся дапамагчы мне, варта было толькі намякнуць, што мы адпраўляемся па наш скарб...“

— Рэдрэт,—сказаў я, спыняючыся чытаць.—Доктару Лівсі гэта зусім не спадабаецца. Значыцца, сквайр усё разбалтаў...

— А хто больш важны, сквайр ці доктар?—прабурчэў егер.—Няўжо сквайр павінен маўчаць, каб дагадзіць нейкаму доктару Лівсі?

Я ведаў, што спрачацца дарэмна, і пачаў чытаць далей:

„Блэндлі сам адшукаў „Іспан’ёлу“, і, дзякуючы яго спрытнасці, яна дасталася нам літаральна за дробязі. Праўда, у Брыстолі ёсць людзі, якія цярэць не могуць Блэндлі. Яны маюць нахабнасць сцвярджаць, быццам гэты сумленнейшы чалавек клапоціцца толькі дзеля барыша, быццам „Іспан’ёла“ належыць яму самому і быццам ён прадаў яе мне па ўтроенай цане. Хлуслівасць гэ-

тага паклёпу відавочна. Ніхто, аднак, не асмельваецца адмаўляць, што „Іспан’ёла“—выдатны карабль.

Такім чынам, карабль я дастаў без клопату. Праўда, рабочыя падрыхтоўваюць яго вельмі марудна, але з часам усё будзе гатова. Значна больш давялося мне павазіцца з падборам каманды.

Я хацеў наняць чалавек дваццаць—навыпадак сустрэчы з дзіку намі, піратамі ці праклятым французам. Я ўжо знясілеў, а знайшоў усяго шасцёра, але затым лёс змілаваўся нада мной, і я сустрэў чалавека, які адразу наладзіў мне ўсю гэтую справу.

Я выпадкова разгаварыўся з ім у порце. Аказалася, што ён стары марак. Жыве на сушы і трымае таверну. Знаёмы з усімі маракамі ў Брыстолі. Жыццё на сушы расстроіла яго здароўе, ён хоча зноў адправіцца ў мора і шукае пасады карабельнага повара. У тую раніцу, паводле яго слоў, ён вышаў у порт толькі дзеля таго, каб падыхаць салёным марскім паветрам.

Гэтая любоў да мора здалася мне чуллівай, ды і вся яна, пэўна, расчуліла-б. Мне зрабілася шкада яго, і я тут-жа на месцы запрапанаваў яму быць поварам у нас на караблі. Яго называюць Доўгі Джон Сільвер. У яго няма адной нагі. Але я лічу гэта найлепшай рэкамендацыяй, таму што ён страціў яе, змагаючыся за радзіму пад пачалам неўмірушчага Гока. Ён не атрымлівае пенсіі, Лівсі. Бачыце, у якія жахлівыя часы мы жывём!

Так, сэр, я думаў, што знайшоў повара, а аказалася, што я знайшоў цэлую каманду. З дапамогай Сільвера мне за некалькі дзён удылося наwerbаваць экіпаж з сапраўдных, спрактыкаваных, прасоленых акіянам маракоў, Выгляд у іх не надта прывабны, але затое, мяркуючы па іх тварах, усе яны—людзі шалёнай храбрасці. Маючы такую каманду, мы можам змагацца хоць-бы з цэлым фрэгатам.

Доўгі Джон параіў мне нават звольніць сяго-таго з тых шасці або сямі чалавек, якіх я наняў раней. Ён у адну хвіліну давёў мне, што яны прэснаводныя швабры, з якімі нельга звязвацца адпраўляючыся ў небяспечнае

плаванне. Я надзвычай добра сябе адчуваю, ем як бык, сплю, як бервяно. І ўсё-ж я не буду цалкам шчаслівы, пакуль вецер не раздэме нашых парусаў. У адкрытае мора! Да чорта скарбы! Мора, а не скарбы, кружыць мне галаву. Такім чынам, Лівсі, прыязджайце хутчэй. Не трацце ні гадзіны, калі вы мяне паважаеце.

Адпусціце маладога Гоўкінса адвітацца з маткай. Рэдрэт можа суправаджаць яго. Потым хай абодва, не трацячы часу, імчацца ў Брыстоль.

Джон Трэлоўні.

*Post scriptum*¹⁾. Забыў вам паведаміць, што Блэндлі, які, дарэчы, абяцаў паслаць нам на дапамогу другі карабль, калі мы не вернемся да жніўня, знайшоў для нас выдатнага капітана. Капітан гэты вельмі добры чалавек, але, на жаль, упарты, як чорт. Доўгі Джон Сільвер адшукаў нам вельмі добра ведаючага сваю справу штурмана, які завецца Эроў. А я, Лівсі, дастаў боцмана, які ўмее граць на ражку. Як бачыце, на нашай дарагой „Іспан’эле“ ўсё будзе, як на сапраўдным ваенным караблі.

Забыў напісаць вам, што Сільвер—чалавек заможны. Паводле маіх вестак, у яго бягучы рахунак у банку, і не маленькі. Таверну сваю ён на час падарожжа перадае жонцы. Жонка яго не належыць да белай расы. І такім старым нежанатым, як мы з вамі выбачна западозрыць, што менавіта жонка, а не дрэннае здароўе, гоніць яго ў адкрытае мора.

Д. Т.

P. P. S. Гоўкінс можа пабыць адзін вечар у сваёй маці.

Д. Т.*

Няцяжка ўявіць сабе, як усхвалявала мяне гэта пісьмо. Я быў у незвычайным захваленні. Усім сэрцам зневажаў я старога Тома Рэдрэта, які толькі бурчэў і скуголіў. Кожны з малодшых егераў са здавальненнем паехаў-бы замест яго. Але сквайр хацеў, каб ехаў Том Рэдрэт, а жаданне сквайра было для іх законам. Ніхто, апрача старога Рэдрэта, не асмелься-б нават і прабурчэць.

¹⁾ Дадатак да ліста (пасля подпісу).

4. Вострау скарбау.

Наступнай раніцай мы абодва адправіліся пехатой у „Адмірал Бенбоў“. Матку сваю я знайшоў у поўным здароўі. Настрой у яе быў добры. Са смерцю капітана скончыліся усе яе непрыемнасці. Сквайр на свой кошт адрамантаваў наш дом. Па яго загаду, сцены і шылда былі нанова памаляваны. Ён нам даў у падарунак сякую-такую мэблю, у тым ліку выдатнае крэсла, каб маёй маці зручней было сядзець за прылаўкам. На дапамогу ёй ён наняў хлопчыка. Гэты хлопчык павінен быў выконваць абавязкі, якія раней выконваў я.

Толькі убачыўшы чужога хлопчыка ў карчме, я ўпершыню выразна зразумеў, што надоўга расстаюся з родным домам. Да гэтага часу я думаў толькі аб прыгодзе, якія чакаюць мяне наперадзе, а не аб доме, які я пакідаю. Гледзячы на непаваротлівага і нязграбнага хлапчука, які заняў маё месца, я ўпершыню заліўся слязімі. Баюся, што я несумленна мучу і тыраніў яго. Ён яшчэ не паспеў прызвычаіцца да свайго новага месца, а я не дараваў яму ніводнай памылкі і злараднічаў, калі ён памыліўся.

Мінула ноч, і ў наступны дзень пасля абеда мы з Рэдрэтам зноў вышлі на дарогу. Я развітаўся з маткай, з бухтай, каля якой рздзіўся, з добрым старым „Адміралам Бенбоў“. Нанова памаляваны, ён зрабіўся нейкім чужым і падабаўся мне менш, чым раней. Успомніў я і капітана, які так часта вандраваў па гэтаму берагу, у трыкутным капелюшы, з шабельным шрамам на шчацэ, несучы падпахай падзорную трубу. Мы павярнулі за вугал, і мой дом знік.

Ужо змяркалася, калі мы каля „Гасцініцы караля Георга“ селі ў паштовы дыліжанс. Мяне ўціснулі паміж Рэдрэтам нейкім старым тоўстым джэнтльменам. Не гледзячы на хуткую язду і зімную ноч, я адразу заснуў. Мы імчаліся то ўверх, то ўніз, а я спаў, як сурок, і праспаў усе станцыі. Я прагнуўся ад удару ў спіну. Я расплюшчыў вочы. Мы стаялі перад вялікім будынкам на гарадской вуліцы. Ужо даўно развіднела.

— Дзе мы? — спытаўся я.

— У Брыстолі, — адказаў Том. — Вылазь.

Місэр Трэлсуні жыў у гасцініцы каля самых докаў.

каб наглядаць за работамі на шкуне. Нам, да вялікай маёй радасці, трэба было ісці па наберажнай даволі далёка, міма мноства караблёў самых рознастайных памераў, аснастак і нацыянальнасцей. На адным працавалі і спявалі. На другім матросы высока над маёй галавой прывязвалі да верхавінак мачтаў канаты, якія знізу здаваліся не таўсцей за павуцінне. Хоць я ўсё жыццё пражыў на беразе мора, тут яно здзівіла мяне так, быццам я убачыў яго ўпершыню. Запах дзёгцю і солі быў новы для мяне. Я разглядваў разбярныя фігуркі на насах караблёў, якія пабывалі за акіанам. Я прагна разглядваў старых маракоў з завушнічкамі ў вушах, з закручанымі вусамі, з прасякнутымі дзёгцем касічкамі. Яны снюдаліся па берагу нязграбнай марскоў паходкай. Калі-б замест іх мне паказаў каралёў ці архібіскупаў, я ўзрадаваўся-б значна менш.

Я таксама адпраўляюся ў мора! Я адпраўляюся ў мора на шкуне, з боцманам, які грае па ражку, з матросамі, якіяносяць касічкі і пяюць песні! Я адпраўляюся ў мора, я папламву да невядомага вострава шукаць зарыттыя ў зямлю скарбы!

Я быў захоплены гэтымі салодкімі марамі пакуль мы не дайшлі, нарэшце, да вялікай гасцініцы. Нас сустрэў сквайр Трэлоуні. На ім быў сіні мундзір. Такія мундзіры звычайнаносяць марскія афіцэры. Ён выходзіў з дзвярэй, шырока ўсміхаючыся. Ішоў ён не зыбаючыся, старанна пераймаючы гэтым паходку маракоў.

— Вось і вы!—усклікнуў ён.—А доктар яшчэ ўчора ўвечары прыбыў з Лондана. Вельмі добра! Цяпер уся каманда сабралася!

— О, сэр!—закрычаў я,—калі-ж мы адплываем?

— Адплываем?—паўтарыў ён запытанне.—Мы адплываем заўтра.

Раздзел VIII

ПАД ШЫЛЬДАЙ „ПАДЗОРНАЯ ТРУБА“

Калі я паснедаў, сквайр даў мне запіску да Джона Сільвера ў таверну „Падзорная Труба“. Ён растлумачыў мне, як шукаць яе: ісці па наберажнай, пакуль не убачыш над

дзвярыма вялікую трубу замест шыльды. Я ўзрадаваўся гэтай магчымасці яшчэ раз паглядзець на караблі і матросаў і зараз-жа адправіўся ў дарогу. Ледзь прабіраючыся скрозь натоўп народу, што таўхаўся на прыстані, сярод пакункаў і фургонаў, я знайшоў, нарэшце, таверну.

Яна была невялікая і даволі ўтульная: шыльда нядаўна памалаявана, на вокнах чыстыя чырвоныя фіранкі, падлога пасыпана чысцейшым пяском. Таверна выходзіла на дзве вуліцы. Абедзве палавінкі дзвярэй былі расчынены насцеж, і ў прасторным нізкім пакоі было досыць светла, не глядзячы на клубкі табачнага дыму.

За столікамі сядзелі маракі. Яны так гучна гаварылі паміж сабой, што я спыніўся каля дзвярэй, не адважваючыся ўвайсці.

З бакавога пакоя вышаў чалавек. Я адразу зразумеў, што гэта і ёсць Доўгі Джон. Левая нага яго была адрэзана да самага бядра. Пад левым плячом ён трымаў кастыль і незвычайна зручна карыстаўся ім, падскокваючы, як птушка, на кожным кроку. Гэта быў вельмі высокі і дужы мужчына з шырокім, як шынка, плоскім і бледным, але разумным, з усмешкай, тварам. Яму, здавалася, было вельмі весела. Пасвітваючы, шныраў ён паміж столікамі, жартваў, пахлопваючы па плячах наведвальнікаў, якія яму больш падабаліся.

Прызнацца, прачытаўшы аб Доўгім Джоне ў пісьме сквайра, я з жахам падумаў, ці не той гэта аднаногі марак, якога я так доўга падсочваў у старым „Бенбоў“. Але варта было мне зірнуць на яго, і ўсе мае падазрэнні рассяліся. Я бачыў капітана, бачыў Чорнага Пса, бачыў сляпога П'ю і меркаваў, што ведаю, які выгляд у марскіх разбойнікаў,— не, ніколькі не падобны на разбойніка гэты ахайны і добрадушны гаспадар таверны.

Я набраўся смеласці, пераступіў праз парог і накіраваўся проста да Сільвера, які, абапёршыся на кастыль, размаўляў з нейкім наведвальнікам.

— Містэр Сільвер, сэр?—спытаў я, падаючы яму запіску.

— Так, мой хлопчык,—сказаў ён. —Мяне завуць Сільвер. А ты хто такі?

Але, убачыўшы пісьмо сквайра, ён адразу заззяў.

— О,—гучна ўсклікнуў ён, працягваючы мне руку,—разумею! Ты наш новы юнга. Рады цябе бачыць.

І ён моцна сціснуў маю руку ў сваёй шырокай і дужай далоні.

У гэтую хвіліну якісьці чалавек, што сядзеў у далейшым куце, раптам ускочыў з месца і кінуўся да дзвярэй. Дзверы былі побач з ім, і ён адразу знік на вуліцу. Але паспешнасць яго звярнула маю ўвагу, і я, глянуўшы на яго, пазнаў адразу. Гэта быў чалавек з трыма пальцамі, з блішчэйшым ад тлушча тварам, той самы, які прыходзіў да нас у карчму.

— Эй,—закрычаў я,—трымайце яго! Гэта ' Чорны Пёс! Чорны Пёс!

— Мне напляваць, як яго завуць!—усклікнуў Сільвер.— Але ён уцёк і не заплаціў мне за выпіўку. Гары, бяжы і злаві яго!

Адзін з сядзеўшых каля дзвярэй ускочыў і кінуўся на ўздагон.

— Будзь ён хоць адмірал Гок, я і то прымусіў-бы яго заплаціць!—крычаў Сільвер.

Потым, раптам адпусціўшы маю руку, спытаў:

— Як яго завуць? Ты сказаў Чорны... як далей? Чорны хто?

— Пёс, сэр,—сказаў я.—Хіба містэр Трэлоўні не раскаваў вам пра нашых разбойнікаў? Чорны Пёс з іх шайкі.

— Што?—зароў Сільвер.—У маім доме! Бен, бяжы і памажы Гары дагнаць яго. Дык ён разбойнік—адзін з іх шайкі? Эй, Марган, ты, здаецца, сядзеў з ім за адным сталом? Хадзі сюды.

Чалавек, якога ён назваў Марганам,—стары, сівы, загарэлы марак—пакорна падышоў да яго, жуючы табачную жвачку.

— Ну, Марган,—строга запытаў Доўгі,—ці бачыў ты калі-небудзь раней гэтага Чорнага... Як яго... Чорнага Пса?

— Ніколі, сэр,—адказаў Марган і пакланіўся.

— І нават імя яго не чуў?

— Не чуў, сэр.

— Ну, тваё шчасце, Том Марган!—усклікнуў карчмар!—Калі ты пачнеш блытацца з усякай сволаччу, нагі тваёй не будзе ў маёй установе. Аб чым ён з табой гаварыў?

— Не памятаю добра, сэр,—адказаў Марган.

— І ты можаш назваць галавой тое, што ў цябе на плячах?—закрычаў Доўгі Джон.—Ён не памятае добра! Магчыма, ты і не ўяўляеш сабе, з кім ты размаўляў! Ну, выкладвай, аб чым ён зараз гаварыў? Вы разважалі абодва аб плаваннях, караблях, капітанах? Ну! Зараз-жа!

— Мы гаварылі аб тым, як у нас у флоце перацягваюць людзей на вяроўцы пад кілем карабля,—адказаў Марган.

— Пад кілем карабля! Размова якраз для цябе падыходзіць. Эх ты! Ну, сядай на месца, Том.

Калі Марган сеў за свой столік, Сільвер па-сяброўску нахіліўся да майго вуха, што мне вельмі пальсціла, і прашаптаў:

— Сумленнейшы хлапец гэты Том Марган, але жahlівы дурань. А зараз,—працягваў ён уголас,—паспрабуем успомніць. Чорны Пёс? Не, ніколі не чуў аб такім. Як быццам я яго дзесьці бачыў. Ён нярэдка... так... так... заходзіў сюды з нейкім сляпым жабраком.

— Так, так, са сляпым!—усклікнуў я.—Я і сляпога гэтага ведаў. Яго звалі П'ю.

— Правільна!—усклікнуў Сільвер, на гэты раз вельмі ўсхваляваны.—Якраз так яго і звалі. З выгляду ён быў вялікі шэльма. Калі гэты Чорны Пёс пападзецца нам у рукі, капітан Трэлоўні будзе вельмі здаволены. У Бена—вельмі добрыя ногі. Рэдкі марак бегае хутчэй за Бена. Не, ад Бена не ўцячэш. Бен каго хочаш дагоніць. Дык ён гаварыў аб тым, як працягваюць маракоў на канаце? Добра, добра, ужо-ж мы працягнем яго самога.

Сільвер скакаў на сваім кастылі, стукаў кулаком па сталах і гаварыў з такім шчырым абурэннем, што нават найбольш недаверлівы суддзя паверыў-бы, што Сільвер зусім невінаваты.

Сустрэча з Чорным Псом у „Падзорнай Трубе“ ўзбудзіла ўсе мае ранейшыя падазрэнні, і я ўважліва сачыў за поварам. Але ён быў занадта разумны, знаходчывы і спрытны для мяне.

Нарэшце, вярнуліся тыя двое, якіх ён паслаў наўздагон за Чорным Псом. Цяжка дыхаючы, яны паведамілі, што Чорнаму Псу ўдалося схвацаца ад іх у натоўпе. І карчмар пачаў лаяць іх з такой ярасцю, што я канчаткова ўпэўніўся што Доўгі Джон зусім не вінаваты.

— Слухай, Гоўкінс,—сказаў ён,—для мяне гэтая гісторыя можа скончыцца кепска. Што падумае аба мне капітан Трэлоўні? Гэты пракляты бандыт сядзеў у маім доме і глытаў маю выпіўку! Пасля прыходзіш ты і кажаш мне, што ён з разбойніцкай шайкі. І ўсё-ж я даю яму ўцячы ад цябе. Ну, Гоўкінс, падтрымай мяне перад капітанам Трэлоўні. Ты малады, але не дурны. Цябе не ашукаеш. Так, так, так! Я гэта адразу заўважыў. Растлумач-жа капітану, што я на сваёй дзеравяжцы ніяк не мог дагнаць гэтага чортава пса. Калі-б я быў першакласны марак, як у стары час, ён-бы ад мяне не ўцёк, але цяпер...

Ён раптам змоўк і шырока разявіў рот, быццам нешта ўспомніў.

— А грошы?—крыкнуў ён.—За тры кружкі! Вось чорт пра грошы-та я і забыў!

Рынуўшыся на лаўку, ён зарагатаў і рагатаў да той пары, пакуль слёзы не пацяклі ў яго па шчаках. Рогат яго быў так заразлівы, што я не ўтрымаўся і пачаў рагатаць разам з ім, пакуль уся таверна не задрожэла ад хохату.

— Я хоць і стары, а якога разыграў з сябе марскогацяля!—сказаў ён, нарэшце, выціраючы вочы.—Я бачу, Гоўкінс, мы з табой будзем добрая пара. Сапраўды, я і зараз яшчэ юнга ў душы. Аднак, трэба ісці: справа ёсць справа, дарагія таварышы! Я надзену трохкутку і пайду разам з табой да капітана Трэлоўні далажыць яму пра ўсё, што здарылася. А справа такі сур'ёзная, Гоўкінс. І, трэба прызнацца, ні мне, ні табе не робіць гонару. Не, не! Ні мне, ні табе: абодвух нас абдуралі здрава. Аднак, чорт яго вазьмі, як ашукаў ён мяне з гэтымі грашыма!

Ён зноў зарагатаў ды з такім запалам, што я, хоць не бачыў тут нічога смешнага, прымушаны быў зноў далучыцца да яго.

Мы пайшлі па наберажнай, і Сільвер паказаў незвычайныя здольнасці захапляць сваім расказаў. Аб кожным караблі, міма якога мы праходзілі, ён паведамляў мне мноства вестак: як наладжаны яго парусы, колькі ён можа падняць грузу, з якой краіны ён прыбыў. Ён растлумачыў мне работу, якая адбывалася ў порце: адно судно разгружаюць другое нагружаюць, а вунь тое, трэцяе, зараз выходзіць у адкрытае мора. Ён расказваў мне вяцельныя гісторыі аб караблях і мараках. Раз-по-раз уживаў ён усялякія марскія слоўцы і паўтараў іх па некалькі разоў, каб я лепш запаміну іх. Я пачаў пакрыху разумець, што лепшага таварыша, чым Сільвер, у марскім падарожжы не знайсці.

Нарэшце, мы прышлі ў гасцініцу. Сквайр і доктар Лівсі пілі піва, закусваючы падсмажанымі кавалачкамі белага хлеба.

Яны меркавалі пайсці на шкуну—паглядзець, як яе прырыхтоўваюць.

Доўгі Джон расказваў ім усё, што здарылася ў таверне спачатку і да канца, вельмі палка і зусім праўдзіва.

— Дык яно-ж так і было, не праўда, Гоўкінс?—пытаўся ён у мяне кожную хвіліну.

І я кожны раз цалкам пацверджаў яго словы.

Абодва джэнтльмены вельмі шкадавалі, што Чорнаму Псу ўдалося уцячы. Але што можна было зрабіць? Выслухаўшы іх пахвалы, Доўгі Джон узяў кастыль і накіраваўся да выхаду.

— Камандае быць на караблі ў чатыры гадзіны дня!—крыкнуў сквайр яму наўздагон.

— Есць, сэр,—адказаў повар, кандыбуючы ў праходзе.

— Ну, сквайр,—сказаў доктар Лівсі,—кажучы адкрыта, я не цалкам адбраю большасць здбыткаў, зробленых вамі, але гэты Джон мне да густу.

— Цудоўны хлопец,—адклікнуўся сквайр.

— Джым пойдзе зраз з вамі на шкуну, ці не так?—дадаў доктар.

— Вядома, вядома,—сказаў сквайр.—Гоўкінс, вазьмі свой капалюш, зраз мы пойдзем паглядзець наш карабль.

ПОРАХ І ЗБРОЯ

„Іспан'єла“ стояла далеко даліка ад берега. Каб дабрацца да яе, нам давялося ўзяць лодку і прабірацца сярод другіх караблёў. Перад намі вырасталі то ўпрыгожаны фігурамі нос, то карма. Канаты суднаў рыпелі пах нашым кілем і звешваліся ў нас над галавамі. На борце нас вітаў штурман, містэр Эроу, стары марак, касавокі і загарэам, з завушніцамі у вухах. Паміж ім і сквайрам былі, відаць, найбольш блізкія і прыцельскія адносіны.

Але капітан са сквайрам відавочна не пагаджаўся.

Капітан быў чалавек пануры. Усё на караблі не здавальняла яго. Прычыны свайго нездавалення ён загадуе безадкладна выкладці перад намі. Ледаў мы спусціліся ў каюты, як з'явіўся матрос і сказаў:

— Капітан Смолет, сэр, хоча з вамі пагутарыць.

— Я заўсёды да капітанавых паслуг. Папрасі яго зайсці сюды,—сказаў сквайр.

Капітан, аказаўся, стаў за плячыма свайго пасаа. Ён адразу зайшоў у каюту і зачыніў за сабою дзверы.

— Ну, што скажаце, капітан Смолет? Спадзяюся, усё ў парадку? Шкуна гатова да адляшчэння?

— Вось што, сэр,—сказаў капітан,—я буду гаварыць адкрыта, нават рызыкуючы пасварыцца з вамі. Мне не падабаецца гэтая экспедыцыя. Мне не падабаюцца нашы матросы. Мне не падабаецца мой ямочнік. Вось і ўсё, каротка і ясна.

— Магчыма, сэр, вам не падабаецца таксама і шкуна?—спытаў сквайр. І я заўважыў, што ён вельмі разжэваны.

— Я нічога не магу сказаць пра не, сэр, пакуль не ўбачу не ў плаванні,—адказаў яму капітан.—Здаецца, яна пабудавана ікенска. Але мертаваць аб гэтым нічога немагчыма.

— Там, сэр, магчыма, вам не падабаецца наш тасоўдар?—спытаў сквайр.

Але тут умяшаўся доктар Мэсі.

— Пачакайце,—сказаў ён,—пачакайце. Гэтае нічога, акрамя свербі, не выйдзе. Капітан сказаў вам і замядта

многа і занадта мала, і я маю права папрасіць у яго тлумачэнняў. Вы, здаецца, казалі, капітан, што вам не падабаецца наша экспедыцыя? Чаму?

— Мне запрасілі, сэр, каб я вёў судно туды, куды пажадае гэты джэнтльмен, і не называлі мэты падарожжа,— сказаў капітан.— Вельмі добра, я ні аб чым не распытваў. Але неўзабаве я пераканаўся, што самы апошні матрос ведае якая мэта падарожжа больш, чым я. Па-мойму, гэта няправільна. А як па-вашаму?

— Па-мойму, таксама,— сказаў доктар Лівсі.

— Далей,—працягваў капітан,—я даведаўся, што мы едзем шукаць скарбы. Я пачуў пра гэта, заўважце, ад сваіх уласных падначаленых. Пошукі скарбаў—яаогул не па маёй часці, і я не адчуваю ніякага імкнення да падобных заняткаў, асабліва калі гэтыя заняткі сакрэтныя, а сакрэт (прашу прабачэння, містэр Трэлоўні) выбалтаны, так сказаць, папугаю.

— Папугаў Сільвера?—спытаў сквайр.

— Не, гэта проста прыказка,—растлумачыў капітан.— Яна азначае, што сакрэт ужо ні для кога не сакрэт. Мне здаецца, вы не дагаварваеце, за якую цяжкую справу вы ўзяліся, і я абавязаны папярэдзіць вас, што перад вамі стаіць барацьба не на жыццё, а на смерць.

— Вы зусім правы,—адказаў доктар.—Мы вельмі рызыкуем. Але вы памыляецеся, мяркуючы, што мы не ўяўляем сабе, якія небяспекі чакаюць нас. Затым вы казалі, што вам не падабаецца наша каманда. Што-ж, па-вашаму, мы нанялі не дастаткова спрактыкаваных і здольных маракоў?

— Не падабаюцца мне яны,—адказаў капітан.— І, калі гаварыць адкрыта, трэба было даручыць набор каманды мне.

— Не супярэчу,—адказаў доктар.— Майму другу, бадай, чварта было набіраць каманду разам з вамі. Гэта памылка, але, запэўняю вас, зусім выпадковая. Тут не было нічога наумнага. Затым, здаецца, вам не падабаецца містэр Эроу.

— Не падабаецца, сэр. Я веру, што ён добры марак. Але ён занадта распушчае каманду. Ён фамільярна абыходзіцца са сваімі матросамі. Штурман на караблі павінен трымацца ў баку ад матросаў. Ён не можа п'янітвацца з імі.

— Вы хочаце сказаць, што ён п'яніца?—спытаў сьвайр.

— Не, сэр,—адказаў капітан.—Я толькі хачу сказаць, што ён занадта распушчае каманду.

— А цяпер,—папрасіў доктар,—скажыце нам проста, капітан, што вай ад нас патрэбна?

— Вы цвёрда рашылі адправіцца ў гэтае плаванне, джэнтльмены?

— Беспаваротна,—адказаў сьвайр.

— Вельмі добра,—сказаў капітан.—Паколькі вы дагэтуль цярдліва мяне слухалі, паслухайце і далей. Порах і зброю складваюць у насавой частцы карабля, бліжэй да матросаў. А між тым ёсць вельмі добрае месца пад вашай каютай—чаму-б не пакласці іх туды? Гэта першае. Затым, вы ўзялі з сабой чатырох слуг. Іх, як мне казалі, таксама хочучь пасяліць у насавой частцы разам з матросамі. Чаму-б не наладзіць для іх ложка каля вашай каюты? Гэта другое.

— Ёсць і трэцяе?—спытаў містэр Трыоўні.

— Ёсць,—сказаў капітан.—Залішняе! многа балбочуць.

— Так, занадта многа балбочуць,—згадзіўся доктар.

— Перадам вам толькі тое, што я чуў сваімі вушамі,—працягваў капітан Смолет.—Кажуць, быццам у вас ёсць карта нейкага вострава, быццам на карце крыжыкамі адзначаны месцы дзе закапаны скарбы. Быццам гэты востраў знаходзіцца...

І тут ён з поўнай дакладнасцю назваў шырату і даўгату нашага вострава.

— Я не казаў гэтага ні аднаму чалавеку!—усьмікнуў сьвайр.

— Аднак, кожны матрос ведае аб гэтым, сэр,—запырчыў капітан.

— Гэта вы, Лісі, усё разбалталі!—крычаў сьвайр.—Шы ты, Гоўкіс.

— Цяпер ужо усёроўна, хто разбалтаў,—сказаў доктар.

Я зуважыў, што ні ён, ні капітан не наверылі містэру Трыоўні, не глядзячы на ўсе яго апраўданні. Я таксама тады не наверыў, таму, што ён сапраўды быў слаўны балбатун. А цяпер я думаю, што ён казаў праўду і што

камандзе было вядома і без нас, дзе знаходзіцца Востраў скарбаў.

— Я, джэнтльмены, не ведаю, у каго з вас хаваецца гэта карта,—працягваў капітан.—І я намагаюся, каб яна хавалася ў сакрэце і ад мяне і ад містэра Эроў. Інакш я буду прасіць вас звольць мяне.

— Разумею,—сказаў доктар.—Па-першае, вы хочаце спыніць лішнія гутаркі. Па-другое, вы хочаце сабраць усіх надзейных людзей у кармавой часці карабля. Інакш кажучы, вы непакоіцеся, каб не ўспыхнуў бунт.

— Сэр,—сказаў капітан Смолет,—я не хочу, каб вы лічылі маімі словы, якіх я не казаў. Ні адзін капітан не згодзіцца выйсці ў мора, калі ў яго ёсць падставы баяцца бунта. Я ўпэўнены, што містэр Эроў—сумленны чалавек. Шмат хто з матросаў таксама сумленныя людзі. Магчыма, усе яны—сумленныя людзі. Але я адказваю за безапаснасць карабля і за жыццё кожнага чалавека на борце. Я бачу, што шмат што робіцца не так, як належыць. Дазвольце мне прыняць меры перасцярогі, або звольце мяне. Вось і ўсё.

— Капітан Смолет,—пачаў доктар, усміхаючыся,—вы чулі байку аб гары, якая нарадзіла мыш? Прабачце мяне, але вы нагадалі мне гэтую байку. Калі вы з'явіліся сюды, я гатоў быў паклясціся маім парыком, што вы патрабуеце ад нас значна большага.

— Вы вельмі здагадлівы, доктар,—сказаў капітан.—З'явіўшыся сюды, я хацеў патрабаваць разліку, бо ў мяне не было ніякай надзеі, што містэр Трэлоўні згодзіцца выслухаць хоць адно маё слова.

— І не слухаў-бы!—крыкнуў сквайр.—Калі-б не Лівсі, я адразу паслаў-бы вас да ўсіх чарцей. Але, я ўсё-ж такі выслухаў вас. І зраблю ўсё, што вы патрабуеце. Аднак, мая думка пра вас змянілася ў горшы бок.

— Гэта як вам падабаецца, сэр,—сказаў капітан.—Пасля вы зразумеете, што я выканаў свой абавязак.

Ён адышоў.

— Трэлоўні,—сказаў доктар,—нечакана для сябе я пераканаўся, што вы запрасілі на карабль двух сумленных людзей—капітана Смолета і Джона Сільвера.

— Наконт Сільвера я з вамі згодзен,—усклікнуў сквайр,— а паводзіны гэтага нязноснага хлусніка я лічу нявартымі мужчыны, нявартымі марака і, у кожным выпадку, нявартымі англічаніна.

— Добра,—сказаў доктар,—пабачым.

Калі мы вышлі на палубу, матросы ўжо пачалі перацягваць зброю і порах. „Йо-хо-хо“ спявалі яны ў часе работы Капітан і містэр Эроў распараджаліся.

Мне вельмі спадабалася, як нас размясцілі па-новаму. На карме было абсталявана шэсць кают, якія злучаліся запасным праходам з камбузам і кубрыкам. Спачатку іх вызначылі для капітана, містэра Эроў, Гентэра, Джойса, доктара і сквайра. Але пасля дзве з іх аддалі Рэдрэту і мне, а містэр Эроў і капітан прыладзіліся на палубе ў нізкім паколку над трапам, які быў так пашыраны, што мог быць скарыстаны, як дазорная будка. Ён, вядома, быў цеснаваты, але ўсё-ж у ім змясціліся два гамакі. Нават штурман, здавалася, быў задаволены такім размяшчэннем. Магчыма, ён таксама не давяраў камандзе. Аднак, гэта толькі маё меркаванне, таму што, як вы хутка ўбачыце, ён нядоўга знаходзіўся на шкуне.

Мы старанна працавалі, перацягваючы порах і ўпарадкаўваючы нашы каюты, калі, нарэшце, з берага з'явіліся апошнія матросы і разам з імі Доўгі Джон.

Повар узышоў на судно са спрытнасцю малпы і, як толькі заўважыў, чым мы заняты, крыкнуў:

— Эй, прыяцелі, што-ж вы робіце?

— Пераносім бочкі з порахам, Джон,—адказаў адзін з матросаў.

— Навошта, чорт вас вазьмі?—закрычаў Доўгі.—Дык гэтак мы праваронім ранішні адліў.

— Яны выконваюць мой загад!—абарваў яго капітан.—А вы, мілейшы, ідзіце ў кухню, каб матросы маглі павячэраць своєчасова.

— Слухаю, сэр,—адказаў повар.

І, дакрануўшыся рукой да трыкуткі, нырнуў у кухонныя дзверы.

— Вось гэта слаўны чалавек, капітан,—сказаў доктар.

— Вельмі магчыма, сэр,—адказаў капітан Смолет.—
Асцярожней, асцярожней, хлопцы!

І ён пабаг да матросаў. Матросы цягнулі бочку з порахам. Раптам ён заўважыў, што я стаю і гляджу на вяртлюг, які мы ўстанавілі ў цэнтры палубы. І зараз-жа наляцеў на мяне.

— Эй, юнга,—крыкнуў ён,—прэч адсюль! Ідзі да повара, ён дасць табе работу.

І, бягучы на кухню, я чуў, як ён голасна сказаў доктару:

— Я не пацярплю, каб на караблі ў мяне былі ўлюбёнчыкі!

Запэўняю вас, што ў гэтую хвіліну, я цалкам згадзіўся са сквайрам, што капітан—нязносны чалавек, і запалаў да яго гарачай нянавісцю.

Раздзел X

ПЛАВАННЕ

Сумяціца працягвалася ўсю ноч. Мы перацягвалі рэчы з месца на месца. Шлюпка раз-по-раз прывозіла з берага прыцяцеляў сквайра, нахштальт містэра Блэндлі, прыехаўшых пажадаць яму шчаслівага плавання і шчаслівага звароту дадому. Ніколі раней у „Адмірале Бенбоў“ мне не даводзілася працаваць так многа.

Я ўжо змарыўся, як сабака, калі перад самым досвіткам боцман зайграў на ражку, і каманда пачала падымаць якар.

Аднак, калі-б нават я змарыўся ўдвая больш, я і то не зышоў-бы з палубы. Усё было нова і прывабна для мяне—і кароткія загады, і рэзкі гук ражка, і людзі, якія мітусліва працавалі пры цянным святле карабельных ліхтароў.

— Эй, Кумпяк, заспявай песню!—крыкнуў адзін з матросаў.

— Старую!—крыкнуў другі.

— Добра, хлопцы,— адказаў Доўгі Джон, які стаяў тут-жа, на палубе, з кастылём падпахай.

І заспяваў песню, якая была так добра мне вядома

Пятнаццаць чалавек на скрынцы мерцвяка...

І ўся каманда падхапіла хорам:

Йо-хо-хо, і бутэлька рому!

І пры трэцім „хо“, дружна вырвала рычагі кабестана.

Мне ўспомніўся наш стары „Адмірал Бенбоў“, здалося, быццам голас нябожчыка Бонса раптам далучыўся да матроскага хору. Хутка якар быў падняты і замацаваны на носе. Вецер раздзьмуў парусы. Зямля адступіла. Караблі, акружаўшыя нас, пачалі аддаляцца. І, перш чым я лёг на ложку, каб падрамаць хоць гадзінку, „Іспан'ёла“ пачала сваё плаванне да Вострава скарбаў.

Я не буду апісваць падрабязнасці нашага падарожжа. Яно было вельмі ўдачным. Карабль аказваўся ўзорным, каманда складалася са спрактыкаваных маракоў, капітан да-сканала ведаў сваю справу. Але, перш чым мы дасягнулі Вострава скарбаў, адбыліся два-тры здарэнні, аб якіх варта памянуць.

Раней за ўсё высветлілася, што містэр Эроў значна горшы, чым думаў аб ім капітан. Ён не карыстаўся сярод матросаў ніякім аўтарытэтам, і яго ніхто не слухаўся. Праз дзень-два пасля адплыцця ён з'яўляўся на палубе з цяжкімі вачыма, чырвонымі шчокамі, з языком, які заплятаўся ды іншымі адзнакамі ап'янення. Час ад часу яго даводзілася з ганьбай гнаць у каюту. Ён часта падаў і разбіваўся. Здаралася, цэлыя дні ён ляжаў у сябе на ложку, не ўстаючы. Бывала, канешне, ён дні два хадзіў бадай што цвярозы і тады с'як-так спраўляўся са сваімі абавязкамі.

Мы ніяк не маглі зразумець, адкуль ён дастае выпіўку. Увесь карабль ламаў галаву над гэтай загадкай. Мы са-чылі за ім, але нічога не высачылі. Калі мы пыталіся ў яго напрасцяк, ён, калі быў п'яны, толькі рагатаў нам у вочы, а калі быў цвярозы, урачыста кляўся, што за ўсё жыццё нічога не піў, апрача вады.

Як штурман, ён быў зусім няздатны і аказваў дрэнны ўплыў на сваіх падначаленых. Было ясна, што ён дрэнна

скончыць. І ніхто не здзівіўся і не засмуціўся, калі аднойчы, ў цёмную бурную ноч ён знік з карабля.

— Зваліўся за борт!—парашыў капітан.—Што-ж, джэнтльмены, гэта пазбавіла нас ад неабходнасці закуваць яго ў кандалы.

Такім чынам мы засталіся без штурмана. Трэба было вылучыць на гэтую пасаду каго-небудзь з каманды. Быў абраны боцман Джон Эндэрсон. Яго паранейшаму называлі боцманам, але выконваў ён абавязкі штурмана.

Містэр Трэллоўні, які шмат вандраваў і добра ведаў мора, таксама спатрэбіўся ў гэтай справе—ён стаяў у добрае надвор'е на вахце. Другі боцман, Ізраэль Гэндс, быў старанны, стары, спрактыкаваны марак, якому можна было даручыць любую работу.

Ён, між іншым, вельмі дружыў з Доўгім Джоном Сільверам, і паколькі ўжо я спамянуў імя Сільвера, давядзецца расказаць пра яго больш падрабязна.

Матросы называлі яго Кумпяком. Ён прывязваў свой кастыль рэмянем да шыі, каб рукі ў яго былі вольныя. Варта было паглядзець, як ён, упіраючыся кастылём у сцяну, зусім не адчуваючы качкі, варыў ежу, быццам знаходзіўся на цвёрдай зямлі. Яшчэ цікавей было бачыць, як зручна і хутка прабягаў ён у бурную пагоду па палубе, хапаючыся за канаты, спушчаныя ў найбольш шырокіх месцах. Гэтыя канаты называліся ў матросаў „завушніцы Доўгата Джона“. І на хаду ён то трымаўся за гэтыя завушніцы, то скарыстоўваў кастыль, то цягнуў яго за сабой на рамяні.

Усе-ж матросы, якія плавалі з ім раней, вельмі шкадавалі, што ён ужо не той, якім быў.

— Наш Кумпяк не просты чалавек,—казаў мне другі боцман.—Калі ён быў малады, ён быў школярам і, калі захоча, можа размаўляць як кніжка. А які ён храбры! Леў перад ім нішто, перад нашым Доўгім Джоном. Я сам бачыў, як на яго, бяззбройнага, напалі ў чатырох, а ён схапіў іх і стукнуў галовамі вось так, ён, бяззбройны калека.

Уся каманда адносілася да яго з пашанай і нават падначальвалася яго загадам. З кожным ён умеў пагутарыць, кожнаму ўмеў дагадзіць. Са мной ён заўсёды быў асабліва

ласкавым. Усякі раз радаваўся, калі я заходзіў да яго ў кухню, якую ён утрымоўваў у здзіўляючай чыстаце. Начынне ў яго заўсёды было акуратна размешчана і вычышчана да бляску. У куце, у клетцы, сядзеў папугай.

— Гоўкінс,—казаў ён мне.—Заходзь, пагутары з Джонам. Нікому я не радуся так, як табе, сыноч. Сядай і паслухай. Вось капітан Флінт—я назваў майго папугая Капітанам Флінтам у гонар славутага пірата,—дык вось, Капітан Флінт прадракае, што наша плаванне скончыцца ўдачна. Верна, Капітан?

І папугай пачынаў з неймавернай хуткасцю паўтараць:

— Піястры! Піястры! Піястры!

І паўтараў датуль, пакуль не знясілеў, або пакуль Джон не кідаў на яго клетку хустку.

— Гэтай птушцы,—казаў ён,—напэўна, год дзвесце, Гоўкінс. Папугай жывуць бясконца. Хіба толькі чорт пабачыў на сваім вяку столькі зла, колькі мой папугай. Ён плаваў з Інглэндам, з праслаўленым капітанам Інглэндам, піратам. Ён быў на Мадагаскары, на Малабары, у Сурынаме, у Провідэнсе, у Порто-Бэло. Ён бачыў, як вылаўліваюць груз з патануўшых караблёў. Вось тады ён навучыўся крычаць: „Піястры“. І тут няма чаму здзіўляцца. У той дзень вылавілі трыста пяцьдзесят тысяч піястраў, Гоўкінс! Гэты папугай прысутнічаў пры нападзе на віцэ-караля Вест-Індыі недалёка ад Гоа. А па выглядзе ён здаецца дзіцянем. Але ты панюхаў пораху! Ці не праўда, Капітан?

— Паварочвай на другі галс!—крычаў папугай.

— Ён у мяне выдатны марак,—прыгаварваў повар і частваў папугая кавалачкамі цукру, якія даставаў з кішэні.

Папугай даўбаў дзюбай клеткавыя краты і ляяўся непрыстойнымі словамі.

— Пажывеш сярод дзёгцю, мімаволі запэцкаешся,—вытлумачыў мне Джон.—Гэта бедная старая нявінная птушка лаецца, як тысяча чарцей, але яна не разумее, што кажа. Яна лялася-б, як кажуць, і перад панам богам.

Пры гэтых словах Джон так урачыста дакранаўся да пасмы валос, якая звісала з ілба, што я палічыў яго за найбольш шляхетнага чалавека ў свеце.

Адносіны паміж сквайрам і капітанам Смолетам былі паранейшаму вельмі непрыязныя. Сквайр, зусім адкрыта, адклікаўся аб капітане пагардліва. Капітан ніколі не хацеў гаварыць са сквайрам, а калі сквайр пытаў пра што-небудзь, адказваў рэзка, коратка і суха. Вычэрпаўшы доказы, ён прымушаны быў прызнацца, што памыліўся, калі кепска характарызаваў каманду. Шмат якія матросы працавалі ўзорна, і паводзіны ўсёй каманды былі дасканалыя. А шкуна надзвычайна спадабалася яму.

— Яна слухаецца руля, як добрая жонка слухаецца мужа, сэр. Але,—дадаў ён,—дадому мы яшчэ не вярнуліся, і наша плаванне мне паранейшаму вельмі не падабаецца.

Сквайр пры гэтых словах паварочваўся да яго спіной і пачынаў хадзіць па палубе, задраўшы падбародак угару.

— Яшчэ крыху,—казаў ён,—і гэты чалавек канчаткова выведзе мяне з цяпення.

Нам давялося перанесці буру, якая толькі пацвердзіла якасці нашай „Іспан’ёлы“. Каманда здавалася была задаволена, ды і нядзіўна. Па-мойму, ні на адным караблі не было так добра камандзе. Карысталіся ўсякім повадам, каб выдаць маракам падвойную порцыю грога. Варта было сквайру пачуць аб дні нараджэння каго-небудзь з матросаў, і зараз-жа наладжвалі свята для ўсіх. На палубе заўсёды стаяла бочка з яблыкамі, каб кожны, хто толькі пажадае, мог паласавацца імі, калі яму захочацца.

— Нічога добрага не выйдзе з гэтага,—казаў капітан доктару Лівсі.—Гэта іх толькі псуе. Вы мне такі паверце.

Аднак, бочка з яблыкамі, як вы ўбачыце, саслужыла нам вельмі добрую справу. Толькі дзякуючы гэтай бочцы мы былі ў пару папярэджаны аб небяспецы і не загінулі ад рукі здраднікаў.

Вось як гэта адбылося.

Мы ўжо знаходзіліся недалёка ад вострава, да якогаплылі,—дакладнага месцазнаходжання яго я не маю права паведаміць. Удзень і ўноч глядзелі мы ўдалачынь, чакаючы, што ўбачым яго на кругавідзе. Паводле вылічэнняў, нам заставалася плыць менш за суткі. Або сёння ноччу, або, найпазней, заўтра перад палуднем мы ўбачым Востраў

скарбаў. Кірунак трымалі на поўдзень-паўднёва-захал. Дзьмуў роўны вецер. Мора было спакойнае. „Іспан’ёла“ імчалася наперад, часам зарываючыся ў хвалю носам. Усё ішло вельмі добра. Усе знаходзіліся ў надзвычайным настроі, усе радаваліся сканчэнню першай паловы нашага плавання.

Калі зайшло сонца і работа мая была скончана, я, накіроўваючыся да свайго ложка, раптам падумаў, што някепска было-б з’есці яблык. Хутка выбег я на палубу. Вахценныя стаялі на носе і глядзелі ў мора, спадзяючыся ўбачыць востраў. Рулявы, вазіраючы за паветраным кутом парусаў, ціхенька пасвістваў. Усё было ціха, толькі вада шамацела за бортам.

Аказалася, што ў бочцы ўсяго адзін яблык. Каб дастаць яго, мне давялося ўлезці ў бочку. Седзячы там у цемры, убаюканы пляскам вады і роўным калыханнем карабля, я ледзь не заснуў. Раптам нехта важка апусціўся побач з бочкай на палубу. Бочка ледзь-ледзь захісталася: ён абпаёрся аб яе спіной. Я ўжо рыхтаваўся выскачыць, як раптам гэты чалавек загаварыў. Я пазнаў голас Сільвера, і, раней чым ён паспеў вымавіць дзесяць слоў, я рашыў не вылазіць з бочкі ні за што на свеце. Я ляжаў на дне, дрыжэў і ўслухоўваўся, задыхаючыся ад страху і цікавасці. З першага-ж дзесятка слоў я зразумеў, што жыццё ўсіх сумленных людзей на караблі знаходзіцца ў мяне ў руках.

Раздзел XI

ШТО Я ПАЧУЎ, СЕДЗЯЧЫ ў БОЧЦЫ З-ПАД ЯБЛЫК

— Не, не я,—сказаў Сільвер.—Капітанам быў Флінт. А я быў кватэрмейстар, таму што ў мяне нага драўляная. Я страціў нагу ў тым-жа баі, у якім стары П’ю страціў свае вочы. Мне ампутыраваў яе вучоны хірург—ён вучыўся ў каледжы і ведаў усю латынь напамяць. А ўсё-ж не выкруціўся ад шыбеніцы—яго падцягнулі ў Корсо-Касле, як сабаку, сушыцца на сонейку... Побач з іншымі. Так! Гэта былі людзі Робертса, і загінулі яны, таму што змянялі назвы сваіх караблёў. Сёння карабль называецца „Каралеўскае

шчасце“, а заўтра як-небудзь інакш. А па-нашаму—як ахрысцілі судно, так яно заўсёды і павінна называцца. Мы не змянялі назвы „Касандры“, і яно шчасліва даставіла нас дамоў з Малабара пасля таго, як Інгленд захапіў віцэ-караля Інды. Не змяняў свайго прозвішча і „Морж“, стары карабль Флінта, а золата на ім было столькі, што ён ледзь не затануў.

— Эх,—пачуў я захоплены голас аднаго найбольш малодшага з нашых матросаў,—які малайчына гэты Флінт!

— Дэвіс, кажуць, быў не горшы,—сказаў Сільвер.—Але я ніколі з ім не плаваў. Я плаваў спачатку з Інглендам, пасля з Флінтам. А цяпер вышаў у мора сам. Я зарабіў дзевяцьсот фунтаў стэрлінгаў у Інгленда ды тысячы са дзве ў Флінта. Для простага матроса гэта не так дрэнна. Грошы пакладзеныя ў банк і даюць добры процант. Дзе цяпер людзі Інгленда? Не ведаю. Дзе людзі Флінта? Большая частка тут, на караблі, і рады, што папалі сюды. Шмат хто з іх жылі на беразе, як апошнія жабракі. З голаду дохлі, далі-бог. Стары П'ю, калі аслеп, пачаў пражываць тысячу дзвесце фунтаў у год, нібы лорд з парламента. Дзе ён цяпер? Памёр і гніе пад зямлёй. Але два гады назад яму ўжо не было чаго есці. Ён жабраваў, ён краў, ён рэзаў глоткі і ўсё-такі не мог пракарміцца.

— Вось і будзь піратам пасля гэтага!—сказаў малады марак.

— Так, але не будзь дурны!—усклікнуў Сільвер.—Аднак, не аб табе размова: ты хоць малады, але недурны. Цябе не ашукаеш, не! Я гэта адразу заўважыў, як толькі ўбачыў цябе, і буду размаўляць з табой, як з мужчынам.

Можаце сабе ўявіць, што я адчуў, калі пачуў, як гэты стары ашуканец кажа другому тыя-ж самыя ліслівыя словы, якія казаў мне. Калі-б я мог, я забіў-бы яго...

А тым часам Сільвер працягваў гутарку, не запозорываючы, што яго падслухоўваюць:

— Так заўсёды з джэнтльменамі ўдачы¹⁾. Жыццё ў іх цяжкае, яны заўсёды рызыкуюць папасці на шыбеніцу, але ядуць і п'юць, як баявыя пеўні перад боем. Яны адыходзяць

¹⁾ „Джэнтльмені ўдачы“—прозвішча піратаў.

у плаванні з сотнямі медных грошай, а вяртаюцца з сотнямі фунтаў. Прап'юць здабычу, растрацяць грошы—ды зноў у мора, у адных кашулях. Але я раблю не так. Я ўкладваю ўсе грошы часткамі ў розныя банкі, каб не выклікаць падазрэння. Мне пяцьдзесят год, заўваж. Вярнуўшыся з гэтага плавання, я буду жыць, як жывуць самыя сапраўдныя джэнтльмены. Годзе мне, кажаш? Ну што-ж, я пажыў някепска. Ніколі ні ў чым сабе не адмаўляў. Мякка спаў і смачна еў. Толькі ў моры даводзілася часам тугавата. А як я пачаў? Матросам як ты.

— Аднак-жа ранейшыя вашы грошы цяпер прападуць,— сказаў малады матрос.—Як вы пакажэцеся ў Брыстолі пасля гэтага плавання?

— А дзе, па-твойму, цяпер мае грошы,—запытаў Сільвер насмешліва.

— У Брыстолі, у банках ды іншых месцах,—адказаў матрос.

— Так, яны былі там,—сказаў повар.—Яны былі там, калі мы падымалі наш якар. Але цяпер мая старая ўжо ўзяла іх адтуль. „Падзорная Труба“ прададзена з усімі патрахамі, а старая выехала і чакае мяне ва ўмоўленым месцы. Я-б сказаў табе, дзе гэта месца, таму што цалкам давяраю табе, ды баюся, астатнія пакрыўдзяцца, чаму я не сказаў і ім.

— А сваёй старой вы давяраеце?—спытаў матрос.

— Джэнтльмены ўдачы,—адказаў повар,—рэдка давяраюць адзін аднаму і гэта правільна. Але мяне ашукаць нялёгка. Хто паспрабуе зрабіць якую-небудзь каверзу старому Джону, нядоўга пражыве на гэтым свеце. Адны баяліся П'ю, другія—Флінта. А мяне баяўся сам Флінт. Баяўся мяне і ганарыўся мною... Каманда ў яго была адважная. Сам чорт, і той не рашыўся-б пусціцца з ёй у адкрытае мора. Ты мяне ведаеш, я выхваляцца не буду, я добрадушны і вясёлы чалавек, але, калі я быў кватэрмейстар, старыя піраты Флінта слухаліся мяне, як авечкі. О-го-го, якая дысцыпліна была на судне ў старога Джона!

— Скажу вам адкрыта,—прызнаўся матрос,—да гэтага размовы, Джон, справа ваша была мне зусім не да густу. Але цяпер вось мая рука, я згодзен.

— Ты храбры хлопец і вельмі недурны,—адказаў Сільвер і так палка паціснуў працягненую руку, што бочка мая захісталася.—З цябе выйдзе такі выдатны джэнтльмен удачы, якога я яшчэ ніколі не бачыў.

Мала-на-малу я пачаў разумець тую мову, на якой яны гутарылі. „Джэнтльменамі ўдачы“ яны называлі піратаў. Я быў мімавольным сведкай таго, як спакушалі сумленнага матроса ўступіць у гэтую разбойніцкую шайку,—магчыма, апошняга сумленнага матроса на ўсім караблі. Аднак, я зараз-жа мог пераканацца, што гэты матрос не адзін. Сільвер ціхенька свіснуў, і да бочкі падсеў яшчэ нехта.

— Дзік ужо наш,—сказаў Сільвер.

— Я ведаў, што ён будзе нашым,—пачуў я голас другога боцмана, Ізраэля Гэндса.—Ён не з дурных, гэты Дзік.

Некаторы час ён моўчкі жуў табаку, пасля сплюнуў і звярнуўся да Доўгага Джона:

— Скажы, Кумпак, ці доўга мы будзем віляць, як маркітанская лодка? Клянуся громам, мне да смерці надакучыў капітан. Даволі яму нада мной камандаваць! Я хачу жыць у капітанскай каюце, мне патрэбны іхнія рознасолы ды віны.

— Ізраэль,—сказаў Сільвер, твая мазгаўня вельмі не многа варта, таму што ў ёй ніколі не было мазгоў. Але слухаць ты можаш, вушы ў цябе доўгія. Дык слухай: ты будзеш спаць паранейшаму ў кубрыку, ты будзеш есці грубую ежу, ты будзеш паслухмяны, ты будзеш пачцівы і ты не вып'еш ні кроплі віна да той пары, пакуль я не скажу табе патрэбнага слова. Ва ўсім пакладайся на мяне, мой сыноч.

— Хіба я адмаўляюся? прабурчэў другі боцман.— Я толькі пытаю: калі?

— Калі? закрычаў Сільвер.—Добра, я скажу табе, калі. Як мага пазней, вось калі. Капітан Смолет, першарадны марак, для нашай-жа выгады вядзе наш карабль. У сквайра і доктара ёсць карта, але хіба я ведаю, дзе яны хаваюць яе! І ты таксама не ведаеш. Дык вось, няхай сквайр і доктар знойдуць скарб і дапамогуць нам пагрузіць яго на карабль. А тады мы пабачым. Калі-б я быў упэўнены ў та-

кіх галандскіх вырадках, як вы, я дазволіў-бы капітану Смолету давесці нас назад да паловы дарогі.

— Мы і самі нядрэнныя маракі!—пярэчыў Дзік.

— Нядрэнныя матросы, ты хочаш сказаць,—паправіў яго Сільвер.—Мы ўмеем варочаць рулем. Але хто вылічыць курс? Для гэтага ніхто з вас не здольны, джэнтльмены. Каб была мая воля, я дазволіў-бы капітану Смолету давесці нас назад хоць-бы да пасата. Тады ведаў-бы, за тое, што пывеш правільна і што не давядзецца выдаваць прэсную ваду па лыжачцы ў дзень. Але я ведаю, што вы за людзі. Давядзецца расправіцца з імі на востраве, як толькі яны перанясуць скарб сюды, на карабль. А вельмі шкада. Але вам абы толькі хутчэй дарвацца да выпіўкі. Па праўдзе кажучы, у мяне сэрца баліць, калі я думаю, што давядзецца вяртацца з такімі людзьмі, як вы.

— Лягчэй, Доўгі!—крыкнуў Ізраэль.—Дык з табой-жа ніхто не спрачаецца.

— Хіба я мала бачыў такіх караблёў, якія загінулі дарэмна? Хіба я мала бачыў такіх малайцоў, якіх павесілі сушыцца на сонейку?—усклікнуў Сільвер.—А чаму? А ўсё таму, што спяшаліся, спяшаліся, спяшаліся. Паслухайце мяне: я паплаваў па мору і сёе-тое пабачыў у сваім жыцці. Калі-б вы ўмелі кіраваць караблём і змагацца з вятрамі, вы ўсё даўно ездзілі-б у карэтах. Але дзе-ж там! Ведаю я вашага брата. Нап'ецца рому—і на шыбеніцу.

— Усім вядома, Джон, што ты краснабай славуты, пярэчыў яму Ізраэль.—Але-ж былі другія, якія не горш цябе ўмелі кіраваць караблём. Дык яны-ж не строілі з сябе камандзіраў і самі куцілі і другім не перашкаджалі.

— Так, сказаў Сільвер.—А дзе яны цяпер? Такі быў П'ю, і памёр у галечы жабруючы. І Флінт быў такі, і памёр ад рому ў Саване. Так, гэта былі прыемныя людзі, вясёлыя... Толькі дзе яны цяпер, вось пытанне!

— Што мы зробім з імі,—спытаў Дзік,—калі яны пападуцца да нас у рукі?

— Вось гэты чалавек мне да спадабы!—з захапленнем усклікнуў новар.—Не аб глупстве кажа, але аб справе. Што-ж, па-твойму, з імі зрабіць? Высадзіць іх на які-небудзь

пустэльны бераг? Так паступіў-бы Інглэнд. Або зарэзаць іх усіх як свіней? Так паступіў-бы Флінт або Білі Бонс.

— Так, у Білі быў такі звычай,—сказаў Ізраэль.— „Мёртвыя не кусаюцца“, казаў ён. Цяпер ён сам мёртвы і можа праверыць сваю прыказку на вопыце. Так, Білі быў майстрам на такія справы.

— Верна,—сказаў Сільвер.—Білі быў у такіх справах малайцом. Ён не дараваў нікому. Але я чалавек добрадушны, я джэнтльмен; аднак, я бачу, што справа сур'ёзная. Абавязак важней за ўсё, хлопцы. І я галасую—забіць. Я зусім не жадаю, каб да мяне, калі я буду членам парламента і буду раз'язджаць у пазалочанай карэце, уваліўся-б, як чорт да манаха, адзін з гэтых тонканогіх стрэкулістаў. Трэба чакаць, пакуль плод паспее. Але калі ён паспее, яго трэба сарваць!

— Джон,—усклікнуў боцман,—ты герой!

— У гэтым ты пераканаешся на справе, Ізраэль,—сказаў Сільвер.—Я патрабую толькі аднаго—уступіце мне сквайра Трэлоўні. Я хачу уласнымі рукамі адсячы яго цялячую галаву... Дзік!—дадаў ён раптам.—Будзь добрым, скокні ў бочку і дастань мне, калі ласка, яблык,—у мяне нешта як-бы горла перасохла.

Можаце сабе ўявіць мой жах! Я выскачыў-бы і кінуўся-б на уцёк, калі-б у мяне хапіла сіл, але сэрца маё і ногі, і рукі адразу адмовіліся мне служыць. Дзік ужо ўстаў на ногі, але раптам яго спыніў голас Гэндса:

— І чаму табе хочацца смактаць гэтую гніль, Джон! Ты дай нам лепш рому.

— Дзік,—сказаў Сільвер,—я давяраю табе. Там у мяне прыхавана бочачка. Вось табе ключ. Нацадзі жбан і прынясі.

Не глядзячы на ўвесь мой страх, я усё-ж, у тую хвіліну падумаў: „Дык вось адкуль містэр Эроў даставаў ром, які загубіў яго!“

Як толькі Дзік адчышоў, Ізраэль пачаў шаптаць нешта повару на вуха. Я пачуў усяго два-тры словы, але і гэтага было даволі.

— Ніхто з астатніх не згаджаецца,—прашаптаў Ізраэль.

Значыцца, на караблі аставаліся яшчэ верныя нам людзі!

Калі Дзік вярнуўся, усе трое па чарзе ўзялі жбан і выпілі—адзін „за шчасце“, другі „за старога Флінта“, а Сільвер нават праспяваў:

За вецер здабычы, за вецер удачы!
Каб весела й багата жылі мы, не йначай!

У бочцы пасвятлела. Глянуўшы ўверх, я ўбачыў, што ўзняўся месяц, які пасерабрыў круйсмарс і ўздуўшыся фок-зейл. І ў тую-ж хвіліну з вахты раздаўся голас:—
Зямля!

Раздзел XII

ВАЕННАЯ НАРАДА

Палуба загрымела ад тупату. Я чуў, як людзі выбягалі з каюты і кубрыка. Выскачыўшы з бочкі, я праслізнуў за фок-зейл, два разы абагнуў карму, вышаў на адкрытую палубу і разам з Гэнтэрам і доктарам Лівсі прыбег на нос.

Тут ужо сабралася ўся каманда. Туман са з'яўленнем месяца адразу рассяўся. Воддаль на паўднёвым захадзе мы ўбачылі два нізкія ўзгоркі, а за імі трэці, вышэйшы, яшчэ ахутаныя шэрым туманам. Усе тры былі правільнай канічнай формы.

Я глядзеў на іх, як скрозь сон,—я не паспеў яшчэ апамятацца ад выдаўняга жаху. Пасля я пачуў голас капітана Смолета, аддаваўшага загады. „Іспан'ёла“ павярнулася больш крута да ветру і ішла да вострава з усходняга боку.

— Хлопцы,—сказаў капітан, калі ўсе яго загады былі выкананы,—ці бачыў хто-небудзь з вас гэтую зямлю раней.

— Я бачыў, сэр,—сказаў Сільвер.— Мы бралі тут прэсную ваду, калі я служыў поварам на гандлёвым судне.

— Здаецца, стаць на якар найбольш зручна з поўдня, за гэтым маленькім астраўком?—спытаў капітан.

— Так, сэр. Гэты астравок называецца Востраў шкілета. Раней тут заўсёды спываліся піраты, і адзін матрос з нашага

карабля ведаў усе назвы, якія далі піраты тутэйшым месцам. Вось тая гара, на поўначы, называецца Фок-мачтай. З поўначы на поўдзень тут тры гары: Фок-мачта, Грот-мачта і Бізань-мачта, сэр. Але Грот-мачту—тую высокую гару, якая пакрыта туманам,—часцей называюць Падзорнай Трубой, таму што піраты ўстрайвалі там назіральны пост, калі стаялі тут на якары і папраўлялі свае караблі. Яны тут звычайна папраўлялі свае караблі, прашу прабачэння, сэр.

— У мяне ёсць карта,—сказаў капітан Смолет.—Паглядзіце, ці той гэта востраў?

Вочы Доўгага Джона забліскалі агнём, калі карта папала яму ў рукі. Але адразу-ж расчараванне затуманіла іх. Гэта была не тая карта, якую мы знайшлі ў скрынцы Білі Бонса, гэта была яе дакладная копія—з назвамі, з азначэннямі мелей і глыбінь, але без трох чырвоных крыжыкаў і рукапісных заўваг. Аднак, не гледзячы на ўсю адчутую прыкасць, Сільвер стрымаўся, і не выдаў сябе.

— Так, сэр,—сказаў ён.— Ён вельмі добра нарысаваны. Цікава было-б даведацца, хто мог нарысавачь гэтую карту. Піраты—людзі невучоныя. А, вось і стаянка капітана Кіда—так называў яе і мой таварыш матрос. Тут моцнае цячэнне на поўдзень. Потым каля заходняга берага яно заварочвае на поўнач. Вы правільна зрабілі, сэр,—працягваў ён,—што пачалі трымаць больш крута да ветру. Калі вы хочаце зайсці ў бухту і кінуць якар, лепшага месца для стаянкі вам тут не знайсці.

— Дзякую,—сказаў капітан Смолет.—Калі мне патрэбна будзе дапамога, я зноў звярнуся да вас. Можаце ісці.

Я быў здзіўлен тым, як стрымна Джон выявіў сваё знаёмства з востравам. Прызнацца, я спалохаўся калі ўбачыў, што ён падыходзіць да мяне. Зразумела, ён не ведаў, што я сядзеў у бочцы і ўсё чуў. І ўсё-ж ён наводзіў на мяне такі жах сваёй жорсткасцю, сваёй двулічнасцю, сваёй велізарнай уладай над карабельнай камандай, што я ледзь утрымаўся, каб не ўздрыгнуцца, калі ён паклаў руку мне на плячо.

— Някепскае месца гэты востраў,—сказаў ён.—Някепскае месца для хлопчыка. Ты будзеш купацца, ты будзеш

узлазці на дрэвы, ты будзеш паляваць за дзікімі козамі. І сам, быццам каза, будзеш скакаць па горах. Сапраўды, гледзячы на гэты востраў, я і сам раблюся малады і забываю пра сваю драўляную нагу. Добра быць хлопчыкам і мець на нагах дзесяць пальцаў. Калі ты захочаш пайсці і пазнаёміцца з востравам, скажы старому Джону, і ён прырыхтуе табе закуску на дарогу.

І, хлопнуўшы мяне па-прыяцельску па плячы, ён закульгаў прэч.

Капітан Смолет, сквайр і доктар Лівсі размаўлялі аб чымсьці на шканцах. Я хацеў як мага хутчэй перадаць ім усё, пра што мне ўдалося даведацца. Але я баяўся пры ўсіх перарваць іх гутарку. Я хадзіў навакол, вышукваючы спосабч загаварыць, як раптам доктар Лівсі паклікаў мяне да сябе. Ён забыў унізе сваю люльку і хацеў паслаць мяне за ёй, таму што не мог доўга абыходзіцца без таго, каб не закурыць. Але, падышоўшы да яго нагэтулькі блізка, што ніхто не мог мяне паслухаць, я прашаптаў:

— Доктар, мне трэба з вамі пагаварыць. Няхай капітан і сквайр спускацца ў каюту, а пасля, з якога-небудзь поваду вы паклічаце мяне. Я паведамлю вам жахлівыя навіны.

Доктар крыху змяніўся у твары, але зараз-жа авалодаў сабой.

— Дзякую, Джым, гэта ўсё, пра што я хацеў даведацца,—сказаў ён, робячы выгляд, быццам толькі што звыцтаў мяне аб чымсьці.

Пасля павярнуўся да сквайра і капітана. Яны працягвалі гутарку зусім спакойна, не ўзімаючы голасу, але я зразумеў, што доктар Лівсі перадаў ім маю просьбу. Затым капітан загадаў Джобу Эндэрсону выклікаць усю каманду на валабу.

— Хлопцы—сказаў капітан Смолет, звартаючыся да матросаў,—я хачу пагаварыць з вамі. Вы бачыце перад сабой зямлю. Гэтая зямля—той востраў, да якога мы плывім. Усе мы ведаем, які шчодры чалавек містэр Трэллоўні. Ён спытаў у мяне, ці добра працавала каманда ў часе плавання. І я адказаў, што кожны матрос стараўся выконваць свой абавязак і што мне ніколі не лаводзілася жадаць, каб вы працавалі лепш. Містэр Трэллоўні, я і доктар, мы ідзем

у каюту выпіць за ваша здароўе і за вашу ўдачу, а вам тут дадуць грогу, каб вы маглі выпіць за наша здароўе і за нашу ўдачу. Калі вы хочаце ведаць маю думку, я скажу, што сквайр, частуючы нас, паступіў вельмі прызна. Прапаную крыкнуць у гонар яго „ура“.

Нічога не было дзіўнага ў тым, што ўсе закрычалі „ура“. Але прагучэла яно так сардэчна і дружна, што, прызнаюся, я ледзь мог у тую хвіліну паверыць, што гэтыя самыя людзі рыхтуюцца ўсіх нас забіць.

— Ура капітану Смолету!—крыкнуў Доўгі Джон, калі першае „ура“ змоўкла.

І зараз „ура“ было дружна падхоплена ўсімі.

Калі агульная вясёласць была ў поўным разгары, тры джэнтльмены спусціліся ў каюту.

Крыху пачакаўшы яны паслалі паклікаць Джыма Гоўкінса.

Калі я ўвайшоў, яны сядзелі навокал стала. Перад імі стаяла бутэлька іспанскага віна і талерка з ізіюмам.

Доктар курыў, трымаючы свой парык на каленах, а гэта, як я ведаў, азначала, што ён вельмі хвалюецца. Кармавое акно было адчынена, таму што ноч была цёплая. Паласа мясячнага святла ляжала ззаду карабля.

— Ну, Гоўкінс,—сказаў сквайр,—ты хацеў нам нешта паведаміць. Кажы.

Я коротка перадаў ім усё, што чуў, седзячы ў бочцы. Яны не перабівалі мяне, пакуль я не скончыў; яны не варушыліся, яны не адрывалі вачэй ад майго твара.

— Джым,—сказаў доктар Лівсі,—сядай.

Яны пасадзілі мяне за стол, далі мне шклянку віна, насыпалі мне ў далонь ізіюму, і ўсе трое, па чарзе, з паклонам выпілі за маё здароўе, за маё шчасце і за маю адвагу.

Так, капітан, —сказаў сквайр.—Вы былі правы, а я памыляўся. Прызнаю сябе аслom і чакаю вашых распараджэнняў.

— Я такі-ж асёл, сэр,—запярэчыў капітан.—Першы раз я бачу каманду, якая рыхтуецца да бунту, а захоўвае сябе паслухмяна і прыкладна. З другой каманды я даўно аб

усім дагадаўся-бы і прыняў-бы меры перасцярогі. Але гэтая перахітрыла мяне.

— Капітан,—сказаў доктар,—перахітрыў вас Джон Сільвер, ён надзвычайны чалавек.

— Ён быў-бы яшчэ больш надзвычайны, калі-б боўтаўся на рэе,—запырэчыў капітан.—Але ўсе гэтыя размовы цяпер ні навошта. З усяго сказанага я зрабіў сякія-такія вывады і, калі містэр Трэлоўні дазволіць, далажу іх вам.

— Вы тут капітан, сэр, распараджайся!—велічыва сказаў містэр Трэлоўні.

— Па-першае,—заявіў містэр Смолет,—мы павінны працягваць усё, што пачалі, таму што адступленне нам адрэзана. Калі я толькі спамяну аб звароце, яны ўзбунтуюцца зараз-жа. Па-другое, у нас яшчэ ёсць час—хоць-бы да той пары, пакуль мы адшукаем скарб. Па-трэцяе, сярод каманды асталіся яшчэ верныя людзі. Рана або позна, а нам давядзеца ўступіць з гэтай шайкай у бой. Я прапаную не паказваць ім выгляду, што мы ведаем аб іх замыслах, а напасці на іх першымі, знянацку, калі яны менш за ўсё чакаюць гэтага. Мне здаецца, мы можам пакладацца на вашых слуг, містэр Трэлоўні.

— Як на мяне самога,—заявіў сквайр.

— Іх трое,—сказаў капітан.—Ды нас трое, ды Гэўкінс—вось ужо сем чалавек. А на каго можна пакладацца з каманды.

— Напэўна, на тых, каго Трэлоўні наняў сам, без дапамогі Сільвера,—сказаў доктар.

— Не,—пырэчыў Трэлоўні.—Я і Гэндса наняў сам, а між тым...

— Я таксама не зусім давяраў Гэндсу,—прызнаўся капітан.

— І толькі падумаць, што ўсе яны англічане!—усклікнуў сквайр.—Сапраўды, сэр, мне хочацца ўзарваць увесь карабль у паветра.

— Такім чынам, джэнтльмены,—працягваў капітан,—вось усё, што я магу прапанаваць. Мы павінны быць нападатове, чакаючы зручнага выпадку. Згодзен, што гэта не зусім лёгка. Больш прыемна было-б напасці на іх зараз-жа. Але

мы не можам рабіць ніякіх захадаў, пакуль не даведаемся, хто з каманды нам верны. Захоўваць асцярожнасць і чакваць—вось усё, што я магу прапанаваць.

— Больш за ўсё карысці ў сучасны момант можа прынесці нам Джым,—сказаў доктар.—Матросы не звяртаюць на яго ўвагі, а Джым—пільны хлопчык.

— Гоўкінс, я цалкам на цябе пакладаюся,—дадаў сквайр.

Прызнацца, я вельмі баяўся, што не апраўдаю іх давер'я. Але абставіны склаліся так, што мне сапраўды давялося выратаваць іх жыццё.

З дваццаці шасці чалавек мы пакуль маглі пакладацца толькі на семярых. І адзін з гэтых семярых быў я, хлопчык. Калі лічыць толькі дарослых, нас было шасцёра супроць дзевятнаццаці.

МАЕ ПРЫГОДЫ НА СУШЫ

Раздзел XIII

ЯК ПАЧАЛІСЯ МАЕ ПРЫГОДЫ НА СУШЫ

Калі раніцай я вышаў на палубу, востраў паказаўся зусім іншым, чым учора. Хоць вецер сціх, мы ўсё-такі значна пасунуліся за ноч наперад і цяпер стаялі за поўмілі ад нізкага ўсходняга берага. Большую частку вострава пакрывалі цёмныя лясы. Аднастайны шэры каларыт перарываўся сям-там у лагчынах жоўтымі палосамі пясчанага берага і зялёнымі верхавінамі нейкіх высокіх дрэў, якія больш падобны да соснаў. Гэтыя дрэвы раслі то пасобку, то купінамі і ўзнімаліся над узроўнем лесу, але агульны выгляд вострава быў усё-ж вельмі аднастайны і хмуры. На вяршыне кожнага ўзгорка тырчэлі вострыя голыя скалы. Гэтыя ўзгоркі здзіўлялі мяне здзіўнымі формамі сваіх абрысаў. Падзорная Труба была на трыста або чатырыста футаў вышэй астатніх і таксама нейкая здзіўная: стромкія спады і зрэзаная плоская вяршыня, як п'едэстал для статуі.

Акцян так моцна калыхаў „Іспан'ёлу“, што вада дасягала самой палубы. Руль хлопаўся аб карму, то справа, то злева, і ўвесь карабль скакаў, стагнаў і трашчаў, як цацкны. Я ўхапіўся рукою за багштаг і адчуў, што мне робіцца млосна. Усё закружылася ў мяне перад вачыма. Я ўжо паспеў прызвычаіцца да мора, калі карабль бег па

хвалях, але цяпер ён стаяў на якары і ў той-жа час круціўся ў вадзе, як бутэлька; ад гэтага мне рабілася млосна, асабліва раніцамі, на пусты страўнік.

Не ведаю, што на мяне зрабіла уплыў—ці качка, ці гэтыя шэрыя, сумныя лясы, гэтыя дзікія, голая каменні, гэты грукат прыбоя, які біў ў стромкія берагі, але—хоць сонца ззяла гарача і ярка, хоць марскія птушкі кішэлі навокал і з крыкамі лавілі ў моры рыбу, хоць усякі, натуральна, быў-бы рады, убачыўшы зямлю пасля такога доўгага плавання ў адкрытым моры,—туга ахапіла маё сэрца. І з першага погляду я зненавідзеў Востраў скарбаў.

У гэтую раніцу нас чакала цяжкая работа. Паколькі не было ветру, нам давялося спусціць шлюпкі, працягнуць шкуну на вёслах тры ці чатыры мілі, абагнуць мыс і ўвесці яе ў вузкую пратоку за Востравам шкілета.

Я ўсеўся ў адну са шлюпак, хоць у ёй мне не было што рабіць. Сонца паліла нясцерпна, і матросы ўвесь час бурчэлі, пракліваючы сваю цяжкую работу. Нашай шлюпкай каманданаў Эндэрсон. Замест таго, каб стрымліваць астатніх, ён сам бурчэў і ляўся гучней за ўсіх.

— Ну, дык добра,—сказаў ён і вылаяўся.—Хутка усяму гэтаму будзе канец.

„Кепская адзнака“, рашыў я. Да гэтай пары людзі працавалі старанна і ахвотна. Але аднаго выгляду вострава аказалася досыць, каб паслабіць дысцыпліну.

Доўгі Джон стаяў, не адыходзячы, каля рулявога і дапамагаў яму весці карабель. Ён ведаў пратоку, як сваю уласную далонь, і ніколі не дзівіўся тым, што пры памерах усюды аказвалася глыбей, чым гэта было адзначана на карце.

— Гэты вузкі праход прарыты акіяніскім адлівам,—сказаў ён.—Адліў паглыбляе яго усякі раз, як рыдлёўка.

Мы спыніліся ў тым самым месцы, дзе на карце быў нарысаваны якар. Трэць мілі аддзяляла нас ад галоўнага вострава і трэць мілі ад Вострава шкілета. Дно было чыстае, пясчанае. Загрукатаў, плаваючы, наш якар, і цэлыя хмары птушак узняліся з крыкам і кружыліся над лесам. Але праз хвіліну яны зноў схаваліся ў галінах, і ўсё змоўкла.

Пратока была дасканала закрыта з усіх бакоў. Яна гублялася сярод густых лясоў. Лясы пачыналіся ад самай вады. Берагі былі плоскія. А ўводдалі амфітэатрам узнімаліся ўзгоркі. Дзве балоцістыя рачушкі ўпадалі ў праток, якая здавалася сажалкай. Расліннасць каля гэтых рачушак здзіўляла нейкай ядавітай яскравасцю. З карабля не было відаць ні пабудовы, ні частаколу—дрэвы засланялі іх зусім, і, каб не карта, мы маглі-б падумаць, што мы—першыя людзі, якія наведалі гэты востраў ад той пары, як ён узняўся з глыбінь акіяна.

Паветра не варушылася. Толькі адзін гук парушыў цішыню—воддальны шум прыбоя, што разбіваўся аб скалы ў другім канцы вострава. Дзіўны, затхлы пах узнікаў вакол карабля—пах прэлага лісця і гнілых ствалоў. Я заўважыў, што доктар усё нюхае і моршчыцца, быццам яму дасталося тухлае яйка.

— Не ведаю, ці ёсць тут скарб,—сказаў ён,—але клянусь сваім парыком, што ліхарадка тут ёсць.

Паводзіны каманды, трывожыўшыя мяне на шлюпцы зрабіліся пагражаючымі, калі мы вярнуліся на карабль. Матросы расхаджвалі па палубе і аб чымсьці перагаварваліся. Загады, нават самыя нязначныя, яны выслухоўвалі панура і выконвалі вельмі неахвотна. Нават мірных матросаў ахапіла зараза незадавальнення, і не было каму заклікаць іх да парадку. Бунт збіраўся над нашымі галовамі, як навальніца.

Не толькі мы, насельнікі каюты, заўважылі небяспеку. Доўгі Джон як мага стараўся падтрымаць парадак, пераходзячы ад групкі да групкі, то ўгаварваючы, то паказваючы прыклад. Ён як мага стараўся дагадзіць і выказаць прыязнасць. Ён усміхаўся кожнаму. Калі даваўся які-небудзь загад, ён першы кідаўся на сваёй дзеравяжцы выконваць яго з вясёлым крыкам:

— Ёсць, ёсць, сэр!

А калі не было чаго рабіць, ён спяваў песні, адну за другой, каб не так была прыкметна панураасць астатніх.

З усяго, што адбывалася ў гэты злавесны дзень, самым злавесным здаваліся нам паводзіны Доўгага Джона.

Мы сабраліся ў каюце на нараду.

— Сэр,—сказаў капітан,—калі я аддам хоць адзін загад, увесь карабль кінецца на нас. Вы бачыце, сэр, што робіцца. Мне грубіяняць на кожным кроку. Калі я адкажу на грубасць, нас разарвуць на шматкі. Калі я не адкажу на грубасць, Сільвер можа заўважыць, што тут нешта ня-добрае, і гульня будзе прайграная. Але-ж цяпер мы можам пакладацца толькі на аднаго чалавека.

— На каго?—спытаў сквайр.

— На Сільвера, сэр,—адказаў капітан.—Ён не менш нас з вамі хоча ўладзіць справу. Ён выбіваецца з сіл, каб угаварыць іх не бунтаваць раней часу. Я прапаную даць яму магчымасць угаварыць іх, як належыць. Адпусцім матросаў на бераг пагуляць. Калі яны паедуць усе разам, што-ж, мы захопім карабль. Калі ніхто з іх не паедзе, мы зачынімся ў каюце і будзем абараняцца, калі-ж паедуць толькі некаторыя то, верце мне, Сільвер прывядзе іх на карабль паслухмянымі, як авечкі.

Так і вырашылі. Надзейным людзям мы раздалі набітыя пісталеты. Гэнтару, Джойсу і Рэдрэту мы паведамілі аб нашых планах. Даведаўшыся аб усім, яны не вельмі здзівіліся і сустрэлі наша паведамленне больш спакойна, чым мы чакалі. Затым капітан вышаў на палубу і звярнуўся да каманды:

— Хлопцы,—сказаў ён,—сёння шмат давялося папрацаваць, і ўсе мы страшэнна стоміліся. Прагулка на бераг нікому не пашкодзіць. Шлюпкі спушчаны. Хто хоча, можа адпраўляцца на бераг. Можце прыхапіць з сабой гічкі. За поўгадзіны да захаду сонца я выстралю з пушкі.

Відаць, гэтыя дурні ўявілі сабе, што знойдуць скарбы, ледзь толькі высадзяцца на бераг. Уся іх панурасць адразу знікла. Яны так гучна закрычалі „ура“, што водгулле працнулася ў далёкіх узгорках і спалоханыя птушкі зноў закружыліся з крыкам над стаянкай.

Капітан абышоўся з імі вельмі разумна: ён адразу адышоў, дазволіўшы Сільверу распараджацца ад’ездам. Ды і як-жа інакш было яму зрабіць. Калі-б ён астаўся на палубе, ён не мог-бы прыкінуцца быццам ён не разумее, што

адбываецца. Усё было ясна як дзень. У разбойнікаў быў цяпер другі капітан—Сільвер, і яны слухаліся толькі яго загадаў. А мірныя матросы—хутка выявілася, што былі на караблі і такія,—аказаліся істотнымі дурнямі. Магчыма, аднак, што матросы ўсе да аднаго былі настроены супроць нас важакамі, але занадта далёка ім заходзіць не хацелася. Адна рэч—непаслухмянасць, бурчэнне і гультайства, а другая—захоп карабля і забойства ні ў чым не вінаватых людзей. Пасля доўгіх спрэчак каманда падзялілася так: шасцёра асталіся на караблі, а астатнія трынаццаць, у тым ліку і Сільвер, пачалі расаджвацца ў шлюпках.

Вось тут і рашыўся я раптам на адважны ўчынак, які ў паследку выратаваў нас ад смерці. Я разважаў так: мы не можам захапіць карабль, паколькі Сільвер пакінуў на борце шасцярых сваіх разбойнікаў. З другога боку, паколькі іх асталося толькі шасцёра, значыцца, яны не рыхтуюцца нападаць на нас зараз-жа. Выходзіць, на караблі я непатрэбен. І я рашыў адправіцца на бераг. У адну хвіліну я пралез праз борт і спуściўся ў шлюпку, якая ў тую-ж хвіліну адплывала.

Ніхто не звярнуў на мяне ўвагі, і толькі пярэдні грабец сказаў:

— Гэта ты, Джым? Трымай галаву ніжэй.

Але Сільвер, які сядзеў у другой шлюпцы, уважліва ўгледзеўся ў нашую і аклікнуў мяне, каб пераканацца, што гэта сапраўды я. І тады я пашкадаваў, што паехаў.

Шлюпкі паімчаліся да берага навыверадкі. Але тая шлюпка, у якой сядзеў я, адплыла першай, аказалася больш лёгкай, і грабцы ў ёй падабраліся найлепшыя. Мы адразу выперадзілі другую шлюпку. Ледзь наш нос крануўся берага, я ўхапіўся за галінку, выскачыў і кінуўся ў гушчар. А Сільвер і яго таварышы асталіся ярдаў на сто ззаду.

— Джым, Джым?—крычаў ён.

Але, зразумела, я не звярнуў на яго крык ніякай увагі. Без агляды, падскокваючы, ламаючы кусты, ныраючы ў траву, я бег усё наперад, і наперад, пакуль не знясіліўся.

ПЕРШЫ Ё ДАР

Здаволены, што ўцёк ад Доўгага Джона, я развесяліўся і пачаў з цікавасцю разглядаць незнаёмую мясцовасць.

Спачатку я трапіў у балота, заросшае ніцай лазой, чаротамі і нейкімі дрэвамі невядомай мне пароды. Затым вышаў на адкрытую пясчаную роўнядзь, каля мілі ў даўжыню, дзе раслі рэдкія сосны і нейкія скручаныя, крывыя дрэвы, падобныя на дубы, але са светлымі лісцямі, як у ніцай лазы. У воддалі відаць была двухгаловая гара— абедзве дзіўныя скалістыя вяршыны ярка ззялі на сонцы.

Упершыню я адчуў радасць даследчыка невядомых краін. Востраў быў незаселены. Людзі, прыехаўшыя разам са мной, асталіся далёка ззаду і я нікога не мог сустрэць, япрача дзікіх звяроў і птушак. Я асцярожна праціскаўся сярод дрэў. То тут, то там трапляліся мне нейкія невядомыя расліны і краскі.

То тут, то там я натрапляў на гадзюк. Адна з іх сядзела ў шчыліне каменя. Яна падняла галаву і засіпела на мяне дзіўным гукам, падобным да спіення ваўчка, калі ён круціцца. А я і не ўяўляў, што гэта славутая грымучая гадзюка, укус якой смяротны.

Нарэшце я ўвайшоў у гушчар дрэў, падобных да дубоў. Упаследку я даведаўся, што іх называюць вечна-зялёнымі дубамі. Яны раслі на пяску, вельмі нізкія, быццам царновыя кусты. Вузлаватыя галінкі іх былі дзівосна выгнуты, лісцё густое, як саламяная страхы. Зараснікі іх рабіліся ўсё вышэй і гусцей, спускаліся з пясчанага адкоса да шырокага заросшага кустамі балота, праз якое працякала адна з рэчак, што ўпадалі ў пратоку. Пара ўзнімалася над балотам, і абрысы Падзорнай Трубы дрыжэлі ў спякотным тумане.

Раптам зашорхаў сітнік. З крэканнем узнялася дзікая качка, за ёй другая, і хутка над балотам павісла вялізная хмара птушак, якія з крыкам кружыліся ў паветры. Я адразу здагадаўся, што хто-небудзь з нашых маракоў ідзе

праз балота, і не памыліўся. Хутка я пачуў воддальны голас, які набліжаўся і рабіўся ўсё больш гучным.

Я вельмі спалохаўся, шыгнуў у бліжэйшы гушчар вечнозялёных дубоў і прытаіўся, як мыш.

Другі голас адказаў. Затым зноў загаварыў першы голас, і я пазнаў яго—гэта быў голас Сільвера. Ён гаварыў аб чымсьці, не змаўкаючы. Яго спадарожнік адказаў яму рэзка. Калі меркаваць па галасах, яны размаўлялі палка, бадай што злосна, але слоў разабраць я не мог.

Нарэшце яны замоўклі і, відаць, прыселі, таму што птушкі паступова супакоіліся і спусціліся на балота.

І я адчуў, што ўхіляюся ад сваіх абавязкаў. Калі ўжо такі дурны, што паехаў на бераг з піратамі, я павінен, хоць-бы, падслухаць аб чым яны раюцца. Мой абавязак падказвае мне падкрасціся да іх як мага бліжэй і схвацца ў густое лісцё крывых, вузлаватых хмызнякоў.

Я мог дакладна вызначыць тое месца, дзе сядзелі абодва маракі,—і па галасах і па неспакою некалькіх птушак, якія ўсё яшчэ кружыліся над іх галовамі.

Павольна, але ўпарта поўз я ракам усё наперад. Нарэшце, падняўшы галаву і глянуўшы ў прасвет паміж лісцем, я ўбачыў на зялёнай палянцы каля балота, пад дрэвамі, Джона Сільвера і яшчэ аднаго марака. Яны стаялі адзін на супраць другога і размаўлялі.

Іх абодвух паліла сонца. Сільвер кінуў свой капялюш на зямлю, і яго вялікі, пухлы, бялясы, пакрыты бліскучым потам твар быў звернуты да субяседніка ледзь не з-мальбой.

— Прыцель,—казаў ён,—ты для мяне чыстае золата. Няўжо, ты думаеш, я клапаціўся-б аб табе, калі-б не любіў-бы цябе ад усяго майго сэрца? Усё ўжо зроблена, ты нічога не зменіш. Я хачу выратаваць цябе ад смерці, вось толькі чаму я з табой. Калі-б нашы матросы даведаліся, аб чым я з табой гавару, Том, падумай, што-б яны са мной зрабілі!

— Сільвер,—адказаў марак, і я заўважыў, што яго твар пачырванеў, а яго ахрыплы кракаючы голас дрыжыць, як нацягнены канат,—Сільвер, ты ўжо не малады чалавек

і як быццам маеш сумленне. Прынамсі, цябе ніхто не лічыць за машэнніка. У цябе ёсць грошы... многа грошай... больш, чым у іншых маракоў. І прытым-жа ты не трус. Дык вытлумач мне, калі ласка, чаму ты звязваешся з гэтым. агіднымі швабрамі. Не, ты не можаш быць з імі разам. Я лепш дам адсячы сабе руку... але доўгу свайму не здраджу.

Раптоўны шум прарваў яго. Нарэшце я знайшоў такі аднаго сумленнага марака—і ў той-жа час да мяне даляцела вестка аб другім сумленным мараку. Далёка за балотам раздаўся гнеўны, прарэзлівы крык, пасля другі і затым жахлівы лямант. Водгулле ў скалах Падзорнай Трубы паўтарыла яго некалькі разоў. Уся армія балотных птушак зноў узляцела ў вышыню і засланіла ўсё неба. Доўга яшчэ гэты прадсмяротны лямант гучэў у маіх вушах, хоць навокал зноў запанавала цішыня, якая парушалася толькі хлопанням крылляў асядаючай зграі птушак і воддальным грукатам прыбоя.

Том здрыгануўся, як прышпораны конь. Але для Сільвера быццам нічога не здарылася. Ён стаяў, апіраючыся на кастыль, і глядзеў на свайго субяседніка, як гадзюка, гатовая ўкусіць.

— Джон!—сказаў марак, працягваючы да яго руку.

— Рукі прэч!—закрычаў Сільвер, адскочыўшы на крок з хуткасцю і зручнасцю акрабата.

— Добра, Джон Сільвер, я вазьму рукі прэч,—сказаў марак.—Але, сапраўды, толькі нячыстае сумленне прымушае цябе баяцца мяне. Упрашваю цябе, вытлумачы мне што там здарылася?

— Што здарылася?—перапытаў яго Сільвер. Ён усмінуўся, але не так шырока, як заўсёды, і яго вочы на вялізным твары зрабіліся маленькімі, як канцы іголак, і заблішчэлі, як шкелкі.—Што здарылася? Па-мойму гэта Алан.

Няшчасны Том звярнуўся да яго са шчырай адвагай.

— Алан!—усклікнуў ён.—Вечны спакой яму, ён памёр, як сапраўдны марак! А ты, Джон Сільвер.. Мы доўга былі з табой таварышамі, але зараз ужо гэтаму не быць. Няхай я

памру, як сабака, але я свайго абавязка не парушу. Гэта-ж ты забіў Алана, а? Дык забі і мяне, калі можаш. Але ведай, што я цябе не баюся.

З гэтымі словамі адважны марак павярнуўся да повара спіной і пайшоў да берага. Але яму не ўдалося адыйсці далёка. Джон усклікнуў, схпіўся за галінку дрэва, выхапіў свой кастыль з падпахі і кінуў яму наўздагон, як кап'ё. Кастыль, пушчаны з надзвычайнай сілай, са свістам праляцеў у паветры і ўдарыў Тома вострым наканечнікам у спіну паміж лаптакімі. Бедны Том узмахнуў рукамі і ўпаў.

Не ведаю, ці моцна ён быў ранены. Миркуючы па гуку, у яго быў разбіты пазваночнік. Сільвер не даў яму апамятацца. Без кастыля, на адной назе, ён ускочыў на яго са зручнасцю малпы і двойчы ўсадзіў свой нож да самай рукаяткі ў яго безобароннае цела. Седзячы ў кустах, я чуў, як цяжка дыхаў забойца, робячы ўдары.

Ніколі раней я не траціў прытомнасці і не ведаў, што гэта такое. Але тут увесь свет паплыў вакол мяне, як у тумане. І Сільвер, і птушкі, і вяршына Падзорнай Трубы— усё круцілася, хісталася. Вушы мае напоўніліся званам рознастайных званоў і нейкімі воддальнымі галасамі.

Калі я ачуняў, кастыль быў ужо ў нягодніка падпахай, а капялюш на галаве. Перад ім нерухома ляжаў Том. Але забойца нават не глядзеў на яго. Ён чысціў свой акрываўлены нож пучком травы.

Вакол усё было паранейшаму. Сонца бязлітасна паліла балота, над якім клубіўся туман, і высокую вяршыню гары. І не верылася, што хвіліну таму назад перад маімі вачыма быў забіты чалавек.

Джон засунуў руку ў кішэнь, дастаў з кішэні свісток і некалькі разоў свіснуў. Свіст разнёсся далёка ў спякотным паветры. Я, зразумела, не ведаў значэння гэтага сігнала, але ўсе мае жакі адразу абудзіліся. Сюды прыдуць людзі. Мяне заўважаць. Яны ужо забілі двух сумленных маракоў. Чаму-бы пасля Тома і Алана не зрабіцца ахвяраю і мне?

Стараючыся не шумець, я выпаўз з хмызняка і паймаўся ў лес. Уцякаючы, я чуў, як стары пірат пераклікаўся са сваімі таварышамі. І гэтыя гукі быццам прыдалі мне

крыллі. Гушчар астаўся ззаду, я пабег хутчэй, як не бегаў яшчэ ніколі. Я бег не разбіраючы дарогі, абы толькі далей уцячы ад забойцаў. З кожным крокам страх мой усё узмацняўся, і ператварыўся, нарэшце, у вар'яцкі жах.

Становішча маё было страшэннае. Хіба я адважуся, калі выстраліць пушка, сесці ў шлюпку разам з гэтымі разбойнікамі, запырсканымі чалавечай крывёю? Хіба кожны з іх не скруціць мне галаву, як толькі ўбачыць мяне? Ужо сама мая адсутнасць, хіба яна не давяла ім, што я іх баюся і, значыцца, аб усім дагадваюся? „Усё скончана,—думаў я.—Бывай, „Іспан'ёла“! Бывайце, сквайр, доктар, капітан! Я загіну або ад голаду, або ад бандыцкага нажа.

Я імчаўся, не ведаючы куды, і апынуўся ў падножжа невысокай гары з двухгаловай вяршынай. У гэтай частцы вострава вечназялёныя дубы раслі не так густа і былі падобны сваімі памерамі не да кустоў, а да звычайных лясных дрэў. Зрэдка над імі ўзвышаліся адзінокія сосны. Паветра тут было свежае і чыстае, зусім не такое, як унізе, каля балота.

Але тут мяне пільнавала другая небяспека, і сэрца маё зноў замерла ад жаху.

Раздзел XV

АСТРАВІЦЯНІН

З абрывістага камяністага спада пасыпаўся жвір і пакаціўся ўніз, шаптаючы і падскакваючы паміж дрэвамі. Я мімаволі глянуў уверх і ўбачыў dziўную істоту, якая імкліва скачыла за ствол сасны. Што гэта? Мядзведзь? Чалавек? Малпа? Я паспеў разгледзець толькі штосьці цёмнае і касматае і ад жаху спыніўся.

Такім чынам абодва шляхі адрэзаны. Ззаду мяне чакаюць забойцы. Наперадзе—гэтае невядомае страшыдла. І я адразу-ж палічыў за лепшае вядомую небяспеку, чым невядомую. Нават Сільвер не здаваўся мне такім страшным, як гэты лясны вырадак. Я павярнуўся і, што хвіліну азіраючыся, пабег у напрамку да шлюпак.

Страшыдла, зрабіўшы вялікі круг, абагнала мяне і апынулася наперадзе. Я быў вельмі стомлены. Але нават калі-б я не адчуваў стомленасці, я ўсёроўна не здолеў-бы ісці навывперадкі з такім спрытным ворагам. Дзівосная істота перабягала ад ствала да ствала з хуткасцю аленя. Яна рушылася на двух нагах, па-чалавечаму, хоць вельмі нізка прыгіналася да зямлі. Так, гэта быў чалавек, у мяне не было больш у гэтым сумнення.

Я ўспомніў усё, што чуў аб людзедах, хацеў ужо паклікаць на дапамогу. Аднак, думка аб тым, што перада мной знаходзіцца чалавек, хоць-бы і дзікі, крыху падбадзёрыла мяне. І страх мой перад Сільверам зараз-жа аджыў. Я спыніўся, раздумваючы, як-бы выслізуцца ад ворага. Пасля ўспомніў, што ў мяне ёсць пісталет. Як толькі я ўбачыў, што я не безабаронны, да мяне вярнулася мужнасць і я рашуча накіраваўся насустрач астравіцяніну.

Ён зноў схваўся, на гэты раз за дрэвам. Заўважыўшы, што я накіроўваюся да яго, ён вышаў з засады і ступіў крок мне насустрач. Потым у нерашучасці патупаў на месцы, адступіўся і раптам, што мяне вельмі здзівіла і збянтэжыла, упаў на калені і з маленнем выцягнуў да мяне рукі.

Я зноў спыніўся.

— Хто вы такія?—спытаў я.

— Бен Ган,—адказаў ён: голас у яго быў сіплы і дзікі, як скрып заіржаўленага замка.—Я няшчасны Бен Ган. Тры гады я не размаўляў ні з адным чалавекам.

Гэта быў такі-ж белы чалавек, як і я, і рысы яго твара былі нават прыемныя. Толькі скура так моцна загарэла ў яго на сонцы, што нават губы ў яго былі чорныя. Светлыя вочы са здзіўляючай рэзкасцю вызначаліся на цёмным твары. З усіх жабракоў, якіх я толькі бачыў у сваім жыцці, гэты быў больш за іншых абадраны. Яго вопратка складалася з лахманоў старога паруса і матроскай кашулі. Адзін шматок прымацоўваўся да другога або медзяным гузікам, або прутком, або прасмоленым пакуллем. Адзіная непадраная рэч ва ўсім яго касцюме была—скуруны пояс з медзянай спражкай.

— Тры гады!—усклікнуў я.—У вас было крушэнне?

— Не, прыцель,—сказаў ён,—мяне пакінулі тут, на востраве.

Я чуў аб гэтым жаклівым пірацкім пакаранні: вінаватага высаджвалі на які-небудзь аддалены і пустынны востраў і пакідалі там аднаго, з невялікай колькасцю пораху і куль.

— Пакінуты на гэтым постраве тры гады назад,—працягваў ён,—ад таго часу кармлюся казляцінай, ягадамі, устрыцамі. Чалавек можа жыць усюды, куды-б яго не закінула, але каб ты ведаў, мой мілейшы, як засумавала маё сэрца аб сапраўднай чалавечай ежы! Ці няма ў цябе з сабой кавалачка сыру? Няма? Ну вось, а я шмат доўгіх начэй сплю і бачу сыр, падсмажаны на кавалачку хлеба... Прачынаюся, а сыру няма.

— Калі мне пашанцуе вярнуцца да сябе на карабль,—сказаў я,—вы атрымаеце вось гэтакую галаву сыру.

Ён абмацваў маю світку, гладзіў мае рукі, разглядваў мае чаравікі і, змоўкнуўшы, па-дзіцячаму радаваўся, што бачыць перад сабой чалавека.

Пачуўшы мой адказ, ён глянуў на мяне з нейкай хітрасцю.

— Калі табе пашанцуе вярнуцца да сябе на карабль?—паўтарыў ён мае словы.—А хто-ж можа табе перашко-дзіць?

— Ужо, вядома, не вы,—адказаў я.

— Вядома не я!—усклікнуў ён.—А як цябе завуць, прыцель?

— Джым,—сказаў я.

— Джым, Джым,—паўтараў ён з асалодай.—Так, Джым, я так жыў, што мне сорамна нават расказваць. Ці паверыў-бы ты, гледзячы на мяне, што мая маці была вельмі добрая шляхетная жанчына?

— Паверыць цяжкавата,—згадзіўся я.

— Яна была надзвычай добрая жанчына,—сказаў ён.—Я рос ветлівым, добравыхаваным хлопчыкам і ўмеў так хутка паўтараць на памяць катэхізіс, што нельга было ад-розніць адно слова ад другога. І вось што з мяне вышла,

Джым. А ўсё таму, што я з маладых гадоў хадзіў на могілкі гуляць у арлянку. Далібог, пачаў з арлянкі і пакаціўся. Маці казалы, што я дрэнна скончу, і яе прадраканні спраўдзіліся. Мабыць, сталася лепш, што я трапіў на гэты востраў. Я шмат раздумліваў тут у адзіноце і раскаяўся. Цяпер ужо не спакусіш мяне выпіўкай. Канечна, ад выпіўкі я не буду адмаўляцца і зараз, але толькі крышачку, не больш напарстка, на шчасце... Я даў сабе слова паправіцца і цяпер ужо не заблытаюся, вось убачыш. А галоўнае, Джым,—ён азірнуўся і панізіў голас да шопату—дык жа я зрабіўся зараз багачом.

— Тут я канчаткова пераканаўся, што няшчасны звар'яцеў на адзіноце. Відаць, мая думка адлюстравалася ў мяне на твары, таму што ён палка паўтарыў:

— Багачом! Багачом! Слухай, Джым, я зраблю з цябе чалавека! Ах, Джым, ты будзеш благаслаўляць лёс, што першы знайшоў мяне!

Раптам яго твар пацямнеў, ён сціснуў маю руку і пагражаюча ўзняў палец.

— Скажы мне праўду, Джым: ці не Флінтавы гэта карабель?

Мне прышла ў галаву шчаслівая думка. Гэты чалавек можа зрабіцца нашым сяюзнікам. І я зараз-жа адказаў яму:

— Не, не Флінтавы, Флінт памёр, але паколькі вы хочаце ведаць праўду, вось вам праўда: на караблі ёсць некалькі старых таварышоў Флінта, і для нас гэта вялікае няшчасце.

— Ці няма ў вас... аднаногага?—выкрыкнуў ён, задыхаючыся.

— Сільвера?—спытаў я.

— Сільвера! Сільвера! Так, яго называлі Сільверам.

— Ён у нас повар. І верхаводзіць усёй шайкай.

Ён усё яшчэ трымаў мяне за руку і пры гэтых словах ледзь не зламаў яе.

— Калі ты падасланы Доўгім Джоном,—сказаў ён,—я прапаў. Але ці ведаеш ты, дзе ты знаходзішся?

Я расказаў яму ўсё, і аб нашым падарожжы і аб пакутлівым становішы, у якім мы апынуліся. Ён слухаў мяне

з глыбокай увагай, і, калі я скончыў, паглядзіў мяне па галаве.

— Ты слаўны хлопец, Джым,—сказаў ён.—Але цяпер мы ўсе завязаны мёртвым узлом. Пакладайцеся на Бена Гана, ён выратуе вас, вось убачыш. Скажы, як будзе адносіцца ваш сквайр да чалавека, які выручыць яго з бяды?

Я сказаў яму, што сквайр—самы шчодры чалавек ва ўсім свеце.

— Добра, добра, але, бачыш,—казаў далей Бен Ган,—я не рыхтуюся прасіць у яго лакейскую ліўрэю ці пасаду вартаўніка. Не, гэтым мяне не прывабіш! Я хачу ведаць, ці згодзіцца ён даць мне хоць-бы адну тысячу фунтаў з тых грошай, якія і так мае.

— Упэўнены, што дасць,—адказаў я.—Усе матросы павінны былі атрымаць ад яго сваю долю скарба.

— Ён завязе мяне дадому?—спытаў ён, гледзячы на мяне выпрабувачым поглядам.

— Вядома!—усклікнуў я.—Сквайр—сапраўды джэнтльмен. Акрамя таго, калі мы вызвалімся ад разбойнікаў, дапамога такога спрактыкаванага марахода, як вы, будзе вельмі патрэбна на караблі.

— Так,—сказаў ён,—здаецца вы і сапраўды адвезеце мяне?

Ён ўздыхнуў з палёгкай.

— А зараз паслухай, што я табе раскажу,—працягваў ён.—Я быў на караблі Флінта, калі ён закапаў скарб. З ім было яшчэ шэсць маракоў—здаравенныя, дужыя людзі. Яны прабылі на востраве каля тыдня, а мы сядзелі на старым „Маржы“. У адзін прыгожы дзень мы ўбачылі шлюпку, а ў шлюпцы сядзеў Флінт, яго галава была падвязана сіняй хустачкай. Узыходзіла сонца. Ён быў бледны, як смерць, і плыў да нас адзін, а астатнія шасцёра былі забіты... забіты і пахаваны, так. Як ён расправіўся з імі, аб гэтым ніхто з нас ніколі не даведаўся. У іх была бойка, разня, і ён усіх перамог—адзін шасцярх!.. Білі Бонс быў штурманам, а Доўгі Джон—кватэрмейстар. Яны спыталі ў яго, дзе скарб. „Ідзіце на бераг і пашукайце,—сказаў ён у адказ.—Але, клянуся громам, карабль не

будзе вас чакаць“. Вось як ён сказаў ім, Флінт. А тры гады назад я плыў на другім караблі, і мы ўбачылі гэты востраў. „Хлопцы,—сказаў я,—тут Флінт закапаў скарб. Сыйдзем на бераг і пашукаем“. Капітан вельмі раззлаваўся. Але ўсе матросы былі са мной за адно, і мы прысталі да гэтага берага. Дванаццаць дзён мы шукалі скарб і нічога не знайшлі. З кожным днём таварышы ляялі мяне ўсё мацней і мацней. Нарэшце, яны рашылі вярнуцца на карабль. „А ты, Бенжамін Ган, аставайся!—сказалі яны.—Вось табе мушкет, рыдлёўка і лом, Бенжамін Ган... Аставайся тут і адшукай Флінтавы грошыкі“. Ад той пары, Джым, вось ужо тры гады жыву я тут і ні разу не бачыў далікатнай чалавечай ежы. Глянё на мяне: хіба падобны я да звычайнага матроса? Не, скажаш, не падобны? Так і не быў падобным ніколі.

Ён неяк дзіўна падміргнуў мне адным вокам і моцна ўшчыпнуў мяне за руку.

— Так і скажы свайму сквайру, Джым: ён ніколі не быў падобны да звычайнага матроса,—працягваў ён.—Скажы яму, што Бен тры гады сядзеў тут, на востраве, адзін-адзінёханькі, і ўдзень і ўночы, і ў добрае надвор'е і ў дажджлівае. Часам, магчыма, ён успамінаў сваю састарэлую маці, хоць яна даўно памерла (так і скажы яму). Але больш часу (ужо гэта ты абавязкова яму скажы), больш часу Ган займаўся іншымі справамі. І пры гэтых словах ушчыпні яго вось так.

І ён зноў ушчыпнуў мяне зусім па-прыяцельску.

— Ты яму,—сказаў ён,—вось яшчэ што скажы: Ган—дасканалы чалавек (так яму і скажы), Ган разумее розніцу паміж сапраўдным джэнтльменам і джэнтльменам удачы, таму што ён сам быў калісьці джэнтльменам удачы.

— З таго, што вы мне тут кажаце, я не зразумеў бадай што нічога,—сказаў я.—Аднак, гэта зараз і няважна, таму што я ўсёроўна не ведаю, як трапіць на карабль.

— А,—сказаў ён,—кепская твая справа. Ну, дык добра, у мяне ёсць лодка, якую я змайстраваў сабе сам, уласнымі сваімі рукамі. Яна схавана пад белай скалой. На вы-

падак якой-небудзь бяды мы можам паехаць на ёй, калі сцямнее... Але чакай!—закрычаў ён раптам.— Што гэта там такое?—Якраз у тую хвіліну з карабля грывнуў пушачны стрэл. Гучнае рэха падхапіла яго і разнесла па ўсяму востраву, а між тым да захаду сонца аставалася яшчэ дзве гадзіны.

— Там ідзе бойка!—крыкнуў я.—За мною-жа! Ідзіце хутчэй.

Я кінуўся бегчы да карабельнай стаянкі, забыўшы свае нядаўнія страхі. Побач са мной лёгка і спрытна бег злошчасны палоннік.

— Лявей, лявей,—падказваў ён.—Лявей, мілейшы Джым! Бліжэй да дрэў! Вось у гэтым месцы ўпершыню падстрэліў я казу. Цяпер козы сюды не спускаюцца, яны бегаюць толькі там, наверх, па горах таму, што баяцца Бенжаміна Гана...

Ён балбатаў на бягу несціхана, не чакаючы адказу, ды я і не мог адказваць.

Пасля пушачнага стрэлу доўгі час была цішыня, а потым раздаўся залп са стрэльбаў.

І потым зноў цішыня. І потым наперадзе над лесам, за чвэрць мілі ад нас, узняўся брытанскі сцяг.

ЧАСТАКОЛ

Раздзел XVI

ДАЛЕЙШЫЯ ПАДЗЕІ РАСКАЗАНЫ ДОКТАРАМ.
ЯК БЫЎ ПАКІНУТЫ КАРАБЛЬ

Абедзве шлюпкі адплылі ад „Іспан‘ёлы“ каля паловы другой, або, кажучы па-марскому, калі прабіла тры склянкі. Капітан, сквайр і я сядзелі ў каюце і раіліся аб тым, што рабіць. Калі-б дзьмуў хоць самы лёгкі вецер, мы напалі-б знянацку на шасцярых мяцежнікаў, што асталіся на караблі, зняліся-б з якара і вышлі ў мора. Але ветру не было. Да таго-ж з‘явіўся Гэнтэр і паведаміў, што Джым Гоўкінс праслізнуў у шлюпку і паехаў разам з піратамі на бераг.

Мы, вядома, ні хвіліны не думалі, што Джым Гоўкінс—зраднік, але вельмі за яго непакоіліся. Матросы, з якімі ён паехаў, былі так раздражнены, што, прызнацца, мы не спадзяваліся ўбачыць Джыма зноў. Мы спехам вышлі на палубу. Смала пузырамі выступіла ў шчылінах. Навокал у паветры стаяў такі смурод ад балотных выпарэнняў, што мне зрабілася моташна. У гэтай агіднай пратоцы пахла ліхарадкай і дызентэрыяй. Шасцёра нягоднікаў панура сядзелі на карабельным баку. На беразе каля ўтокі нейкай рачулки стаялі дзве шлюпкі, і ў кожнай сядзеў матрос. Адзін з іх насвістаў „Лілібулэро“.

Чакаць рабілася нязносна, і мы вырашылі, што я з Гэнтэрам паеду на разведку ў чоўне.

Шлюпкі знаходзіліся справа ад карабля. А мы з Гэнтэрам накіраваліся проста, якраз да таго месца, дзе на карце адзначаны быў частакол. Заўважыўшы нас, матросы, вартаваўшыя шлюпкі, замітусіліся. „Лілібулеро“ сціхла. Мы бачылі, як яны спрачаюцца, што рабіць. Калі-б яны паведамлілі Сільвера, усё, відаць, пайшло-бы па-іншаму. Але, відаць, ім было загадана не пакідаць шлюпак ні пры якіх абставінах. Яны спакойна ўселіся, і адзін з іх зноў засвітаў „Лілібулеро“.

Бераг у гэтым месцы крыху ўгінаўся, ствараючы нешта накшталт невялікага мыса, і я знарок кіраваў такім чынам, каб мыс засланіў-бы нас ад нашых ворагаў раней, чым мы прычалім. Выскачыўшы на бераг, я пабег як мага хутчэй, падклаўшы пад капялюш шоўкавую хустачку, каб абараніць галаву ад спякотнага сонца. У кожнай руцэ ў мяне быў набіты пісталет.

Не пабег я і сотні ярдаў, як натрапіў на частакол.

Празрыстая крыніца біла з зямлі амаль на самай вяршыні невялікага ўзгорка. Тут-жа каля крыніцы, быў пабудаваны высокі зруб з бярвенняў. У ім магло змясціцца чалавек сорак. У сценах гэтай пабудовы былі байніцы для стрэльбаў. Вакол зруба знаходзілася шырокая расчышчаная прастора, абгароджаная частаколам шэсць футаў у вышыню, без усякіх варотцаў, без адзінай адтуліны. Зламаць яго было нялёгка, а ўкрыцца за ім ад сядзеўшых у зрубце немагчыма. Людзі, якія заселі-б у зрубце, маглі расстрэльваць нападаючых, як курапатак. Даць ім добрых вартавых ды больш харчоў, і яны вытрымаюць напад цэлага палка.

Асабліва абрадаваў мяне ручай. Да рэчы, у каюце „Іспан’ёлы“ таксама някепска: многа зброі, многа баявых прыпасаў, многа харчоў, многа дасканалых вінаў. Але ў каюце не было вады. Я раздумліваў аб гэтым, як раптам разнёсся жахлівы прадсмяротны лямант. Не ўпершыню я сутыкаюся са смерцю—я служыў у войсках герцага Кемберлендскага і сам атрымаў рану пад Фонтэнуа,—але ад гэтага крыку сціснулася маё сэрца. „Загінуў Джым Гоўкінс“, рашыў я.

Шмат азначае быць старым салдатам, але быць доктарам азначае больш, у нашай справе нельга траціць ні хвіліны. Я адразу-ж абдумаў усё, спяшаючыся вярнуўся на бераг і скочыў у човен.

На шчасце, Гэнтэр аказаўся вельмі добрым грабцом. Мы імкліва панесліся па пратоцы. Лодка прычаліла да барта, і я ўзабраўся на карабль. Прыяцелі мае былі ўстрыжаны. Сквайр сядзеў белы, як папера, і—добры чалавек, раздумліваў пра тое, у якую небяспеку мы пападзем дзеля яго. Адзін з матросаў, сядзеўшых на карабельным баку, быў таксама бледны і расстроены.

— Гэты чалавек,—сказаў капітан Смолет, кінуўшы ў яго бок,—яшчэ не прызвычаіўся да разбою. Калі ён пачуў крык, доктар, ён ледзь не страціў прытомнасці. Яшчэ крыху, і ён будзе наш.

Я расказаў капітану свой план, і мы разам абмеркавалі яго.

Старога Рэдрэта мы паставілі ў калідоры паміж бакам і каютай, даўшы яму ці то тры, ці то чатыры набітыя мушкеты і матрац для абароны. Гэнтэр падвёў лодку да кармы, і мы з Джойсам узялі нагружаць яе порахам, мушкетамі, сухарамі, свінай. Затым спусцілі ў яе бачонак з кан'яком і маю каштоўную скрыначку з лякарствамі.

У той час сквайр і капітан вышлі на палубу. Капітан выклікаў другога боцмана—начальніка матросаў, што засталіся на караблі.

— Містэр Гэндс,—сказаў ён,—нас тут двое, і ў кожнага пара пісталетаў. Той з вас, хто падасць сігнал на востраў, будзе забіты.

Разбойнікі збянтэжыліся. Затым пашаптаўшыся, кінуліся ўніз, рыхтуючыся напасці на нас з тылу, але натыкнуўшыся ў вузкім праходзе на Рэдрэта з мушкетамі, адразу-ж кінуліся назад. Чыясьці галава высунулася з люка на палубу.

— Уніз, сабака!—крыкнуў капітан.

Галава знікла. Усе шасцёра, напалоханыя да смерці, кудысьці забіліся і сціхлі.

Мы з Джойсам нагрузілі лодку даверху. Пасля спусціліся ў яе самі і, вяслюючы, што ёсць сілы, панесліся да берага.

Другая наша паездка моцна занепакоіла абодвух вартавых на беразе. „Лілібулэро“ сціхла зноў. І, яшчэ да таго, як мы ўжо не маглі іх бачыць, абагнуўшы мысок, адзін з іх пакінуў сваю шлюпку і пабег у глыбіню вострава. Я спачатку хацеў скарыстаць гэта і знішчыць іх шлюпкі, але пабаяўся, што Сільвер з усёй шайкай знаходзіцца недалёка і што мы страцім усё, калі захочам вельмі многа.

Мы прычалілі да ранейшага месца і пачалі перацягваць груз ва ўмацаванне. Цяжка нагружаныя, мы данеслі нашы прыпасы да форта і перакінулі іх праз частакол. Ахоўваць іх паставілі Джойса. Ён аставаўся адзін, але затое стрэльбаў у яго было не менш поўтузіны. А мы з Гэнтэрам вярнуліся да лодкі і зноў узвалілі груз на спіны. Такім чынам, працуючы без перапынку, мы паступова перанеслі ўвесь груз. Джойс і Гэнтэр засталіся ва ўмацаванні, а я, вяслюючы што было сілы, паімчаўся назад да „Іспан'ёлы“.

Мы рашылі яшчэ раз нагрузіць лодку. Гэта было рызыкаўна, але не так ужо неразважна, як можа здацца. Іх, вядома, было больш, чым нас, але затое мы былі лепш узброены. Ні ў каго з паехаўшых на бераг не было мушкета, і, раней чым яны падышлі-б да нас на адлегласць пісталетнага стрэлу, мы паспелі-б застрэліць няменш шасцярых.

Сквайр чакаў мяне каля кармавога акна. Ён значна падбадзёрыўся і павесялеў. Схапіўшы кінуты мною канец, ён падцягнуў шлюпку і мы зноў пачалі яе нагружаць свінінай, порахам, сухарамі. Пасля захапілі па аднаму мушкету і па аднаму корціку для мяне, сквайра, Рэдрэта і капітана. Астатнюю зброю і ўвесь астатні порах мы выкінулі за борт. У пратоцы было дзве з паловай сажні глыбіні, і мы бачылі, як блішчыць асветленая сонцам сталь на чыстым пясчаным дне.

Пачаўся адліў, і шкуна павярнулася вакол якара. Пачулася, што каля шлюпак на беразе пераклікаліся галасы. Хоць гэта і даводзіла, што Джойс і Гэнтэр, якія знаходзіліся больш на ўсход, яшчэ не заўважаны, мы ўсё-ж рашылі паясцяцца.

Рэдрэт пакінуў свой пост у калідоры і скочыў у лодку. Мы падвялі яе да другога борта, каб узяць капітана Смолета.

— Хлопцы,—гучна крыкнуў ён,—вы чуеце мяне?

З кубрыка ніхто не адказаў.

— Я звяртаюся да цябе, Абрагэм Грэй.

Маўчанне.

— Грэй,—працягваў містэр Смолет, узяўшы голас,—я пакідаю карабль і загадваю табе ісці за тваім капітанам. Я ведаю, што, па сутнасці, ты чалавек добры, ды і астатнія ўжо не такія дрэнныя, як стараюцца здавацца такімі. У мяне ў руцэ гадзіннік. Даю табе трыццаць секунд на тое, каб далучыцца да мяне.

Стварылася збянтэжанасць.

— Ідзі-ж, мой друг,—працягваў капітан.—Не прымушай нас траціць час дарма. Кожная-ж хвіліна маруджання пагражае смерцю і мне і гэтым джэнтльменам.

Пачалася глухая барацьба, пачуліся гукі ўдараў, і на палубу выскачыў Абрагэм Грэй. Шчака яго была парэзана нажом. Ён падбег да капітана, як сабака, якой свіснуў гаспадар.

— Я з вамі, сэр,—сказаў ён.

Яны абодва саскочылі ў шлюпку, і мы адчалілі.

Карабль быў пакінуты. Але да частакола мы яшчэ не дабраліся.

Раздзел XVII

ДОКТАР ПРАЦЯГВАЕ СВОЙ РАСКАЗ. АПОШНІ ПЕРАЕЗД У ЧОЎНЕ

Гэты апошні—пяты—пераезд скончыўся не так добра як ранейшыя. Па-першае, наша маленькая лодачка была вельмі перагружана. Пяцёра дарослых мужчын ды прытым трое з іх—Трэлоўні, Рэдрэт і капітан ростам вышэй шасці футаў—гэта ўжо не так мала. Дадайце да гэтага порох, свінну, мяшкі з сухарамі. Нядзіўна, што карма ледзь узнімалася над узроўнем вады. Нас час ад часу крыху залівала. Не паспелі мы ад'ехаць на сотню ярдаў, як мае штаны і полы камзола прамоклі наскрозь.

Капітан прымусіў нас размясціць груз па-іншаму, і лодка выраўнялася.

І ўсё-ж мы баяліся нават дыхаць, каб не перакінуць яе.

Па-другое, дзякуючы адліву стварылася моцнае цячэнне, якое накіроўвалася на захад, а пасля заварочвала на поўдзень, у адкрытае мора, праз той праход, па якому раніцой зайшла ў пратоку наша шкуна. Перагружаную нашу лодачку маглі перакуліць нават драбнейшыя хвалі. Але горш за ўсё было тое, што цячэнне адносіла нас убок і не дазваляла нам прыстаць да берага за мысам, там, дзе я прыставаў раней. Калі-б мы не здужалі цячэння, мы дасягнулі-б берага якраз каля двух шлюпак, дзе кожную хвіліну маглі з'явіцца піраты.

— Я не маю сіл накіраваць да частакола, сэр,—сказаў я капітану. Я кіраваў рулем, а капітан і Рэдрэт, якія не паспелі яшчэ стаміцца, граблі.—Цячэнне адносіць нас. Ці нельга прыналегчы на вёслы?

— Калі мы прыналяжам, нас залье,—сказаў капітан.—Пастарайцеся, калі ласка, і трымайце проста супроць цячэння. Пастарайцеся, сэр, прашу вас.

Нас адносіла на захад да таго часу, пакуль я не накіраваў нос проста на ўсход, пад прамым кутом да таго шляху, па якому мы павінны былі рушыцца.

— Гэтак мы ніколі не дабярэмся да берага,—сказаў я.

— Калі пры ўсякім іншым курсе нас зносіць, сэр, мы павінны трымацца гэтага курса,—адказаў капітан.—Кіруйце супроць цячэння. Калі нас аднясе, сэр,—працягваў ён,—нам ніколі ўжо не ўдасца прычаліць каля частакола, і разбойніцкія шлюпкі могуць напасці на нас. А калі мы пратрымаемся, цячэнне хутка аслабне, і мы спакойна дабярэмся да берага.

— Цячэнне ўжо слабее, сэр,—сказаў матрос Грэй, які сядзеў на носе.—Можна ледзь павярнуць да берага.

— Дзякую, мой ласкавы,—падзякаваў яго я, як быццам ніколі між намі не было ніякіх непаразуменняў.

Мы ўсе моўчкі ўмовіліся абыходзіцца з ім так, як быццам ён ад самага пачатку быў за адно з намі.

І раптам капітан сказаў змяніўшымся голасам.

— Пушка!

— Я ўжо думаў аб гэтым,—сказаў я, мяркуючы, што ён гаворыць аб магчымасці бамбардыраваць наш форт з пушкі.—Ім ніколі не ўдасца вывезці пушку на бераг. А калі і вывезуць, яна захрасне ў лесе.

— Не, вы паглядзіце на карму,—сказаў капітан.

Спяшаючыся, мы зусім забылі пра пушку. Пяцёра нягоднікаў вазіліся каля пушкі, сцягваючы з яе „світку“, так называлі яны прасмолены парусінавы чахол, якім яна была накрыта. Я ўспомніў, што мы пакінулі на караблі порох і ядры і што разбойнікам вельмі лёгка будзе дастаць іх са складу.

— Ізраэль быў у Флінта кананірам,—сіпла сказаў Грэй.

Я накіраваў лодку проста да берага. Цячэнне аслабла, і мы лёгка ўправіліся з ім. Лодка дасканалы слухалася руля. Але, як на злосць, цяпер яна была павернена да „Іспан’ёлы“ бортам і з’яўлялася вельмі ўдалай мішэнню.

Я мог не толькі бачыць, але і чуць як чырвонаморды нягоднік Ізраэль Гэндс з грукатам каціў па палубе ядро.

— Хто ў нас лепшы стралок?—спытаў капітан.

— Містэр Трэлоўні, без сумнення,—адказаў я.

— Містэр Трэлоўні, застрэльце аднаго з разбойнікаў, сэр. Калі можна, Гэндса,—сказаў капітан.

Трэўлоні быў халодны, як сталь. Ён агледзеў курок сваёй стрэльбы.

— Асцярожней, сэр!—крыкнуў капітан,—не перакулце лодку! А вы ўсе будзьце нападатове і ў часе стрэлу пастарайцеся захаваць роўнавагу.

Сквайр узяў стрэльбу, грабцы перасталі веславаць, мы перасунуліся да борта, каб утрымаць роўнавагу, і ўсё абышлося так добра, што лодка не зачэрпнула ні каплі.

Піраты тым часам павярнулі пушку ў наш бок, і Гэндс, які стаяў з прабойнікам каля жорла, быў дасканалай цэллю. Аднак, нам непашанцавала. У той час як Трэлоўні страляў, Гэндс нагнуўся, і куля, прасвістаўшы над ім, трапіла ў аднаго з матросаў.

Ранены закрычаў, і яго крык падхапілі не толькі тыя, хто быў разам з ім на караблі. Мноства галасоў адказала

яму з берага. Глянуйшы туды, я ўбачыў, што піраты беглі з лесу да шлюпак.

— Яны зараз адплывуць, сэр,—сказаў я.

— Паскорце ход!—закрычаў капітан.—Цяпер ужо няважна, затопім мы лодку ці не. Калі нам не ўдасца дабрацца да берага, усё загінула.

— Адчальвае толькі адна шлюпка, сэр,—заўважыў я.— Каманда другой шлюпкі, відаць, пабегла ўздоўж берага, каб перарэзаць нам шлях.

— Ём давядзецца здорава пабегаць,—запярэчыў капітан.— А маракі на сушы не вельмі праворныя. Не іх баюся я, а пушкі. Чэрці! Мая пушка б'е без промаху. Папярэдзьце нас, сквайр, калі ўбачыце запалены кнот, і мы дадзім лодцы другі кірунак.

Не глядзячы на цяжкі груз, наша лодка пасоўвалася цяпер даволі хутка і бадай што не чэрпала вады. Нам трэба было якіх-небудзь трыццаць-сорак разоў узмахнуць вёсламі, і мы дабраліся-б да пясчанай мелі каля дрэу, якую агаліў адліў. Шлюпка ўжо не магла нас дагнаць: мысок схаваў яе з віду.

Адліў, які нядаўна перашкаджаў нам уцякаць, цяпер перашкаджаў нашым ворагам даганяць нас. Нам пагражала толькі пушка.

— Добра было-б спыніцца і падстрэліць яшчэ аднаго з іх,—сказаў капітан.

Але было ясна, што пушка абавязкова выстраліць. Разбойнікі нават не глядзелі на свайго раненага таварыша, хоць ён быў жывы і мы бачылі, як ён спрабаваў адпаўзіць ўбок.

— Гатова!—крыкнуў сквайр.

— Назад!—як рэха, адклікнуўся капітан.

Ён і Рэдрэт так моцна затармазілі вёсламі, што карма пагрузілася ў ваду. Сквайр папярэдзіў нас своечасова. Грымнуў пушачны стрэл—той самы, які пачуў Джым, стрэл сквайра да яго не данёсся. Мы не заўважылі, куды ўдарыла ядро. Я мяркую, што яно прасвісцела над нашымі галовамі і што вецер, узняты ім, быў прычынай нашага няшчасця.

Як-бы там ні было, але зараз-жа пасля стрэлу наша лодка зачэрпнула кармой ваду і пачала павольна пагружацца. Глыбіня была невялікая, усяго футы са тры. Нам з капітанам удалося стаць на дно, адзін супроць другога. Астатнія трое акунуліся з галавой і вынырнулі, пырскаючы і адсопваючыся.

Па сутнасці, нічога кепскага не здарылася—усе былі жывыя і шчасліва дабраліся да берага. Але нашы запасы асталіся на дне, і, што горш за ўсё, з пяці стрэльбаў не падмоклі толькі дзве. Маю стрэльбу я, апускаючыся ў ваду, інстынктыўна падняў над галавой. А капітанавыя стрэльбы вісела ў яго за плячыма замком уверх і таксама асталася сухой. Тры астатнія стрэльбы нырнулі разам з лодкай.

У лесе, ужо зусім недалёка, чутны былі галасы. Нас маглі адрэзаць ад частакола. Апрача таго, мы сумняваліся, ці ўтрымаюцца Гэнтэр і Джойс, калі на іх нападзе поўтузіны піратаў. Гэнтэр—чалавек цвёрды. А за Джойса мы не пакоіліся—ён услужны і ветлівы слуга, ён дасканала чысціць шчоткай вопратку, але для вайны нікольні не здатны.

Устрывожаныя, мы дабраліся да берага ўброд, пакінуўшы на волю лёсу нашу бедную лодачку, у якой знаходзілася бадай што палова ўсяго нашага пораху і ўсіх нашых харчоў.

Раздзел XVIII

ДОКТАР ПРАЦЯГВАЕ СВОЙ РАСКАЗ. КАНЕЦ БОЙКІ Ў ПЕРШЫ ДЗЕНЬ

Мы як мага хутчэй беглі праз лес, што аддзяляў нас ад частакола, і з кожнай хвілінай усё бліжэй і бліжэй чуліся галасы піратаў. Хутка мы пачулі тупат іх ног і трэск сучча. Яны прабіраліся скрозь гушчар.

Я зразумеў, што нам давядзецца мець сутычку не на жарты, і агледзеў сваю стрэльбу.

— Капітан,—сказаў я,—Трэлоўні страляе без промаху, але яго стрэльба хлябнула вады. Уступіце яму сваю.

Яны памяняліся стрэльбамі, і Трэлоўні, паранейшаму маўклівы і стрымны, на хвіліну спыніўся, каб праверыць

набой. Тут толькі я заўважыў, што Грэй бяззбройны, і аддаў яму свой корцік. Узрадаваны, ён папляваў на рукі, насупіў бровы і замахаў корцікам з такой сілай, што лязо са свістам рассякала паветра. І кожны ўзмах корціка быў доказам, што наш новы саюзнік будзе біцца да апошняй кроплі крыві.

Прабегшы яшчэ крокаў сорок, мы выбраліся на ўскрайку лесу і апынуліся перад частаколам. Мы падышлі якраз да сярэдзіны яго паўднёвага боку. А ў той-жа час сямёра разбойнікаў з боцманам Джобам Эндэрсонам на чале, з гучным крыкам выскачылі з лесу каля паўднёва-заходняга кута частакола.

Яны спыніліся збянтэжаныя. Мы са сквайрам стрэлілі, не даўшы ім апамятацца. Гэнтэр і Джойс, сядзеўшыя ва ўмацаванні, стрэлілі таксама. Чатыры стрэлы грывнулі разам і не прапалі дарма: адзін з ворагаў паваліўся, астатнія спехам схаваліся за дрэвамі.

Зноў набіўшы стрэльбы, мы асцярожна прабраліся ўдоўж частакола паглядзець упаўшага ворага.

Ён быў забіты на месцы.—Куля трапіла проста ў сэрца.

Поспех узрадаваў нас. Але раптам у кустах лягнуў пісталет, у мяне над вухам прасвісцела куля, і небарака Том Рэдрэт пахіснуўся і ва ўвесь рост грывнуўся на зямлю. Мы са сквайрам стрэлілі ў кусты. Але страляць давялося наўдачу, і, відаць, нашы стрэлы прапалі дарма. Зноў набіўшы стрэльбы, мы кінуліся да беднага Тома.

Капітан і Грэй ужо аглядалі яго. Я глянуў толькі мігам і адразу ўбачыў, што справа безнадзейная.

Відаць, нашы стрэлы прымусілі піратаў адступіць, таму што нам удалося без усякай перашкоды перанесці няшчаснага старога егера праз частакол і ўцягнуць пад страху блокгауза, у зруб.

Бедны стары таварыш! Яго нішто не здзіўляла, ён ні на што не скардзіўся, нічога не баяўся і нават ні на што не бурчэў ад самага пачатку нашых прыгод да таго дня, калі мы паклалі яго ў зруб паміраць. Ён, як траянец, пагеройску ахоўваў калідор на караблі, прыкрыты адным матрацам. Усе загады ён выконваў маўкліва, пакорна і добра-

сумленна. Ён быў старэйшы за ўсіх нас год на дваццаць. І вось гэты пануры, стары, верны слуга паміраў перад нашымі вачыма.

Сквайр стаў перад ім на калені, цалаваў яму рукі і плакаў, як малое дзіцянё.

— Я паміраю, доктар?—спытаў той.

— Так, мой друг,—сказаў я.

— Хацелася-б мне перад смерцю паслаць ім яшчэ адну кулю.

— Том,—сказаў сквайр,—скажы мне, што ты даруеш мне.

— Мне непрыстойна, сэр, дараваць ці не дараваць свайму пану,—адказаў стары слуга.—Няхай будзе, што будзе. Амінь.

Ён змоўк, пасля папрасіў, каб хто-небудзь прачытаў над ім малітву.

— Такі ўжо звычай, сэр,—дадаў ён, быццам прасіў прабачэння, і хутка пасля гэтага памёр.

У гэты час капітан, за якім я назраў са здзіўленнем, выцягнуў са скрынкі і са сваіх туга набітых, адтапыраных кішэняў самыя рознастайныя рэчы: брытанскі сцяг, пучок вяровак, пяро, чарніла, карабельны журнал і некалькі фунтаў табакі. Ён адшукаў доўгую сасновую жэрдку і пры дапамозе Гэнтэра замацаваў яе над зрубам. Затым, узлезшы на страху, ён прычэпіў да яе брытанскі сцяг. Гэта відаць зрабіла яму вялікую прыемнасць. Пасля ён спусціўся і пачаў перабіраць і пералічваць запасы, часам толькі пазіраючы на Тома. І, калі Том памёр, ён дастаў другі сцяг і накрыў ім нябожчыка.

— Не засмучайцеся так моцна, сэр,—сказаў ён паціскаючы сквайру руку.—Ён памёр, выконваючы свой абавязак. Затым адвёў мяне ўбок.

— Доктар Лівсі,—спытаў ён,—праз колькі тыдняў вы са сквайрам чакаеце прыбыцця карабля, які пашлюць вам у дапамогу?

Я адказаў, што гэта справа зацяжная. Спатрэбяцца не тыдні, а месяцы. Калі мы не вернемся да канца жніўня, Блэнлі вышле нам на дапамогу карабль, не пазней і не раней.

— Вось і выліце, калі гэты карабль будзе тут,—ска-чыў я.

— Ну, сэр,—сказаў капітан, чухаючы патыліцу,—у такім разе нам, нават калі вельмі пашанцуе, давядзецца цяжкавата.

— Чаму?—спытаў я.

— Вельмі шкада, сэр, што ўвесь груз, які быў у лодцы, загінуў. Вось чаму,—адказаў капітан.—Пораху і куль у нас дастаткова. Але харчоў мала. Вельмі мала. Бадай што не прыдзецца шкадаваць, што мы пазбавіліся ад лішняга едака.

Ён указаў на пакрытага сцягам нябожчыка.

У гэтую хвіліну высока над страхой зруба з ровам і свістам праляцела ядро. Яно ўпала дзесьці далёка за намі ў лесе.

— Ага!—сказаў капітан.—Бамбардыроўка! Але-ж пораху ў іх не так ужо многа.

Другі прыцэл быў узяты больш удала. Ядро праляцела праз частакол і ўпала перад зрубам, узняўшы цэлую хмару пяску.

— Капітан,—сказаў сквайр,—зруба з карабля не відаць. Яны, напэўна, цэляцца ў наш сцяг. Можа лепш спусціць яго?

— Спусціць сцяг?—абурыўся капітан.—Не, сэр. Няхай яго спускае хто хоча, але я спускаць не буду.

І мы адразу-ж з ім згадзіліся.

Горды марскі звычай не дазваляе спускаць сцяг у часе бойкі. І акрамя таго, мы хацелі давесці ворагам, што нам зусім не страшна іх пальба.

Яны абстрэльвалі нас з пушкі ўвесь вечар. Адно ядро праносілася ў нас над галовамі, другое падала перад частаколам, трэцяе ўзнімала пясок каля самага зруба. Піратам даводзілася браць высокі прыцэл, ядры трацілі сілу і зрываліся ў пясок. Асколкаў мы таксама не баяліся. І, хаця адно ядро прабіла ў нас страху і падлогу, мы хутка прызвычайліся да абстрэлу і адносіліся да яго безуважна, як да траскатні цвыркуна.

— Ёсць у гэтым і добрая з'ява,—заўважыў капітан.—Усе піраты, відаць, цяпер на караблі. Адліў узмоцніўся, і нашы прыпасы, напэўна, вышлі з пад вады. Эй, ці не знойдуцца ахвотнікі збегаць па свініну, якая патанула?

Грэй і Гэнтэр выклікаліся раней за ўсіх. Добра ўзброеныя яны пералезлі праз частакол. Але свініна дасталася не ім. Піраты былі больш храбрыя, чым мы спадзяваліся. Апрача таго, яны цалкам пакладаліся на пушку Ізраэля Гэндса. Пяцёра разбойнікаў старанна вылаўлівалі прыпасы з нашай патануўшай лодкі і перцягвалі іх у шлюпку, што стаяла недалёка. Сядзеўшым у шлюпцы даводзілася ўвесь час веславаць, таму што цяжэнне адносіла іх убок. Сільвер стаяў на карме і распараджаўся. Яны ўсе да аднаго былі ўзброены мушкетамі, здабытымі, відаць, з нейкага патаемнага склада.

Капітан сеў на бярвяно і пачаў запісваць у карабельны журнал: „Александр Смолет—капітан, Дэвід Лівсі—карабельны доктар, Абрагэм Грэй—памочнік плотніка, Джон Трэлоўні—уласнік шкуны, Джон Гэнтэр і Рычард Джойс—служы і землякі ўласніка шкуны,—вось і ўсе, хто асталіся вернымі свайму абавязку. Узяўшы з сабой прыпасаў, якіх хопіць не больш чым на дзесяць дзён, яны сёння высадзіліся на бераг і ўзнялі брытанскі сцяг над блокгаузам на Востраве скарбаў. Том Рэдрэт, слуга і зямляк уласніка шкуны, забіты разбойнікамі. Джым Гоўкінс, юнга...”

Я задумаўся над лёсам беднага Джыма Гоўкінса.

І раптам у лесе раздаўся чыйсьці крык.

— Нас нехта кліча,—сказаў Гэнтэр, які стаяў на варце.

— Доктар! Сквайр! Капітан! Эй, Гэнтэр, гэта ты?—пачулі мы нечый голас.

Я кінуўся да дзвярэй і убачыў Джыма Гоўкінса. Жывы і здаровы, ён пералазаў праз наш частакол.

Раздзел XIX

АБ ДАЛЕЙШЫХ ПАЗДЗЕЯХ ЗНОЎ РАСКАЗВАЕ ДЖЫМ ГОЎКІНС. ГАРНІЗОН У БЛОКГАУЗЕ

Як толькі Бен Ган убачыў брытанскі сцяг, ён спыніўся, схапіў мяне за руку і сеў.

— Ну,—сказаў ён,—там твае прыцелі. Несумненна.

— Больш пэўна, што бунтаўшчыкі,—сказаў я.

— Ніколі!—усклікнуў ён.—На гэтым востраве, у гэтай пустыні, дзе нікога не бывае, апрача джэнтльменаў удачы, Сільвер узяў бы чорны, пірацкі сцяг. Ужо-ж пакладайся на мяне. Я гэтыя справы разумею. Там твае сябры, гэта верна. Магчыма была сутычка і яны перамаглі. І цяпер яны на беразе за частаколам. Гэта Флінт паставіў частакол. Шмат гадоў назад. Што за галава быў гэты Флінт! Толькі ром мог яго зламаць. Нікога ён не баяўся, апрача Сільвера. А Сільвера ён пабайваўся, трэба праўду сказаць.

— Ну што-ж,—сказаў я,—паколькі за частаколам свае, трэба ісці туды.

— Пастой,—запырэчыў Бен.—Пачакай. Ты, здаецца, слаўны хлопчык. Але ўсё-ж ты толькі хлопчык. А Бен Ган хітры. Бен Ган не схібіць. Ніякай выпіўкай мяне туды не забавіш... Я павінен сам убачыць твайго джэнтльмена, і няхай ён дасць мне сваё слова гонару. А ты не забудзь маіх слоў. Толькі, так і скажы яму, толькі пры асабістым знаёмстве магчыма давер'е, і ўшчыпні яго за руку.

І ён у трэці раз ушчыпнуў мяне з самым многазначным відам.

— А калі Бен Ган вам спатрэбіцца, ты ведаеш, дзе знайсці яго, Джым. Там, дзе ты знайшоў яго сёння. І той, хто прыдзе па яго, павінен трымаць белую хустачку ў руцэ і няхай прыходзіць адзін. Ты ім так скажы: „У Бена Гана, скажы, ёсць на гэта свае прычыны“.

— Добра,—сказаў я.—Здаецца, я вас зразумеў. Вы хочаце нешта запрапанаваць, і вам трэба пабачыцца са сквайрам або з доктарам. А ўбачыць вас можна там, дзе я вас знайшоў сёння? Гэта ўсё?

— А чаму ты не пытаеш, у якія гадзіны мяне можна застаць? Я прыймаю з поўдня да шасці склянак.

— Добра, добра,—сказаў я.—А цяпер я магу ісці?

— А ты не забудзеш?—спытаў ён трывожна.—Скажы яму, што „толькі пры асабістым знаёмстве“ і што „ёсць свае прычыны“. Я пагавару з ім, як чалавек з чалавекам. А цяпер можаш ісці. Джым, — сказаў ён, парнейшаму моцна трымаючы мяне за руку.—Паслухай, Джым, а калі ты убачыш Сільвера, ты не прадасі яму Бена Гана? Нават калі

цябе прывяжуць да хваста дзікага каня? Не здрадзіш? Нават калі цябе будуць катаваць не скажаш?

Грукат пушачнага стрэлу прарваў яго словы. Ядро праляцела паміж дрэў і ўпала на пясок за сто ярдаў ад таго месца, дзе мы стаялі і размаўлялі. І мы абодва кінуліся ў розныя бакі.

На працягу гадзіны востраў уздрыгаўся ад пальбы, і ядры насіліся ў лесе, крышачы ўсё на сваім шляху. Я хваўся то тут, то там, і ўсюды мне здавалася, што ядры ляцяць проста на мяне. Мала-па-малу да мяне вярнулася страчаная мужнасць. Аднак, я ўсё яшчэ не адважваўся падыйсці да частакола, каля якога ядры падалі часцей за ўсё. Пасоўваючыся да ўсходу, я дабраўся, нарэшце, да дрэў, што раслі каля самага берага.

Сонца толькі што зайшло, марскі брыз свісцеў у лесе і пакрываў дробнымі хвалямі шэраватую паверхню бухты. Адліў агаліў шырокую пясчаную мель. Паветра пасля дзённай спякоты зрабілася такім халодным, што я моцна змёрз у сваім лёгкім камзоле.

„Іспан’ёла“ паранейшаму стаяла на якары. Але над ёю развяваўся „Вясёлы Роджэр“—чорны пірацкі сцяг з намаляваным чэрапам. На борце бліснула чырвоная ўспышка, і гучнае рэха разнесла па ўсёму востраву апошні пушачны стрэл. Канада скончылася.

Я ляжаў у кустах і сачыў за піратамі. На беразе, якраз супроць частакола, некалькі чалавек секлі нешта сякерамі. Пасля я даведаўся, што яны знішчалі няшчасную нашу лодачку. Воддалі, каля ўтокі рэчкі, паміж дрэў палала вялікае вогнішча. Між вогнішчам і караблём няспынна сноўдалася шлюпка. Матросы, такія панурья раніцой, цяпер, вяслюючы, крычалі і смяяліся, як дзеці. Але па гуку іх галасоў я дагадаўся, што вяселле гэта выклікана ромам.

Нарэшце я адважыўся накіравацца да частакола. Я быў даволі далёка ад яго, на нізкай пясчанай касе, якая замыкала нашу бухту з усходу і даходзіла бадай што да самага Вострава шкілета. Узняўшыся, я ўбачыў далей на касе сярод нізкіх хмызнякоў адзінокую, даволі вялікую скалу дзіўнага, бялесага колеру. Мне прышло на думку, што гэта

тая самая белая скала, пра якую гаварыў Бен Ган, і што, калі мне спатрэбіцца лодка, я буду ведаць, дзе яе знайсці. Я ішоў праз лес, пакуль не ўбачыў перад сабой задні, самы далёкі ад мора, край частакола. Свае мяне сустрэлі са шчырай гасціннасцю.

Я раскажаў ім аб маіх прыгодах і азірнуўся вакол. Дом быў увесь пабудаваны з неабчасаных соснавых ствалоў і сцены, і страхы, і падлога. Падлога ў некаторых месцах узнімалася на фут або на паўтара над зямлёй. Каля ўваходу быў прыладжаны ганчак, пад ганчакм цурчэў ручаёк. Струмень цёк у штучны басейн вельмі арыгінальнага віду: вялізны карабельны чыгунны кацёл з выбітым дном, закапаны ў пясок „да самай ватэрліні“, як казаў капітан.

У доме было бадай што пуста. Толькі ў адным куце стаяла груба складзенае з каменяў нешта падобнае да ачага з жалезнай краткай для вугалля.

Усе дрэвы на схілах узгорка, акружанага частаколам, былі ссечаны на пабудову. Мяркуючы па карчах, тут загінуў незвычайны гай. Верхні пласт глебы пасля знішчэння дрэў быў змыты і знесены дажджамі, агаліўшымі чысты пясок. Толькі там, дзе ручаёк выцякаў з катла, відзеліся і мох, і папараць, і нізкарослы хмызняк. Адразу за частаколам пачынаўся густы і высокі лес. Гэта, як казалі, перашкаджала абароне. Ззаду, з боку сушы, лес складаўся з соснаў, а спераду, з боку пратокі,—з тых-жа соснаў і вечназялёных дубоў.

Халодны вячэрні брыз, аб якім я ўжо казаў, дзьмуў ва ўсе шчыліны зруба збітай будыніны, насыпаючы падлогу няспынным дажджом пяску. Пясок запарушваў нам вочы, пясок хрусцеў у нас на зубах, пясок пападаў нам у ежу, пясок скакаў у крыніцы на дне катла, як крупы ў кіпячым супе. Коміну ў нас не было—дым выходзіў праз квадратную адтуліну ў страсе. Раней чым знайсці выйсце, ён расцілаўся па ўсяму дому, прымушаючы нас кашляць і плакаць.

Грэў, наш новы таварыш, сядзеў з перавязаным тварам разбойнікі парэзали яму шчаку. А стары Том Рэдрэт, усё

яшчэ непахаваны, адубелы, ляжаў каля сцяны, накрыты брытанскім сцягам.

Калі-б нам дазволілі сядзець паклаўшы рукі, у нас хутка заняпаў-бы настрой. Але капітан Смолет умеў знайсці работу для ўсіх. Ён выклікаў нас да сябе і падзяліў на дзве вахты. У адну ўвайшлі доктар, Грэй і я, у другую—сквайр, Гэнтэр і Джойс. За дзень мы вельмі стаміліся, але тым не менш капітан двух паслаў у лес па дровы, а двум загадаў капаць магілу для Рэдрэта. Доктар зрабіўся поварам, мяне паставілі вартавым каля дзвярэй, а сам капітан пахаджаў ад аднаго да другога, усіх падбадзёрваючы і ўсім дапамагаючы.

Час ад часу доктар падыходзіў да дзвярэй падыхаць чыстым паветрам і даць адпачыць пачырванеўшым ад дыму вачам і перакідваўся са мной двума-трыма словамі.

— Гэты Смолет,—сказаў ён мне неяк,—значна лепшым я. Калі ўжо гэта я сам прызнаў, значыць, так яно і ёсць, Джым.

У другі раз ён спачатку памаўчаў, потым павярнуў галаву і ўважліва паглядзеў мне ў твар.

— На гэтага Бена Гана можна пакладацца?—спытаў ён.

— Не ведаю, сэр,—адказаў я.—Я не зусім упэўнены, што яго галава ў парадку.

— Значыць, не ў парадку,—сказаў доктар.—Калі чалавек тры гады грыз пазногі на незаселеным востраве, Джым, галава ў яго не можа быць у такім-жа парадку, як у цябе ці ў мяне. Так ужо пабудаваны людзі. Ты, кажаш, ён марыць аб сыру?

— Так, сэр,—адказаў я.

— Добра, Джым,—сказаў ён.—Паглядзі, як карысна быць ласуном. Ты, напэўна, бачыў маю табакерку, але разу не бачыў, каб я нюхаў з яе табаку. У мяне ў табакерцы ляжыць не табака, а кавалачак пармызану—італьянскага сыру, вельмі спажыўнага. Гэты сыр мы аддадзім Бену Гану!

Перад вячэрай мы закапалі старога Тома ў пясок. Пасля пастаялі крыху над магілай з непрыкрытымі галовамі.

Дроў з лесу нацягалі цэлую кучу, але капітан быў усё-ж незадаволены.

— Заўтра я прымушу вас працаваць як след,—сказаў ён.

Павячэраўшы капчонай свінінай і выпіўшы па шклянцы гарачага грогу, капітан, сквайр і доктар адышлі для на-рады.

Але, відаць, нічога добрага не ўспадала ім на думку. Харчоў у нас было так мала, што мы павінны былі няў-хільна памёрці з голаду яшчэ загадзя да прыбыцця да-памогі. Аставалася адно: забіць як мага больш піратаў, за-біваць іх датуль, пакуль яны не спусцяць свой чорны сцяг або пакуль не выйдучь на „Іспан'эле“ ў адкрытае мора. З дзе-вятнаццаці іх ужо асталося пятнаццаць, прычым двое ра-нены; а адзін падстрэлены каля пушкі, калі не памёр, дык ва ўсякім разе цяжка ранены. Мы павінны старанна бе-рагчы нашых людзей і памятаць, што ў нас ёсць два на-дзейныя саюзнікі—ром і клімат.

Ром ужо ўзяўся за справу: ад нас да піратаў было толькі поўмілі, і тым не менш да апошняй ночы чулі мы песні і крыкі. А доктар кляўся сваім парыком, што хутка за спра-ву прымецца і клімат: лагер піратаў каля балота, лякар-стваў у іх няма ніякіх, і праз тыдзень палова з іх будзе качацца ў ліхарадцы.

— Дык вось,—казаў доктар,—калі ім не ўдасца забіць нас адразу, яны будуць рады пакінуць востраў і вярнуцца на шкуну. У іх ёсць карабль і яны заўсёды могуць заняцца сваім старым рамяством—марскім разбоем.

— Гэта першы карабль, які мне давялося страціць,—сказаў капітан Смолет.

Я страшэнна стаміўся. Доўга качаўся я да таго, як за-снуць, але пасля спаў, як забіты.

Усе ўжо даўно ўсталі, паснедалі і нацягалі дроў, калі я раптам прачнуўся, абуджаны неспадзяванымі крыкамі.

— Белы сцяг!—сказаў нехта.

І зараз-жа раздаўся здзіўлены выгук:

— Сам Сільвер!

Я ўскочыў, працёр вочы і кінуўся да байніцы ў сцяне.

СІЛЬВЕР ПАРЛАМЯНЦЁРАМ

Сапраўды да частакола падышлі два чалавекі. Адзін з іх размахваў кавалачкам белага рыззя, а другі, не хто іншы, як сам Сільвер, бестурботна стаяў побач.

Было яшчэ вельмі рана. Даўно я не бачыў такой халоднай раніцы. Дрыжкі пранізвалі мяне да касцей. Неба было яснае, ззяючае, верхавінкі дрэў ружавелі ў праменнях узыходзячага сонца, але ўнізе, дзе стаяў Сільвер са сваім спадарожнікам, усё яшчэ была густая цень. Каля іх ног клубіўся белы туман—начныя выпарэнні балота. Дрыжкі і туман—вось у чым была сумная таямніца вострава. Гэты востраў—сырое, малярыйнае, нездаровае месца.

— Усе па мясцах!—сказаў капітан.—Б'юся аб заклад, што яны задумваюць нейкую хітрасць.—Затым ён крыкнуў: разбойнікам:—Хто ідзе? Стой, а то будзем страляць!

— Белы сцяг!—крыкнуў Сільвер.

Капітан вышаў на ганак, стаўшы пад такім прыкрыццем, дзе здрадніцкая куля бадай што не пагражала яму. Павярнуўшыся да нас, ён загадаў:

— Атрад доктара—на вахту да байніц. Доктар Лівсі, прашу вас, займіце паўночную сценку. Джым—усходнюю. Грэй заходнюю. Другой варце—набіваць мушкеты. Больш жава! Ды будзьце ўважлівы!

Потым зноў звярнуўся да разбойнікаў:

— Чаго вы хочаце ад нас з вашым белым сцягам?—крыкнуў ён.

На гэты раз адказаў не Сільвер, а другі шрат.

— Капітан Сільвер, сэр, запрашае вас да сябе на карабль і хоча заключыць з вамі ўмову!—пракрычаў ён.

— Капітан Сільвер? Я такога не ведаю. Хто ён?—спытаў капітан.

Мы чулі, як ён дадаў упоўголаса:

— Вось як! Ужо капітан! Хуткае павышэньне ў чынах! Доўгі Джон адказаў сам:

— Гэта я, сэр. Нашы няшчасныя хлопцы выбралі мяне капітанам пасля вашага дэзертырства, сэр.—Слова „дэзер-

тырства“ ён вымавіў з асаблівым націскам.—Мы гатовы вам падначаліцца зноў, але, канечна, на пэўных умовах, калі вы згодзіцеся падпісаць з намі ўмову. А пакуль што дайце мне слова гонару, капітан Смолет, што вы адпусціце мяне адсюль жывым і не пачнеце стральбы, перш чым я не адыйду ад частакола.

— У мяне няма ніякай ахвоты размаўляць з вамі,— сказаў капітан Смолет.—Але калі вы хочаце гаварыцца са мной, ідзіце сюды. Аднак, калі вы задумваеце здрадніцтва, то пасля наракайце на сябе.

— Гэтага досыць, капітан!—весела ўсклікнуў Доўгі Джон. Аднаго вашага слова досыць. Я ведаю, што вы джэнтльмен капітан, і што вашаму слову можна цалкам паверыць.

Мы бачылі, як чалавек з белым сцягам стараўся ўтрымаць Сільвера. У гэтым не было нічога дзіўнага, таму што капітан размаўляў не надта прыязна. Але Сільвер толькі засмяўся ў адказ і хлопнуў яго па плячы, быццам нават сама думка аб небяспецы ўяўлялася яму недарэчнасцю. Ён падышоў да частакола, спачатку перакінуў праз яго свой кастыль, а пасля пералез і сам з незвычайнай хуткасцю і лоўкасцю.

Павінен прызнацца; я так быў захоплены ўсім адбываўшымся, што забыў абавязкі вартавога. Я пакінуў сваю варту каля ўсходняй байніцы і стаяў ззаду капітана, як сядзеў на парозе, паклаўшы локці на калені, падтрымліваючы галаву рукамі, і глядзеў у стары жалезны кацёл, дзе бурліла вада і скакалі пясчынкі. Спакойна насвістваў ён сабе пад нос: „За мной, юнакі і дзяўчаты“.

Сільверу было пакутна цяжка ўзыходзіць па схілу ўзгорка. На спадзе, сярод сыпучага пяску і шырокіх карчоў, ён са сваім кастылём быў бездапаможны, як карабль на мелі. Але ён мужа і маўкліва перамог увесь шлях, спыніўся перад капітанам і аддаў яму чэсць з незвычайнай элегантнасцю. На ім была яго лепшая вопратка: доўгі, да калена, сіні кафтан з мноствам медных гузікаў і ссунуты на патыліцу капялюш, абшыты тонкім кружавам.

— Вось і вы, любезны,—сказаў капітан, узяўшы галаву.—Сядайце.

— Пусціце мяне ў дом, капітан,—жаласна папрасіў Доўгі Джон.—У такую халодную раніцу, сэр, не хочацца сядзець на пяску.

— Калі-б вы, Сільвер,—сказаў капітан,—палічылі за лепшае астацца сумленным чалавекам, вы сядзелі-б цяпер у сваёй кухні. Самі вінаваты. Або вы мой карабельны повар, і тады я з вамі абыходжуся па-добраму, або вы капітан Сільвер, бунтаўшчык і пірат, і тады не чакайце ад мяне нічога, акрамя шыбеніцы.

— Добра, добра, капітан,—сказаў повар, сядзючы на пясок.—Толькі потым вам давядзецца падаць мне руку, каб я мог падняцца. Нядрэнна вы тут устроіліся. А, гэта Джым. Добрай раніцы, Джым. Доктар, маё шанаванне. Дык вы тут усе ў зборы, быццам шчаслівая сям'я, калі дазволіце так сказаць.

— Да справы, любезны,—перабіў капітан.—Кажыце. Навошта вы прышлі?

— Правільна, капітан Смолет, — адказаў Сільвер.—Справа перш за ўсё. Павінен прызнацца, вы зручную штуку зрабілі сёння ўначы. Нехта з вас умее карыстацца дубінай. Сёй-той з маіх людзей быў проста ўзрушаны гэтай справай, ды не толькі сёй-той, але ўсе, я і сам, прызнацца, узрушаны. Магчыма, толькі праз гэтае я і прышоў сюды заключыць умову. Але, клянуся грамам, капітан, другі раз гэтая гісторыя вам не ўдасца! Мы ўсюды выставім вартавых і зменшым выдачу рому. Вы, напэўна думаеце, што мы ўсе былі п'яныя ўдрыг? Паверце мне я быў зусім не п'яны, я толькі змарыўся, як сабака. Калі-б я прагнуўся на секунду раней, вы-б ад мяне не ўцяклі. Ён яшчэ быў жывы, калі я дабег да яго.

— Далей,—спакойна вымавіў капітан Смолет.

Усё, што гаварыў Сільвер, было для капітана загадкай, але капітан і брывёй не паварушыў. А я, прызнацца, сцяміў сёе-тое. Мне ўспомніліся апошнія словы Бена Гана. Я зразумеў, што ўначы ён прабраўся ў лагер разбойнікаў, калі яны п'яныя валяліся вакол вогнішча. Мне было весела думаць, што цяпер асталіся жывымі толькі чатырнаццаць нашых ворагаў.

— Справа вась у чым,—сказаў Сільвер.—Мы хочам здабыць скарб і мы яго здабудзем. А вы, вядома, хочаце выратаваць сваё жыццё і маеце на гэта поўнае права. Але-ж у вас ёсць карта, ці не праўда?

— Вельмі магчыма,—адказаў капітан.

— Я напэўна ведаю, што яна ў вас ёсць,—працягваў Доўгі Джон.—І чаму вы гаворыце са мной так хіліста, гэта не дасць вам карысці. Нам патрэбна ваша карта, вась і ўсё, а вам асабіста я не жадаю і найменшага зла.

— Пакіньце, любезны,—перабіў яго капітан.—Не з такім сустрэліся. Нам дакладна вядома, якія былі ў вас намеры. Але гэта нас ніколькі не турбуе, таму што рукі ў вас аказаліся кароткія.

Капітан спакойна глянуў на яго і пачаў набіваць сваю люльку.

— Калі Эб Грэй...—пачаў Сільвер.

— Стоп!—закрываў містэр Смолет.—Грэй нічога мне не казаў, і я ні аб чым яго не запытваў. Скажу больш: я з прыемнасцю пусціў-бы ў паветра і вас, і яго, і ўвесь гэты чартоўскі востраў! Вось што я думаю аб усёй вашай шайцы, любезны.

Гэта гнеўная ўспышка, відаць, укалола Сільвера. Ён пачаў ужо траціць роўнавагу, але стрымаўся.

— Як вам падабаецца,—сказаў ён.—Думайце, што хочаце, я забараняць вам не буду. Вы, здаецца, хочаце закурыць люльку, капітан. І я, калі дазволіце, зраблю тое-ж.

Ён набіў табакай сваю люльку і закурыў. Двое мужчын доўга моўчкі сядзелі, то пазіраючы адзін другому ў твар, то зацягваючыся дымам, то нагінаючыся наперад, каб сплюнуць. Глядзець на іх было смешна, як на тэатральны паказ.

— Вось нашы ўмовы,—сказаў, нарэшце, Сільвер.—Вы нам даеце карту, каб мы маглі знайсці скарб, вы не будзеце падстрэльваць няшчасных маракоў і разбіваць ім галовы, калі яны спяць. Калі вы згодны на гэта, мы прапануем вам два выбары. Першае: пагрузіўшы скарбы, мы дазваляем вам вярнуцца на карабль, і я даю вам слова гонару, што высаджу вас дзе-небудзь на бераг цэлымі.

Калі першае вам не падабаецца, таму што шмат хто з маіх матросаў здаўна точаць на вас зубы, вось вам другое: мы пакінем вас тут, на востраве. Харчы мы падзелім з вамі пароўнаму, і я абяцаю выслаць па вас першы-ж сустрэчны карабль. Раю вам прыняць гэтыя ўмовы. Лепшых умоў вам не дабіцца. Спадзяюся,—тут ён узняў голас,—усе вашы людзі тут у доме чулі мае словы, бо сказанае аднаму адносіцца да ўсіх.

Капітан Смолет узняўся і вытрусіў попел з сваёй люлькі на далонь левай рукі.

— І гэта ўсё?—спытаў ён.

— Гэта маё апошняе слова, клянуся громам!—адказаў Джон.— Калі вы адмовіцеся, замест мяне будуць гаварыць нашы стрэльбы.

— Вельмі добра,—сказаў капітан.—А цяпер паслухайце мяне. Калі вы ўсе прыдзеце да мяне сюды бяззбройныя па-аднаму, я закую вас у кайданы, адвязу ў Англію і аддам пад суд. Але калі вы не з'явіцеся, дык памятайце, што завуць мяне Аляксандр Смолет, што я стаю пад гэтым сцягам і што я не памілюю нікога. Скарбаў вам не знайсці. Адплыць на караблі вам не ўдасца: ніхто з вас не ўмее кіраваць караблём. Біцца вы таксама не мастакі: супроць аднаго Грэя было пяцёра вашых, і ён справіўся з імі з усімі. Вы моцна селі на мель, капітан Сільвер, і не хутка зыйдзеце з яе. Гэта апошняе добрае слова, якое вы чуеце ад мяне. А пры наступнай сустрэчы я ўсаджу кулю вам у спіну. Ёдзеце-ж прэч, любезны. Спяшайцеся.

Сільверавы вочы ўспыхнулі ад ярасці. Ён вытрусіў агонь з сваёй люлькі.

— Дайце мне руку, каб я мог падняцца!—крыкнуў ён.

— Не дам,—сказаў капітан.

— Хто падасць мне руку?—закрычаў Сільвер.

Ніхто з нас нават не крануўся. Брыдка лаючыся, Сільвер прапоўз па пяску да ганка, ухапіўся за яго, і толькі тут яму ўдалося падняцца. Ён плюнуў у ручай.

— Вы для мяне, вось як гэты плявок!—крыкнуў ён.— Праз гадзіну я буду піць ром у вашым доме. Смейцеся, каб вас пярун забіў, смейцеся! Праз гадзіну вы будзеце

смяяцца на тым свеце. А тыя з вас, якія астануцца жывымі, пазайздросцяць мерцвякам.

І, зноў вылаяўшыся, ён закульгаў па пяску. Разы чатыры спрабаваў ён пералезці праз плот і падаў. Нарэшце, яго перацягнуў чалавек з белым сцягам, і ў адну хвіліну яны зніклі сярод дрэў.

Раздзел XXI

А Т А К А

Як толькі Сільвер знік, капітан, які ўвесь час пільна сачыў за ім, абярнуўся і заўважыў, што на варце стаіць толькі адзін Грэй. Упершыню ўбачылі мы, як капітан злуецца.

— Па месцах!—закрычаў ён.

Мы кінуліся да байніц.

— Грэй,—сказаў ён,—я запішу тваё імя ў карабельны журнал. Ты выканаў свой абавязак, як гэта і павінен марак. Містэр Трэлоўні, вы мяне здзівілі, сэр! Доктар, дык-жа вы насілі вайсковы мундзір. Калі вы так выконвалі свой абавязак пад Фонтэнуа, вы-б лепш не зыходзілі з ложка.

Вахта доктара стаяла каля байніц, а астатнія набівалі мушкеты. Мы ўсе пачырванелі. Нам было сорамна.

Капітан моўчкі сачыў за намі. Потым загаварыў зноў:

— Сябры,—сказаў ён,—я Сільвера сустрэў, так сказаць, пушачным залпам. Я знарок давёў яго да шаленства. Паводле яго слоў не пройдзе і гадзіны, як яны нападуць на нас. Вы ведаеце, што іх больш, чым нас, але затое мы знаходзімся ў крэпасці. Хвіліну назад я мог-бы нават сказаць, што ў нас ёсць дысцыпліна. Я не сумняваюся, што мы пераможам іх, калі вы захочаце перамагчы.

Затым ён абышоў нас усіх і прызнаў, што на гэты раз усё ў парадку.

У двух кароткіх сценках зруба—ва ўсходняй і заходняй—было толькі па дзве байніцы. У паўднёвай, дзе знаходзіліся дзверы, таксама дзве. А ў паўночнай—пяць. У нас было дваццаць мушкетаў на сямях. Дровы мы склалі

ў чатыры пагоны. Гэтыя пагоны мы называлі сталамі. На кожным стане ляжала па чатыры набітыя мушкеты, каб абаронцы крэпасці заўсёды мелі іх пад рукой. А паміж мушкетамі складзены былі корцікі.

— Гасіце агонь,—сказаў капітан.—Пацяплела ўжо, а дым толькі есць вочы.

Містэр Трэлоўні вынес вон жалезную кратку ачага і раскідаў вугалле па пяску.

— Гоўкінс яшчэ не снедаў. Гоўкінс, бяры сваё снаданне і еш на варце,—працягваў капітан Смолет.—Варушыся, дружок, а то астанешся без снадання. Гэнтэр, раздай усім па чарцы брэндзі ¹⁾).

Пакуль мы вазіліся, капітан абдумаў да канца план абароны.

— Доктар, вам даручаюцца дзверы,—сказаў ён.—Глядзіце пільна, але не надта высоўвайцеся наперад. Стойце ўнутры і страляйце смялей. Гэнтэр, ты возьмеш усходнюю сценку. Джойс, друг мой, бяры заходнюю. Містэр Трэлоўні, вы лепшы стралок, бярыце разам з Грэем паўночную сценку, самую доўгую, з пяцю байніцамі. Гэта самы небяспечны бок. Калі ім удасца дабегчы сюды і страляць у нас праз байніцы, справа наша будзе вельмі кепская. А мы з табой, Гоўкінс, нікуды не здатныя стралкі. Мы будзем набіваць мушкеты і дапамагаць усім.

Капітан быў правы: холад прайшоў. Ледзь сонца ўзнялося над верхавінамі дрэў, зрабілася гарача, і туман знік. Хутка пясок пачаў абпальваць нам пяткі, і на бяровеннях зруба выступіла растопленая смала. Мы скінулі камзолы, расшпілілі каўняры кашуль, закасалі да плеч рукавы. Кожны стаяў на сваёй варце, распалены спякотаю і трывогаю.

Так прайшла гадзіна.

— Чорт!—сказаў капітан.—Робіцца сумна. Грэя, засвішчы якую-небудзь песню.

Якраз у гэтую хвіліну ўпершыню зрабілася ясна, што на нас рыхтуецца атака.

¹⁾ Б р э н д з і—англійская гарэлка.

— Дазвольце спытаць, сэр,—сказаў Джойс:—калі я ўбачу каго-небудзь, я павінен страляць.

— Зразумела!—крыкнуў капітан.

— Дзякую, сэр,—сказаў Джойс усё так-жа спакойна і ветліва.

Нічога не здарылася, але Джойсава запытанне прымусіла нас усіх настаражыць вочы і вушы. Стралкі трымалі мушкеты напачатку, а капітан стаяў пасярод зруба, сцяўшы губы і нахмурыўшы лоб. Так прайшло некалькі хвілін. Раптам Джойс прасунуў у байніцу свой мушкет і стрэліў. Гук яго стрэлу яшчэ не заціхнуў, як нас пачалі абстрэльваць з усіх бакоў, залп за залпам. Некалькі куль ударылася аб бярвенні блокгауза. Але ў сярэдзіну не заляцела ні адна, і, калі дым рассяўся, вакол частакола і ў лесе было ціха і спакойна, як раней. Ні адна галінка не варушылася. Ні адно дула не блішчэла ў кустах. Нашы ворагі быццам скрозь зямлю праваліліся.

— Ці папаў ты ў каго-небудзь?—спытаў капітан.

— Не, сэр,—адказаў Джойс.—Здаецца, не папаў, сэр.

— Праўду кажа, і то добра,—прабу рчэў капітан Смолет.—Набі яго стрэльбу, Гоўкінс. Як вам здаецца, доктар, колькі на вашым баку было стрэлаў?

— Я магу адказаць дакладна,—сказаў доктар Лівсі:—тры стрэлы. Я бачыў тры ўспышкі—дзе побач і адну далей, да захаду.

— Тры!—паўтарыў капітан.—А колькі на вашым, містэр Трэлоўні?

Але тут адказаць было нялёгка. З поўначы стралялі многа. Сквайр запэўняў, што ён заўважыў усяго сем стрэлаў, а Грэй—што іх было восем або дзевяць. З усходу і з захаду стрэлілі толькі па аднаму разу. Відавочна, атаку трэба было чакаць з поўначы. З другіх бакоў стралялі, каб толькі адцягнуць нашу ўвагу. Аднак, капітан Смолет не змяніў сваіх распараджэнняў.

— Калі разбойнікам удалася пералезці праз частакол,—казаў ён,—яны могуць захапіць любую неабароненую байніцу і перастрэляць нас усіх, як пацукоў, у нашай уласнай крэпасці.

Аднак, часу для раздумвання ў нас было няшмат. На поўначы раптоўна раздаўся гучны крык, і невялікі атрад піратаў, выскачыўшы з лесу, кінуўся да частакола. У тую-ж хвіліну нас зноў пачалі абстрэльваць з усіх бакоў. У адчыненых дзверы ўляцела куля і разбіла мушкет доктара у трэскі. Нападаючыя лезлі праз частакол, як малпы. Сквайр і Грэй стралялі зноў і зноў. Трое зваліліся—адзін унутр, двое звонку. Аднак, адзін з іх быў, відаць, не столькі ранены, колькі напалоханы, таму што зараз-жа ўскочыў на ногі і знік у лесе.

Двое ляжалі на зямлі, адзін уцёк, чацвёрта шчасліва пералезлі праз частакол. Сямёра, ці васьмёра астатніх піратаў, якія мелі, відавочна, па некалькі мушкетаў кожны, няспынна абстрэльвалі, седзячы ў гушчары, наш дом. Аднак, абстрэл гэты не зрабіў нам ніякай шкоды.

Чацвёрта нападаючых, з крыкам беглі да будынка. Засеўшыя ў лесе таксама крычалі, каб падбэдзёрыць таварышоў. Нашы стралкі стралялі няспынна, але так спяшаліся, што, здаецца, не папалі ві разу. У адну хвіліну чацвёрта піратаў узабраліся на ўзгорак і напалі на нас. Галава Джоба Эндэрсона, боцмана, з'явілася ў сярэдняй байніцы.

— Бі іх! Бі іх!—крычаў ён грамавым голасам.

У тую-ж хвіліну другі пірат, выхапіўшы з рук Гэнтэра стрэльбу, схпіў яе за дула і ўдарыў Гэнтэра прыкладам з такой сілай, што няшчасны паваліўся непрытомным на падлогу. Тым часам трэці, абегшы вакол дома, нечакана з'явіўся ў дзвярах і кінуўся на доктара.

Мы апынуліся ў такім становішчы, у якім дагэтуль былі нашы ворагі. Толькі што мы стралялі з-пад прыкрышця ў неабароненых піратаў, а цяпер самі, нічым не абароненыя, павінны былі ўступіць урукапашную з добра прыкрытым ворагам. Зруб зацягнула паракавым дымам, але гэта якраз паспрыяла нам. Дзякуючы дымавой заслоне мы і асталіся жывымі. У мяне ў вушах гудзела ад крыкаў, стогнаў ды пісталетных стрэлаў.

— На вылазку, наперад, урукапашную! Корцікі!—закрычаў капітан.

Я схопіу з пагону корцік. Нехта другі, таксама хапаючы корцік, рэзануу ім мяне па суставах пальцау, але я нават не адчуу болі. Я рынуўся ў дзверы, на сонечнае святло. Нехта выскачыў за мной услед, не ведаю хто. Проста перада мной доктар гнаў уніз па схілу ўзгорка нападаўшага на яго пірата. Я убачыў, як адным ударам ён выбіў у яго з рук зброю, потым рэзануў корцікам па твару.

— Вакол дома! Вакол дома!—закрычаў капітан.

І, не глядзячы на агульнае замяшанне і шум, я прыкмеціў перамешу ў яго голасе.

Машынальна падначальваючыся камандзе, я павярнуў на ўсход і з узнятым корцікам абагнуў кут дома і адразу сустрэўся твар у твар з Эндэрсонам. Ён закрычаў дзікім голасам, і яго паляўнічы нож узняўся над маёй галавой, бліскушы на сонцы. Я не паспеў нават струсіць. Ухляючыся ад удару, я спатыкнуўся ў мяккім пяску і пакаціўся ўніз галавой па адкосу.

Калі я ў часе атакі выскачыў за дзверы, другія піраты ўжо лезлі праз частакол, каб пакончыць з намі. Адзін з іх, у чырвоным начным каўпачку, трымаючы корцік у зубах, ужо закінуў нагу, рыхтуючыся саскочыць. Я зваліўся з узгорка так хутка, што, калі я ўзняўся на ногі, усё аставалася ў такім-жа становішчы: пірат у чырвоным каўпачку сядзеў у той-жа позе, а галава другога толькі высунулася з-за частакола. І ўсё-ж за гэтыя некалькі хвілін бойка скончылася, і перамога асталася за намі.

Грэй, выскачыўшы з-за дзвярэй услед за мной, забіў на месцы рослага боцмана, раней чым той паспеў другі раз замахнуцца нажоч. Другі пірат быў застрэлены калі байніцы ў тую хвіліну, калі ён намерыўся выстраліць унутр дома. Ён корчыўся на пяску ў прадсмяротнай агоніі, не выпускаючы з рук пісталета, які яшчэ дмыўся. Трэцяга, як я ўжо сказаў, заклаў доктар. З чатырох піратаў, што пералезлі праз частакол, астаўся жывым толькі адзін. Кінуўшы свой корцік на полі бойкі, ён, ахоплены смяротным жахам, карабкаўся на частакол, каб уцячы, і ўвесь час зрываўся.

— Стралайце! Стралайце з дому!—крычаў доктар.— А вы, малайцы, пад прыкрыцце.

Але словы яго прапалі дарма. Ніхто не стрэліў. Апошні з чатырох шчасліва пералез частакол і знік разам з усімі ў лесе. Праз хвіліну з нападаючых нікога не асталася, за выключэннем пяці чалавек: чацвёрка ляжалі ўнутры частакола і адзін звонку. Доктар, Грэй і я кінуліся ў дзверы, пад абарону тоўстых сцен зруба. Тыя, што асталіся жывымі, маглі кожную хвіліну вярнуцца і зноў пачаць стральбу з мушкетаў. Парахавы дым рассяяўся, і мы адразу ўбачылі, якой цаной здабылі мы перамогу. Гэнтэр ляжаў непрытомным каля сваёй байніцы. Джойс, з прастрэленай галавой, заціх навекі. Якраз пасярэдзіне дому сквайр падтрымліваў капітана, і твары ў абодвух былі бледныя.

— Капітан ранены!—сказаў містэр Трэлоўні.

— Усе ўцяклі?—спытаў містэр Смолет.

— Усе, хто мог,—адказаў доктар.—Але пецярэм ужо не ўцякаць ніколі!

— Пецярэм!—крыкнуў капітан.—Не так дрэнна. У іх выбыла са строю пяцёра, у нас толькі трое, значыць, нас цяпер чацвёрка супроць дзевяці. Гэта лепш, чым было спачатку: сямёра супроць дзевятнаццаці¹⁾.

1) У сапраўднасці жывымі да таго часу асталіся толькі восем разбойнікаў, таму што чалавек, падстрэлены містэрам Трэлоўні на борце шкуны, памёр у той-жа вечар. Але, зразумела, мы даведаліся аб гэтым значна пазней.

МАЕ ПРЫГОДЫ НА МОРЫ

Раздзел XXII

ЯК ПАЧАЛІСЯ МАЕ ПРЫГОДЫ НА МОРЫ

Разбойнікі не вярталіся. Ні адзін з іх нават не стрэліў з лесу. „Яны атрымалі свой паёк на сёння“, сказаў пра іх капітан. Мы маглі спакойна перавязваць раненых і рыхтаваць абед. Гатавалі на гэты раз сквайр і я. Не глядзячы на небяспеку, мы палічылі за лепшае гатаваць на дварэ, каб не чуць як жажліва стогнуць нашы раненныя.

З васьмі чалавек, якія атрымалі раненні ў баі, асталіся жывымі толькі трое: пірат, падстрэлены каля байніцы, Гэнтэр і капітан Смолет. Становішча двух першых было безнадзейнае. Пірат хутка памёр; Гэнтэр, не глядзячы на ўсе нашы намаганні, так і не ачуняў. Ён пражыў увесь дзень, цяжка дыхаючы, як дыхаў у часе ўдара той стары пірат, што жыў у нас у карчме. Але робры ў яго былі паламаны, чэрап разбіты, і ў наступную ноч ён безстогну, не ачуняўшы, памёр.

Капітанавы раны былі пакутны, але не так ужо небяспечны. Ні адзін орган не быў смяротна пашкоджаны. Куля Эндэрсона—першым стрэліў у капітана Джоб—прабіла яму лапатку і ледзь-ледзь закрунула лёгкае. Другая куля крунула ікры і пашкодзіла некаторыя звязкі.

Доктар запэўняў, што капітан абавязкова паправіцца, але на працягу некалькіх тыдняў яму нельга хадзіць, нельга варушыць рукой і нельга многа размаўляць.

Выпадковы парэз у мяне на пальцы аказаўся дробяззю. Доктар Лівсі заляпіў драпіну пластырам і ласкава патрапаў мяне за вушы.

Пасля абеда сквайр і доктар уселіся каля капітана і пачалі раіцца. Нарада скончылася хутка пасля поўдня. Доктарузяў капялюш і пісталеты, засунуў за пояс корцік, палажыў у кішэню карту, павесіў сабе на плячо мушкет і, перабраўшыся праз частакол з паўночнага боку, хутка знік у гушчары.

Мы з Грэем сядзелі ў далейшым куце зруба, каб не чуць аб чым гутараць нашы старэйшыя. Грэй быў так узрушаны дзіўным паступкам доктара, што выняў з рота люльку і забыў зноў пакласці яе ў рот.

— Што за чартаўшчына!—сказаў ён.—Ужо ці не звар'яцеў толькі доктар Лівсі?

— Не думаю,—адказаў я.—З нас усіх ён звар'яецца апошнім.

— Бадай, што і так,—сказаў Грэй.—Але калі ён пры поўным розуме, значыць, гэта я вар'ят.

— Проста ў доктара ёсць нейкі план,—растлумачыў я.—Па-мойму, ён пайшоў пабачыцца з Бенам Ганам.

Як пасля аказалася, я не памыліўся.

Між тым спякота ў зрубе рабілася нязноснай. Паўднёвае сонца напаліла пясок на дварэ, і ў маёй галаве заварушылася дзікая думка. Я пачаў зайздросціць доктару, які ішоў у прахалодным лесе, удыхаў смалісты пах соснаў, у той час як я смажуся ў гэтым праклятым пекле, дзе адзежа наскрозь прамокла ад поту, дзе ўсё было выпэчкана чалавечай крывёю, дзе вакол валяліся мерцвякі.

Агіда, якую выклікала ў мяне наша крэпасць, была бадай што такой-жа вялікай, як і страх.

Я мыў падлогу, я мыў пасуду, і з кожнай хвілінай агіда да гэтага месца і зайздрасць да доктара ўсё павялічвалася. Нарэшце, я выпадкова апынуўся каля мяшка з сухарамі. Мяне ніхто не бачыў. І я пачаў рыхтавацца да ўцёку: набіў сухарамі абедзве кішэні свайго камзолу.

Вы можаце назваць мяне дурнем. Я паступаў неразважна, я ішоў на страшэнную рызыку, аднак, я прыняў меры

перасцярогі, якія залежалі ад мяне. Гэтыя сухары не дадуць мне памерці з голаду прынамсі два дні.

Затым я захапіў два пісталеты. Кулі і порах былі ў мяне даўно, і я адчуў сябе дасканала ўзброеным.

План мой, па сутнасці, быў сам па сабе не такі ўжо кепскі. Я хацеў выйсці на пясчаную касу, што аддзяляла з усходу нашу бухту ад мора, адшукаць белую скалу, якую я заўважыў учора ўвечары, і паглядзець, ці не пад ёй Бен Ган хавае сваю лодку. Справа гэта была, па-мойму, вартая. Але я ведаў напэўна, што мяне ні за-вошта не адпусцяць і парашыў уцячы. Зразумела, паступаць так не трэба было, але не забудзьце, што я быў блазнюком і яшчэ не ўмеў авалодаць маім жадааннем.

Хутка для ўцёку настаў добры выпадак. Сквайр і Грэй рабілі перавязку капітану. Шлях быў свабодны. Я пералез праз частакол, знік у гущары. Раней чым мая адсутнасць выявілася, я адышоў ужо так далёка, што не мог пачуць ніякіх крыкаў.

Гэта другая мая вар'яцкая выхадка была яшчэ горш першай, таму што ў крэпасці засталася толькі двое здаровых людзей. Аднак, як і першая, яна дапамагла нам vyrатавацца.

Я накіраваўся проста да ўсходняга берага вострава, таму што не хацеў ісці па адкрытым з мора баку касы, каб мяне не заўважылі са шкуны. Дзень ужо набліжаўся да вечара, хоць сонца стаяла яшчэ высока. Ідучы праз лес, я чуў наперадзе не толькі няспынны грукат прыбоя, але таксама шум галін і шапаценне лісцяў. Гэта значыла, што сёння марскі брыз мацнейшы, чым звычайна. Хутка павеяла прахладай. Яшчэ некалькі крокаў, і я быў на ўскрайку лесу. Перада мной да самага кругавіду распасціралася асветленае сонцам мора, а каля берага кіпеў і пеніўся прыбой.

Я ні разу не бачыў, каб мора каля Вострава скарбаў было спакойнае. Нават у ясныя дні, калі сонца ззяе асляпляльна і паветра не варушыцца, вялізныя валы з грукатам коцяцца на гэты бераг. На востраве наўрад ці існуе такое месца, дзе можна было-бы славацца ад шуму прыбоя.

Я ішоў па беразе, адчуваючы асалоду прагулкі. Нарэшце, мяркуючы, што я ўжо досыць далёка зайшоў на поўдзень, я асцярожна папоўз пад прыкрыццё густых кустоў уверх на хрыбет касы.

Ззаду мяне было мора, спераду—бухта. Марскі вецер, быццам стомлены сваёй уласнай ярасцю, заціхаў. Яго змянілі лёгкія паветраныя плыні з поўдня і паўднёвага ўсходу, якія неслі з сабой густы туман. У пратоцы, прыкрытай Востравам шкілета, была такая-ж нерухомая свінцовацмяная вада, як у той дзень, калі мы ўпершыню яе ўбачылі. „Іспан‘ёла“ ўся, ад верхавінкі мачты да ватэрліні, са звісаўшым чорным сцягам, адбівалася, як у люстры.

Каля карабля я ўбачыў шлюпку. На карме сядзеў Сільвер. Яго я пазнаў-бы на абы-якой адлегласці. Ён размаўляў з двума піратамі, перагнуўшыміся да яго праз борт карабля. У аднаго з іх на галаве быў чырвоны каўпак. Гэта быў той самы нягоднік, які нядаўна пералазіў праз частакол. Яны гаманілі і смяяліся, але мяне аддзяляла ад іх цэлая міля, і, зразумела, я не мог пачуць ні слова. Пасля да мяне даляцеў страшэнны, нечалавечы крык. Спачатку я спалохаўся, але затым пазнаў голас Капітана Флінта, папугая. Мне нават здавалася, што я разгледзеў стракатую птушку на плячы ў Сільвера.

Шлюпка адплыла і панеслася да берага, а чалавек у чырвоным каўпаку разам са сваім таварышом апусціўся ў каюту.

Сонца схавалася за Падзорнай Трубой, туман згусціўся, хутка цямнела. Я зразумеў, што нельга траціць ні хвіліны, калі я хачу знайсці лодку сёння.

Белая скала была добра відаць скрозь зараснікі, але знаходзілася яна досыць далёка, і я патраціў нямала часу, каб да яе дабрацца. Я поўз у кустах. Была ўжо бадай што ноч, калі я дакрануўся рукамі да яе шурпрых бакоў. Каля яе знаходзілася невялікая лагчына, пакрытая зялёным імхом. Гэтая лагчына была схавана ад узроку пясчанымі дзюнамі і маларослым хмызняком, ледзь дасягаўшым мне да кален. Пасяродку яе я ўбачыў шацёр з казліных скур. У Англіі такія шатры возяць з сабой цыганы.

Я спусціўся ў лагчыну, прыпадняў край шатра і знайшоў там лодку Бена Гана. З усіх самадзельных лодак гэта была, так сказаць, найбольш самадзельная. Бен збіў з моцнага дрэва крывабокую раму, абшыў яе казлінымі скурамі шэрсцю ў сярэдзіну—вось і ўся лодка. Не ведаю, як вытрымлівала яна дарослага чалавека: нават я ледзь змяшчаўся ў ёй. Унутры я знайшоў вельмі нізкую лавачку, падпорку для ног і вясло з двума лопасцямі.

Ніколі раней я не бачыў плячэных рыбацкіх чоўнаў, на якіх плавалі старажытнія брытанцы. Але пазней мне давалося пазнаёміцца з імі. Каб вы яснаей уявілі сабе лодку Бена Гана, скажу, што яна была падобна на самае першае і найбольш няўдалае з гэтых першабытных чоўнаў. І ўсё-ж яна мела галоўныя якасці старажытнага чоўна: была лёгкая, і яе свабодна можна было пераносіць з месца на месца.

Цяпер мне трэба было вярнуцца ў блокгауз. Але тым часам у маёй галаве з'явіўся новы план, і я быў так упарта захоплен ім, што ніякаму капітану Смолету не ўдалося-б прымусіць мяне адмовіцца ад яго. Я надумаў, карыстаючыся начной цемрай, падплыць да „Іспан'ёлы“ і перарэзаць якарны канат. Няхай цячэнне выкіне яе на бераг, дзе-небудзь. Я быў пераконаны, што разбойнікі, атрымаўшыя такі адпор сёння раніцою, рыхтуюцца ўзняць якар і выйсці ў мора. Гэтаму трэба перашкодзіць, пакуль не позна. На караблі ў распараджэнні ўахценных не асталося ні адной шлюпкі, і, такім чынам, гэтую выдумку можна выканаць без асаблівай рызыкі.

Чакаючы, калі зусім сцімнее, я сеў на пясок, і пачаў грызці сухары. Цяжка ўявіць сабе ноч, больш удалую для задуманага мною мерапрыемства. Усё неба зацягнула густым туманам. Калі згаслі апошнія дзённыя праменні, абсалютная цемра ахутала Востраў скарбаў. І калі, нарэшце, я, ускінуўшы на плечы човен, вышаў з лагчыны і, спатыкаючыся, пайшоў да вады, сярод поўнай цемры свяцілася толькі два агеньчыкі: у першым агеньчыку я пазнаў вялікае вогнішча на беразе, на балоце, каля якога п'янствавалі піраты; другі агеньчык быў, па сутнасці, заслонены ад мяне: гэта свяцілася кармавое акно карабля, паверненага

да мяне носам. Я бачыў толькі светавую пляму асветленага ім туману.

Адліў пачаўся ўжо, ствараючы паміж вадою і берагам шырокі пояс мокрага пяску. Шмат разоў я да костачкі загрузнуў у рэдкую грязь, раней чым дагнаў адступаючую ваду. Прайшоўшы некалькі крокаў уброд, я спрытна і моцна спусціў човен на паверхню вады, кілем уніз.

Раздзел XXIII

ВА ЎЛАДЗЕ АДЛІВА

Човен, як я меркаваў, аказаўся цалкам адпаведным для чалавека майго росту і вагі. Быў ён лёгкі і рухавы, але разам з тым нагэтулькі крывабокi і вяртлявы, што кіраваць ім не было магчымасці. Рабі з ім што хочаш, са скуры вылазь, а ён усё круціцца ды круціцца. Сам Бен Ган пасля прызнаўся, што плаваць на гэтым чоўне можа толькі той, хто „прызвычаіўся да яго нораву“.

Зразумела, я яшчэ не паспеў прызвычаіцца да нораву чаўна. Ён ахвотна плыву у любым напрамку, апрача таго, які быў мне патрэбны. Часцей за ўсё ён паварочваў да берага, і, калі-б не было адліва, я ніяк не дабраўся-б да карабля. На маё шчасце, адліў падхапіў мяне і панёс. Ён нёс мяне проста да „Іспан’ёлы“.

Спачатку я заўважыў пляму, якая была яшчэ больш чорнай, чым акаляючая цемра. Пасля распознаў абрысы корпуса і мачтаў. І праз хвіліну (таму што, чым далей я заплываў, тым хутчэй гнаў мяне адліў) я апынуўся каля якарнага каната і ўхапіўся за яго.

Якарны канат быў нацягнут, як цецiва,—з такой сілай карабль імкнуўся сарвацца з якара. Пад яго днішчам адліў бушаваў і шумеў як горны струмень. Адзін удар майго нажа—і „Іспан’ёла“ паймчыцца туды, куды яе пацягне цячэнне.

Аднак, я своечасова дагадаўся, што туга нацягнены канат, калі яго перарэзаць адразу, ударыць мяне з сілай конскага капыта. Човен мой перакуліцца, і я пайду на дно.

Я спыніўся і чакаў. Калі-б не зручны выпадак, я, відаць, адмовіўся-б, нарэшце, ад свайго намеру. Лёгкі ветрык, спачатку паўднёва-ўсходні, пасля паўднёвы, калі настала ноч мала-па-малу ператвараўся ў паўднёва-заходні. Пакуль я марудзіў, наляцеўшы раптам шквал пасунуў „Іспан'ёлу“ супроць цячэння. Канат аслаб, і мая рука, якой я трымаўся за яго, на хвіліну апынулася ў вадзе.

Зразумеўшы, што нельга траціць ні хвіліны, я выхапіў свой складны нож, адкрыў яго зубамі і адно па аднаму пачаў пераразаць канатавыя валокны. Калі асталася перарэзаць усяго два валокны, канат нацягнуўся зноў, і я чакаў наступнага парыву ветру.

З каюты даўно ўжо даносіліся гучныя галасы. Але, скажаць праўду, я так быў захоплен сваёй справай, што не звяртаў на іх ніякай увагі. Цяпер, так сабе, я пачаў прыслухоўвацца.

Я пазнаў голас другога боцмана, Ізраэля Гэндса, таго самага, які некалі быў у Флінта кананірам. Другі голас належаў, несумненна, майму другу ў чырвоным каўпачку. Абудва, мяркуючы па галасах, былі ўдрызг п'яныя і ўсё яшчэ пілі. Адзін з іх з п'яным крыкам адчыніў кармавое акно і нешта шпурнуў у ваду, напэўна пустую бутэльку. Дык яны не толькі пілі, але шалёна сварыліся. Лаянка сыпалася градам, і часам мне здавалася, што справа даходзіць да бойкі. Аднак, кожны раз галасы сціхалі, і сварка спынялася. Пасля яна ўзнікала зноў, каб праз некалькі хвілін зноў спыніцца.

На беразе, між стваламі дрэў, бачыў я агонь вогнішча. Там хтосьці спяваў нудную, старасвецкую, аднастайную матроскую песню з завываючай трэллю ў канцы кожнага радка. За час нашага плавання я шмат разоў чуў гэту песню. Яна была нагэтулькі доўгай, што ні адзін спявак не мог праспяваць яе ўсю, і цягнуў да таго часу, пакуль у яго хапала цярпліваасці. Я запомніў з яе ўсяго некалькі слоў:

Усе семдзесят пяць не вярнуліся з мора—

Усіх паглынула марская прастора.

Я падумаў, што гэта сумная песня, відаць, цалкам адпавядае смутку, ахапіўшаму піратаў, якія страцілі сьнінн раніцой столькі таварышоў. Аднак, неўзабаве я пераканаўся сваімі вачыма, што ў сапраўднасці гэтыя марскія бандыты бяздушны, быццам мора, па якому яны плаваюць.

Нарэшце, зноў наляцеў парыў ветру. Шкуна зноў пасунулася да мяне ў цемры. Я адчуў, што канат зноў аслаб, і адным моцным ударам перарэзаў апошнія валокны.

На мой човен вецер не аказваў ніякага ўплыву, і я раптам апынуўся каля самага барта „Іспан’ёлы“. Шкуна павольна паварочвалася вакол уласнай асі, аднасімая цячэннем.

Я гроб што ёсць сілы, кожную хвіліну чакаючы, што мяне перакуліць. Але шкуна цягнула мой човен за сабой, я ніяк не мог растацца з ёй і толькі павольна перасоўваўся ад носа да кармы. Такі, нарэшце, яна пачала аддаляцца, і я ўжо спадзяваўся пазбавіцца ад небяспечнага суседства. Аднак, тут у рукі мне папаўся канец вісеўшага на карме каната. Я зараз-жа ўхапіўся за яго.

Навошта я зрабіў гэта—не ведаю. Відаць, несвядома. Але, калі канат апынуўся ў маіх руках і я пераканаўся, што ён прывязаны моцна, мяне ахапіла цікавасць, і я рашыў зазірнуць у акно каюты.

Перабіраючы рукамі, я, пры дапамозе каната, падцягнуў маю лодку да кармы. Мне гэта пагражала страшэннай небяспекай: човен мог перакуліцца кожную хвіліну. Прыўзняўшыся, я убачыў частку каюты і столь.

Тым часам шкуна і яе спадарожнік, човен, хуткаплылі па цячэнню. Мы ўжо зраўняліся з вогнішчам на беразе. Карабль гучна „загаварыў“, як кажуць маракі, гэта азначае пачаў з шумам рассякаць хвалі, і, пакуль я не зазірнуў у акно, я не мог зразумець, чаму пакінутыя для аховы разбойнікі не ўзнямаюць трывогі. Але аднаго позірку ў каюту было досыць, каб зразумець усё. А я, стоячы ў сваім зыбкім чаўне, мог сапраўды кінуць у каюту толькі адзін позірк. Гэндс і яго таварыш, ухапіўшы адзін аднаго за горла, біліся не на жыццё, а на смерць.

Я апусціўся на лаўку. Яшчэ хвіліна, і човен перакуліўся-б. Перада мной усё яшчэ мільгалі лютыя, налітыя кры-

вёю твары піратаў, асветленыя цяным святлом капціўшай лямпы. Я заплюшчыў вочы, каб даць ім зноў прызвычаіцца да цемры...

Бясконца баллада, нарэшце, спынілася, і піруючыя каля вогнішча заспявалі знаёмую мне песню:

Пятнаццаць чалавек на скрынцы мервяка.

Йо-хо-хо, і бутэлька рому!

Пі, і даканае цябе чортава рука.

Йо-хо-хо, і бутэлька рому!

Раздумваючы аб тым, што зараз вырабляюць ром і чорт у каюце „Іспан’ёлы“, я са здзіўленнем адчуў раптоўны штуршок. Мая лодка рэзка нахілілася і крута змяніла курс. Хуткасць цячэння дзіўна павялічылася.

Я расплюшчыў вочы. Вакол мяне шумелі, пеніліся грэбнямі, сыпалі іскрамі лёгкага фасфарытнага святла дробныя хвалі. „Іспан’ёла“ таксама, здавалася, змяніла свой курс. Я ледзь бачу яе мачты ў цёмным небе. Так, чым больш я ўглядаўся, тым мацней я пераконваўся, што я цяпер адносіць на поўдзень.

Я азірнуўся, і сэрца ў мяне трывожна забілася: вогнішча гарэла цяпер якраз у мяне за спіной. Значыць, цячэнне крута павярнула ўправа, пацягнуўшы за сабой і грузную шкуну і мой лёгкі, падскокваючы човен. Бурны струмень цягнуў нас праз вузкую пратоку ў адкрытае мора.

Раптам шкуна зрабіла яшчэ адзін паварот, на дваццаць градусаў не менш, і ў тую-ж хвіліну я пачуў спачатку адзін крык, пасля другі. Раздаўся тупат ног па трапу, і я зразумеў, што п’яныя перасталі біцца. Бяда працяварозіла абодвух.

Я лёг на дно маёй мізэрнай лодкі і аддаўся на волю лёсу. Вышаўшы з пратокі, мы пападем у раз’юшаныя буруны, якія хутка вызваліць мяне ад усіх клопатаў. Смерці я не баяўся, але было пакутна ляжаць бяздзейна і чакаць, каб яна прышла.

Так праляжаў я некалькі гадзін. Хвалі шпурлялі і апырсквалі мяне. Кожная новая хваля пагражала мне пэўнай смерцю. Але мала-па-малу мной авалодала стомленасць.

Не глядзячы на ўвесь жах майго становішча, я адубеў і упаў у забыццё. Калі я заснуў, мне прысніліся родныя мясціны і стары „Адмірал Бенбоў“.

Раздзел XXIV

У ЧОЎНЕ

Калі я прачнуўся, было ўжо зусім светла. Я ўбачыў, што мяне адносіць удоўж паўднёва-заходняга берага Вострава скарбаў. Сонца ўзышло ўжо, але яго засланяла аграмадзіна Падзорнай Трубы, якая зніжалася да мора непрыступнымі скаламі.

Буксірная Галава і ўзгорак Бізань-мачта знаходзіліся ў мяне пад бокам. Узгорак быў голы і цёмны, а Галаву акружалі кручы сорак-пяцьдзесят футаў у вышыню і груды перакулёных скал. Ад мяне да вострава было не больш чвэрці мілі. Я рашыў узяць вясло і грабці да берага.

Аднак, я хутка прымушаны быў адмовіцца ад гэтага намеру. Паміж перакулёных скал шалелі і раўлі буруны. Вялізныя хвалі ўзнімаліся ўверх адна за другой з грукатам, у пырсках і пене. Я ўбачыў, што наблізіўшыся да берага, я або загіну ў гэтых хвалях, або дарма затрачу сілы, спрабуючы ўзлезці на недаступныя кручы.

Але не толькі гэта палохала мяне. Па плоскіх, як сталы, скалах паўзлі нейкія вялікія, слізкія страшыдлы, нейкія слімакі неймаверных памераў. Зрэдку скакалі яны ў ваду і ныралі. Іх было некалькі тузінаў. Яны брахалі, і аглушальнае рэха кручаў уторыла іх дзікай брахві.

Пазней я даведаўся, што гэта былі марскія львы, зусім бяскрыўдныя жывёліны цюленеватай пароды. Але, выглед у іх быў страшэнны, бераг быў недаступны, прыбой з раз'юшанай моцай разбіваўся аб скалы, і ў мяне прапала ўсякая ахвота плыць да вострава. Ужо лепш памерці з голаду ў адкрытым моры, чым сустрэцца тварам у твар з такімі небяспекамі.

Тым часам для мяне з'явілася другая магчымасць ратавацца. На поўнач ад Буксірнай Галавы я ўбачыў аголеную

У часе адліва доўгуу, жоўтую пясчаную мель. А яшчэ паўночней я ўбачыў другі мыс—той самы, які на нашай карце быў адзначаны пад назвай Лясістага мыса. Ён увесь зарос вялізнымі зялёнымі соснамі, якія спускаліся да самай вады.

Я ўспомніў Сільверавы словы, што удоўж усяго заходняга берага Вострава скарбаў ёсць цячэнне, якое накіроўваецца на поўнач. Я зразумеў, што яно падхапіла ўжо мяне і рашыў, мінуўшы Буксірную Галаву, не траціць дарэмна сіл і паспрабаваць прычаліць да Лясістага мыса, які здаваўся мне больш гасцінным.

На моры была мёртвая зыб. З поўдня дзьмуў упарты ласкавы вецер і нёс мяне па цячэнню. Хвалі роўнамерна ўзнімаліся і спускаліся.

Калі-б вецер быў парыўны, я даўно затануў-бы. Але пры роўным ветры можна было толькі здзіўляцца, на колькі спрытны мой маленькі, лёгкі човен. Лежачы на дне і пазіраючы па баках, я не раз бачыў блакітную вяршыню вялізнай хвалі ў сябе над галавой. Вось яна абваліцца на мяне... Але мой човен, падскочыўшы, як на спружынах, лёгка прытанцоўваючы ўзнімаўся на грабень і плаўна спускаўся быццам птушка.

Мала-па-малу я нагэтулькі пасмялеў, што нават паспрабаваў веславаць. Але найменшае парушэнне роўнавагі зраз-жа выяўлялася на паводзінах маяго чоўна. Ледзь толькі я паварушыўся, як ён змяніў сваю плаўную хаду, імкліва зляцеў з грэбня ў вадзяную яму, так што ў мяне закружылася галава, і, узяўшы снап пырскаў, зарыўся носам у бок наступнай хвалі.

Перапалоханы, мокры, я зноў лёг на дно. Човен, здавалася, адразу апамятаўся і паранейшаму з асцярожнасцю панёс мяне далей між хваль. Мне было ясна, што веславаць нельга. Але якім-жа чынам дабрацца да берага?

Я струсіў, але не збянтэжыўся. Перш за ўсё пачаў асцярожна вычэрпваць сваёй матроскай шапкой ваду, пасля, назіраючы за ходам чоўна, я пастараўся зразумець, чаму ён так лёгка коўзаецца па хвалях. Я заўважыў, што кожная хваля, якая здавалася з берага ці з борта карабля велізарнай роўнай і гладкай гарой, у сапраўднасці больш падобна

на цэлы рад няроўных узгоркаў з востраканечнымі вяршынямі, са схіламі і далінамі. Човен, пакінуты сам сабе, зручна выкручваўся, усякі раз выбіраў даліну, ухіляючыся ад стромкіх спадаў і высокіх вяршынь.

„Вельмі добра, — рашыў я, — галоўнае — ляжаць спакойна і не парушаць роўнавагі. Але пры выпадку можна зрэдку паграбсці вяслом да берага“.

Так я і зрабіў. Лежачы на локцях у самай невыгоднай позе, я час ад часу ўзмахваў вяслом і накіроўваў човен да вострава.

Гэта была нудная, марудная работа, і ўсё-ж я дасягнуў пэўнага поспеху. Аднак, зраўняўшыся з лясістым мысам, я зразумеў, што няўхільна праімчуся міма, хоць сапраўды бераг быў ад мяне ўсяго за некалькі сот ярдаў. Я бачыў прахладныя зялёныя верхавіны дрэў. Іх раскачваў брыз. Я быў упэўнены, што наступнага мыса не прапусчу.

Час мінаў, і мяне пачала мучыць смага. Сонца ззяла з асляпляючай яскравасцю, тысячакроць адлюстроўваючыся ў хвалях. Пырскі морскай вады высахалі ў мяне на твары, і нават на губах у мяне аселі пласты солі. Горла ў мяне перасохла, галава балела. Дрэвы былі так блізка, так спакушалі мяне сваім халадком, але цяжэнне імкліва пранесла мяне міма мыса. І тое, што я ўбачыў, звоў апынуўшыся ў адкрытым моры, змяніла ўсе мае планы.

Проста перад сабой, на адлегласці поўмілі, а то і менш, я ўбачыў „Іспан'ёлу“, якая плыла пад усімі парусамі. Несумненна, мяне ўбачаць і падбяруць. Смага так мучыла і так данімала мяне, што я нават не ведаў, радавацца гэтаму ці засмучацца. Але доўга раздумаць мне не давалося, таму што хутка мяне вельмі здзівіла тое, што „Іспан'ёла“ ішла пад гротам і двума кліверамі. Яе надзвычайна прыгожыя снежна-белыя парусы асляпляюча серабрыліся на сонцы. Калі я ўпершыню ўбачыў яе, усе яе парусы былі надзьмуты. Яна трымала курс на паўночны-захад. Я падумаў, што людзі ў яе на борце рашылі абыйсці востраў навокал і вярнуцца да месца ранейшай стаянкі. Пасля яна ўсё больш і больш пачала адыходзіць да захаду, і мне ўспала на думку, што мяне ўжо заўважылі і што мяне хо-

чуць падабраць. Але раптам яна павярнула проста супроць ветру і бездапаможна спынілася з павіснутымі парусамі.

„Вось дык мядзведзі!—сказаў я сабе.—Напіліся, відаць, да непрытомнасці“.

Моцна папала-б ім ад капітана Смолета за такое кіраванне караблём!

Тым часам шкуна, пераходзячы з галса на галс, зрабіла поўны круг, і зноў уставілася носам супроць ветру ды зноў спынілася. Так паўтаралася некалькі разоў. „Іспан'ёла“ плыла то на поўнач, то на поўдзень, то на ўсход, то на захад, хлопаючы парусамі і няспынна вяртаючыся да таго курса, які толькі што пакінула. Мне зрабілася ясна, што караблём ніхто не кіруе. Куды-ж дзеліся людзі? Яны або п'яны ўдрызг, або пакінулі судно. Калі я пападу на борт, мне, магчыма, удасца вярнуць карабль яго капітану.

Цячэнне адносіла човен і шкуну з аднолькавай хуткасцю, але шкуна так часта мяняла галсы, так часта спынялася, што амаль не пасоўвалася наперад. Калі-б толькі я мог сесці ў чоўне і пачаць грабці, я, несумненна, дагнаў-бы яе. І раптам мне сапраўды захацелася дагнаць яе. Жаданне новых прыгод ахапіла мяне, а думка аб прэснай вадзе падвоіла маю вар'яцкую рашучасць.

Я ўзняўся, і мяне адразу-ж ад ног да галавы абліло вадой. Але цяпер гэта мяне не запалохала. Я сеў і, напружыўшы ўсе сілы, пачаў веславаць. Я кінуўся наўздагон за „Іспан'ёлай“, якой ніхто не кіраваў. Хвалі часам так шпурлялі мяне, што сэрца ў мяне калацілася, як птушка. Я часта спыняўся і вычэрпваў ваду. Хутка, аднак, я крыху прызвычаіўся да чоўна і пачаў так асцярожна накіроўваць яго сярод бушуючых хваль, што толькі зрэдку дробныя шматкі пены білі мяне па твары.

Адлегласць паміж мной і шкунай хутка змяншалася. Я ўжо мог разгледзець пабліскваючую пры паваротах медзё румпеля¹. На палубе не было ні душы. Разбойнікі, відаць, уцяклі. А калі не ўцяклі, значыцца, яны ляжаць удрызг

¹ Румпель—ручка руля.

п'яныя ў кубрыку". Там я іх замкну і буду рабіць з караблём усё, што захачу.

Нарэшце, мне пашанцавала. Вецер на некалькі хвілін сціх. Падпарадкаваючыся цячэнню, „Іспан'ёла“ павольна павярнулася вакол сваёй асі. Я ўбачыў яе карму. Акно каюты было адчынена. Над сталом я убачыў гарэўшую лямпу, хоць ужо даўно настаў дзень. Грот звісаў, як сцяг. Шкуна зменшыла хаду, таму што пасоўвалася толькі па цячэнню.

Я крыху адстаў ад яе. Але цяпер, падвоўшы намаганні, мог зноў дагнаць яе.

Я быў ад яе ўжо на адлегласці якіх-небудзь ста ярдаў, калі вецер зноў надзьмуў яе парусы. Яна павярнула на левы галс ды зноў, коўзаючыся, паімчалася па хвалях, як ластаўка.

Спачатку мяне ахапіў адчай, пасля я абрадаваўся. Шкуна апісала круг і паплыла проста на мяне. Вось яна прайшла палову, пасля дзве трэція часткі, пасля тры чвэрці той адлегласці, якая падзяляла нас. Я бачыў, як пеніліся хвалі пад бартамі шкуны. З майго маленькага чоўна яна здавалася мне вялізнай.

Раптам я зразумеў, якая небяспека мне пагражала, калі-б шкуна наляцела на мяне. Часу для раздумвання мне не аставалася. Трэба было паспрабаваць ратавацца. Я знаходзіўся на вяршыні адной хвалі, калі нос шкуны прарэзаў суседнюю. Бушпрыт навіс у мяне над галавой. Я ўзняўся на ногі і, падскочыўшы, апусціў човен у ваду. Рукой я ўхапіўся за верхні канец бушпрыта, а нага мая папала паміж штагам ды брасам. Заміраючы ад жаху, я павіс у паветры. Лёгкі ўдар, які пачуўся знізу, даў мне зразумець, што шкуна затпіла мой човен і што адыяці з „Іспан'ёлы“ мне ўжо ніяк немагчыма.

Раздзел XXV

Я спускаю „Вясёлага Роджэра“

Ледзь я ўлез на бушпрыт, як паласкаючыся клівер хлопнуў аглушальна, быццам пушачны стрэл, надзьмуўся і павярнуў на другі галс. Шкуна здрыганулася да самага

кіля. Але праз хвіліну, хоць астатнія парусы ўсё яшчэ былі надзьмуты, клівер зноў хлопнуў і звіс.

Ад нечаканага штуршка я ледзь не зваліўся ў ваду. Не трацячы часу, я папоўз па бушпрыту і зваліўся галавой уніз на палубу.

Я апынуўся на падветранай старане бака. Грот схваў ад мяне частку кармы. Я не бачыў ні адной жывой душы. Палуба, нямытая са дня мяцежа, была забруджана слядамі брудных ног. Пустая бутэлька з адбітым горлачкам качалася ўзад і ўперад, як жывая.

Раптам „Іспан’ёла“ зноў пайшла па ветру. Кліверы гучна хлопнулі ў мяне за спіной. Руль зрабіў паварот, і карабль здрыгануўся. У тую-ж хвіліну грот, грукаючы блокамі, адкінуўся ўбок, і я ўбачыў карму.

На карме былі абодва піраты. „Чырвоны кафак“ перухома ляжаў на спіне. Шукі яго былі раскінуты, як у раскрыжаванага, зубы вышчараны. Ізраэль Гэндс сядзеў каля бульварка, апусціўшы галаву на грудзі. Рукі яго бездапаможна віселі; твар, не глядзачы на загар, быў белы, як сальная свечка.

Карабль ставіўся на дыбкі і закідваў бокам, быццам асталелы конь. Парусы надзімаліся, пераходзячы з галса на галс рэі рухаліся з такой сілай, што мачта гучна ставілася. Час ад часу нос уразаўся ў хвалю, і тады хмары лёгкіх пырскаў узнімаліся над бульваркам. Мой самадзельны вяртлявы човен, цяпер загінуўшы, значна лепш спраўляўся з хвалямі, чым гэты вялікі, абсталяваны карабль.

Пры кожным скачку шкуры разбойнік у чырвоным кафачку падскакваў. Але, што мяне вельмі палютала, выраз яго твара не змяняўся—паранейшаму ён усміхаўся, вышчэрваючы зубы. А Гэндс пры кожным штуршку коўзаўся ўсё далей і далей да кармы. Мала-па-малу дакціўся ён да борта, і нага яго павісла над вадой. Я бачыў толькі адно яго вуха ды жмут кучаравых бакаў.

Тут я заўважыў, што каля іх на дошках палубы цягнуць палосы крыві, і рашыў, што ў часе п’янай сутычкі яны закалолі адзін аднаго.

І раптам, калі карабль на некалькі хвілін спыніўся, Ізраэль Гэндс з лёгкім стогнам пасунуўся на сваё ранейшае месца. Гэты пакутніцкі стогн, які сведчыў аб незвычайнай стомленасці, разжаласціў мяне на хвіліну. Але я ўспомніў размову, якую падслухаў, седзячы ў бочцы з-пад яблык, і жаласць мая зараз-жа знікла.

Я падышоў да грот-мачты.

— Вось я зноў на шкуне, містэр Гэндс,—прамовіў я насмешліва.

Ён ледзве ўзняў на мяне вочы, але нават не выказаў здзіўлення: нагэтулькі ён быў п'яны. Ён вымавіў толькі адно слова:

— Брэндзі!

Я зразумеў, што часу траціць нельга. Праслізнуўшы пад гротбомам, які загарадзіў палубу, я па трапу збег у каюту.

Цяжка сабе ўявіць, які там быў разгром. Усе замкі ва ўсіх скрынках былі зламаны. Разбойнікі, відаць, шукалі карту. Падлога была пакрыта пластом гразі, якую разбойнікі нанеслі на падэшвах з таго балоцістага месца, дзе яны п'янствавалі. На перагародках, памаляваных белай фарбай і аздобленых залатым багенам, асталіся сляды брудных палцаў. Тузіны пустых бутэлек са званам перакочваліся з кута ў кут ад качкі. Адна з медыцынскіх кніг доктара ляжала раскрытая на стале. Палова лістоў з яе была вырвана, відаць, для закурвання люляк. Сярод усёй гэтай агіднасці паранейшаму чадзіла цямяная і змрочная лямпачка.

Я зайшоў у пограб. Бочкі былі пустыя, і безліч бутэлек была выпіта і валялася на падлозе. Я зразумеў, што ўсе піраты ад самага пачатку мяцяжа не працвярозіліся ні разу.

Пашукаўшы, я ўсё-такі знайшоў адну недапітую бутэльку брэндзі для Гэндса. Для сябе я ўзяў крыху сухароў, крыху сушаных фруктаў, поўную жменю разынак, і кавалак сыру.

Узняўшыся на палубу, я паклаў усё гэта каля руля, далей ад боцмана, каб ён не мог дастаць. Затым пайшоў і

ўволю напіўся прэснай вады і толькі тады, а не раней, падаў Гэндсу бутэльку.

Ён выпіў не менш паловы і толькі тады адняў горлышка бутэлькі ад рота.

— Клянуса громам,—сказаў ён,—вось гэта мне і было патрэбна.

Я сеў у куток і пачаў есці.

— Моцна ранены?—спытаў я яго.

Ён сказаў нейкім, падобным на брэх, голасам:

— Каб быў тут доктар, я хутка паправіўся-б. Але, сам бачыш, мне не шанцуе. А гэты памёр,—дадаў ён, кінуўшы ў бок чалавека ў чырвоным каўпаку.—Дрэнны быў марак. А ты адкуль узяўся?

— Я з'явіўся сюды, каб камандаваць гэтым караблём, містэр Гэндс,—сказаў я.—Адгэтуль да наступных распараджэнняў лічыце мяне сваім капітанам.

Ён панура паглядзеў на мяне, але нічога не сказаў. Шчокі ў яго крыху паружавелі, аднак, від у яго быў хваравіты, і пры кожным штуршку карабля ён валіўся на бок.

— Між іншым,—працягваў я,—мне не падабаецца гэты сцяг, містэр Гэндс,—калі дазволіце, я спушчу яго. Лепш зусім без сцяга, чым з гэтым.

Я падбег да мачты, тузануў адпаведную вяроўку, і, спусціўшы пракляты чорны сцяг, шпурнуў яго за борт, у мора.

— Далоў капітана Сільвера!—крыкнуў я, размахваючы шапкай.

Ён уважліва сачыў за мной, не ўзнімаючы галавы, і на яго твары быў адбітак хітрасці.

— Я мяркую,—сказаў ён нарэшце,—я мяркую, капітан Гоўкінс, што вы не мелі-б нічога супроць таго, каб высадзіцца на бераг. Давайце, пагаворым аб гэтым.

— Чаму-ж,—сказаў я,—з вялікай прыемнасцю, містэр Гэндс. Працягвайце.—І я зноў узяўся за яду і працягваў гэта з вялікім апетытам.

— Гэты чалавек...—пачаў ён, слаба кінуўшы ў бок трупа.—Яго называлі О'Брайен... ірландзец... Мы з ім па-

ставілі парусы і хацелі вярнуцца ў бухту. Але ён памёр, і смярдзіць, як гнілая вада ў труме. Не ведаю, хто цяпер будзе кіраваць караблём. Без маіх указанняў табе з гэтай шкунай не справіцца. Паслухай, дай мне паесці і напіцца. перавяжы мне рану старым шалікам, і за гэта я пакажу табе, як кіраваць караблём. Згодзен?

— Толькі майце на ўвазе:—сказаў я,—на стаянку капітана Кіда я вяртацца не рыхтуюся. Я хачу весці карабль у Паўночную бухту і там спакойна прыстаць да берага.

— Добра!—усклікнуў ён.—Хіба я такі ідыёт? Хіба я не разумею? Дасканала разумею, што я прайграў, схібіў і што выйгрыш твой. Ну, што-ж? Ты хочаш у Паўночную бухту? Калі ласка. Дык-жа ў мяне выбару няма. Клянуся громам, я дапамагу табе весці карабль хоць да самага памоста маёй шыбеніцы.

Яго словы здаліся мне не пазбаўленымі сэнсу. Мы заключылі ўмову. Праз тры хвіліны „Іспан’ёла“ ўжо ішла па ветру ўдоўж берага Вострава скарбаў. Я спадзяваўся абыйсці Паўночны мыс яшчэ да поўдня, каб зайсці ў Паўночную бухту да прыліва. Тады мы, нічым не рызыкуючы падвядзем „Іспан’ёлу“ да берага, дачакаемся спаду вады, і высадзімся.

Я замацаваў румпель, зышоў уніз, адшукаў сваю ўласную скрыначку і дастаў з яе мяккую шоўкавую насовую хустачку, якую падаравала мне маці. Пры маёй дапамозе Гэндс перавязаў гэтай хустачкай глыбокую калотую крывячывую рану ў бядры. Крыху закусіўшы ды хлябнуўшы два-тры глаткі брэндзі, ён прыкметна падбадзёрыўся, сеў прамай, пачаў гаварыць грамчэй і выразней, зрабіўся другім чалавекам.

Дзьмуў спадарожны брыз. Карабль ляцеў, як птушка. Мільгалі берагі. Від іх мяняўся з кожнай хвілінай. Высокая частка вострава асталася ззаду. Мы імчаліся удоўж нізкай пясчанай зямлі, на якой раслі рэдкія сосны. Але скончылася і яна.

Мы абагнулі скалісты ўзгорак—самы паўночны край вострава.

Мне падабалася кіраваць караблём. Я адчуваў асалоду ад прыгожага сонечнага надвор'я і маляўнічых берагоў. Ежы ды піцця было ў мяне досыць, сумленне больш не дакарала мяне за тое, што я дэзертыраваў з крэпасці, таму што я атрымаў такую вялікую перамогу. Я быў бы ўсім задаволены, калі б не боцманавы вочы. Ён з пэўным здэкам неадчэпна сачыў за мной, і на яго твары час ад часу з'яўлялася дзіўная ўсмешка. У гэтай усмешцы было штосьці бездапаможнае і пакутлівае,—хмурая ўсмешка старога. І ў той-жа час было ў ёй нешта насмешлівае, нешта здрадніцкае. Я працаваў, а ён ухмыляўся хітра і сачыў, сачыў, сачыў за мной.

Раздзел XXVI

ІЗРАЭЛЬ ГЭНДС

Вечер, як быццам стараючыся нам дагадзіць, з паўднёвага ператварыўся ў заходні. Мы без усякіх цяжкасцей прайшлі ад паўночна-ўсходняга канца вострава да ўваходу ў Паўночную бухту. Аднак, мы баяліся зайсці ў бухту раней, чым пачнецца прыліў, таму што ў нас не было якара. Трэба было чакаць. Боцман вучыў мяне, як кіраваць караблём, і хутка я дасягнуў вялікіх поспехаў. Пасля мы абодва селі моўчкі і пачалі есці.

— Капітан,—сказаў ён, нэрэшце, усё з той-жа нядобрай усмешкай.—Тут валяецца мой стары таварыш О'Брайен. Ці не выкінеш ты яго за борт? Я чалавек не надта далікатны і сумленне не дакарае мяне, што паслаў яго на той свет. Але, па-мойму, ён мала упрыгожвае наш карабль. А як па-твойму?

— У мяне нехапае сілы. Ды впрача таго, такая работа мне не да спадабы. Па-мойму, ніхай ляжыць,—сказаў я.

— Што за няшчасны карабль гэтая „Іспан'ёла“, Джым!—працягваў ён, падміргнуўшы.—Колькі людзей забіта на гэтай „Іспан'ёле“—і колькі бедных маракоў загінула ад той пары, як мы ставой пакінулі Брыстоля! Ніколі я не бачу такога няўдачнага плавання. Вось і О'Брайен памёр—дык-жа

єн і сапраўды памёр? Я чалавек невучоны, а ты ўмееш чытаць і лічыць. Скажы мне напрысяк: мёртвы так і аста-нецца мёртвым або калі-небудзь уваскросне, як кажуць папы?

— Вы можаце забіць цела, містэр Гэндс, але не дух,— сказаў я.— Так вучылі мяне ў нашай царкве. Ведайце, О'Брайен зараз жывы і сочыць за намі з таго свету.

— Ах!— сказаў ён.— Як гэта крыўдна! Значыцца, я толькі дарам патраціў час. А, нарэшце, духі, па-мойму, вялікай шкоды зрабіць не могуць. Мне здаралася мець справу з духамі, Джым. Слухай, я хачу папрасіць цябе спустыцца ў каюту і прывесці мне... чорт вазьмі, я забуду, што мне патрэбна... так, прывясці мне бутэлекку віна, Джым.

Боцманавыя забыўчынасць здавалася мне падзёркай. І, прызнацца, я не паверыў, што віно падлабаецца яму больш, чым брэндзі. Усё гэта толькі прычына. Справа ясная: ён хоча, каб я адышоў з палубы. Але навошта яму гэта патрэбна? Ён стараецца не глядзець мне ў вочы. Яго зрок увесь час блукае з боку ў бок—то на неба ён гляне, то на мёртвага О'Брайена. Ён увесь час ухмыляецца, павялаючы кончык языка з рота высоўвае ад лішняй кітросці. Тут і дзяцкі адгадалася-б, што ён нешта задумвае. Аднак, я і выгледзі не паказаў, што ў мяне ёсць падзёркасць.

— Віна?— спытаў я.— Вельмі добра. Але штога— блага ці чырвонага?

— Усёроўна, врынецель,— адказаў ён.— Абы найлепшае ды набольш.

— Добра. Я прывесу вам партэвіну, містэр Гэндс. Але прыдзецца яго пашукать.

Я пабег уніз, стараючыся стукнуць чаравікамі аб ша-роўнічэй. Пасля яноў чаравікі, басшуніна прывярнуўся на вяр-наму калідору ў кубрык, таў узяўся за тросу і кісцелька выкунуў галаву з локця на палубу. Гэндс шлоў не адга-даваў, што я пашраў за ім. І ўсё-ж я прывінуў усё шэры, каб не прывікнуць да сабе яго ўвагі. І ад шэрыма-ж по-гляду пераклаўся, што самая горшая мая падзёркасць была зусім правільнай.

Ён стаў паўзком і лавою сарыткам павоўз на палубе, хоць яго рашчана нага, відав, можа балела, таму што

пры кожным руху ён гучна стагнаў. За поўхвіліны дапоўз ён да вадасточнага жолаба, каля якога ляжаў карабельны канат, складзены кальцом, і выцягнуў адтуль доўгі нож, або, правільней, кароткі кінжал, да самай рукаяткі афарбаваны крывёю. Ён агледзеў яго, выпукліў ніжнюю сківіцу, паправаў рукой лязо і, імкліва схваўшы яго да сябе за пазуху, папоўз назад на ранейшае месца.

Я даведаўся пра ўсё, што мне было патрэбна: Ізраэль можа рухацца, ён узброены. Паколькі ён стараўся выправдзіць мяне з палубы, значыцца, менавіта я буду яго ахвярай. Што ён меркаваў рабіць пасля маёй смерці—цягнуцца праз увесь востраў ад Паўночнай бухты да лагера піратаў на балоце, або страляць з пушкі, клікаючы таварышоў на дапамогу,—гэтага, зразумела, я не ведаў.

Я мог давяраць Гэндсу толькі ў адным, таму што тут нашы інтарэсы зыходзіліся: мы абодва хацелі прывесці шкуну ў бяспечнае месца, адкуль яе можна было-б вывесці без асаблівых цяжкасцей і рызыкі. Пакуль гэта яшчэ не зроблена, майму жыццю не пагражае небяспека.

Раздумваючы, я не траціў часу: пракраўся назад у каюту, адзеў чаравікі, схпіў бутэльку віна і вярнуўся на палубу.

Гэндс ляжаў такім самым чынам, як яго пакінуў. Вочы яго былі прыплюшчаны, быццам ён быў нагэтулькі слабы, што не мог сцяраць залішне яркага святла. Ён паглядзеў на мяне, звычайным жэстам адбіў горлышка бутэлькі і адразу выпіў яе бадай што да дна, сказаўшы, як звычайна кажучь:

— Зі тваё здароўе!

Потым, адпачыўшы, дастаў з кішэні плітку жавальнай табакі і папрасіў мяне адрэзаць невялікую часцінку.

— Будзь добрым, адрэж,—сказаў ён,—а то ў мяне няма ніжа, ды і сіл няхопіць. Ах, Джым, Джым, я зусім разваліўся. Адрэж мне кавалачак. Гэта апошняя порцыя, якую мне давядзецца пажавачь у маім жыцці. Доўга я не пражыву. Хутка, хутка мне быць на тым свеце.

— Добра,—сказаў я.—Адрэжу. Але на вашым месцы... адчуваючы сябе так кепска, я пастараўся-б пакаяцца перад смерцю.

— Пакаяцца?—спытаў ён.—У чым?

— Як у чым?—усклікнуў я.—Вы не ведаеце, у чым вам пакаяцца? Вы здрадзілі свайму доўгу. Вы ўсё жыццё пражылі ў ілжы і ў крыві. Вунь, каля ваших ног, ляжыць чалавек, толькі што забіты вамі, і вы пытаеце мяне, у чым вам каецца! Вось у чым, містэр Гэндс!

Я гаварыў больш палка, чым варта было, таму што думаў пра кінжал, схаваны ў яго за пазухай, і аб тым, што ён намерыўся забіць мяне. А ён выпіў занадта многа віна і таму адказваў мне з незвычайнай урачыстасцю.

— Трыццаць год я плаваў па марах,—сказаў ён.—Бачыў і дрэннае, і добрае, і штылі, і штормы, і голод, і панажоўшчыну, і ці мала што яшчэ. Але, павер мне, ні разу не бачыў я, каб дабрадзеяства давала-б чалавеку хоць якую-небудзь карысць. Правы той, хто ўдарыць першы. Мёртвыя не кусаюцца. Вось і ўся мая вера. Амінь! Паслухай,—сказаў ён раптам зусім іншым голасам,—досыць балбатаць глупства. Прыліў ужо даўно пачаўся. Слухай маю каманду, капітан Гоўкінс, і мы з табой паставім шкуну ў бухту.

Сапраўды, нам трэба было прайсці не больш двух міль. Але плаванне было цяжкое, уваход у Паўночную бухту аказаўся не толькі вузкім і плиткаводным, але і вельмі звілістым. Патрабавалася ўся наша ўвага і ўменне. Але я быў разважлівы выканаўца, а Гэндс—дасканалы камандзір. Мы так умела лавіравалі, так зручна абыходзілі ўсе мелі, што любя было глядзець.

Як толькі мы мінулі абодва мысы, нас з усіх бакоў акружыла зямля. Берагі Паўночнай бухты таксама густа зараслі лесам, як берагі Паўднёвай. Але сама бухта была даўжэйшай, вузейшай і, па праўдзе кажучы, хутчэй нагадвала рачную ўтоку, чым бухту. Проста перад намі ў паўночным куце мы ўбачылі напоўзгнілы шкілет разбітага карабля. Гэта было вялікае трохмачтавае судно. Яно так доўга прастаяла тут, што водараслі абляпілі яго з усіх бакоў. На палубе рос хмызняк, густа ўсеяны яркімі краскамі. Відовішча было сумнае, але яно даводзіла нам, што гэта бухта зусім прыгодная для нашай стаянкі.

— Паглядзі,—сказаў Гэндс,—вунь добрае месцейка, каб прычаліць да берага. Чысты, гладкі пясок, ніколі ніякіх

хваль, навокал лес, кветкі цвітуць на тым караблі, як у садзе.

— А шкуна не захрасне на мелі, калі мы прычалім да берага?—спытаў я.

— З мелі яе няцяжка будзе зняць,—адказаў ён.—У часе адліва працягні канат на той бераг, абкруці яго вакол адной з тых вялікіх соснаў, канец цягні сюды назад і наматай на кабестан. Потым чакай прыліва. Калі прыдзе прыліў, загадай усёй камандзе разам ухачіцца за канат і цягнуць. І шкуна сама зыйдзе з мелі, як маладая красуня. А цяпер, сыноч, не зявай. Мы каля самай мелі, а шкуна ідзе надта хутка. Правей крыху... так... проста... правей... ледзь-ледзь лявей... проста... проста!.

Ён аддаваў загады, якія я паспешна і дакладна выконваў. Раптам ён крыкнуў:

— Трымай па ветру, друг сардэчны!

Я з усёй сілы налёг на руль. „Іспан’ёла“ крута павярнулася і імкліва падышла да берага, заросшага нізкім лесам. Я быў так захоплены ўсімі гэтымі манеўрамі, што зусім забыў аб сваім намеры ўважліва сачыць за боцманам. Мяне цікавіла толькі адно: калі шкуна дном кранецца пяску. Я забыў, якая мне пагражае небяспека, і, перагнуўшыся праз правы борт, глядзеў, як пад носам пеніцца вада і прапаў-бы я без усякай барацьбы, калі-б раптоўны непакой не прымусіў мяне абярнуцца. Магчыма, я пачуў шолах, або краем вока заўважыў рухаючыся цень. Магчыма, ва мне прагнуўся нейкі інстынкт, нахштальт кацінага, але, абярнуўшыся, я убачыў Гэндса. Ён быў ужо зусім недалёка ад мяне з кінжалам у правай руцэ.

Нашы погляды сустрэліся, і мы абодва голасна закрычалі. Я закрычаў ад жаху. Ён, як раз’юшаны бык, зароў ад ярасці і рынуўся наперад на мяне. Я адскочыў да носа і выпусціў з рук румпель, які адразу выпрастаўся. Гэты румпель выратаваў мне жыццё. Ён ударыў Гэндса ў грудзі. І Гэндс паваліўся.

Раней чым Гэндс паспеў устаць на ногі, я выскачыў з таго кута, у які ён мяне загнаў. Цяпер у маім распараджэнні была ўся палуба, і я мог увільваць ад яго колькі патрэбна.

Перад грот-мачтай я спыніўся, дастаў з кішэні пісталет, прыцэліўся і націснуў сабачку. Гэндс шоў проста на мяне. Курок ляснуў, але стрэлу не адбылося. Аказалася, што порах на затраўцы падмочаны? Я пракляў сябе за сваю нядбайнасць. Чаму я не набіў яго нанавя? Дык-жа часу ў мяне было досыць! Тады я не стаяў-бы бязбройна як авечка перад мясніком.

Не глядзячы на сваю рану, Гэндс пасоўваўся на-здзіў хутка. Сіваватыя валасы ўпалі на яго чырвоны ад шаленства і натугі твар. У мяне не было часу даставаць свой другі пісталет. Акрамя таго, я быў упэўнены, што і гэты падмочаны, як той. Адно было ясна: мне трэба ўвільваць ад Гэндса, а то ён загоніць мяне на нос, як нядаўна загнаў на карму. Калі гэта ўдасца яму, усе дзевяць ці дзесяць вяршкоў акрываўленага кінжала ён усадзіць у маё цела. Я абхапіў рукамі грот-мачту, якая была досыць тоўстая, і чакаў напружваючы кожны мускул.

Убачыўшы, што я рыхтуюся ўвільвацца, ён спыніўся. Некалькі хвілін ён прыкідваўся, што зараз кінецца на мяне то справа, то злева. І я ледзь-ледзь паварочваўся то ўправа, то ўлева. Барацьба была падобна на гульню, у якую я столькі разоў гуляў дома сярод скал каля бухты Чорнага Ёзгорка. Але, вядома, у часе гульні маё сэрца ніколі не стукала так дзіка. І ўсё-ж лягчэй было гуляць у гэтую гульню хлопчыку, чым старому мараку, у якога глыбокая рана ў бядры. Я крыху пасмялеў і пачаў нават раздумліваць, чым скончыцца наша гульня. „Зразумела,—думаў я,—я магу пратрымацца доўга, але раней ці пазней ён усё-ж даканае мяне..“

Пакуль мы стаялі адзін супроць другога, „Іспан’ёла“ раптам урэзалася ў пясок. Ад штуршка яна моцна нахілілася набок. Палуба стала пад кутом у сорак пяць градусаў, праз жолабы паліўся струмень вады, стварыўшы на палубе каля бульварку шырокую лужу.

Мы абодва страцілі роўнавагу і абодва пакаціліся, бадай што абняўшыся, проста да жолабаў. Мярцвяк у чырвоным каўпаку, з раскінутымі, як раней, рукамі, скамянелы пакаціўся туды-ж. Я так моцна ўдарыў галаву аб боцманаву нагу,

што зубы ў мяне звякнулі. Але, не гледзячы на тое, што я ўдарыўся, мне першаму ўдалося ўскочыць; на Гэндса наваліўся мярцвяк. Раптоўны нахіл карабля зрабіў далейшую беганіну па палубе немагчымай. Трэба адшукаць іншы спосаб ратавання, адшукаць, не трацячы ні хвіліны, таму што мой вораг зараз кінецца на мяне. Ванты бізан-мачты віселі ў мяне над галавой. Я ўхапіўся за іх, палез уверх як мага хутчэй, пакуль не дабраўся да рэі.

Мая імкліваасць выратавала мяне: пада мной, на адлегласці поўфута ад маіх ног, бліснуў кінжал. Раззлосчаны няўдачай, Ізраэль Гэндс глядзеў на мяне ўверх з шырока адкрытым ад здзіўлення ротам.

Я атрымаў невялікую перадышку. Не трацячы часу, я зноў набіў пісталет. Затым, для найбольшай пэўнасці, я набіў нанава і другі пісталет.

Гэндс сачыў за мной з бяссільнай злосцю. Ён пачаў разумець, што становішча яго значна пагоршылася. Пасля некаторага раздумвання, ён з асцярожнасцю ўхапіўся за ванты і, трымаючы кінжал у зубах, павольна палез уверх, з гучнымі стогнамі цягнучы за сабой раненую нагу. Я паспеў зноў набіць абодва пісталеты раней, чым ён пасунуўся на адну трэцюю частку падзяляўшай нас адлегласці. І тады, трымаючы па пісталету ў руцэ, я загаварыў з ім:

— Яшчэ адзін крок, містэр Гэндс,—сказаў я,—і я выб'ю вашы мазгі! Мёртвыя, як вам вядома, не кусаюцца,—дадаў я, усміхаючыся.

Ён адразу спыніўся. Па яго твару я заўважыў, што ён нешта абдумвае. Але думаў ён так цяжка і так павольна, што я, радуючыся маёй бяспечнасці, гучна засмяўся. Нарэшце, некалькі разоў праглынуўшы слюну, ён загаварыў. На яго твары паранейшаму быў выраз поўнай збянтэжанасці. Ён выняў з рота нож, які перашкаджаў яму гаварыць, але з месца не крануўся.

— Джым,—сказаў ён,—мы абодва нарабілі шмат лішняга, і ты і я. І нам патрэбна заключыць перамірра. Я-бы даканаў цябе, калі-б не гэты штуршок. Але мне ніколі не шанцуе, ніколі. Ну што-ж рабіць, мне, старому мараку, давядзецца ўступіць табе, Джым, карабельнаму юнзе.

Я ўпваўся яго словамі і радасна пасмейваўся, як пяхух, што ўзняўся на плот, але раптам ён узмахнуў правай рукой. Нешта прасвісцела ў паветры, як страла. Я адчуў удар і востры боль. Плячо маё было прыбіта да мачты. Ад нясцерпнай болі і ад нечаканасці—не ведаю, аблудмана ці несвядома,—я націснуў абодва куркі. Мае пісталеты стрэлілі і вываліліся ў мяне з рук. Але яны ўпалі не адны,—з прыглушаным крыкам боцман выпусціў ванты і ўніз галавой маляцеў проста ў ваду.

Раздзел XXVII

„ПІЯСТРЫ“

Карабль нахіліўся так моцна, што мачты павіслі проста над вадой. Я сядзеў на рэі, як на курасадніку, і пада мною была вада затокі. Гэндс, узлезшы не так высока, як я, знаходзіўся бліжэй да карабля і зваліўся ў ваду паміж мною і бульварам. Усяго адзін раз вынурнуў ён на паверхню ў акрываўленай пене і патануў наўвекі. Калі вада супакоілася, я ўбачыў яго. Ён ляжаў на чыстым, светлым пяску ў цяні карабля. Дзве рыбкі праплылі над яго целам. Іншы раз, дзякуючы калыханню вады, здавалася, што ён варушыцца і спрабуе ўстаць. Аднак, ён быў двойчы мерцвяком: і прастрэляны куляй і захлябнуўся ў вадзе. Ён зрабіўся стравай для рыб на тым самым месцы, дзе хацеў даканаць мяне.

Я адчуў млоснасць, галавакружэнне, спалох. Гарачыя струменьчыкі крыві цяклі ў мяне па спіне і грудзях. Кінжал, які прыбіў маё плячо да мачты, паліў мяне, як распаленае жалеза. Але не боль палохала мяне—такую боль я мог-бы сцярпець без стогну. Мяне палохала думка, што я магу сарвацца з рэі ў гэтую спакойную зялёную ваду, туды, дзе ляжыць мёртвы боцман.

Я з такой сілай абодвума рукамі ўчапіўся за рэю, што зрабілася балюча пазногцям. Я заплюшчыў вочы, каб не бачыць небяспекі. Мала-па-малу галава мая праяснілася; сэрца пачало біцца спакайней і самаўладанне вярнулася да мяне.

Перш за ўсё я паспрабаваў выцягнуць кінжал. Аднак, або ён надта глыбока ўбіўся ў мачту, або нервы мае былі надта расстроены, але выцягнуць яго мне ніяк не ўдавалася. Дрыготка ахапіла мяне. І, як ні дзіўна, якраз гэтая дрыготка дапамагла мне. Кінжал закруціў мяне толькі ледзь-ледзь, зачэпіўшы толькі шматок скуры, і, калі я задрыжэў, скура парвалася. Кроў пацякла яшчэ мацней, але за тое я быў вольны. Аднак, мой камзол і кашуля ўсё яшчэ былі прыбіты да мачты.

Ірвануўшыся, я вызваліўся зусім. На палубу я вярнуўся па вантах правага борта. Ніякая сіла не прымусіла-б мяне спусціцца па тых самых вантах, з якіх толькі што сарваўся Ізраэль.

Я зышоў у каюту і паспрабаваў перавязаць сабе рану. Яна прычыніла мне моцны боль. Кроў усё яшчэ цякла. Але рана была неглыбокая, не стварала небяспекі і не перашкаджала мне варушыць рукой. Цяпер карабль належаў мне аднаму, і я пачаў думаць, як-бы пазбавіцца ад апошняга пасажыра—ад мёртвага О'Бройена.

Я ўжо казаў, што ён скаціўся да самага борта. Ён ляжаў там, як страшная нязграбная лялька. Вялізная лялька, такога-ж росту, як жывы чалавек, але пазбаўленая ўсіх фарбаў і прывабнасці жыцця. Справіцца з ім мне было цяжка—за час маіх трагічных прыгод я ўжо прызвычаіўся да мерцвякоў і перастаў іх баяцца. Я падняў яго за пояс, як мяшок з вотрубямі, і адным узмахам шпульнуў праз борт. Ён упаў з гучным усплёскам. Чырвоны каўпак зваліўся ў яго з галавы і паплыў. Калі муць, узятая падзеннем трупам, асела, я выразна ўбачыў іх абодвух: О'Брайена і Ізраэля. Яны ляжалі побач. Вада, рухаючыся, калыхала іх. О'Брайен, не глядзячы на сваю маладосць, быў зусім лысы. Ён ляжаў, паклаўшы лысую галаву на калены свайго забойца. Хуткія рыбкі праносіліся над імі абодвума.

Я астаўся на караблі адзін. Толькі што пачаўся адліў. Сонца стаяла ўжо так нізка, што цені соснаў заходняга берага перасеклі бухту і дасягнулі палубы. Падзьмуў вячэрні брыз, і, хоць з усходу бухту агараджаў узгорак з двума

вяршынамі, тросы пачалі гудзець, а парусы—разгойдвацца і хлопаць.

Я ўбачыў, што караблю пагражае небяспека. Хутка звінуў я кліверы і спусціў іх на палубу. Але спусціць грот было больш цяжка. Калі шкуна нахілілася, гік перакінуўся за борт, і канец яго з двума-трыма футамі паруса апынуўся нават пад вадой. Праз гэта становішча зрабілася яшчэ больш небяспечным. Бяда магла прыйсці адусюль, і я ні да чаго не адважваўся дакрануцца, каб не павялічыць небяспеку. Нарэшце, я дастаў нож і перарэзаў фалы. Гэфель адразу спусціўся, і вялікае бруха звісаўшага паруса паплыло па вадзяной паверхні. Як я ні намагаўся, я не мог падцягнуць нірал. Гэта было звыш маіх сіл. Ну, што-ж? Давядзецца пакінуць „Іспан’ёлу“ на волю лёсу. Дык я-ж і сам быў пакінуты на волю лёсу.

Тым часам бухту ахутаў змрок. Апошнія сонечныя праменні, прабіўшыся праз лясную прагаліну, ззялі ярка, як каштоўныя каменні на квітнеючай манці разбітага карабля. Рабілася зімна. Вада, падхопленая адлівам, адыходзіла ў мора, і шкуна ўсё больш клалася набок.

Я прабраўся нз нос і глянуў уніз. Пад носам было вельмі мелка, і я, на ўсякі выпадак абодвума рукамі ўхапіўшыся за канат, асцярожна пералез праз борт. Вада ледзь даходзіла мне да пояса. Пясок быў шчыльны, зрыты хвалямі, і я бадзёра вышаў на бераг, пакінуўшы „Іспан’ёлу“ ляжаць на баку і паласкаць свой парус у вадзе. Сонца зайшло, і ў соснах шузеў вецер.

Такім чынам марскія мае прыгоды скончыліся. І скончыліся бяспрэчнай удачай. Шкуна вырвана з рук бандытаў, і мы можам хоць зараз адправіцца на ёй у акіян. Я марыў хутчэй вярнуцца дадому, у нашу крэпасць, і пахваліцца сваім геройствам. Відаць, мяне будуць крыху дакараць за самавольную адлучку, але захоп „Іспан’ёлы“ заглядзіць усё, і нават сам капітан Смолет павінен будзе прызнаць мае заслугі.

Раздумаючы такім чынам, у вельмі добрым настроі, я накіраваўся ў дарогу і пайшоў да частакола, за якім, як я меркаваў, мяне чакалі сябры. Я добра памятаў, што самая

Ўсходняя з рачулак, упадаючых у бухту капітана Кіда, пачынаецца каля двухгаловага ўзгорка. Я павярнуў налева; да гэтага ўзгорка, мяркуючы перайсці рэчку ў самым вузкім месцы. Лес быў даволі рэдкі. Ідучы па касагору, я хутка абагнуў край узгорка і перайшоў рэчку ўброд.

Гэта было якраз тое месца, дзе я сустрэў Бена Гана. Я пачаў прабірацца асцярожней, пільна пазіраючы па баках. Зусім сцягнула. Прайшоўшы праз расколіну паміж двума вяршынямі ўзгорка, я ўбачыў на небе хістаючыся водбліск вогнішча. Я рашыў, што, відаць, Бен Ган гатуе сабе на палаючым вогнішчы вячэру, і ў глыбіні душы здзівіўся яго неасцярожнасці. Калі гэты водбліск бачу я, яго можа ўбачыць і Сільвер з свайго лагера на балоце.

Ноч рабілася ўсё больш цямней. Я ледзь знаходзіў дарогу. Двухгаловы ўзгорак ззаду і вяршыня Падзорнай Трубы справа былі мне адзінымі тычкамі, але абрысы іх усё больш расплываліся ў цемры. Цмяна мігацелі рэдкія зоркі. У цемры натыкаўся я на кусты і валіўся ў пячаныя ямы.

Раптам крыху пасвятлела. Я глянуў уверх. Бледнае ззянне асвятліла вяршыню Падзорнай Трубы. Унізе, скрозь гушчар дрэў, я ўбачыў нешта вялікае, сярэбранае і ледзь дагадаўся, што гэта ўзышоў месяц.

Ісці было значна лягчэй, і я паскорыў крокі. Часам я нават бег—так нецярпелася мне хутчэй дабрацца да частакола. Але, увайшоўшы ў гай, які акружаў нзшу крэпасць, я ўспомніў аб асцярожнасці і пайшоў больш павольна. Сумна скончыліся-б мае прыгоды, калі-б мяне памылкова палічылі за ворага, і застрэлілі свае сябры.

Месяц плыў усё вышэй і вышэй. Усе лясныя палянкі былі заліты яго святлом. Але проста перад сабой паміж дрэвамі я заўважыў нейкае ззянне, зусім непадобнае для месячнага. Яно было гарачэй, чырваней і часамі як быццам рабілася цямнейшым. Відаць, гэта было вогнішча, якое дымілася і пакрывалася попелам.

Што-ж там такое, чорт вазьмі?

Нарэшце я дабраўся да краю лесу. Заходні край частакола быў асветлены месяцам. Увесь астатні частакол і

самы дом знаходзіліся ў цемры, сям-там прарэзанай доўгімі срабрыстымі палосамі. А за домам палала вялікае вогнішча. Яго барвяныя водсветы ярка вылучаліся сярод пяшчотных і бледных водсветаў месяца. Нідзе ні душы. Ні гука. Толькі брэнзы шумяць у галінах.

Я спыніўся здзіўлены і, мабыць, крыху спалоханы. Мы ніколі не раскладвалі вялікіх вогнішчаў. Па загаду капітана, мы заўсёды бераглі паліва. Я пачаў непакоіцца, ці не здарылася чаго-небудзь з маімі сябрамі, пакуль мяне не было тут.

Я прабраўся да ўсходняга краю частакола, увесь час трымаючыся ў цяні, і пералез праз частакол у тым месцы, дзе цемра была найбольш густая.

Каб не ўзнямаць трывогі, я бяшумна папоўз да кута дома. І раптам уздыхнуў з палёгкай. Я цярпець не магу храпа; мне вельмі дакучаюць людзі, якія храпуць у сне. Але на гэты раз гучны і мірны храп маіх сяброў здаўся мне музыкай. Ён супакоіў мяне, як супакойвае на моры чароўны начны крык вахтавога: „Усё ў парадку!“

Адно мне было ясна: яны спяць без усякай аховы. Калі-б замест мяне да іх падкрадваўся Сільвер са сваёй шайкай, ні адзін з іх не ўбачыў-бы досвіткаў. Відаць, думаў я, усё гэта таму, што капітан ранены. Зноў я дакараў сябе за тое, што пакінуў сяброў у такой небяспецы, калі ім няма чаго нават паставіць на варце.

Я падышоў да дзвярэй і зірнуў унутро. Там было так цёмна, што я нічога не мог разгледзець. Акрамя храпа, чуўся яшчэ нейкі дзіўны гук, ці то хлопанне крыляў, ці то пастукванне. Выцягнуўшы наперад рукі, я ўвайшоў у дом. „Я лягу на свё звычайнае месца,—падумаў я, усміхнуўшыся,—а раміцой пацешуся, глядзячы на іх здзіўленыя твары“.

Я сватыквуўся аб нейкую нагу. Спаўшы перавярнуўся на другі бок, прастагнаў, але не прагнуўся.

І тады ў цемры раздаўся раптам рэзкі крык: „Пістры! Пістры! Пістры! Пістры!“ І так далей, без перадышкі, без усякай змены ў голасе, як заведзены гадзіннік.

Гэта Капітан Флінт, зялёны папугай Сільвера. Гэта ён хлопаў крыллямі і стукаў дзюбай, доўбаючы кавалак драўлянай кары. Вось хто ахоўваў спаўшых лепш за ўсякага вартавога, вось хто сваім аднастайным, дакучлівым крыкам паведаміў аб маім з'яўленні?

У мяне не было часу ўцячы. Пачуўшы рэзкі зваўны крык папугая, спаўшыя прачнуліся і ўскочылі. Я пачуў голас Сільвера. Ён вылаяўся і закрычаў:

— Хто ідзе?

Я кінуўся ўцякаць, але наляцеў на кагосьці. Адштурхнуўшы аднаго, я папаў у рукі другога. Той моцна схвапіў мяне.

— Ну-ка, Дзік, прынясі сюды факел,— сказаў Сільвер. Калі зрабілася ясна, што мне не ўцячы.

Адзін разбойнік выбег з дому і вярнуўся з гарэўшай галавешкай.

КАПІТАН СІЛЬВЕР

Раздел XXVIII

У ЛАГЕРЫ ВОРАГАЎ

Барвянае святло галавешкі асвятліла нутро дома і пацвердзіла самае горшае, што я толькі мог чакаць. Піраты авалодалі блокаузам і ўсімі нашымі запасамі. І бочачка з кан'яком, і свініна, і мяшкі з сухарамі знаходзіліся на ранейшых месцах. На мой вялікі жах, я не заўважыў ні аднаго палонніка. Відаць, усе сябры мае загінулі. Сэрца маё сціснулася ад гора. Чаму я не загінуў разам з імі?!

Толькі шасцёра піратаў асталіся жывымі, і яны ўсе былі тут, перада мною. Пяцёра, з чырвонымі, апухшымі тварам прабудзіўшыся ад п'янага сна, хутка ўскочылі на ногі. Шосты толькі прыпадняўся на локці. Ён быў змярцвела бледны. Галава яго была перавязана акрываўленай анучай. Значыцца ён ранены, і ранены нядаўна. Я ўспомніў, што ў часе атакі мы падстрэлілі аднаго з піратаў, які потым знік у лесе. Відаць, гэта ён і быў.

Папугай сядзеў на плячы у Доўгага Джона і чысціў дзюбай пер'і. Сам Сільвер быў больш бледны і пануры, чым раней. Ён усё яшчэ быў прыбраны ў той кафтан, у якім ён прыходзіў да нас для перагавораў, але цяпер кафтан гэты быў запэцканы глінай і парваны калючкамі кустоў.

— Ага,—сказаў ён,—дык гэта Джым Гоўкінс, чорт мяне вазьмі! Прышоў у госці, а? Заходзь, заходзь, я заўсёды рад старому другу.

Ён усеўся на бочку з брэндзі і пачаў набіваць табакай сваю люльку.

— Дай-ка мне агеньчыка, Дзік,—папрасіў ён.

І, закурыўшы, дадаў:

— Дзякуй, друг. Можаш пакласці галавешку. А вы, джэнтльмены, кладзіцеся, не звяртайце ўвагі. Вы зусім не абавязаны стаяць перад містэрам Гоўкінсам навывцяжку. Хай ён прабачыць вас, пакарай мяне бог! Такім чынам, Джым,—працягваў ён, зацягнуўшы з люлькі,—ты тут. Такі прыемны сюрпрыз для беднага старога Джона! Я з першага погляду ўбачыў, што ты спрытны хлопец, але цяпер я бачу, што ты проста герой.

Зразумела я ні слова не сказаў у адказ. Яны паставілі мяне каля самай сцяны, і я стаяў проста, стараючыся, як мага спакойней глядзець Сільверу ў твар. Але ў сэрцы маім быў адчай.

Сільвер бестурботна зацягнуўся разы два і загаварыў зноў:

— Паколькі ты забрыў да нас у госці, Джым,—сказаў ён,—я раскажу табе ўсё, аб чым думаю. Ты мне заўсёды быў да сэрца, таму што ў цябе галава на плячах. Гледзячы на цябе, я ўспамінаю той час, калі і я быў такі-ж малады і прыгожы. Я заўсёды хацеў, каб ты далучыўся да нас, атрымаў сваю долю скарбаў і памёр у раскошы, багатым джэнтльменам. І вось, сыноч, ты прышоў, нарэшце. Капітан Смолет—добры марак, я гэта заўсёды сцвярджаю, але ўжо вельмі вымагальны наконт дысцыпліны. „Абавязак перш за ўсё“, кажа ён, і зусім правы. А ты ўцёк ад яго, ты пакінуў свайго капітана. Нават доктар незадаволены табою. „Няўдзячны нягоднік“, называў ён цябе. Адным словам, да свайх табе ўжо нельга вярнуцца, яны цябе не жадаюць прыняць. І, калі ты не захочаш заводзіць трэцюю каманду табе прыдзецца далучыцца да капітана Сільвера.

Ну, не так яшчэ дрэнна. Значыцца, мае сябры жывы. І, хоць я гадоў быў паверыць сцверджанню Сільвера, што яны злуюцца на мяне за дэзертырства, я вельмі ўзрадаваўся.

— Я ўжо не кажу аб тым, што ты ў нашай уладзе,—працягваў Сільвер,—ты сам гэта бачыш. Я люблю разум-

ныя довады. Я ніколі не бачыў ніякай карысці ў пагрозях. Калі табе падабаецца служба ў нас, станавіся ў нашыя рады добраахвотна. Але калі не падабаецца, Джым, скажы адкрыта: не. Бачыш, я гавару з табой начыстату, без усякай хітрасці.

— Вы хочаце, каб я адказаў?—спытаў я дрыжачым голасам.

У яго насмешлівай балбатні я адчуваў смяротную пагрозу. Шчокі мае палалі, сэрца страшэнна білася ў грудзях.

— Ніхто цябе не прымушае, дружок,—сказаў Сільвер.— Абдумай як след. Спяшацца нам няма куды: дык-жа ў тваёй кампаніі ніколі не засумуеш.

— Ну што-ж,—сказаў я, крыху пасмялеўшы,—паколькі вы хочаце, каб я рашаў, на чый бок мне перайсці, вы павінны растлумачыць мне, што тут у вас адбываецца. Чаму вы тут і дзе мае сябры?

— Што адбываецца?—панура паўтарыў адзін з піратаў.— Шмат-бы я даў, каб зразумець, што тут у нас адбываецца.

— Заткніся, пакуль цябе не пытаюць!—сярдзіта абарваў яго Сільвер і затым з ранейшай ветлівасцю зноў звярнуўся да мяне.—Учора раніцай, містэр Гоўкінс,—сказаў ён,—да нас з'явіўся доктар Лівсі з белым сцягам. „Вы асталіся на мелі, капітан Сільвер,—сказаў ён, —карабль адышоў“. Пакуль мы пілі ром і спявалі песні, мы праваронілі карабль. Я гэтага не адмаўляю. Ніхто з нас не наглядаў за караблём. Мы выбеглі на бераг, і, клянуся громам, наш стары карабль знік. Мы проста ледзь не паваліліся на месцы. „Што-ж,—сказаў доктар,—давайце заключым умову“. Мы заключылі умову—я ды ён,—і вось мы атрымалі вашы прыпасы, вашу брэндзі, вашу крэпасць, вашы дровы, якія вы так прадбачна насеклі, усю, так скажыце, нашу лодку, ад рэн да кільсона. А самі яны адышлі. Дзе яны цяпер, я не ведаю.

Ён зноў спакойна зацягнуўся.

— А цябе ва ўмову не ўключылі,—працягваў ён.—Доктар проста сказаў мне аб гэтым. „Колькі вас асталося“—спытаў я. „Чацвёрта,—адказаў ён,—чацвёрта, і адзін з іх ранены. А дзе гэты прокляты блазнюк, не ведаю і ведаць не жадаю,—сказаў ён.—Нам праціўна аб ім успамінаць“. Вось яго ўласныя словы.

— Гэта ўсё?—спытаў я.

— Усё, што табе належыць ведаць, сыноч,—адказаў Сільвер.

— А цяпер я павінен выбіраць?

— Так, цяпер ты павінен выбіраць,—сказаў Сільвер.

— Добра,—сказаў я.—Я не такі дурны і ведаю, на што іду. Рабіце са мной, што хочаце, мне усёроўна. З таго часу, як я сустрэўся з вамі, я прывычаіўся глядзець смерці ў твар. Але раней я хачу вам аб чымсьці расказаць,—працягваў я, усё больш хвалючыся.—Становішча ваша паганнае: карабль вы страцілі, скарб вы страцілі, людзей сваіх страцілі. Ваша справа прапашчая. І, калі вы хочаце ведаць, хто вінаваты ва ўсім гэтым, ведайце—вінаваты я, і больш ніхто. Я сядзеў у бочцы з-пад яблык у тую ноч, калі мы падплывалі да вострава, і я чуў усё, што казалі вы, Джон, і ты, Дзік Джонсон, і што казаў Гэндс, які цяпер на дне мора. І ўсё, што я падслухаў, я ў той-жа час перадаў капітану Смолету. Гэта я перарэзаў у шкуны якарны канат, гэта я забіў людзей, якіх вы пакінулі ў яе на борце, гэта я адвёў шкуну ў такое патаемнае месца, дзе вы ніколі не знойдзеце яе. Вы асталіся дурнямі, а не я, і хіба мне баяцца вас? Можаце забіць мяне або памілаваць, як вам падабаецца. Калі вы памілуеце мяне, я забуду ўсё мінулае і, калі вас будуць судзіць за пірацтва, паспрабую выратаваць вас ад пятлі. Цяпер ваш чарод выбіраць. Мая смерць не дасць вам ніякай карысці. Калі-ж вы пакінеце мяне жывым, я пастараюся, каб вы не трапілі на шыбеніцу.

Я змоўк. Я задыхаўся. На маё здзіўленне, ніхто з іх нават не крануўся з месца. Яны глядзелі на мяне, як авечкі. Не дачакаўшыся адказу, я казаў далей:

— Мне здаецца, містэр Сільвер, што вы тут самы лепшы чалавек. І, калі мне давядзецца загінуць, раскажыце доктару, што я памёр не бясслаўнай смерцю.

— Буду мець гэта на ўвазе,—сказаў Сільвер такім дзіўным тонам, што я не мог зразумець, насміхаецца ён нада мной, ці яму спадабалася мая мужнасць.

— Не забудзьце,—крыкнуў стары марак з цёмным ад загару тварам, па імені Марган, той самы, якога я бачыў

у таверні Доўгага Джона ў Брыстольскім порце,—не збудзьце, што гэта ён пазнаў тады Чорнага Пса.

— Гэта яшчэ не ўсё,—дадаў Сільвер.—Ён, клянуся грамам, той самы блазнюк, які выцягнуў карту са скрынкі Білі Бонса. Нарэшце-та Джым Гоўкінс папаў нам у рукі!

— Пусціць яму кроў!—крыкнуў Марган і вылаяўся.

І, выхапіўшы нож, ён ускочыў з такой лёгкасцю, быццам яму было дваццаць год.

— На месца!—крыкнуў Сільвер.—Хто ты такі, Том Марган? Магчыма, ты думаеш, што ты тут капітан? Клянуся, я навучу цябе быць паслухмяным. Толькі адважся прарэчыць мне. За апошнія трыццаць год усякі, хто станаўся ў мяне на дарозе, трапляў або на рэю, або за борты рыбам на закуску. Так! Запамятай, Том Марган: не быў яшчэ чалавека, які астаўся-б жыць на зямлі пасля таго, як ён не паладзіў са мной.

Том змоўк, але астатнія ўсё яшчэ бурчэлі.

— Том правільна кажа,—сказаў адзін.

— Досыць было нада мной камандзіраў,—дадаў другі.—І, клянуся шыбеніцай, Джон Сільвер, я не дазволю табе вадзіць мяне за нос.

— Джэнтльмены, хто з вас хоча мець справу са мной?—закрычаў Сільвер.

Ён сядзеў на бочцы і цяпер падаўся наперад. У правай руцэ ў яго была запаленая люлька.

— Ну, чаго-ж вам трэба? Кажыце проста. Хіба вы анямелі? Выходзь, хто хоча, я чакаю. Я не для таго пражыў столькі год на зямлі, каб які-небудзь п'яны індук станаўся мне ўпонаражэннем дарогі. Вы ведаеце наш звычай. Вы лічыце сябе джэнтльменамі ўдачы. Ну што-ж, выходзьце, я гатоў. Няхай той, у каго хопіць духу, выйме свой корцік, і я, хоць я і на кастылі, вельмі хутка ўбачу, якога колеру ў яго потрахі, раней чым згасне гэтая люлька.

Ніхто не крануўся. Ніхто не адказаў ні слова.

— Вось так вы заўсёды,—працягваў ён, усунуўшы люльку ў рот.—Малайцы, няма чаго казаць? Нянадта ўжо храбрыя ў баі. Або вы няздольны зразумець простую чалавечую гаворку: дык-жа я тут капітан, я выбраны вамі.

Я ваш капітан, таму што я на цэлую марскую мілю разумнейшы за вас усіх. Вы не хочаце біцца са мной, як гэта павінны рабіць джэнтльмены ўдачы. Тады клянуся громам, вы павінны слухаць мяне! Мне падабаецца гэты блазнюк. Лепшага за яго я ніколі не бачыў. Ён удвая больш падобны да мужчыны, чым такія пацукі, як вы. Дык слухайце: хто крапе яго, будзе мець справу са мной.

Наступіла доўгае маўчанне.

Я, выпрастаўшыся, стаяў каля сценкі. Сэрца маё ўсё яшчэ стукала, як малаток, але ў грудзях зарадзілася надзея. Сільвер сядзеў, скрыжаваўшы рукі і прыхіліўшыся да сцяны. Ён смактаў люльку і быў спакойны, як у царкве. Толькі яго вочы бегалі. Ён назіраў употайкі за сваёй буянай камандай. Піраты адышлі ў далёкі кут і пачалі шаптацца. Часамі яны абарачваліся, і барвянае святло галавешкі падала на іх усхваляваныя твары. Аднак, пазіралі яны не на мяне, а на Сільвера.

— Вы, здаецца, рыхтуецеся нешта сказаць?—прамовіў Сільвер і плюнуў далёка перад сабой.—Ну што-ж, кажыце, я слухаю.

— Прашу прабачэння, сэр,—пачаў адзін з піратаў,—вы часта парушаеце нашы звычаі. Але ёсць звычай, які нават вам не ўдасца парушыць. Каманда незадаволена, а ^гміж^т тым, дазвольце сказаць, у гэтай каманды ёсць такія-ж ^гправы^т, як і за ўсякай іншай. Мы маем права сабрацца і пагаварыць аб начальстве. Прашу прабачэння, сэр, таму што вы ўсё-ж у нас капітанам. Але я хачу скарыстаць сваё права і адысці на нараду.

Далікатна аддаўшы Сільверу чэсць, гэты высокі, хваравіты, жоўтавокі матрос год трыццаці пяці спакойна пайшоў да выхаду, і знік за дзвярыма. Астатнія вышлі следам за ім. Кожны аддаваў Сільверу чэсць і мармытаў што-небудзь, апраўдваючы сябе.

— Адпаведна са звычайем,—сказаў адзін.

— На матроскі сход,—сказаў Марган.

Мы з Сільверам асталіся ўдвух каля гарэўшай галавешкі. Повар адразу-ж выняў з рота сваю люльку.

— Слухай, Джым Гоўкінс,—прамовіў ён ледзь чутным

настойлівым шопатам.—Ты на валасок ад смерці і, што горш за ўсё, ад катавання. Яны хочуць разжалаваць мяне. Ты бачыў, як я за цябе заступаўся. Спачатку я не хацеў цябе абараняць, але ты сказаў некалькі слоў, і я змяніў мае планы. Я быў тады ў адчай ад сваіх няўдач, ад шыбеніцы, якая мне пагражае. Пачуўшы твае словы, я сказаў сабе: заступіся за Гоўкінса, Джон, і Гоўкінс заступіцца за цябе. Ты—яго апошняя карта, Джон, а ён, клянуся громам, твая апошняя карта! Паслуга за паслугу, рашыў я. Ты выратуеш сабе сведку, калі справа дойдзе да суда, а ён выратуе тваю шыю.

Я няясна пачаў разумець у чым справа.

— Вы хочаце сказаць, што ваша гульня прайграна?—спытаў я.

— Так, клянуся чортам!—адказаў ён.—Паколькі няма карабля, значыцца, астаецца адна толькі шыбеніца. Я ўпарты, Джым Гоўкінс, але калі я ўбачыў, што ў бухце ўжо няма карабля, я зразумеў: гульня наша скончана. А гэтыя няхай раюцца, усе яны бязглуздыя труссы. Я пастараюся выратаваць тваю шкіру. Але, слухай, Джым, паслуга за паслугу: ты выратуеш Доўгага Джона ад пятлі.

Я быў вельмі здзіўлены. За якую нікчэмную саломку хапаецца ён, атаман!

— Я зраблю ўсё, што магу,—сказаў я.

— Значыцца, згода!—усклікнуў ён.—Усё гэта табе лёгка прайшло, дык і я, клянуся громам, атрымаў надзею на ратунак.

Ён пакульгаў да галавешкі, гарэўшай каля дроў, ды зноў закурыў сваю люльку.

— Зразумей мяне, Джым,—працягваў ён, вярнуўшыся.— У мяне яшчэ ёсць галава на плячах, і я рашыў перайсці на бок сквайра. Я ведаю, што ты схаваш карабль дзе-небудзь у бяспечным месцы. Як гэта ты зрабіў, я не ведаю, але я ўпэўнены, што карабль цэлы і не пашкоджаны. Гэндс і О'Брайен аказаліся дурнямі. На іх я ніколі не пакладаю надзеі. Заўваж: я ў цябе нічога не пытаю і другім не дазволю пытаць. Я ведаю правілы нашай гульні і разумею, што я прайграў. А ты такі малады, такі храбры, і, калі мы

будзем трымацца адзін за аднаго, мы шмат чаго з табой даб'емся.

Ён нацадзіў у бляшанку кан'яку з бочкі.

— Ці не хочаш выпіць, прыяцель?—спытаў ён.

Я адмовіўся.

— А я вып'ю крыху, Джым,—сказаў ён.—Наперадзе ў мяне столькі клопату, трэба-ж мне прышпорыць сябе. Дарэчы аб клопатах. Навошта было доктару аддаваць мне гэтую карту, мілы Джым?

На маім твары адбілася такое непадобнае здзіўленне, што ён зразумеў бескарыснасць далейшых запытанняў.

— Так, ён даў мне сваю карту... І тут, несумненна, нешта не так. Тут нешта захована, Джым... кепскае ці добрае.

Ён зноў сёрбнуў кан'яку і паківаў сваёй вялікай галавой з выглядам чалавека, які чакае немінучай бяды.

Раздзел XXIX

ЧОРНЫ ЗНАК ЗНОЎ

Сход піратаў працягваўся ўжо некаторы час, калі адзін з іх вярнуўся ў блокгауз і з насмешлівым відам, аддаўшы Сільверу чэсць, папрасіў дазволу ўзяць галавешку. Сільвер выказаў сваю згоду, і пасланы адышоў, пакінуўшы нас абодвух у цемры.

— Набліжаецца бура, Джым,—сказаў Сільвер.

Ён пачаў збыходзіцца са мной па-прыяцельску.

Я падышоў да бліжэйшай байніцы і зірнуў на двор. Вогнішча бадай што дагарэла. Святла яно ўжо не давала ніякага; нядзіва, што змоўшчыкам спатрэбілася галавешка. Яны сабраліся ў гурток на спадзе ўзгорка, паміж домам і частаколам. Адзін з іх трымаў галавешку. Другі стаяў пасяродку на каленях. У яго руцэ быў востры нож, лязо якога паблісквала, асветленае то месяцам, то факелам. Астатнія крыху сагнуліся, быццам пазіраючы, што робіць той. У таго ў руках з'явілася нейкая кніга. І не паспеў я падумаць, адкуль у яго такая неўласцівая для разбойніка рэч, як ён узяўся з кален, і ўсе гуртам накіраваліся да дому.

— Яны Ідуць сюды,—сказаў я.

Я стаў на ранейшае месца. Не жадаючы траціць сваёй годнасці, я не хацеў, каб піраты заўважылі, што я назіраю за імі.

— Калі ласка, дружа, хай Ідуць!—весела сказаў Сільвер.—У мяне ёсць яшчэ чым іх сустрэць.

Дзверы расчыніліся, і пяцёра піратаў нерашуча стаўпіліся каля парога, праштурхваючы наперад аднаго.

Пры іншых абставінах было-б забавна глядзець, як павольна і баязліва падыходзіць выбарны, спыняючыся на кожным кроку: выцягнуўшы правую руку, сціснутую моцна ў кулак.

— Падыйдзі бліжэй, прыцель,—сказаў Сільвер,—і не бойся: я цябе не з'ем. Давай, цюхцяй, што гэта там у цябе? Я ведаю звычай. Я дэпутата не крану.

Падбэдзёраны гэтымі словамі, разбойнік паскорыў крокі і, усунуўшы нешта Сільверу ў руку, паспешна адбег назад да таварышоў.

Повар глянуў сабе на далонь.

— Чорны знак! Так я і думаў,—прамовіў ён.—Дзе вы дасталі паперу? Але што гэта? Ах, вы, няшчасныя! Выразалі гэта з бібліі! Ну, будзе ўжо вам за гэта. І які дурань разрэзаў біблію?

— Вось бачыце!—сказаў Марган.—Што я казаў? Нічога добрага не выйдзе з гэтага.

— Ну, цяпер ужо вам не выкруціцца ад шыбеніцы,—працягваў Сільвер.—У каго вы ўзялі гэту біблію?

— У Дзіка,—сказаў нехта.

— У Дзіка? Ну, Дзік, маліся богу,—прамовіў Сільвер, таму што твая справа скончана. Ужо я правільна табе кажу. Прапала твая справа, пакарай мяне бог.

Але тут умяшаўся жоўтавокі вярзіла.

— Досыць балбатаць, Джон Сільвер,—сказаў ён.—Каманда, сабраўшыся на сход, як вымагае звычай джэнтльменаў удачы, прыняла пастанову паслаць табе чорны знак. Перавярні яго, як вымагае наш звычай, і прачытай, што на ім напісана. Там ты заганорыш па-ішаму.

— Дзякую Джордж,—адклікнуўся Сільвер.— Ты ў нас дзелавы чалавек і ведаеш напамяць нашы звычаі. Што-ж тут напісана? Ага. „Скінуты“. Дык вось у чым справа! І які прыгожы почырк. Якраз як у кнізе. Гэта у цябе такі почырк, Джордж? Ты першы чалавек ва ўсёй камандзе. Я нікольні не здзіўлюся, калі цяпер выберуць капітанам цябе. Дай мне, калі ласка, галавешку, а то люлька ў мяне ніяк не раскурваецца.

— Ну, ну!—сказаў Джордж.— Няма чаго табе дурыць каманду. Паслухаць цябе—ты такі і гэтакі, але ўсё-ж злазь з гэтай бочкі. Ты ўжо ў нас не капітан. Злазь з бочкі і не перашкаджай нашым выбарам.

— А я думаў, ты і сапраўды ведаеш звычаі,—пагардліва запырэчыў Сільвер.— Табе прыдзецца яшчэ крыху пачакаць, таму што я пакуль усё яшчэ ваш капітан. Вы павінны высуnúць супроць мяне свае абвінавачванні і паслухаць мой адказ. А да той пары ваш чорны знак будзе каштаваць не даражэй сухара. Пабачым, што з гэтага выйдзе.

— Не бойся, звычайў мы не парушым,—адказаў Джордж.— Мы хочам дзейнічаць сумленна. Вось табе нашы абвінавачванні. Па-першае, ты праваліў усю справу. Ты не адважыўся прырэчыць супроць гэтага. Па-другое, ты дазволіў нашым ворагам адыйсці, хоць тут яны былі ў сапраўднай пастцы. Чаму яны хацелі адыйсці? Не ведаю. Але ясна, што яны чамусьці хацелі адыйсці. Па-трэцяе, ты забараніў нам праследаваць іх. О, мы цябе бачым наскрозь, Джон Сільвер. Ты вядзеш падвойную гульню. Па-чацвертае, ты заступіўся за гэтага блазнюка.

— Гэта ўсё?—спакойна спытаў Сільвер.

— Зусім дастаткова,—адказаў Джордж.— Нас праз цябе, разяву, павесяць сушыцца на сонейку.

— Цяпер паслухайце, што я адкажу на вашы абвінавачванні. Я буду адказваць па пунктах. Вы кажаце, што я праваліў усю справу? Але-ж вы ведаеце, чаго я хацеў. Калі-б вы паслухалі мяне, мы ўсе цяпер знаходзіліся-б на „Іспан’эле“ цэлыя і здаровыя, і золата ляжала-б у труме, клянуся громам! А хто мне перашкодзіў? Хто прымушаў мяне спяшацца і падштурхоўваў, — мяне, вашага законнага капітана?

Хто прыслаў мне чорны знак у першы-ж дзень, як мы толькі прыбылі на востраў і пачаў усе гэтыя чартоўскія скокі? Прыгожыя скокі—я скачу разам з вамі,— у іх такія-ж штучкі, якія вырабляюць тыя, што боўтаюцца ў Лонданскай пятлі? А хто ўсё пачаў? Эндэрсон, і Гэндс, і ты, Джордж Меры. З усіх падштурхоўшчыкаў ты адзін астаўся жывым. І ў цябе хапае нагласці лезці ў капітаны? У цябе, які загубіў ледзь не ўсю нашу шайку! Не, з гэтага не выйдзе ні чорта!

Сільвер змоўк. Па твару Джорджа і астатніх я ўбачыў, што словы яго не праралі дарма.

— Гэта пункт першы!—усклікнуў ён, выціраючы спацеўшы лоб.—Клянуся, мне моташна размаўляць з вамі. У вас няма ні рассудка, ні памяці. Здзіўляюся, як гэта вашы маткі адпусцілі вас у мора. У мора! Гэта вы-та джэнтльмены ўдачы? Ужо лепш-бы вы зрабіліся краўцамі.

— Перастань ляцаца,— сказаў Марган.—Адказвай на астатнія абвінавачванні.

— А, на астатнія!—крыкнуў Джон.—Астатнія таксама добрыя. Вы кажаце, што наша справа прапашчая. Клянуся громам, вы нават не ўяўляеце сабе, якая яна кепская! Мы так блізка да шыбеніцы, што шыя мая ўжо касцянее ад пятлі. Так і бачу, як боўтаемся мы ў жалезных кайданах, а над намі кружацца вароны. Маракі паказваюць нам пальцамі ў часе прыліва. „Хто гэта?“ пытае адзін. „Гэта Джон Сільвер. Я добра яго ведаў“, адказвае другі. Вецер калыша павешаных і разносіць звяканне ланцугоў. Вось што пагражае кожнаму з нас з-за Джорджа Меры, Гэндса, Эндэрсона ды іншых ідыётаў. За тым, чорт вазьмі, вас цікавіць пункт чацверты—вось гэты блазнюк. Дык-жа ён заложнік, разумееце? Няўжо мы павінны знішчыць заложніка? Ён, магчыма, апошняя наша надзея. Забіць гэтага блазнюка? Не, мае мілыя, не буду яго забіваць. Нарэшце, я яшчэ не адказаў па трэцяму пункту. Вельмі добра, калі ласка, адкажу. Магчыма, вы лічыце нічога нявартымі штодзённымі наведваннямі доктара, доктара, скончыўшага каледж? Твайму праэзіраўленаму чэрапу. Джон, ужо непатрэбны доктар?

А ты, Джордж Меры, якога кожныя шэсць гадзін трасе ліхарадка. У якога вочы жоўтыя, як лімон, ты не хочаш лячыцца ў доктара? Магчыма, вы не ведаеце, што сюды хутка павінен прыйсці другі карабль на дапамогу? Аднак ён хутка прыдзе. Вось калі вам спатрэбіцца заложнік. Затым— пункт другі—вы абвінавачваеце мяне ў тым, што я заключыў умову. Дык-жа вы самі на каленах упрашвалі мяне заключыць яе. Вы поўзалі на каленах, вы маладушнічалі, вы баяліся памерці з голаду. Але ўсё гэта глупства. Паглядзіце, вось дзеля чаго я заключыў умову.

І ён кінуў на падлогу аркуш паперы. Я адразу пазнаў яго. Гэта была тая самая карта на жоўтай паперы, з трыма чырвонымі крыжыкамі, якую я знайшоў калісьці на дне скрынкі Білі Бонса.

Я ніяк не мог зразумець, чаму доктар аддаў яе Сільверу.

Разбойнікаў від гэтай карты здзівіў яшчэ больш, чым мяне. Яны накінуліся на яе, як каты на мыш. Яны вырывалі яе адзін у аднаго з рук з лаянкай, з крыкамі, з дзіцячым смехам. Можна было падумаць, што яны не толькі ўжо кранаюцца золата пальцамі, але вязуць яго ў поўнай захоўнасці, на караблі.

— Так,— сказаў адзін,— гэта подпіс Флінта, 'можаце не сумнявацца, Д. Ф., а ўнізе росчырк. Ён заўсёды падпісваўся так.

— Усё гэта добра,— сказаў Джордж,— але як мы вывзем скарб, калі ў нас няма карабля?

Сільвер раптам ускочыў на ногі, трымаючыся рукой за сценку.

— Папярэджаю цябе ў апошні раз, Джордж! — крыкнуў ён.— Яшчэ адно слова і я буду біцца з табой. Як? Адкуль я ведаю, як? Гэта ты павінен мне сказаць, ты ды іншыя, якія праваронілі шкуну! Але не, мне няма чаго чкаць ад цябе разумнага слова—розум у цябе, як у прусака. Але размаўляць ветліва ты павінен, а не, дык я навучу цябе ветлівасці.

— Правільна,— сказаў стары Марган.

— Ды як-жа! Зразумела правільна,— падхапіў карабельны

повар.—Ты страціў наш карабль. Я знайшоў вам скарб. Хто-ж з нас варты большага? Але клянуся, я больш не жадаю быць у вас капітанам. Выбрайце каго жадаеце. Хопіць з мяне!

— Сільвера!—закрычалі ўсе.—Кумпяк навекі вякоў! Кумпяк у капітаны!

— Дык вось што вы цяпер заспявалі!—крыкнуў повар.— Джордж, мілы друг, давядзецца табе пачакаць да іншага выпадку. Шчасце тваё, што я не памятаю кепскага. Сэрца ў мяне адыходлівае. Што-ж рабіць з гэтым чорным знакам, прыяцелі? Цяпер ён як быццам ні завошта. Дзік згубіў сваю душу, запаганіў усю біблію, і ўсё дарэмна.

— А магчыма, яна яшчэ спатрэбіцца для прысягі?—спытаў Дзік, якога, відаць, моцна непакоіла зробленае ім кашчунства.

— Біблія з адрэзанай старонкай!—жахнуўся Сільвер.— Ні завошта! У ёй не больш святасці, чым у спеўніку.

— І ўсё-ж на ўсякі выпадак лепш яе захаваць,—сказаў Дзік.

— А вось гэта, Джым, вазьмі сабе на памяць,—сказаў Сільвер, падаючы мне чорны знак.

Ён быў велічынёй як крона¹. Адзін бок белы—Дзік разрэзаў самую апошнюю старонку бібліі. На другім баку былі надрукаваны два радкі з „Апокаліпсіса“. Пазней мне ўдалося разабраць толькі два словы: „псы і забойцы“. Той бок, дзе быў тэкст, быў запэцканы сажай, якая пачала ўжо зыходзіць і запэцкала мне пальцы. А на чыстым баку было выведзена вугалем адно слова: „скінуты“. Зараз гэты чорны знак ляжыць перада мной, але ад надпісу вугалем асталіся толькі сляды драпіні, як ад пазногця.

Так скончыліся падзеі гэтай ночы. Выпіўшы рому, мы ляглі спаць. Сільвер дзеля помсты назначыў Джорджа Меры вартавым, прыгразіўшы яму смерцю, калі ён не дагледзіць чаго-небудзь.

¹ Крона—англійская срэбная манета, якая каштуе два рублі.

Я доўга не мог заплюшчыць вачэй. Я думаў аб чалавеку, якога забіў, ратуючы сваё жыццё. Я думаў аб той выдатнай гульні, якую вёў Сільвер, адной рукой стрымліваючы шайку разбойнікаў, а другой—хапаючыся за ўсякі магчымы і немагчымы сродак, каб ратаваць сваё нікчэмнае жыццё. Ён мірна спаў і гучна храпеў. І ўсё-ж сэрца у мяне сціскалася ад жаласці, калі я глядзеў на яго і думаў якімі небяспекамі ён акружан і якая ганебная смерць чакае яго.

Раздзел ХХХ

НА СЛОВА ГОНАРУ

Мяне разбудзіў—праўдзівей, усіх нас разбудзіў, таму піто ўскочыў нават вартавы, які задрамаў каля дзвярэў,—выразны гучны голас, прагучэўшы на краю лесу:

— Эй, гарнізон, уставай! Доктар ідзе!

Сапраўды, гэта быў доктар. Я ўзрадаваўся, пачуўшы яго голас, але да радасці маёй дамяшаліся збянтэжанасць і сорам. Я ўспомніў аб сваім дэзертырстве, аб той здрадзе, якую я зрабіў. І да чаго гэта ўсё прывяло? Да таго, што я сяджу ў палоне ў разбойнікаў, якія могуць кожную хвіліну адабраць у мяне жыццё. Мне было сорамна глянуць доктару ў твар. Доктар, відаць, узяўся яшчэ на досвітку, таму што дзень толькі пачынаўся. Я падбег да байніцы і глянуў на двор. Ён стаяў унізе, да кален у паўзучым тумале, як казісьці стаяў каля гэтага-ж блокгауза Сільвер.

— З добрай раніцай, сэр!—усклікнуў Сільвер, зьяючы прыветлівай усмешкай.—Рана-ж вы ўзяліся! Ранняя птушка больш корму дзяўбе, як кажа прыказка. Джордж, працісь, сый мой, і памажы доктару Ліўсі ўзысці на карабель. Усё ў парадку, доктар. Вашы пацыенты значна больш вясылі і бадзёрыя!

Так ён балагурму, стоячы на вяршыне ўзгорка з кастылім падпахай, апіраючыся рукой аб сцяну,—зусім рэвейшы Джон. І на голасу, і на звычках, і на смеху.

У нас ёсць сюрпрыз для вас, сэр,—працягнуў ён.—Адны малацькі прыезджы. Хе-хе! Новы жылец, сэр, жылец

хоць куды! Спіць, як сурок, далібог. Усю ноч праспаў побач з Джоном, борт да борта.

Доктар Лівсі тым часак пералез праз частакол і падышоў да повара. І я заўважыў, як уздрыгануў яго голас, калі ён спытаў:

— Няўжо Джим?

— Якраз ён,—адказаў Сільвер.

Доктар рантам спыніўся. Відаць было, што ён не можа крануцца з месца.

— Добра,—сказаў ён нарэшце. Раней справа, а пасля ўцеха. Такая, здаецца, у вас прыказка? Агледзім спачатку хворых.

Доктар зайшоў у дом і абыякава кінуўшы мне галавой, заняўся сваімі хворымі. Ён трымаўся спакойна і проста, хоць не мог не ведаць, што жыццё яго сярод гэтых кривадушных людзей вісіць на валаску. Ён гаманіў з пацямтамі, быццам яго запрасілі да хворага ў ціхую англійскую сям'ю. Яго абыходжанне з піратамі, здаецца мне, рабіла на іх вялікі уплыў. Яны абыходзіліся з ім, быццам нічога не здарылася, быццам ён пааранейшаму карабельны доктар і яны пааранейшаму стараннія і едлівыя матросы.

— Табе лепш, друг мой, сказаў ён чалавеку з перавязанай галавой.—Другі на тваім месцы не выжыў-бы. Але ў цябе галава моцная, як чыгуны каплі. А як твае справы, Джордж? Ды ты увесь жоўты! У цябе плечонка не ў парадку. Ты прымаў лякарства? Скажыце, ён прымаў лякарства?

— Як-жа, сэр, як-жа! Ён прымаў, сэр,—азваўся Марган.

— З таго часу, як я зрабіўся урачом у бандытаў, абсалютна правільней, турэнным урачом,—сказаў доктар Лівсі з самай добрадушнай усмешкай, я лічу сваім абавязкам заглядаць вас для цяці п'яніні.

Разбойнікі пераглынуліся, але моўчкі праглынулі доктарава жарт.

— Дзік дрэнна сябе адчувае, сэр,—сказаў адзін.

— Дрэнька?—сказаў доктар.—А ну, Дзік, іды сюды і пакажы свой язык. О, я ніколі не адчуваецца, што ён дрэнна сябе адчувае! Такім языком можна капаляцца і французу. У яго таксама аначалася ліхарадка

— Вось што здараецца з тым, хто псуе святую біблію,— сказаў Марган.

— Гэта здараецца з тым, хто дурны, як асёл—запырэчыў доктар.—З тым, у каго нехапае розуму адрозніць свежае паветра ад заразнага, сухую глебу ад атрутнага і агіднага балота. Вы ўсе схапілі малярыю, мае сябры, і шмат пройдзе часу, раней чым вы пазбавіцеся яе. Размясціцца лагерам на балоце! Сільвер, вы мяне здзівілі, далібог. Вы не такі дурны, як астатнія, але вы не маеце аніякага ўяўлення аб тым, як ахоўваць здароўе сваіх падначаленых.

— Вельмі добра,— сказаў доктар, агледзеўшы пацыентаў і даўшы ім некалькі медыцынскіх парад, якія яны выслухалі з такой пакорлівасцю, быццам былі выхаванцамі добрачыннай школы, а не разбойнікамі.—На сёння хопіць. А цяпер, калі дазволіце, я хацеў-бы пагутарыць з гэтым юнаком.—І ён нядбайна кінуў у мой бок.

Джордж Меры стаяў у дзвярах і, зморшчыўшыся, прымаў нейкае горкае лякарства. Пачуўшы доктараву просьбу, ён увесь пачырванеў, павярнуўся да яго і закрычаў:

— Ні завашта!

І вылаяўся брыдкімі словамі.

Сільвер хлопнуў далонню па бочцы.

— Маўчаць!—закрычаў ён і азірнуўся вакол, як раз'юшаны леў.—Доктар,—працягваў ён ветліва,—я быў упэўнены, што вы захочаце пагутарыць з Джымам, таму што ведаў, што гэты хлопчык вам да спадабы. Мы ўсе так вам удзячны, мы, як вы бачыце, адчуваем да вас такое давер'е, мы п'ем вашы лякарствы, як водку. Я зараз уладжу. Гоўкінс, можаш ты мне даць слова гонару джэнтльмена,—таму што ты джэнтльмен, хоць бацькі твае людзі бедныя—што ты не ўцячэш нікуды.

Я ахвотна даў яму слова гонару.

— У такім разе, доктар,—сказаў Сільвер,—пералазьце праз частакол. Калі вы пералезеце, я прывяду Джыма ўніз. Ён будзе з аднаго боку частакола, вы—з другога, але гэта не перашкодзіць вам пагутарыць па душы. Усяго добрага, сэр. Перадайце прывітанне сквайру і капітану Смолету.

Як толькі доктар вышаў, абурэнне піратаў, стрыманае страхам перад Сільверам, прарвалася з усёй сілай. Яны абвінавачвалі Сільвера ў тым, што ён вядзе падвойную гульню. Што ён хоча выгарадзіць сябе і здрадзіць усім астатнім. Адным словам, яны сапраўды адгадалі яго намеры. Я не думаю, што яму і на гэты раз удасца выкруціцца. Але ён быў удвая разумнейшым за ўсіх іх разам узятых, і яго ўчарайшая перамога дала яму вялізную ўладу над імі. Ён абазваў іх дурнямі, заявіў, што без маёй размовы з доктарам нельга абыйсціся, тыкаў ім у нос карту і пытаў: няўжо яны хочуць парушыць умову ў той дзень, калі можна пачаць пошукі скарбаў.

— Не, клянуся громам!—крычаў ён.—Прыдзе час, і мы ашукаем іх, але да той пары я буду ўлагоджваць гэтага доктара, хоць-бы мне давялося чысціць яму ромам боты.

Ён загадаў раскласці вогнішча, узяў кастыль, паклаў руку мне на плячо і закульгаў уніз, пакінуўшы піратаў у поўнай збянтэжанасці. Адчувалася, што яго довады не зрабілі на іх асаблівага ўплыву.

— Не спяшайся, дружа, не спяшайся,—сказаў ён мне.—Яны разам рынуцца на нас, калі заўважаць, што мы абодва спяшаемся.

Мы павольна спусціліся па пясчанаму адкосу да таго месца, дзе за частаколам чакаў нас доктар. Сільвер спыніўся.

— Хай Джым раскажа вам, доктар, як я выратаваў яму жыццё, хоць за гэта ледзь не страціў капітанскі чын,—сказаў ён.—Ах, доктар, калі чалавек накіроўвае сваю лодку насустрэч пагібелі, калі ён іграе ў арлянку са смерцю, ён хоча пачуць хоць адно самае малое добрае слова. Майце на ўвазе, што справа ідзе не толькі аб маім жыцці, але і аб жыцці гэтага хлопчыка. Заклінаю вас, доктар, майце літасць да мяне, дайце мне хоць цень надзеі.

Цяпер, адышоўшы ад таварышоў і стоячы спіной да блокгауза, Сільвер адразу зрабіўся другім чалавекам. Шчокі яго запалі, голас дрыжэў. Гэта быў амаль мярцвяк.

— Няўжо вы баіцеся, Джон?—спытаў доктар Лівсі.

— Доктар, я не трус. Не, я нават вось нагэтулькі не трус,—і ён паказаў кончык пальца,—але кажу адкрыта:

мяне прабірае дрыготка пры думцы аб шыбеніцы. Вы—добры чалавек і праўдзівы. Лепшага я за сваё жыццё не бачу. Вы не забудзеце зробленага мною добра, хоць, зразумела, і зла не забудзеце. Я адыходжу ўбок, бачыце, і пакідаю вас сам-на-сам з Джымам. Гэта таксама вы залічыце мне ў заслугу, хіба не так?

Ён адышоў убок, якраз на такую адлегласць, каб нечуць нас, сеў на корч і пачаў насвістваць. Ён варочаўся з боку ў бок, пазіраючы то на мяне, то на доктара, то на неўціхаміраных піратаў, якія, разваліўшыся на пяску, распальвалі вогнішча, то на дом, адкуль яны выносілі свініну і хлеб для сьнеданьня.

— Такім чынам, Джым,—сумна сказаў доктар,—ты тут. Што пасееш—то пажнеш, мой хлопчык. У мяне нехапае духу ляць цябе. Адно толькі скажу табе: калі-б капітан Смолет быў здаровы, ты не адважыўся-б уцякаць ад нас: Ты паступіў несумленна, ты адышоў, калі ён быў хворы і не мог утрымаць цябе сілай.

Я павінен прызнацца, што пры гэтых словах я заплакаў.

— Доктар,—прасіў я зьмальбой,—калі ласка не лайце мяне. Я сам сябе досыць лаяў. Маё жыццё на валаску. Я і цяпер быў-бы ўжо мерцвяком, калі-б Сільвер за мяне не заступіўся. Смерці я не баюся, доктар, я баюся толькі катаваньня. Калі яны пачнуць катаваць мяне...

— Джым,—перапыніў мяне доктар, і голас яго крыху змяніўся.—Джым, гэтага я не магу дапусціць. Пералазь праз плот і ўцячэм.

— Доктар,—сказаў я,—дык-жа я даў слова гонару.

— Ведаю, ведаю!—усклікнуў ён.—Што зробіш, Джым! Я ўжо вазьму гэты грэх на сябе. Не магу-ж я кінуць цябе тут безабароннага. Скакай! Адзін скок, і ты на волі. Мы па'мчымся, як анцілопы.

— Не,—адказаў я.—Дык і вы самі не паступілі-б так. Ні вы, ні сквайр, ні капітан не здрадзілі-б дадзенаму слову. Значыць, і я не здраджу. Сільвер мне паверыў. Я даў яму слова гонару. Але, доктар, вы мяне не даслухалі. Калі яны пачнуць мяне катаваць, я не вытрымаю і разбаўтаю, дзе схаваны карабль. Мне пашанцавала, доктар, мне пашчас-

лівілася, і я адвёў іх карабль. Ён стаіць каля паўднёвага берага Паўночнай бухты. У часе прыліва яго можна адтуль вывесці.

— Карабль?!—усклікнуў доктар.

Я коротка расказаў яму ўсё, што здарылася. Ён выслухаў мяне з поўнай маўкліваасцю.

— Гэта лёс,—заўважыў ён, калі я скончыў.—Усякі раз ты ратуеш нас ад вернай пагібелі. І няўжо ты думаеш, што цяпер мы дамо табе памерці пад нажом? Гэта была-б кепская нагорода за ўсё, што ты для нас зрабіў, мой хлопчык. Ты адкрыў змову. Ты знайшоў Бена Гана. Лепшай справы ты не зробіш за ўсё тваё жыццё нават калі дажынеш да ста гадоў. Гэты Бен Ган—ой-ой-ой! Да рэчы аб Бене Гане... Сільвер!—крыкнуў ён.—Сільвер, я хочу даць вам параду,—працягваў ён, калі повар падышоў,—не спяшайцеся адшукваць скарб.

— Я, сэр, што ёсць сілы буду старацца адцягнуць гэтую справу,—сказаў Сільвер.—Але, клянуся вам, толькі пошукамі скарбаў я магу ратаваць сваё жыццё і жыццё гэтага няшчаснага хлопчыка.

— Добра, Сільвер,—адказаў доктар,—калі так—шукайце. Але я дам вам яшчэ адну параду: сцеражыцеся крыкаў, калі будзеце набліжацца да скарба.

— Сэр,—сказаў Сільвер,—вы сказалі мне ці занадта многа, ці занадта мала. Што вам трэба? Навошта вы пакінулі крэпасць? Навошта вы аддалі мне карту? Я гэтага не разумеў і не разумею. Я слепа выканаў усё, што вы патрабавалі, хоць вы не далі мне і аніякай надзеі. А цяпер гэтыя новыя таямніцы. Калі вы і іх не раскрыеце мне, як-жа я магу вам дапамагаць?

— Не,—задумліва сказаў доктар,—я не маю права паведамляць вам пра такія справы. Гэта не мая таямніца, Сільвер. Інакш, клянуся парьком, я-б вам усё расказаў. Калі я скажу яшчэ хоць слова, мне пападзе тады ад капітана. І ўсё-ж я дам вам маленькія надзеі, Сільвер: калі мы абодва з вамі выбярэмся з гэтай воўчай ямы, я пастараюся выратаваць вас ад шыбеніцы.

Сільверавы твар раптам заззяў.

— І родная маці не магла-б сцешыць мяне лепш, чым вы!—усклікнуў ён.

— Гэта першае, што я магу вам сказаць,—дадаў доктар.—І другое: трымайце гэтага хлопчыка каля сябе і, калі спатрэбіцца дапамога, клічце мяне. Я пастараюся вас выручыць, і тады вы ўбачыце, што я кажу не дарэмна... Бывайце, Джым.

Доктар Лівсі паціснуў мне руку праз плот, кіўнуў галавой Сільверу і хуткімі крокамі накіраваўся да лесу.

Раздзел XXXI

ПОШУКІ СКАРБА. УКАЗАЛЬНАЯ СТРЭЛКА ФЛІНТА

— Джым,—сказаў Сільвер, калі мы асталіся адны,—я выратаваў тваё жыццё, а ты—маё. І я ніколі гэтага не забуду. Дык-жа бачыў я, як доктар угаварваў цябе ўцячы. Краем вока, але бачыў. Я не чуў твайго адказу, але бачыў я, што ты адмовіўся. Гэтага, Джым, я табе не забуду. Сёння мне ўпершыню бліснула надзея пасля няўдалай атакі на крэпасць. Ды зноў-такі праз цябе. Пошукі скарба, Джым, мы пачнем усялякую, і гэта мне вельмі не падабаецца. Але мы з табой будзем моцна трымацца адзін аднаго і выратуем нашы шыі, не глядзячы ні на што.

Адзін з піратаў, якія ўвіхаліся каля вогнішча, крыкнуў нам, што снаданне гатова. Мы паселі на пяску каля агню і пачалі закусваць падсмажанай саланінай. Разбойнікі распалілі такое вогнішча, што можна было-б засмаліць быка. Хутка вогнішча запалала так моцна, што да яго—і то з пэўнай небяспекай—прыбліжаліся толькі з падветранага боку. Таксама злачынна абыходзіліся піраты з правізіяй: насмажылі саланіны прынамсі ў тры разы больш, чым было патрэбна. Адзін з іх з дурным смехам шпурнуў усе астаўшыяся кавалкі ў агонь, які запалаў яшчэ ярчэй, паглынуўшы гэта незвычайнае паліва.

Ніколі ў сваім жыцці не бачыў я людзей, якія нагэтулькі бестурботна адносіліся да заўтрашняга дня. Усё рабілі яны абьяк—знішчалі без усякага сэнсу правізію, засыналі, стоячы

на варце, і гэтак далей. Наогул яны былі здольны толькі на кароткую ўспышку, але на працяжныя ваенныя дзеянні іх нехапала.

Нават Сільвер, сядзеўшы ў баку са сваім папугаем, не зрабіў ім ні адной заўвагі за іх марнатраўнасць. І гэта мяне вельмі здзівіла, таму што я ведаў, які ён асцярожны і прадбачны чалавек.

— Так, прыцелі,—сказаў ён,—ваша шчасце што ў вас ёсць Кумпак, які заўсёды за вас думае. Я выведаў тое, што мне трэба. Карабль у іх. Пакуль я яшчэ не ведаю, дзе яны яго схавалі. Але, калі ў нас будуць скарбы, мы абшукаем увесь востраў ды зноў захопім карабль. Ва ўсякім выпадку мы моцны ўжо тым, што ў нас ёсць шлюпкі.

Так разважаў ён, набіваючы сабе рот гарачай свінінай. Ён абнадзейваў іх, ён аднаўляў свой пахіснуўшыся аўтарытэт, і ў той-жа час—як мне здалося—падбадзёрваў самога сябе.

— А наш заложнік,—працягваў ён,—у апошні раз бачыўся з тымі, хто мілы яго сэрцу. З яго размоў з імі я даведаўся пра ўсё, што мне трэба было ведаць, і вельмі яму ўдзячны за гэта. Але цяпер—скончана. Калі мы пойдзем шукаць скарб, я павяду яго за сабой на вярочцы. Ён нам даражэй за золата, і мы захаваем яго ў цэласці: спатрэбіцца на выпадак чаго. А калі ў нас будзе і карабль і скарб, калі мы вясёлаю кампаніяй адправімся ў мора, вось тады мы і пагутарым з містэрам Гоўкінсам як след, і ён атрымае сваю долю паводле заслуг.

Не дзіва, што іх ахапіла такая вясёласць. Што датычыцца мяне, я вельмі засумаваў і заняпаў духам. Калі план Сільвера, толькі што паведамлены ім, будзе выкананы, гэты падвойны здраднік не будзе хістацца ні хвіліны. Ён вядзе гульню на два фронты і, несумненна, палічыць за лепшае волю і багацці пірата, чым слабую надзею вызваліцца ад пятлі, надзею, якую мы маглі прапанаваць яму.

Але калі абставіны прымусяць Сільвера стрымаць дадзенае доктару слова, мне ўсёадно пагражае смяротная небяспека. Падазрэнні яго таварышоў кожную хвіліну могуць ператварыцца ва ўпэўненасць. Тады і яму і мне давядзецца

абараняць сваё жыццё, яму—калеку, і мне—блязюку, ад пяцярх такіх дужых матросаў.

Дадайце да гэтага падвойнага nelaкою і тую таямніцу, якой усё яшчэ былі ахутаны паводзіны маіх сяброў. Чаму яны якінулі крэпасць? Чаму яны аддалі карту? Што азначаюць гэтыя словы, сказаныя доктарам Сільверу: „Сцеражэцеся крыкаў, калі будзеце шукаць скарбы“. Не было нічога дзіўнага ў тым, што сьнеданне здалося мне не надта смачным і што я з цяжкім сэрцам пабрыў за разбойнікамі на пошукі скарба.

Мы з'яўляліся даволі дзіўным відовішчам—усе ў замыгнутых матроскіх куртках, усе, акрамя мяне, узброеныя да самых зубоў. Сільвер цягнуў дзве стрэльбы: адна на спіне, другая на грудзях. Да яго пояса быў прышпілены корцік. У кожны кішэнь свайго шырокаполага кафтана ён усунуў па пісталету. У давяршэнне ўсяго на плячы ў яго сядзеў Капітан Флінт, які не змаўкаючы і без усякай сувязі выкрыкваў розныя марскія слоўцы. Мяне абвязалі вяроўкай вакол паясніцы, і я паслухмяна пабрыў за поварам. Ён трымаў канец вяроўкі то свабоднай рукой, то зубамі. Мяне вялі, як дрэсіраванага мядзведзя.

Кожны цягнуў што-небудзь: адны неслі рыдлёўкі і ламы (разбойнікі выгрузілі іх на бераг з „Іспан'ёлы“ раней усяго астатняга), другія—свініну, сухары і брэндзі для абеда. Я заўважыў, што ўсе прыпасы былі сапраўды ўзяты з нашага склада, і зразумеў, што Сільвер учора ўвечары сказаў чыстую праўду. Калі-б ён не заключыў нейкай умовы з доктарам, разбойнікам, страціўшым карабель, давялося-б карміцца падстрэленымі птушкамі і запіваць іх вадой. Але да вады ў іх не было асаблівай ахвоты, а паляваць маракі не ўмеюць. І калі яны не мелі запасу нават харчоу, дык тым больш не было ў іх у запасе і пораху. Так або інакш мы крануліся ў дарогу, нават пірат з разбітай галавой, якому больш карысна было-б астацца ў пасцелі. Адзін за адным дакульгалі мы да берага, дзе нас чакалі дзве шлюпкі. Нават гэтыя шлюпкі сведчылі аб дурной бесклапотнасці заўсёды п'яных піратаў: абедзве былі ў гразі, а ў адной паламана лаўка. Вырашана было ехаць у двух шлюпках, каб

ні адна не прапала. Падзяліўшыся на два атрады, мы, нарэшце, адчалілі ад берага.

У дарозе пачаліся спрэчкі аб карце. Чырвоны крыжык быў занадта вялікі і не мог, вядома, быць дакладным паказчыкам месца. Тлумачэнні на адвароце карты былі надта кароткія і няясныя. Калі чытач памятае, у іх было сказана наступнае:

„Вялікае дрэва на плячы Падзорнай Трубы, напрамак на Поўн. ад Поўн.—Поўн.—Усх.

Востраў шкілета Усх.—Поўдз.—Усх.—Усх. і на Усх.

Дзесяць футаў“.

Такім чынам, перш за ўсё трэба было адшукаць вялікае дрэва. Проста перад намі яркая стаянка замыкалася пласкагор’ем вышынёй у дзвесце-трыста футаў, якое на поўначы злучалася з паўднёвым спадам Падзорнай Трубы, на поўдні пераходзіла ў скалістае ўзвышша пад назвай Бізань-мачта. На пласкагор’і раслі высокія і нізкія сосны. Якое з гэтых дрэў капітан Флінт назваў вялікім можна было вызначыць толькі на месцы, пры дапамозе компаса.

Тым не менш не праплылі мы і паловы адлегласці, а ўжо кожны аблюбаваў сабе адно якое-небудзь асобае дрэва. Толькі Доўгі Джон паціскаў плячыма і раіў пачакаць, пакуль яны прыбудуць на месца.

Па ўказанню Сільвера, мы бераглі сілы і не вельмі налягалі на вёслы і пасля доўгага плавання высадзіліся ва ўтоцы другой ракі, той самай, якая працякае па лясістаму спаду Падзорнай Трубы. Адтуль, павярнуўшы налева, мы пачалі ўзбірацца да пласкагор’я.

Спачатку нам пасоўвацца было цяжкавата дзякуючы топкай глебе і густой балотнай расліннасці. Але мала-памалу пад’ём рабіўся больш стромкім, глеба больш камяністая, расліннасць больш высокая і рэдкая. Мы набліжаліся да лепшай часткі вострава. Замест травы па зямлі слаўся пахучы дрок і квітнеючы хмызнік. Сярод зялёных зараснікаў мускатнага арэха там і сям узнімаліся барвяныя калоны высокіх соснаў, кідаўшых шырокую цень. Пах муската мя-

шаўся з пахам хвоі. Паветра было свежае і рухавае. Ззяла сонца, але лёгкі ветрык асвяжаў нашы твары.

Разбойнікі ішлі ўрассыпную і весела пераклікаліся паміж сабой.

У сярэдзіне, крыху адстаўшы ад усіх, цягнуўся Сільвер, цягнучы мяне за сабой на вяроўцы. Цяжка было яму ўзбірацца па сыпучаму жвіру спада. Мне не раз даводзілася надаваць яму руку і падтрымліваць яго, калі ён спатыкаўся.

Так прайшлі мы каля поўмілі і ўжо дасягнулі вяршыны, калі раптам разбойнік, які ішоў лявей другіх, голасна крыкнуў ад жаху. Ён крычаў няспынна, і ўсе падбеглі да яго.

— Вы думаеце, ён знайшоў на скарб?—сказаў стары Марган, паспешна прабягаючы міма нас.—Не, не, мы яшчэ не дабраліся да таго дрэва.

Так, ён знайшоў не скарб. У падножжы высокай сасны ляжаў чалавечы шкілет. Травы-уюны аплялі яго густой сеткай, ссунуўшы з месца некаторыя з дробных касцей. Дзёні-дзе на ім захаваліся рэшткі спаракнелай вопраткі. Я ўпэўнены, што не было сярод нас ні аднаго чалавека, у якога не прабег-бы па скуры мароз.

— Гэта быў марак,—сказаў Джордж Меры, які крыху смялей за астатніх разглядаў згніўшае рыззё.—Вопратка ў яго была марская.

— Вядома марак,—сказаў Сільвер.—Я думаю, ты не спадзяваўся знайсці тут біскупа. Аднак, чаму гэтыя косці так дзіўна ляжаць?

І сапраўды, шкілет ляжаў у незвычайнай позе.

Па дзіўнай выпадковасці (ці вінаваты тут птушкі, што дзяўблі яго, ці, магчыма, павольна растучыя травы, што абвінулі яго з усіх бакоў) ён ляжаў на выцяжку, просты, як страла. Ногі яго паказвалі ў адзін бок, а рукі, узнятыя ў яго над галавой, як у плаўца, які рыхтуецца скочыць,—у другі.

— Ага, я пачынаю разумець.—сказаў Сільвер.—Гэта компас. Так, так. Вунь тырчыць, быццам зуб, вяршына Вострава шкілета. Праверце па компасу, куды ўказвае гэты марцвяк.

Праверылі. Мярцвяк сапраўды указваў у бок Вострава шкілета. Компас паказаў напрамак на Усх.-Поўдз.—Усх. і на Усх.

— Так я і думаў!—усклікнуў повар.—Гэта ўказальная стрэлка. Значыць, там Палярная зорка, а вунь там вясёлыя далары. Клянуся громам, у мяне ўсё халадзее пры адной думцы аб Флінце. Гэта адзін з яго мілых жартаў. Ён астаўся тут з шасцярма таварышамі і даканаў іх усіх. А потым з аднаго забітага змайстраваў сабе компас... Косці доўгія, на чэрапе валасе рыжыя. Э, дык гэта Алардайс, пакарай мяне бог! Ты памятаеш Алардайс, Том Марган?

— А як-жа,—сказаў Марган,—канечна. Ён пазычаў у мяне грошы і, акрамя таго, прыхапіў з сабой мой нож, калі ад'язджаў на востраў.

— Значыць нож павінен быць дзе-небудзь тут,—прамовіў другі разбойнік.—Флінт быў не такі чалавек, каб шарыць у кішэнях матроса. Ды і птушкі... Не маглі-ж яны панесці гэты нож?

— Ты праў, чорт цябе вазьмі!—усклікнуў Сільвер.

— Аднак, тут няма нічога,—сказаў Меры, уважліва абмацваючы глебу.—Хоць медная манета асталася-б, або, напрыклад, табакерка. Усё гэта выклікае ў мяне падзэрэнне.

— Правільна! правільна!—згадзіўся Сільвер.—Тут нешта не так. Так дарагія сябры, калі-б Флінт быў жывы, не гуляць-бы нам у гэтых месцах. Нас шасцёра, і тых было шасцёра, а цяпер ад іх асталіся толькі косці.

— Не, будзь упэўнен, ён памёр: я ўласнымі вачыма бачыў яго мёртвым,—азваўся Марган.—Віллі вадзіў мяне да яго мёртвага цела. Ён ляжаў з медзямі на вачах.

— Канечна, ён памёр,—пацвердзіў пірат з павязкай на галаве.—Але толькі калі каму і блукаць па зямлі пасля смерці, дык гэта, зразумела, Флінту. Дык-жа наколькі цяжка паміраў чалавек!

— Так, паміраў ён зусім дрэнна,—зауважыў другі.—То шалеў, то патрабаваў рому, то пачынаў гарланіць „Пятнаццаць чалавек на скрынцы мерцвяка“. Акрамя „Пятнаццаці чалавек“, ён нічога іншага не спяваў ніколі. І скажу

вам па праўдзе, ад той пары я не люблю гэтай песні. Было вельмі гарача. Флінт спяваў што ёсць сілы, і песня мяшалася з прадсмяротным хрыпам.

— Наперад, наперад,—сказаў Сільвер,—досыць балбатаць! Ён памёр і не бадзеецца па зямлі зданню. А калі-б нават ён і захацеў выйсці з магілы, дык-жа здані паказваюцца толькі ўночы, а зараз, як вы бачыце, дзень... Не варта гаварыць аб нябожчыку, нас чакаюць дублоны.

Мы рушылі далей. Але хоць сонца вельмі свяціла, піраты больш не разбягаліся ў розныя бакі і не аклікалі адзін аднаго. Яны ішлі побач і гаварылі паміж сабой упоўголаса. Такі жах выклікаў у іх памёршы пірат.

Раздзел XXXI

ПОШУКІ СКАРБА. ГОЛАС У ЛЕСЕ

Часткова пад расслабляючым уплывам гэтага жаху, часткова для таго, каб даць адпачыць Сільверу і хворым піратам, на вяршыне пласкагор'я увесь атрад зрабіў прывал.

Пласкагор'е мела невялікі нахіл да захаду, і таму з таго месца, дзе мы сядзелі, адкрываўся від ва ўсе бакі. Наперадзе за верхавінамі дрэў мы бачылі Лясісты мыс, аблямаваны пенаю прыбоя. Ззаду можна было бачыць не толькі пратоку і Востраў шкілета, але таксама—за касой і усходняй раўнінай—простор адкрытага мора. Проста над намі ўзвышалася Падзорная Труба, заросшая рэдкімі соснамі, а месцамі ззялі глыбокія бяздонні.

Цішыня парушалася толькі воддальным грукатам прыбоя ды гудзеннем безлічых насякомых. Бязлюднасць. На моры ніводнага паруса. Пачуццё адзіноты яшчэ ўзмацнялася шырынёй навакольных прастораў.

Сільвер у часе адпачынку рабіў вымярэнні па кампасу.

— Тут тры „вялікія дрэвы“,—сказаў ён,—і ўсе яны размешчаны па простае лініі ад Вострава шкілета. „Плячо Падзорнай Трубы“, я думаю, вось гэтая ўпадзіна. Цяпер і

дзіцяні знайшло-б скарб. Па-мойму, нядрэнна было-б ра-ней паесці.

— Мне штосьці не хочацца,—прабурчэў Марган.—Я як успомніў аб Флінце—у мяне адразу прапаў апетыт.

— Так, сын мой, шчасце тваё, што ён памёр,—сказаў Сільвер.

— І морда ў яго была, як у чорта!—усклікнуў трэці пірат, уздрыгануўшыся.—Уся сіння-сіння!

— Гэта ад рому,—дадаў Меры.—Сіння! Яшчэ-б не сіння! Ад рому пасінееш, гэта праўда.

Від шкілета і ўспаміны аб Флінце так уздзейнічалі на гэтых людзей, што яны пачалі размаўляць усё цішэй і цішэй і дайшлі, нарэшце, да ледзь чутнага шопату, які бадай што не парушаў лясной цішыні. І раптам з бліжэйшага гаю чыйсьці тонкі, брынклівы, прарэзлівы голас заспяваў добра вядомую песню:

Пятнаццаць чалавек на скрынцы мерцвяка.

Йо-хо-хо, і бутэлька рому!

Смяротны жах ахапіў піратаў. Ва ўсіх шасцярых твары зрабіліся адразу зялёнымі. Адны паўскаквалі на ногі, другія сударгава схапіліся адзін за аднаго, Марган паваліўся на зямлю і папоўз, як гадзюка.

— Гэта Флінт!—усклікнуў Меры.

Песня абарвалася гэтак-жа раптоўна, як пачалася, быццам на сярэдзіне ноты спяваку адразу заціснулі рот. Дзень быў сонечны і ясны, голас спяваўшага прыемны і гучны, і я не мог зразумець спалоху сваіх спадарожнікаў.

— Наперад!—сказаў Сільвер, ледзь кратаючы шэрымі, як попел, губамі.—Гэтак нічога ў нас не выйдзе. Зразу-мела, усё гэта вельмі дзівосна, і я не ведаю, хто гэта там свавольць, але ўпэўнены, што гэта не нябожчык, а жывы чалавек.

Пакуль ён гаварыў, да яго вярнулася мужнасць, і твар яго ледзь-ледзь паружавеў. Астатнія таксама, пад уплывам яго слоў, падбадзёрыліся і, як быццам, апрытомнелі. І раптам уваддалі зноў раздаўся той-жа голас. Але цяпер ён не спяваў, а крычаў, быццам адкульсьці здалёк, і яго крык

ціха пранёсся невыразным рэхам па расселіннах Падзорнай Трубы.

— Дарбі Мак-Гроў!—лямантаваў ён, і ў ляманце яго чуўся плач.—Дарбі Мак-Гроў!

Так ён паўтараў бясконца. Затым голас зрабіўся больш гучным і, выкрыкнуўшы непрыстойную лаянку, завяў:

— Дарбі, падай мне рому!

Разбойнікі прыраслі да зямлі, і вочы іх ледзь не вылезлі на лоб. Голас даўно ўжо сціх, а яны ўсё яшчэ стаялі, як адубелыя, і моўчкі глядзелі наперад.

— Справа ясная,—казаў адзін.—Трэба ўцякаць.

— Гэта былі яго апошнія словы,—прастагнаў Марган.—Апошнія словы перад смерцю.

Дзік дастаў сваю біблію і пачаў старанна маліцца. Перад тым, як выйсці ў мора і зрабіцца бандытам, ён выхоўваўся ў набожнай сям'і.

Адзін Сільвер не здаўся. Я чуў як яго зубы стукалі ад страху, але ён і слухаць не хацеў аб адступленні.

— На гэтым востраве ніхто, апрача нас, нават і не чуў аб Дарбі,—мармытаў ён збянтэжана,—ніхто, апрача нас.

Пасля авалодаў сабой і крыкнуў:

— Паслухайце! Я прышоў сюды, каб выкапаць скарб, і ніхто, ні чалавек, ні чорт, не спыніць мяне. Я не баяўся Флінта, калі ён быў жывы, і, чорт яго вазьмі, не спалохаюся мёртвага. За чэцверць мілі ад нас ляжаць семсот тысяч фунтаў стэрлінгаў. Няўжо хоць адзін джэнтльмен удачы здолен павярнуцца кармою перад такой кучай грошай з-за нейкага сінемордага п'яніцы, ды прытым-жа яшчэ ідохлага.

Але яго словы не вярнулі разбойнікам мужнасці. Наадварот, непачцівыя адносіны да здані толькі ўзмоцнілі іх панічны жах.

— Маўчы, Джон,—сказаў Меры.—Не абражай здань.

Астатніх нагэтулькі скаваў страх, што яны не маглі вымавіць ані слова. У іх нават нехапала смеласці разбежыцца ў розныя бакі. Страх прымусіў іх ціснуцца адзін да аднаго, бліжэй да Сільвера, таму што ён быў храбрэйшым

за їх усіх. Яму нарэшце ўдалося ў пэўнай меры пазбыцца страху.

— Па-вашаму, гэта здань? Магчыма, гэта так,—сказаў ён.—Але мяне бянтэжыць адно. Мы ўсе выразна чулі рэха. А скажыце, ці бачыў хто-небудзь, каб у здані быў цень? Калі не можа быць цені, значыць, няма і рэха. Інакш гэта было-б неймавернае глупства.

Такія довады здаваліся мне слабымі. Але вы ніколі не можаце загадзя сказаць, што ўздзейнічае на забабонных людзей.

На маё здзіўленне, Джордж Меры адчуў вялікую палёжку.

— Гэта правільна,—сказаў ён.—Ну і мазгаўня-ж у цябе на плячах, Джон! Усё ў парадку, дарагія сябры! Мы проста ўзялі няправільны курс. Канечна, голас быў быццам як у Флінта. І ўсё-ж ён быў падобны на іншы... Хутчэй за ўсё гэты голас...

— Клянуся чортам, гэта голас Бена Гана!—закрычаў Сільвер.

— Правільна,—усклікнуў Марган, узнікаючыся з зямлі і становячыся на калені,—гэта быў голас Бена Гана!

— А хіба вялікая розніца?—спытаў Дзік.—Бен Ган—нябожчык, і Флінт—нябожчык.

— Пляваць на Бена Гана!—крыкнуў Меры.—Жывы ён ці мёртвы—хіба не ўсёроўна?

Дзіўна было бачыць, як хутка гэтыя людзі апрытомнелі і як хутка іх твары зноў паружавелі. Праз некалькі хвілін яны, як быццам нічога не адбылося, гаманілі адзін з адным і толькі прыслухоўваліся, ці не чуцен дзіўны голас. Але ўсё было ціха. І, узваліўшы на плечы прылады, яны крагнуліся далей. Наперадзе ішоў Меры, трымаючы ў руцэ кампас Джона, каб увесь час быць на адной лініі з Востравам шкілета. Ён сказаў праўду жывы Бен Ган ці мёртвы, яго не баяўся ніхто.

Адзін толькі Дзік па-ранейшаму трымаў у руках сваю біблію, азіраючыся па баках са спалохам. Але яму ўжо ніхто не спачуваў. Сільвер нават здэкваўся над яго забабонамі.

— Я казаў табе, што ты сапсаваў сваю біблію. Няўжы ты думаеш, што здань спалохаецца бібліі, з якой вырвана старонка? Як-жа! Трымай кішэнь!—І, прыпыніўшыся на хвіліну, ён пстрыкнуў пальцамі перад самым носам Дзіка.

Але Дзіка ўжо нельга было супакоіць словамі. Хутка мне зрабілася ясна, што ён канчаткова хворы. З-за гарачыні, стомленасці і страху яго ліхарадка, якую прадракаў доктар Лівсі, пачала хутка ўзмацняцца.

На вяршыне было мала дрэў, і ісці зрабілася значна лягчэй. Цяпер мы спусціліся ўніз, таму што, як я ўжо казаў, пласкагор'е мела некаторы нахіл да захаду. Сосны—вялікія і маленькія—былі адзелены адна ад адной шырокай прасторай. І нават сярод зараснікаў мускатнага арэха і азалій сустракаліся паляны, выпаленыя сонечнай спякотай. Ідучы на паўночны-захад, мы набліжаліся да пляча Падзорнай Трубы. Унізе пад намі была відаць шырокая заходняя затока, дзе так нядаўна мяне кідала і кружыла ў чоўне.

Першае высокае дрэва, да якога мы падышлі, пасля праверкі па кампасу аказалася непадыходзячым. Тое-ж здарылася і з другім. Трэцяе ўзнімалася над зараснікамі бадай што на дзвесце футаў. Гэта быў волат расліннага свету з чырвоным ствалом і ў некалькі абхватаў таўшчынёй. Пад яго ценню мог-бы маршыраваць цэлы ўзвод. Гэтая сасна, безумоўна, была відаць здалёку, і з усходняга боку мора і з заходняга, і Флінт не выпадкова адзначыў яе ў сябе на карце, як мараходны знак.

Аднак, маіх спадарожнікаў хвалявалі не памеры сасны: яны былі ахоплены пякучым адчуваннем, што пад яе шырокай ценню закапана семсот тысяч фунтаў стэрлінгаў. Тры думцы аб грошах усе іх страхі зніклі. Успыхнулі зочы, крок зрабіўся больш паспешным і цвёрдым.

Яны думалі толькі аб адным—аб багацці, якое чакае іх, і аб бяспечным, раскошным, неэканомным жыцці, якое прысяе ім багацце.

Сільвер падскокваючы, кульгаў на сваім кастылі. Ноздры яго раздуваліся. Ён лаяўся, як вар'ят, калі мухі сялі на яго разгарачаны потны твар. Ён ярасна тузаў

мяне за вяроўку; пазіраючы на мяне са смяротнай нянавісцю. Ён больш ужо не стараўся хаваць свае думкі. Я могчытаць іх, як у кнізе. Апынуўшыся, нарэшце, за два крокі ад жаданага золата, ён на ўсё забыўся—і на свае абяцанні, і на доктаравы преасцярогі. Ён, вядома, спадзяваўся захапіць скарбы, пасля ўначы знайсці „Іспан'ёлу“, перарэзаць усіх нас і адплыць у акіян.

Узварушаны гэтымі трывожнымі думкамі, я ледзьупраўляўся ісці за піратамі і часта спатыкаўся аб камяні. Тады Сільвер тузаў за вяроўку, крыважэрна пазіраючы на мяне... Дзік плёўся ззаду, мармочучы малітвы і лаянку. Ліхарадка яго ўзмацнялася. Перад маімі вачыма мімаволі паўстала трагедыя, якая калісьці адбывалася ў гэтых месцах. Мне ўяўляўся разбойнік з пасіненым тварам, які памёр у Саванне, гарланячы песню і патрабуючы рому. Тут уласнаручна ён забіў шасцярых. У гэтым ціхім гаю калісьці былі чутны прадсмяротныя крыкі. Мне здавалася, што я і зараз чую стогны і ляманты няшчасных.

Мы вышлі з зараснікаў

— За мною, сябры!—крыкнуў Меры.

І тыя, што ішлі наперадзе, кінуліся бегчы.

Раптам, не прабегшы і дзесяці ярдаў, яны спыніліся і ўскрыкнулі. Сільвер скакаў на сваёй дзеравяжцы, як шалёны. Праз хвіліну мы абодва таксама спыніліся раптам.

Перад намі была вялікая яма, выкапаная, відаць, даўно, таму што краі яе ўжо абваліліся, а на дне расла трава. У ёй мы ўбачылі ручку рыдлёўкі і некалькі дошчак ад скрынкі. На адной з дошчак напаленым жалезам быў зроблены надпіс: „Морж“—назва карабля, які належаў Флінту.

Было ясна, што нехта раней нас ужо знайшоў і выкраў скарб—семсот тысяч фунтаў стэрлінгаў зніклі!

Раздзел XXXIII

ПАДЗЕННЕ ПРАВАДЫРА

Здаецца, ад той пары, як стаіць свет, не было такога раптоўнага зруйнавання вялікіх надзей. Усе шасцёра стаялі, як прыбітыя гromам. Сільвер першы апрытомнеў. Усёй

душой імкнуўся ён да гэтых грошай. І вось у адну хвіліну ўсё разбурылася. Аднак, ён не страціў галавы, авалодаў сабой і паспеў змяніць план сваіх будучых дзеянняў, ра-ней чым іншыя зразумелі, якая бяда іх спаткала.

— Джым,—прашаптаў ён,—вось вазьмі ды будзь напа-гатоўе.

І даў мне ў руку двуствольны пісталет.

У той-жа час ён пачаў найспакайнейшым чынам ру-хацца на поўнач, так што яма апынулася паміж намі або-двума і разбойнікамі. Потым Сільвер паглядзеў на мяне і кіўнуў, нібы гаворачы: „Становішча нялёгкае“, і я быў цалкам згодзен з ім. Цяпер позірк яго зноў зрабіўся лас-кавым. Мяне абурывае такая двудушнасьць. Я не ўтрымаўся і прашаптаў:

— Дык вы зноў здрадзілі сваім.

Але ён нічога не паспеў мне адказаць. Разбойнікі з крыкам і лаянкай скакалі ў яму і разграбалі яе рукамі, раскідваючы дошкі ў розныя бакі. Марган знайшоў зала-тую манету. Ён падняў яе, жажліва лаячы ўсіх. Манета была ў дзве гінеі. Некалькі хвілін пераходзіла яна з рук у рукі.

— Дзве гінеі!—закрычаў Меры, падаючы манету Сіль-веру.—Дык гэта твае семсот тысяч? Ты, здаецца, аматар заключачь умоў? Дык вось што выходзіць з тваіх умоў, драўляная ты галава.

— Капайце, капайце, хлопцы,—сказаў Сільвер з халод-най насмешкай.—А можа выкапаеце два-тры земляныя арэхі, якія з'яўляюцца ўлюблёнай ежай для свіней.

— Два-тры арэхі!—у шаленстве запішчэў Меры.—Таварышы, вы чулі, што ён сказаў? Кажу вам: ён ведаў усё загадзя. Зірніце яму ў твар, там гэта ясна напісана.

— Эх, Меры!—заўважыў Сільвер.—Ты, здаецца, зноў маеш намер пралезці ў капітаны? Ты, бачу я, напорысты хлопец!

На гэты раз усе канчаткова былі на баку Меры. Раз-бойнікі пачалі вылазіць з ямы, шалёна пазіраючы на нас. Аднак, на наша шчасце, усе яны апынуліся на процілег-лым канцы.

Так стаялі мы, двое супроць пецярых, і нас падзяляла яма. Ні адзін з бакоў не адважваўся зрабіць першы ўдар. Сільвер стаяў нерухома. Стрыманы і спакойны, ён назіраў за ворагамі, апіраючыся на свой кастыль. Ён сапраўды быў смелы чалавек.

Нарэшце, Меры рашыў сваёй прамовай выклікаць на-тхненне ў прыхільнікаў.

— Таварышы,—сказаў ён,—глядзіце-ж, іх усяго толькі двое: адзін стары калека, які прывёў нас сюды на пагібель, другі—шчанё, у якога я даўно ўжо хачу выразаць сэрца. І цяпер...

Ён падняў руку і ўзняў голас, рыхтуючыся весці свой атрад у наступленне. І раптам—паф! паф! паф!—у гушчары грывнулі мушкетныя стрэлы. Меры зваліўся галавою ўніз, проста ў яму. Чалавек з павязкай на лбу завярцеўся ваўчком і паваліўся побач з ім, туды-ж. Там доўга ён уздрыгваў, але быў ужо мёртвы. Трое астатніх кінуліся ўцякаць.

У тую-ж хвіліну Доўгі Джон стрэліў з абодвух ствалоў свайго пісталета проста ў Меры, які спрабаваў выбрацца з ямы. Паміраючы, Меры глянуў свайму забойцу ў твар.

— Джордж,—сказаў Сільвер,—цяпер мы, я мяркую, расквіталіся.

У зарасніках мускатнага арэха мы ўбачылі доктара, Грэя і Бена Гана. Мушкеты ў іх дыміліся.

— Наперад!—крыкнуў доктар.—Спяшайцеся, хлопцы. Мы павінны адрэзаць іх ад шлюпак.

І мы паімчаліся наперад. Сільвер выпусціў з рук вяроўку і я мог свабодна бегчы.

Сільвер выбіваўся з сіл, каб не астацца ад нас. Ён так працаваў сваім кастылём, што, здавалася, мускулы ў яго на грудзях вось-вось парвуцца на часткі. Паводле слоў доктара, і здаровы не вытрымаў-бы такой работы. Калі мы дабеглі да спада, ён адстаў ад нас на цэлых трыццаць ярдаў і зусім выбіўся з сіл.

— Доктар,—крычаў ён,—паглядзіце, спяшацца няма чаго!

Сапраўды, спяшацца не было куды. Мы вышлі на адкрытую паляну і убачылі, што тры ўцалеўшыя разбойнікі бягуць у бок узгорка Бізань-мачты. Такім чынам мы ўжо знаходзіліся паміж уцякачамі і лодкамі і маглі спакойна перадыхнуць. Доўгі Джон, выціраючы пот з твара, павольна падышоў да нас.

— Дзякую вас ад усяго сэрца, доктар,—сказаў ён.—Вы паспелі якраз своечасова, каб выратаваць нас абодвух... А, дык гэта ты, Бен Ган?—дадаў ён.—Ты, бачу я, малайчына.

— Так, я Бен Ган,—збянтэжана адказаў былы пірат, звіваючыся перад Сільверам, як вугор.—Як вы жывеце містэр Сільвер?—спытаў ён пасля доўгага маўчання.—Здаецца, нядрэнна?

— Бен, Бен,—прамармытаў Сільвер,—падумаць толькі, якую штуку ты зрабіў мне!

Доктар паслаў Грэя па кірку, якую кінулі ўцякаючыя разбойнікі. Пакуль мы не спяшаючыся спушчаліся па спаду да нашых шлюпак, доктар коротка раскажаў, што здарылася за апошнія дні. Сільвер прагавіта слухаў кожнае слова. Напоўзвар'яцелы пустыннік Бен Ган быў галоўным героем расказа.

Паводле слоў доктара, у часе сваіх доўгіх адзінотных вандраванняў на востраве, Бен адшукаў і шкілет і скарб. Гэта ён ачысціў кішэні шкілета і выкапаў з зямлі грошы, гэта яго ручку ад рыдлёўкі бачылі мы на дне ямы. На сваіх плячах перанёс ён усё золата з-пад высокай сасны ў пячору двухгалавай гары ў паўночна-ўсходняй частцы вострава. Гэта цяжкая работа, вымагаўшая шматдзённай хадзьбы, была скончана ўсяго толькі за два месяцы да таго, як прыбыла „Іспан'ёла“.

Пра усё гэта доктар даведаўся ў яго пры першым-жа спатканні з ім, у дзень атакі на нашу крэпасць. Наступнай раніцай, убачыўшы, што карабль знік, доктар пайшоў да Сільвера, аддаў яму карту, якая цяпер не мела ўжо ніякага значэння, і перадаў яму крэпасць з усімі прыпасамі, таму што пячора Бена Гана была дастаткова забяспечана салёнай казляцінай, якую Бен Ган нарыхтаваў

сваімі рукамі. Дзякуючы гэтаму, мае сябры атрымалі магчымасць, не падпадаючы небяспецы, перабрацца з крэпасці на двухгаловую гару, далей ад малярыйных балот, і там ахоўваць скарб.

— Вядома, я прадбачыў, мілы Джым,—дадаў доктар,—што табе наша перасяленне зробіць дрэнную паслугу і гэта вельмі засмучвала мяне, але, перш за ўсё, я павінен быў падумаць пра тых, хто добра і сумленна выконваў свой абавязак. Ды нарэшце ты сам вінаваты, што цябе не было з намі.

Але ў тую раніцу, калі ён убачыў мяне ў палоне ў піратаў, ён зразумеў, што, даведаўшыся аб знікненні скарба, яны спагоняць сваю злосць на мне. Таму ён пакінуў сквайра ахоўваць капітана, захапіў з сабой Грэя і Бена Гана і накіраваўся наперарэз праз востраў да вялікай сасны. Ubачыўшы ў дарозе, што наш атрад яго выперадзіў ён паслаў Бена Гана наперад, таму што ў Бена Гана былі вельмі хуткія ногі. Той рашыў зараз-жа скарыстаць забабоны сваіх былых таварышоў і з такім поспехам нагнаў на іх страх, што Грэй і доктар паспелі схвацацца недалёка ад сасны, раней чым прыбылі шукальнікі скарба.

— Як добра,—сказаў Сільвер,—што са мной быў Гоўкінс! Каб яго не было, вы, доктар, не кранулі-б брывёю, калі-б мяне пасеклі на кавалкі.

— А ўжо-ж!—адказаў доктар Лівсі са смехам.

Тым часам мы падышлі да нашых шлюпак. Адно з іх доктар зараз-жа разбіў кіркай, каб яна не дасталася разбойнікам, а ў другой змясціліся мы ўсе і паплылі вакол вострава да Паўночнай бухты.

Нам давялося праплыць не то восем, не то дзевяць міль. Сільвер, не глядзячы на смяротную стомленасць, сеў за вёслы і гроб нараўне з намі. Мы вышлі з пратокі і апынуліся ў адкрытым моры. На моры быў шкіль. Мы абагнулі паўднёва-ўсходні выступ вострава, той самы, які чатыры дні таму назад агібала „Іспан'ёла“.

Праплываючы міма двухгаловай гары, мы ўбачылі цёмны ўваход у пачору Бена Гана і каля яго чалавека, які стаяў, абапёршыся на мушкет. Гэта быў сквайр. Мы памахалі яму

хустачкамі і тройчы пракрычалі „ура“, прычым Сільвер крычаў грамчэй за ўсіх.

Прайшоўшы яшчэ тры мілі, мы зайшлі ў Паўночную бухту і убачылі „Іспан'ёлу“. Прыліў падняў яе з мелі і яна свабодна плавала на вадзе. Калі-б у той дзень быў вецер, або калі-б у Паўночнай бухце было такое-ж моцнае цячэнне як у Паўднёвай, мы маглі-б страціць яе назаўсёды. У лепшым выпадку мы знайшлі-б толькі адны абломкі. Але, на щчасце, карабль быў цэлы, калі не лічыць парванага грота. Мы кінулі ў ваду запасны якар. Потым на шлюпцы адправіліся ў П'яную бухту—бліжэйшы да скарбіцы Бена Гана пункт. Там мы высадзіліся, а Грэя паслалі на „Іспан'ёлу“, каб ён вяртаваў карабль на працягу ночы.

Па адходнаму спаду ўзняліся мы да пячоры. Наверсе сустрэў нас сквайр.

Са мной ён абышоўся вельмі ласкава. Аб маім уцёку не сказаў ні аднаго слова,—не хваліў мяне і не лаяў. Але, калі Сільвер пачціва аддаў яму чэсць, ён пачырванеў ад гневу.

— Джон Сільвер,—сказаў ён,—вы агідны нягоднік і ашуканец. Страшэнны ашуканец, сэр. Мяне ўгаварылі не праследаваць вас, і я абяцаў, што не буду. Але мерцвякі, сэр, вісяць у вас на шыі, як млынавыя жорны...

— Шчыра вам дзякую, сэр,—адказаў Доўгі Джон, зноў аддаючы яму чэсць.

— Не важцеся мне дзякаваць!—крыкнуў сквайр.—Праз вас я парушаю свой абавязак. Адыйдзіце прэч ад мяне!

Мы зайшлі ў пячору. Яна была прасторная і поўная, свежага паветра. З-пад зямлі выбівалася крыніца самай чыстай вады і цякла ў невялікую сажалку, якую густа абмяжоўвала папараць. Падлога была пясчаная. Перад палаючым вогнішчам ляжаў капітан Смолет. А ў далёкім куце цямяна ззяла вялізная купа залатых манет і зліткаў. Гэта былі скарбы Флінта,—тыя самыя, дзеля якіх мы перамаглі доўгі і цяжкі шлях, дзеля якіх загінула семнаццаць чалавек з каманды „Іспан'ёлы“. А колькі чалавек загублена, колькі з пакут і крыві было з-за гэтых багаццяў. Колькі было затоплена слаўных караблёў, колькі замучана адважных лю-

дзеі, якая пальба з гармат, колькі сораму, маны і лютасці! На востраве ўсё яшчэ знаходзіліся трое—Сільвер, стары Марган і Бен, якія калісьці прымалі удзел ва ўсіх гэтых жудасных злачынствах і цяпер дарэмна спадзяваліся атрымаць сваю долю багаццяў.

— Заходзь, Джым,—сказаў капітан.—Ты па-свайму магчыма, і нядрэнны хлопец, але даю табе слова, што ніколі больш я не вазьму цябе ў плаванне, таму што ты з пароды любімчыкаў: робіш усё на свой лад... А, гэта ты, Джон Сільвер. Што прывяло цябе да нас?

— Вярнуўся да выканання сваіх абавязкаў, сэр,—адказаў Сільвер.

— А!—сказаў капітан.

І не дадаў ні гука.

Як слаўна я павячэраў у той вечар сярод усіх маіх сяброў! Якой смачнай здалася мне салёная казляціна Бена, якую мы запівалі старадаўнім віном, прынесеным з „Іспан’ёлы“! Ніколі яшчэ не было людзей больш вясёлых і шчаслівых. Сільвер сядзеў ззаду ўсіх, далей ад святла, але еў з апетытам, імкліва ўскакваў, калі трэба было што-небудзь падаць і смяўся ад нашых жартаў разам з намі,—адным словам, зноў зрабіўся тым-жа ласкавым, ветлівым, услужлівым поварам, якім быў у часе нашага плавання.

Раздзел XXXIV

І апошні

У наступную раніцу мы рана ўзяліся за работу. Да берага была цэлая міля. Трэба было перанесці туды ўсё наша золата і адтуль у шлюпцы даставіць яго на борт „Іспан’ёлы“—цяжкая работа для такой нешматлікай купкі людзей. Тры разбойнікі, якія ўсё яшчэ бадзяліся па востраву, мала непакоілі нас. Досыць было паставіць аднаго вартавога на вяршыні ўзгорка, і мы маглі не баяцца раптоўнага нападу. Ды, апрача таго, мы меркавалі, што ў гэтых людзей на доўга пратала ахвота да ваяўнічых сутычак.

Мы працавалі няспынна. Грэй і Бен Ган адвозілі золата ў лодцы на шкуну, а астатнія дастаўлялі яго на бераг. Золата—вельмі цяжкі метал: два залатыя зліткі мы звязвалі разам вяроўкай і клалі адзін аднаму на плячо—больш двух зліткаў адзін чалавек не мог падняць. Паколькі насіць цяжары я не мог, мяне пакінулі ў пячоры, загадалі насыпаць грошы ў мяшкі з-пад сухароў.

Як і ў скрынцы Білі Бонса, тут былі манеты самай рознастайнай чаканкі, але, безумоўна, іх было значна больш. Мне вельмі падабалася сартаваць іх. Англійскія, французскія, іспанскія, партугальскія манеты, гінеі і лудоры, дублоны і падвойныя гінеі, муадоры і цэхіны, манеты з адбіткамі ўсіх еўрапейскіх каралёў за апошнія сто год, дзіўныя ўсходнія манеты, на якіх адбіты не то пучок вяровак, не то жмут павуцінныя, круглыя манеты, квадратныя, манеты з дзіркай пасярэдзіне, каб іх можна было насіць на шыі,—у гэтай калекцыі былі сабраны грошы з усяго свету. Іх было больш, чым восеньскіх лісцяў. Ад працы з імі ў мяне ныла спіна і балелі пальцы.

Дзень мінаў за днём, а нашай рабоце відаць не было канца. Кожны вечар груды вялізных багаццяў адпраўлялі мы на карабль, але не меншая грудка асталася ў пячоры. І за ўвесь гэты час мы ні разу нічога не чулі аб уцалеўшых разбойніках.

Нарэшце, калі не памыляюся, на трэці вечар,—мы з доктарам узнімаліся на ўзгорак, і раптам знізу, з беспрасветнай цемры, вецер прынёс да нас не то нейкі крык, не то песню. Пачуць як след нам нічога не ўдалося.

— Гэта разбойнікі,—сказаў доктар.

— Усе п'яныя, сэр,—пачуў я за спіною голас Сільвера.

Сільвер карыстаўся поўнай свабодай і, не гледзячы на ўсю нашу халоднасць, зноў пачаў трымацца з намі па-прямельску, як прывілегіяваны і прыязны слуга. Ён як быццам не заўважаў усеагульнай пагарды да сябе і кожнаму стараўся ўслужыць, каб кожны адчуваў да яго ўдзячнасць. Але ўсе абыходзіліся з ім, як з сабакам. Толькі я і Бен Ган адносіліся да яго крыху лепш,—Бен Ган усё яшчэ крыху пабайваўся ранейшага свайго кватэрмейстра, а я быў

яму ўдзячны за сваё выратаванне ад смерці, хоць, канечна, не мог забыць, як ён хацеў здрадзіць мне зноў. Доктар груба адклікнуўся на Сільвераву заўвагу:

— А можа яны хворыя і трызняць.

— Правільна, сэр—сказаў Сільвер,—але для нас з вамі гэта зусім аднолькава.

— Я мяркую, наўрад ці прэтэндуеце вы на тое, містэр Сільвер, каб я лічыў вас сардэчным, пачцівым чалавекам,—заўважыў насмешліва доктар,—і я ведаю, што мае пачуцці будучь здавацца вам крыху дзіўнымі. Але, калі-б я быў сапраўды ўпэўнены, што яны хворыя і трызняць, я, нават рызыкуючы сваім жыццём, пайшоў-бы да іх, каб даць ім урачэбную дапамогу.

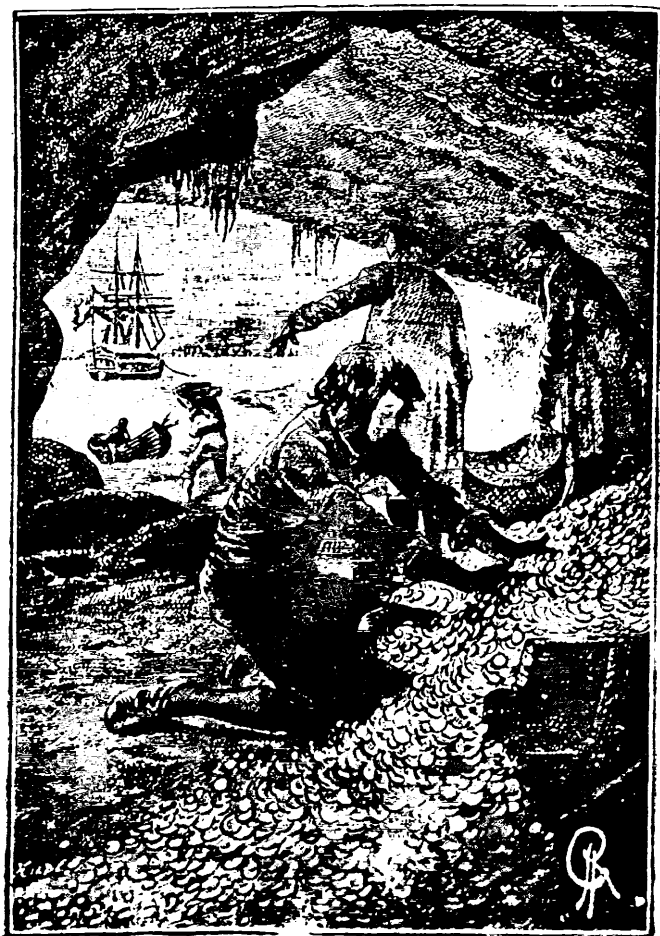
— Прашу прабачэння, сэр, вы зрабілі-б вялікую памылку!—запырэчыў Сільвер.—Страцілі-б сваё каштоўнае жыццё, толькі і ўсяго. Я цяпер на вашым баку і душою і целам і не хацеў-бы, каб наш атрад страціў такога чалавека, як вы. Я вельмі многім вам абавязан. А гэтыя людзі нізавошта не маглі-б стрымаць сваё слова гонару. Мала таго, яны ніколі не паверылі-б і вашаму слову.

— Затое вы добра ўмееце трымаць сваё слова,—сказаў доктар.—У гэтым можна было пераканацца нядаўна.

Больш аб трох піратах мы бадай што нічога не ведалі. Толькі аднойчы мы пачулі воддальны ружэйны стрэл; мы рашылі, што яны заняліся паляваннем. У нас адбылася нарада, і было вырашана не браць іх з сабой, а пакінуць на востраве. Бена Гана вельмі ўзрадавала такое рашэнне.

Грэй таксама адобрыў гэта. Мы пакінулі ім вялікі запас пірахаў і куль, груды салёнай казляціны, крыху лякарстваў ды іншых неабходных рэчаў, інструменты, вопратку, запасны парус і, па асобаму жаданню доктара, вялікую порцыю табакі.

Нам больш не было чаго рабіць на востраве. Карабль быў ужо нагружаны і золатам і прэснай вадой, і, на ўсякі выпадак, рэшткамі салёнай казляціны. Нарэшце, мы ўзнялі якар і вышлі з Паўночнай бухты. Над намі развываўся той самы сцяг, пад якім мы змагаліся, абараняючы нашу крэпасць ад піратаў.

Тут выявілася, што разбойнікі сачылі за намі больш уважліва, чым мы думалі раней, бо, калі мы плылі ў пра-тоцы і наблізіліся да паўднёвага канца вострава, мы ўба-чылі іх трох: яны стаялі на каленях на пясчанай касе і з-мальбой прасціралі да нас рукі. Нам было цяжка пакідаць іх на незаселеным востраве, але другога выйсця ў нас не было. Хто ведае, ці не ўзнімуць яны новы мяцеж, калі мы возьмем іх на карабль! Ды было-б жорстка везці на ра-дзіму людзей, якіх там чакае шыбеніца. Доктар паклікаў іх і паведаміў, што мы пакінулі для іх ежу і порах, і па-чаў падрабязна тлумачыць, як гэтыя прыпасы знайсці. Але яны называлі нас усіх па імёнах, малілі зжаліцца над імі і не даць ім памерці ў адзіноце:

Нарэшце, убачыўшы, што карабль адыходзіць. адзін з іх—не ведаю які—з дзікім крыкам ускочыў на ногі, схпіў свой мушкет і стрэліў. Куля прасвісцела над галавой Сіль-вера і прадзіравіла грот.

Мы пачалі больш сцерагчыся і схаваліся за больверкам. Калі я рашыў глянуць з-за прыкрыцця піратаў, ужо не было на касе, ды і сама каса бадай што знікла. А неўзабаве пе-рад поўднем, на маю невымоўную радасць, знік за гарызон-там і ўвесь Востраў скарбаў.

Нас было так мала, што даводзілася працаваць звыш сілы. Капітан аддаваў загады, лежачы на карме на матрацы. Ён папраўляўся, але яму ўсё яшчэ быў патрэбен спакой. Мы трымалі курс на бліжэйшы порт Іспанскай Амерыкі каб наняць новых матросаў: без іх мы не адважваліся плыць дамоў. Вецер часта мяняўся і збіваў наш карабль са шляху; апрача таго, два разы перанеслі мы вялікія штормы і зусім змучыліся, пакуль дабраліся да Амерыкі.

Сонца ўжо садзілася, калі мы, нарэшце, кінулі якар у маляўнічай закрытай гавані. Нас акружылі лодкі з неграмі, мулатамі і мексіканскімі індзейцамі, якія прадавалі нам фрукты і гародніну і былі гатовы памінуць ныраць за кінутымі ў ваду манетамі. Добрадушныя твары (пераважна чорныя), смачныя трапічныя фрукты і, галоўнае, агеньчыкі, якія ўспыхнулі ў горадзе,—усё гэта было так захапляюча, так непадобна да панурага акрываўленага Вострава скарбаў!

Доктар і сквайр рашылі правесці вечар у горадзе. Яны захапілі з сабой і мяне. На беразе мы сустрэліся з капітанам англійскага ваеннага карабля і паехалі да яго на карабль. Там мы вельмі прыемна правялі час, і ўжо пачыналіся дошвіткі, калі мы вярнуліся на „Іспан’элу“.

На палубе быў толькі адзін чалавек—Бен Ган, і, ледзь мы ўзышлі на карабль, ён пачаў каяцца і абвінавачваць сябе ў жахлівым праступку, робячы самыя дзікія жэсты. Аказалася, што Сільвер уцёк. Бен прызнаўся, што сам дапамог яму сесці ў лодку, таму што быў пераконаны, што нам усім пагражала небяспека, „пакуль на борце астаецца гэты аднаногі чорт“. Але карабельны повар уцёк не з пустымі рукамі. Ён непрыкметна праламаў перагародку і ўкраў мяшочак з грашыма—трыста або чатырыста гіней, якія, несумненна, спатрэбяцца яму ў яго далейшых вандраваннях. Мы ўсе былі задаволены, што так удала пазбыліся яго.

Не жадаючы быць шматслоўным, скажу толькі, што, узяўшы да сябе на карабль некалькі новых матросаў, мы шчасліва прыбылі ў Брыстоль.

„Іспан’эла“ вярнулася якраз да таго часу, калі містэр Блэндлі пачаў ужо падумаць, ці не паслаць на дапамогу другі карабль. З усёй яе каманды толькі пяцёра вярнуліся дамоў. „Пі, а рэшта даканае чортава рука“—вось прароцтва, якое цалкам спраўдзілася ў адносінах да усёй рэшты. Аднак, „Іспан’эла“ усё-ж аказалася шчаслівей за той карабль, аб якім спявалі піраты:

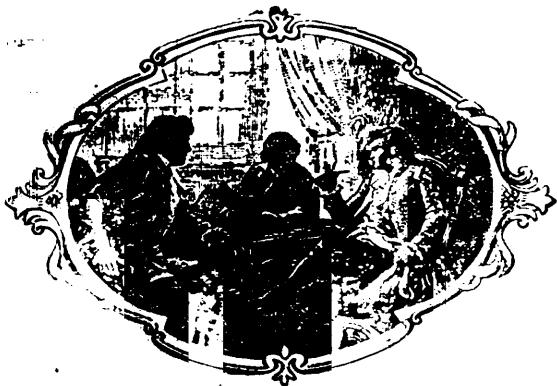
Усе семдзесят пяць не вярнуліся з мора—
Усіх паглынула марская прастора.

Кожны з нас атрымаў сваю долю скарбаў. Адны скарысталі багацці разумна, а іншыя, наадварот, неразумна, у адпаведнасці са сваім тэмпераментам. Капітан Смолет пакінуў марскую службу. Грэй заняўся старанным вывучэннем марской справы. Цяпер ён штурман саўладальнік аднаго дасканалага і добра абсталяванага карабля. Што датычыцца Бена Гана, ён атрымаў сваю тысячу фунтаў і патраціў іх усе за тры тыдні, або больш дакладна, за дзевятнаццаць

дзён, таму што на дваццаты з'явіўся да нас жабраком. Сквайр зрабіў з Бенам якраз тое, чаго Бен так баяўся: даў яму пасадку вартаўніка ў парку, ён жыве яшчэ і зараз, сварыцца і дружыць з вясковымі блазнюкамі, а ў нядзелі і святочныя дні дасканала спявае ў царкоўным хоры.

Аб Сільверы мы больш нічога не чулі. Агідлівы аднаногі марак назаўсёды адышоў з майго жыцця. Відаць, ён адшукаў тую чорнаскурую жанчыну і жыве сабе дзе-небудзь з ёю і з Капітанам Флінтам. Астатняя частка скарба—серабро ў злітках і зброя—усё яшчэ ляжыць там, дзе яе закапаў нябожчык Флінт. І, па-мойму, хай сабе ляжыць. Цяпер мяне ні чым не завабіш на гэты пракляты востраў. Дагэтуль мне начамі сняцца буруны, якія разбіваюцца аб яго берагі і я ўскакваю з пасцелі, пачуўшы сіплы голас Капітана Флінта, які крычыць:

— Пястры! Пястры! Пястры!

З М Е С Т

Частка першая

Стары пірат

	<i>Стар.</i>
<i>Раздзел I</i> Стары марскі пёс у карчме „Адмірал Бенбоў“	3
<i>Раздзел II</i> Чорны Пёс з’яўляецца і знікае	11
<i>Раздзел III</i> Чорны знак	17
<i>Раздзел IV</i> Матроская скрынка	24
<i>Раздзел V</i> Канец сляпога	31
<i>Раздзел VI</i> Капітанавы паперы	37

Частка другая

Карабельны повар

<i>Раздзел VII</i> Я еду ў Брыстоль	45
<i>Раздзел VIII</i> Пад шыльдай „Падзорная Труба“	51
<i>Раздзел IX</i> Порах і зброя	57
<i>Раздзел X</i> Плаванне	63
<i>Раздзел XI</i> Што я пачуў, седзячы ў бочцы з-пад яблык	68
<i>Раздзел XII</i> Ваенная нарада	75

Частка трэцяя

Мае прыгоды на сушы

<i>Раздзел XIII</i> Як пачаліся мае прыгоды на сушы	82
<i>Раздзел XIV</i> Першы ўдар	87
<i>Раздзел XV</i> Астравіцянін	92

Частка чацвёртая

Частакол

<i>Раздзел XVI</i> Далейшыя падзеі расказаны доктарам. Як быў пакінуты карабль	100
<i>Раздзел XVII</i> Доктар працягвае свой расказ. Апошні пераезд у чоўне	105

<i>Раздзел XVIII</i>	Доктар працягвае свой расказ. Канец бойкі ў першы дзень	110
<i>Раздзел XIX</i>	Аб далейшых падзеях зноў расказвае Джым Гоўкінс. Гарнізон у блокгаўзе	114
<i>Раздзел XX</i>	Сільвер парламянцёрам	120
<i>Раздзел XXI</i>	Атака	126

Частка пятая

Мае прыгоды на моры

<i>Раздзел XXII</i>	Як пачаліся мае прыгоды на моры	133
<i>Раздзел XXIII</i>	Ва ўладзе адліва	138
<i>Раздзел XXIV</i>	У чоўне	142
<i>Раздзел XXV</i>	Я спускаю „Вясёлага Роджэра“	146
<i>Раздзел XXVI</i>	Ізраэль Гэндс	152
<i>Раздзел XXVII</i>	„Пястры!“	160

Частка шостая

Капітан Сільвер

<i>Раздзел XXVIII</i>	У лагеры ворагаў	166
<i>Раздзел XXIX</i>	Чорны знак зноў	174
<i>Раздзел XXX</i>	На слова говару	180
<i>Раздзел XXXI</i>	Пошукі скарба. Указальная стрэлка Флінга	187
<i>Раздзел XXXII</i>	Пошукі скарба. Голас у лесе	194
<i>Раздзел XXXIII</i>	Падзенне правадыра	200
<i>Раздзел XXXIV</i>	І апошні	206

Рэдактар пераклада *В. Неміро*
Літпраўка *Байрашэўская*

Тэхрэдактар *І. Мілешка*
Карэктар *Адамовіч*

Здана ў друкарню 16/IX—37 г. Падпісана да друку 25/XI—37 г. Аб'ём 13 $\frac{1}{2}$
друкаваных аркушаў. Папера 62×94 $\frac{1}{16}$. Знакаў у друкаваным
аркушы 36.80 Тыраж 10.000 экз. Зак. № 1513. Уп. Галоўлітбела № 2854.
Зак. ДВБ № 350.

Друкарня імя Сталіна, Менск, Дом Друку.